

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**TEK PARTİ DÖNEMİNDE MERSİN (İÇEL) MİLLETVEKİLLERİ
ve
MECLİS FAALİYETLERİ (1923- 1950)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mustafa KORKMAZ**

**Niğde
Ağustos, 2017**

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TEK PARTİ DÖNEMİNDE MERSİN (İÇEL) MİLLETVEKİLLERİ

ve

MECLİS FAALİYETLERİ (1923- 1950)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mustafa KORKMAZ

Danışman : Doç. Dr. Mehmet KAYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülin ÖZTÜRK

Niğde

Ağustos, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tek Parti Dönemi’nde Mersin (İçel) Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
.....08.2017

Mustafa KORKMAZ

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Mehmet KAYA danışmanlığında **Mustafa KORKMAZ** tarafından hazırlanan " Tek Parti Döneminde Mersin (İçel) Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 23/08/2017

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Mehmet KAYA
Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÖZDAĞ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülin ERDEM ÖZTÜRK

M. Kaya
A. Özdağ
G. Erdem Öztürk

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan tek parti döneminde İçel/Mersin milletvekilleri ve siyasi faaliyetlerini içeren bu çalışma, 11 Ağustos 1923 ve 24 Mart 1950 tarihleri arasında Mersin ve İçel’de görev yapmış olan siyasilerin hayatlarını ve siyasi faaliyetlerini konu edinmiştir. Bu çalışma ile Mersin’in yer aldığı Çukurova Bölgesi’nin tarımsal zenginliği, ekonomik kaynakları, limanlar ve ulaşımlarla ilgili olarak yapılmış olan girişimler ve yörede yaşanmış olan sosyal-toplumsal-kültürel ve ekonomik hadiselerle karşı bölge adına mecliste yapılmış olan konuşmalar, verilmiş olan önergeler, ve diğer siyasi içtimai ve iktisadi pek çok unsur ele alınmıştır. İçel/Mersin milletvekillerinin Türk siyasetine, Türk demokrasisine, ülkenin kalkınma ve gelişmesine sağladığı katkılar, hazırlamış oldukları projeler; bölgesel ve ulusal sorunları çözme konusundaki yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Milletvekillerinin olaylara bakış açılarını en iyi ifade ettikleri kurum muhakkak ki, milli iradenin temsil ve tecelli ettiği Türkiye Büyük Millet Meclisi’dir. TBMM’de milletvekillerinin meclis çatısı altında yaptıkları konuşmalar, söylemiş olduğu her bir cümle, verilmiş olan teklifler, takrirler vd. meclis zabıtlarına geçmektedir. Bu sebeptendir ki meclis zabıtları, Türk siyasi hayatı üzerinde yapılacak çalışmalar ve araştırmalar için en önemli başucu kaynaklarından biridir. Bu çalışmamızda temelde Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinde yer alan belgelerden yararlanılmış, meclis zabıtları dikkatle incelenmek suretiyle 11 Ağustos 1923 ve 24 Mart 1950 tarihlerini kapsayan Türk siyasî hayatı içinde millet iradesinin tecelli ettiği ve yasama organı olarak parlamenter sistemin temeli olan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yer alan yirmi beş İçel/Mersin milletvekillerinin toplamda yedi dönemlik yasama faaliyetleri ortaya konulmuştur. Konu araştırması yapılırken öncelikle literatür taraması yapılmış, ardından kaynak olarak Meclis Zabıtları, Başbakanlık Devler Arşivleri, biyografileri için TBMM Albümleri ve TBMM Parlamento Tarihi incelenmiştir.

Çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen ve her zaman yol gösteren anlayışı ve rehberliğiyle kendisiyle çalışmayı bir şans saydığım çok değerli hocam Doç. Dr. Mehmet KAYA’ya, rehberliğini ve yardımını esirgemeyen Doç. Dr. Nevzat TOPAL’a, bu süreçte başlamanı ve bitirmemde anlayışı ve desteğiyle her zaman yanımda olan eşim Nisa, çocuklarım Ali Yiğit ve Mehmet Kutay’a teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa KORKMAZ

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK PARTİ DÖNEMİNDE MERSİN (İÇEL) MİLLETVEKİLLERİ
ve
MECLİS FAALİYETLERİ (1923- 1950)

KORKMAZ, Mustafa
Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet KAYA
İkinci Danışman (Varsa) :.....
Ağustos 2017- 239 Sayfa

İçel (Mersin), Anadolu'daki en eski yerleşim yerlerinden biridir. Gerek coğrafi konumu, gerek arazilerinin verimliliği, gerekse taşıdığı stratejik önemi dolayısıyla tarihin her döneminde önemli bir kültür ve ticaret merkezi olarak karşımıza çıkan İçel, Cumhuriyet Dönemi'nde de bu stratejik önemini ve kültürel varlığını devam ettirmiştir.

1923 yılında kurulan yeni Türk Devleti, hakimiyeti kayıtsız şartsız millet egemenliğine verdiğinde İçel, engin bir duyarlılıkla vekillerini meclise göndermekte gecikmemiştir.

Bu çalışmamızda 1923-1950 yıllarında görev yapmış olan yirmi beş milletvekilinin yasama faaliyetleriyle siyasi çalışmaları incelenmiş; Türk siyasetine, Türk demokrasisine, ülkenin gelişmesine ve kalkınmasına sağladıkları katkılar, temsil ettikleri bölgenin sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi gelişimi hakkında ortaya koydukları yaklaşımlar ve tasarılar ele alınmıştır. Tespit edilen veriler ışığında sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mersin, İçel, Tek Parti Dönemi, Siyaset, CHP, Milletvekili, Seçimler, Parti, 1923-1950 Seçimleri.

ABSTRACT

POST GRADUATE THESIS

THE DEPUTIES OF MERSİN(İÇEL) AND THE ACTIVITIES OF PARLIAMENT IN SINGLE PARTY GOVERNMENT (1923-1950)

KORKMAZ, Mustafa

Department of History

Thesis counselor: Doç. Dr. Mehmet KAYA

Second counselor: If available

August 2017 – 239 page(s)

İçel (Mersin) is one of the oldest settlement in Anatolia. İçel, due to the its geographical location, land productivity and its strategical importance, is a significant cultural trade center and keep this significance during republic period.

When the new Turkish government found in 1923 gave the sovereignty unconditionally to the people, Mersin wasn't late to send its deputies to the parliament in a very sensible way.

In our work, we have analysed the political activities of the twenty five deputies officiated during 1923-1925 about legislative activities, their contrubition to the Turkish policy, Turkish democracy, the development of the country and their approaches and the projects about the socio-economic, cultural and political development of the regions they stood for. We have reached the frutions in the light of the datas.

Key words: Mersin, İçel, The Single Party Government, The Policy, CHP, The Deputy, The Elections, Party, The Election of 1923-1950.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Kapsamı.....	2
1.4. Araştırmanın Yöntemi	3
1.5. Tarihsel Süreçte Mersin (İçel)	3
1.6. Osmanlı'dan Cumhuriyete Parlamenter Sistemin Gelişimi	7
1.7. Birinci Mecliste İçel Milletvekilleri	13

I. BÖLÜM

1. II. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ.....	15
1.1.1.İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ	15
1.1.1.1. HAFİZ EMİN İNANKUR.....	15
1.1.1.1.1. Hayatı.....	15
1.1.1.2.Meclis Faaliyetleri	16
1.1.1.2.1.Kanun Teklifleri	16
1.1.1.2.2. Takrirleri	17
1.1.2. MEHMET TEVFİK MARULYALI/MARLALI	17
1.1.2.1. Hayatı.....	17
1.1.2.2.Meclis Faaliyetleri	18
1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ	19

1.2.1. AHMET BESİM ÖZEK	19
1.2.1.1. Hayatı	19
1.2.1.2. Meclis Faaliyetleri	20
1.2.1.2.1. Konuşmaları	20
1.2.1.2.2. Takrirleri	31
1.2.2. MEHMET NİYAZİ RAMAZANOĞLU	36
1.2.2.1. Hayatı	36
1.2.2.2. Meclis Faaliyetleri	37
1.2.2.2.1. Konuşmaları	37
1.2.2.2.2. Takrirleri	51

II. BÖLÜM

1. III. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ.....	55
1.1. İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ.....	55
1.1.1. EMİN İNANKUR	55
1.1.1.1. Meclis Faaliyetleri	55
1.1.2. MEHMET HAKKI SAYDAM	55
1.1.2.1. Hayatı	55
1.1.2.2. Meclis Faaliyetleri	56
1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ	57
1.2.1. ALİ MÜNİF YEĞENAĞA	57
1.2.1.1. Hayatı	57
1.2.1.2. Meclis Faaliyetleri	58
1.2.2. İSMAİL HAKKI BEY (HAKKI RAMAZANOĞLU).....	59
1.2.2.1. Hayatı	59
1.2.2.2. Meclis Faaliyetleri	60

III. BÖLÜM

1. IV. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ	61
1.1.İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ.....	61
1.1.1. EMİN İNANKUR	61
1.1.1.1.Meclis Faaliyetleri	61
1.1.2. MEHMET HAKKI SAYDAM.....	61
1.1.2.1.Meclis Faaliyetleri	61
1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ.....	62
1.2.1. HASAN FERİT CELÂL GÜVEN	62
1.2.1.1. Hayatı.....	62
1.2.1.2. Meclis Faaliyetleri	63
1.2.2. AHMET HAMDİ ONGUN	64
1.2.2.1.Hayatı.....	64
1.2.2.2. Meclis Faaliyetleri	66
1.2.2.2.1. Konuşmaları	66
1.2.2.2.2. Takrirleri	70
1.2.3. SÜLEYMAN FİKRİ MUTLU	71
1.2.3.1.Hayatı.....	71
1.2.3.2. Meclis Faaliyetleri	72
1.2.3.2.1. Konuşmaları	72
1.2.3.2.2. Takrirleri	75

IV. BÖLÜM

1. V. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ.....	77
1.1. MEHMET EMİN İNANKUR	77
1.1.1. Meclis Faaliyetleri	77
1.1.1.1.Takrirleri	77

1.2.FERİT CELAL GÜVEN	77
1.2.1. Meclis Faaliyetleri	77
1.3. SÜLEYMAN FİKRİ MUTLU	78
1.3.1. Hayatı	78
1.3.2. Meclis Faaliyetleri	78
1.3.2.1. Konuşmaları.....	78
1.4. HAKKI SAYDAM.....	80
1.4.1. Meclis Faaliyetleri	80
1.5. HAMDİ ONGUN (AHMET HAMDİ ONGUN)	81
1.5.1.Meclis Faaliyetleri	81
1.5.1.1. Konuşmaları.....	81
1.5.1.2. Takrirleri	83

V. BÖLÜM

1. VI. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ	84
1.1. AHMET TEVFİK OVACIK	84
1.1.1.Hayatı	84
1.1.2. Meclis Faaliyetleri	85
1.2. CEMAL MERSİNLİ	85
1.2.1. Hayatı	85
1.2.2.Meclis Faaliyetleri	87
1.2.2.1. Konuşmaları.....	87
1.2.2.2. Takrirleri	88
1.3. EMİN İNANKUR	89
1.3.1. Meclis Faaliyetleri	89
1.4. FERİT CELAL GÜVEN	89
1.4.1. Meclis Faaliyetleri	89

1.5. AHMET MUHTAR BERKER.....	90
1.5.1. Hayatı	90
1.5.2. Meclis Faaliyetleri	91
1.5.2.1.Konuşmaları.....	91
1.5.2.2. Takrirleri	96
1.6. REFİK KORALTAN.....	98
1.6.1. Hayatı	98
1.6.2.Meclis Faaliyetleri	101
1.7. TURHAN CEMAL BERİKER	101
1.7.1.Hayatı	101
1.7.2. Meclis Faaliyetleri	102

VI. BÖLÜM

1. VII. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ	103
1.1. EMİN İNANKUR	103
1.1.1.Meclis Faaliyetleri	103
1.2. FERİT CELAL GÜVEN	103
1.2.1.Meclis Faaliyetleri.....	103
1.3. HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER.....	103
1.3.1.Hayatı	103
1.3.2.Meclis Faaliyetleri	106
1.3.2.1. Konuşmaları.....	106
1.3.2.2. Takrirleri	108
1.4.MEHMET ŞEFİK TUGAY	109
1.4.1.Hayatı	109
1.4.2. Meclis Faaliyetleri	110
1.4.2.1. Konuşmaları.....	110

1.5. AHMET MUHTAR BERKER.....	114
1.5.1.Meclis Faaliyetleri.....	114
1.5.1.1. Konuşmaları.....	114
1.5.1.2. Takrirleri	117
1.6. REFİK KORALTAN	118
1.6.1.Meclis Faaliyetleri.....	118
1.6.1.1. Konuşmaları	118
1.6.1.2. Takrirleri	123
1.7. TURHAN CEMAL BERİKER	123
1.7.1. Meclis Faaliyetleri	123
1.8. MEHMET ŞEFİK TÜRSAN.....	123
1.8.1.Hayatı	123
1.8.2.Meclis Faaliyetleri	124
1.8.2.1.Konuşmaları.....	124

VII. BÖLÜM

1. VIII. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ	131
1.1. ALİ MENTEŞOĞLU	131
1.1.1.Hayatı	131
1.1.2. Meclis Faaliyetleri	132
1.1.2.1. Konuşmaları.....	132
1.2. AZİZ KÖKSAL.....	135
1.2.1. Hayatı	135
1.2.2. Meclis Faaliyetleri	136
1.2.2.1. Konuşmaları.....	136
1.3. CELAL RAMAZANOĞLU	140
1.3.1. Hayatı	140

1.3.2.Meclis Faaliyetleri.....	141
1.4. HALİL ATALAY.....	142
1.4.1.Hayatı	142
1.4.2. Meclis Faaliyetleri	143
1.4.2.1. Konuşmaları.....	143
1.4.2.2. Takrirleri	143
1.5. HAYDAR ASLAN.....	144
1.5.1.Hayatı	144
1.5.2.Meclis Faaliyetleri.....	145
1.6. REFİK KORALTAN	145
1.6.1.Meclis Faaliyetleri.....	145
1.6.1.1. Konuşmaları.....	146
1.7. MEHMET ALİ SAİM ERGENEKON.....	158
1.7.1. Hayatı	158
1.7.2. Meclis Faaliyetleri	159
1.7.2.1.Konuşmaları.....	159
1.7.2.2. Takrirleri	160
1.8. MEHMET SALİH İNANKUR	160
1.8.1.Hayatı	160
1.8.2. Meclis Faaliyetleri	161
1.8.2.1. Konuşmaları.....	161
1.8.2.2. Takrirleri	164
SONUÇ	166
KAYNAKLAR	178
EKLER.....	185
ÖZGEÇMİŞ	239

KISALTMALAR

- a.e. : Aynı eser
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- a.g.e. : Adı geçen eser
- a.g.m. : Adı geçen makale
- a.g.t. : Adı geçen tez
- B. : Birleşim
- BM : Birleşmiş Milletler
- BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
- BMM : Büyük Millet Meclisi
- Bkz. : Bakınız
- bs. : Baskı
- C. : Cilt
- Çev. : Çeviren
- CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
- CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası
- D. : Devre
- DP. : Demokrat Parti
- ed. : Editor
- NSD : Numaralı sicil dosyası
- s. : Sayfa
- S. : Sayı
- TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- vd. : Ve devamı
- vb. : Ve benzeri

yy : Yüzyıl

ZC : Zabıt cerideleri

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışmasının ana konusu “1923-1950 yılları arasında TBMM’de görev yapan Mersin (İçel) Milletvekillerinin siyasi faaliyetleridir. Kanuni Esasi’nin 1876 yılında Osmanlı devletince kabulü ve akabinde I. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile başlamış olan Türk parlamenter sistemine geçiş tecrübesi, ülkenin içerisinde bulunmuş olduğu siyasi ortam nedeniyle devam edememiştir. 1908 yılında başlayarak 1918 yılına kadar devam eden II. Meşrutiyet ile 12 Ocak 1920 tarihinde başlayarak 11 Nisan 1920’de son Osmanlı Meclis-i Mebusan’ın dağılmasına kadar geçen dönem, Türkiye’deki parlamenter sistem sürecini önemli derecede etkilemiştir. Türkiye’nin içinde bulunduğu askeri ve siyasi koşullar daha öncesinde edinilmiş tecrübelerin de etkisiyle milli mücadele hareketine yön vermiş ve millet örgütlenmesinin gelebileceği en son noktaya gelerek milli iradenin tecelli ettiği millet meclisinin 23 Nisan 1920 tarihinde açılmasına neden olmuştur. Meclisin açılmasıyla birlikte Türkiye’de parlamenter sistemin yerleşme süreci ve millet iradesinin de yönetime yansması dönemi başlamıştır. Demokratik parlamenter sistemin oluşumunda en önemli rolün halkı temsil eden siyasi partilerde olduğu görülmüştür. Siyasi partiler kendi mensupları arasından çıkardığı temsil kabiliyetine sahip olan kişiler vasıtasıyla memleket sorunlarının çözüm mercii olarak mecliste görev almışlardır. Bu çalışma, öncelikle 1923-1950 Dönemi TBMM’de yer alan Mersin (İçel) milletvekillerinin siyasi faaliyetlerini konu edinmekle birlikte, dönem içerisinde Türkiye’nin siyasi durumu ile siyasi hayata yön veren Cumhuriyet Halk Partisi eksenindeki tek parti idaresinin uygulamalarını ve bu uygulamalarında yerel düzeydeki yansımalarını ortaya koymayı amaçlamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, Mersin (İçel)’deki siyasi aktörlerin, meslek, eğitim, yaş ve yasama alanındaki faaliyetleri ile mensubu oldukları siyasal partilerin bölgesel ve ulusal nitelikteki sorunlarına ilişkin tutumları ve bu konudaki çözüm önerileri üzerinde durmayı amaçlamaktadır. Mersin milletvekillerinin önemli bir kısmının Mersin (İçel) doğumlu olmadığı ve milletvekili adaylarının da seçim dönemlerinde CHP tüzüğü kapsamında parti başkanlık divanı tarafından belirlenmekte olduğu görülmektedir. Yeni kurulan genç cumhuriyeti anlayabilmek için ülkenin siyasine yön verenlerin tanınması çok büyük önem

arz etmektedir. Toplamları yöneten siyasi iktidarların kimler tarafından oluşturulduğu ve iktidarda kalmak için gösterilen gayretler, iktidar mücadelesini anlamak açısından önemli bir ipucudur. Ülkenin ve toplumun geleceğiyle, devletin kalkınması ve gelişmesi siyasi kadroların yeterlilikleri düzeyinde gerçekleşmekte olup bir nevi elit siyasiler devlet ve toplumun mimarları durumundadırlar. Bu manada bölgesel düzeyde seçilerek oluşturulmuş olan siyasi kadroların öncelikle bölge, akabinde ise ülke siyasetine ve Türk demokrasi sürecine neler kazandırdıklarını ortaya çıkarmak amaç edinilmiştir. Yapmış olduğumuz 1923-1950 yılları arası Mersin(İçel) Milletvekilleri çalışmaları örneği üzerinden, Türkiye’de siyasi elitlerin geldikleri sosyal, kültürel, ekonomik çevreler, yasama faaliyetleri, bölgesel ve ulusal kalkınmadaki rolleri ile Türkiye’de siyasal yaşama katılımın özellikleri gibi konular hakkında bilgi alınacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Yapılmış olan bu araştırma 11 Ağustos 1923 tarihinden 24 Mart 1950 tarihleri arasında geçen yedi yasama dönemi ve bu dönemler içerisinde mecliste görev almış olan yirmi beş Mersin (İçel) milletvekillerinin yasama faaliyetlerini kapsamakta olup, çalışma siyasi çalışmalarının incelenmesi çerçevesinde sınırlandırılmıştır. 29 Ekim 1923 tarihinden itibaren Mersin ilini TBMM’de temsil eden siyasi kadroları konu edinmek amacıyla bu çerçevede şimdiye kadar ele alınmamış olan bir dönemi ortaya koyarak, Türk demokrasisinin tarihi açısından çok önemli gelişmelerin yaşandığı 1923-1950 yılları arasındaki bir tarihsel kesitte Mersin(İçel)’in siyasetine bir ışık tutmak amaçlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında siyaset yapan ve üreten kadroların hayatlarının ortaya konulması, dönemin siyasi yaşamının ve yapısının anlanması açısından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Tarih boyunca çok önemli bir yerleşim yeri olan Mersin (İçel)’in içinde bulunmuş olduğu jeopolitik durum, sosyal, siyasi ve ekonomik gelişim, cumhuriyetin ilanıyla ortaya çıkan yenileşme hareketine yaptığı katkıları ortaya koyabilmek için dönemin siyasi erkleri ve bu kişilerin gösterdikleri performans çerçevesinde bir takım tespitlerde bulunmak mümkün olabilecektir. Bu araştırma 1923-1950 yılları arasında TBMM’de Mersin (İçel)’i temsil eden ve siyasal yaşamın aktif katılımcıları olan milletvekillerinin siyasi faaliyetlerinin incelenmesi çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada var olan olay ve olguların olduğu gibi açıklamaya çalışan araştırma modeli olan tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada 1923-1950 Dönemi TBMM Zabıt Tutanakları incelenmiştir. Bu dönem milletvekillerinin kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, eğitim durumları, meslekleri vb.) çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü incelenerek biyografileri sunulmuştur. Diğer taraftan meclis tutanaklarından milletvekillerinin yasama çalışmaları ile ilgili kayıtlar tespit edilmiş, ekonomi, eğitim, kültür, bayındırlık, sağlık vs. konularda söylem ve çalışmaları ele alınmıştır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 1923-1950 dönemi Mersin milletvekilleri evrakı taranmak suretiyle, arşiv kayıtlarından istifade edilerek, tez konusunu içeren dönemde siyasi milletvekillerinin faaliyetleri ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Böylelikle söz konusu edilen dönemde siyasete yön veren, başta Mersin (İçel) milletvekilleri olmak üzere mülki idarecilerin çalışmaları ve şehrin sosyo-ekonomik gelişimi üzerindeki etkinlikleri ortaya konulmuştur. Arşiv kayıtlarının tespit ve değerlendirmesinin yanı sıra, bölge ile ilgili literatür taraması yapılarak (gerek milletvekilleri ve gerekse bölgenin tarihsel gelişimi, coğrafi durumu, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu vb.) elde edilen bilgiler zaman ve mekan kavramlarıyla sınıflandırılarak Mersin'in bu dönemdeki durumu ortaya konulmuştur.

1.5. Tarihsel Süreçte Mersin (İçel)

Mersin; Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz sahilinde yüzyıllar öncesinde kurulmuş ve farklı zamanlarda, farklı medeniyetlerle ilişkiler kurmuş olan eski bir şehirdir.¹ Şehrin adı için Evliya Çelebi üç farklı kaynağı olabileceğini ifade ettikten sonra en güçlü olasılığın "Mersinoğlu" adındaki Türkmen köyünden alınmış olabileceğini belirtmiştir.² İlk Çağ, Roma ve Helen Dönemlerinde stratejik bir konumda yer alan Mersin, İlk Çağ'dan sonraki dönemlerde bu konumunu zaman zaman yitirmiş olsa da; 19. yüzyıl (yy) başlarından itibaren yeniden inşa edilmiş ve eski stratejik işlevine kavuşmuştur.³ Bu yenilenme ve var olmanın en önemi nedeni şehirde bulunan iskele olup, bu iskele dönemin Mersin ticaretinde

¹ Mehmet Pınar, Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950). Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü, Erzurum 2012, s.1.

² Ejder Okumuş, "Evliya Çelebi'nin Seyahatname 'sinde Mersin." *TYB Akademi Dergisi*,1(2), Mayıs 2011, s. 87-88.

³ Tolga Ünlü, "Mersin'in Mekânsal Biçimlenme Süreci ve Planlama Deneyimleri.". *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22(3), Mersin, s.425.

adeta bir kalp hüviyetindedir.⁴1846-1870 yılları arasındaki tarihsel süreçte İçel'e baktığımızda, Karaman ve Adana eyaletlerinden birine bağlı sancak olduğunu görmekteyiz. Bu bağlılık 1870 yılı sonuna kadar -çoğunlukla- Karaman eyaletinde olmak üzere devam etmiştir. 1870 yılından sonra ise Adana vilayetine bağlanmış ve 1915-1916 yılında bağımsız sancağa dönüştürülmüştür. 1924 yılında ise Mersin'i genç cumhuriyetin vilayetlerinden biri olarak görmekteyiz.⁵ 1933 yılına gelindiğinde Mersin ile İçel 20 Mayıs 1933 tarihli ve 2197 sayılı Kanun'la idari ve coğrafi olarak birleştirilmiş, ancak şehrin ismi değiştirilmeyerek "İçel" olarak kalmıştır.⁶ Ağustos 2002 yılına kadar İçel olan isim, bu tarihten sonra "Mersin" olarak değiştirilmiştir.⁷

Dünyada pek çok yeniliğin ve değişimin yüzyılı olan XIX. yy 'da Mersin de bu değişim ve gelişimlerden payını almakta gecikmemiş; bölgesel ve ulusal etkileşiminin yanında, uluslararası gelişmelerinde etkisiyle, özellikle yüzyılın ikinci devresinde hızla ticaret ve liman kent kimliğini elde etmiş ve bu kimlikle şehir yeni ve dinamik bir statü kazanmıştır.⁸ Yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Mersin'in ulaşım ağları daha da yaygınlaşmış ve demiryolunun iç hatlardaki etkisiyle limanın uluslararası işlevi ve aktivitesi Mersin'deki ticaret ve tarım alanındaki faaliyetleri iyiden iyiye canlandırmıştır. Tarımsal ve ticari faaliyetlerin zaman içerisinde canlanarak artması, şehrin hızla gelişerek ithalat ve ihracat merkezi haline gelmesini sağlamıştır.⁹ Avrupa'da ve tüm dünyada hem siyasal, hem askeri, hem de iktisadi olarak etkisini hissettiren Sanayi Devrimi'nin etkisiyle başlayan kapitalist ekonomi, Adana ve Tarsus'la olan demiryolu bağlantısının doğal

⁴ Şerife Yorulmaz, "Yabancı Tüccar ve Gayri Müslim Tebaanın Mersin Ekonomisindeki Rolü (1830–1918)." Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, s. 330.

⁵ Ahmet Ali Gazel, "İçel Mutasarrıfı İbrahim Behçet Paşa'nın İçel Sancağına (Anamur, Gülnar, Ermenek, Gazipaşa) Dair Bir Raporu (1892)." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12 (31), 2006, s.121,122.

⁶ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM–IV. Dönem 1931-1935*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, 1996, s.265.

⁷ İbrahim Güner ve Mustafa Ertürk, "Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma". *Muğla Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12, 2004, s.50.

⁸ Tülin Selvi Ünlü, "Bir İskeleyden Liman Kentine Doğru Akdeniz'in Önemli Bir Limanı Olarak On Dokuzuncu Yüzyılın İkinci Yarısında Mersin'de Mekânsal Gelişim." *TMMOB Şehir Plancıları Odası Dergisi*, 3(4), 2009, s.5,6.

⁹ Ersin Kaya Sandal ve Mehmet Gürbüz, "Mersin Şehrinin Mekânsal Gelişimi ve Çevresindeki Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı." *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(1), 2003, s.125.

sonucu olarak Mersin’de de varlığını hissettirmiş¹⁰ ve 1838 yılında imzalanmış olan “Balta Limanı” ve “Serbest Ticaret Antlaşması”yla da Mersin Limanı’nın dışa bağımlılığını artırmıştır.¹¹ 19. yy’da Bölgenin tek limanı olan Mersin’in, öncelikle Tarsus, sonrasında Çukurova Bölgesi ve daha sonraları İç Anadolu Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu’nun iskelesi haline gelerek öneminin daha da artmasını sağlamıştır.¹² Osmanlı İmparatorluğu’nun İstanbul’dan sonra fabrika ve atölye kurarak ticari alanda geliştirmiş olduğu Mersin ve çevresinin hinterlandı oldukça genişlemiş ve şehir adeta Orta Anadolu’nun ticaret kapısı görevini üstlenmiştir.¹³ Ticari, kültürel ve ekonomik hayatının etkisiyle meydana gelmiş olan göç hareketi ise şehrin demografik yapısını da etkilemiştir.¹⁴ Dünya siyaseti hızla şekillenirken ve kutuplaşmalar devam ederken Mersin de payına düşeni almıştır. Almanya ile I. Dünya Savaşı sonrasına kadar sürecek olan politik, siyasi ve askeri birliktelik bağlamında Anadolu ve Hicaz dolayısıyla Avrupa için hayati önem taşıyan demiryolu hatları döşenmiştir. Bu hatlar, limanı durumunda olan şehrin stratejik konumunu daha da artırmış, artan bu önem de diğer askeri ekonomik ve siyasi alanda kendini doğrudan ya da dolaylı olarak hissettirmiştir.¹⁵ I. Dünya savaşı sonrasında itilaf güçleriyle imzalanmış olan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın 7. maddesini gerekçe gösteren itilaf devletleri, Anadolu’yu işgale başlamıştır.¹⁶ 17 Aralık 1918’de, İngiliz ve Fransızlar, deniz yoluyla getirdikleri kuvvetlerle Mersin’i işgal etmişlerdir.¹⁷ Ancak Fransızlar ilerleyen dönemde askeri varlıklarının yanında sivil yönetimi de ele almış ve

¹⁰ İbrahim Bozkurt, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Modernleşme Sürecinde Mersin’de Eğitim.” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 2008, s.200.

¹¹ Songül Ulutaş, “19. Yüzyılın İlk Yarısında Kapitalist Ticari İlişkilerdeki Dönüşümün Tarsus’taki Yansımaları (1839-1856).” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27 (2), 2012, s.500.

¹² İbrahim Oğuz, Tarsus Şer’iyye Sicillerine Göre Mersin Kenti’nin Kuruluş Öyküsü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2016, s.117.

¹³ Yaşar Akbıyık, *Milli Mücadelede Güney Cephesi (Maraş)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1990, s.49,50.

¹⁴ Abdullah Poş, “Mersin’deki Yabancı Devlet Konsoloslarının Faaliyetleri (1852-1908).” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 2009, s.141.

¹⁵ Mustafa Yücel ve Mustafa Taşar, “Demiryolunun Stratejik Önemi ve Erken Cumhuriyet Döneminde Demiryolu Siyaseti.” *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, I, 2016, s.319.

¹⁶ Aytekin Çatalcam, 1923-1938 Atatürk Dönemi Dış Politikasında Lozan’ın Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s.17.

¹⁷ Kemal Çelik, “Çukurova’nın İşgali Döneminde Fransız Propaganda ve Casusluk Faaliyetleri ile Millî Kuvvetlerin Buna Karşı Yayımladığı 1920 Tarihli Yeni Bir Belge.” *Gazi Akademik Bakış*, III, 2008, s.104.

bölgesel çatışmalar ortaya çıkarmak için de etnik farklılıkları kışkırtma yoluna gitmişlerdir. Bu çalışmalarıyla da Türkleri kendi memleketinde azınlık durumuna getirmeyi amaçlamışlardır.¹⁸ Bu dönemde Adana ve Mersin nüfusunun %40'ını Ermeniler oluşturmaktaydı ve Fransa'nın buraya asker çıkarması halinde Ermeni komitacıların onlara destek verebilecekleri belirtilmiştir.¹⁹ Bu işgal karşısında milli müfrezeler kuran halk, işgal güçlerine karşı savaşılmaya ve onlara kayıplar verdirecek baskınlarla mücadele etmeye başlamıştır. Halk tarafından yapılan direnç mücadeleleri 11 Eylül 1919'da tarihinde tek bir çatı altında birleştirilerek "Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adını almıştır. Adana ve Mersin'i savunması amacıyla kurulması hedeflenen "Milli Ordu" için de bir nizamname bu süreçte hazırlanmıştır. Bu birleşme ve organize olmalarla elde edilmiş olan nizami hareket tarzı neticesinde, 1920 yılının şubatından itibaren bölgeyi işgal etmiş olan düşman güçler, Adana ve çevresinde üç ayrı cephede karşılanmış ve işgal kuvvetlerine büyük zayıflıklar verdirilmiştir.²⁰ Fransız güçleri, karşılaşmış olduğu direnç ve daha ötesindeki ileri hareket neticesinde, 1920 yılının mayıs ayında Mersin-Tarsus tren hattının gerisine kadar çekilmek zorunda kalmışlardır.²¹ İstiklal mücadelesini başlatmak için 19 Mayıs 1919 yılında Samsun'a çıkan Mustafa Kemal, başlattığı onurlu bağımsızlık mücadelesinin ilk olumlu sonucunu da bu zaferle güney cephesinde elde etmiştir.²² Yunan ordularının I. ve II. İnönü de yenilmeleri ve İtalya'nın da haziran 1921 tarihinde Güneybatı Anadolu'daki işgalini sessiz bir şekilde bitirmesi; Fransa'nın Ankara politikasında değişimler meydana getirmiş ve 21 Ekim 1921 tarihinde iki devlet arasında Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla I. Dünya Savaşı'nda oluşmuş olan itilaf bloğu bozulmuş oluyordu. Bu gelişmeler sonucunda askeri açıdan güney cephesinde rahatlayan

¹⁸ Kemal Çelik, *Fransızların Adana ve Çevresinde Böl ve Yönet Gagesiyle Kourdurduğu Cemiyetler*. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s.902-903.

¹⁹ Yusuf Halaçoğlu, *Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler*. Erciyes Üniversitesi Yayını, C I, Kayseri 2008, s.51.

²⁰ Çelik, *Fransızların Adana ve Çevresinde Böl ve Yönet Gagesiyle Kourdurduğu Cemiyetler*, s.902-903.

²¹ Cihat Yıldırım, "Gazi Mustafa Kemal Paşa İle İlgili "Taş İli" Gazetesi'nde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme". *Tarihin Peşinde Dergisi*, S.11, 2014, s.45.

²² Şadiye Tutsak, "Milli Mücadele Yıllarında Suriye'deki Gelişmelerin Güney Cephesi ve Ankara Hükümeti Açısından Önemi-II." *History Studies*, 6(5), 2014, s.196.

Türkiye, güçlerini tamamen batıya aktarmış ve önemli bir kazanım elde etmiştir.²³ Siyasi olarak ise bu antlaşmayla Türkiye Büyük Millet Meclisi resmen tanınmış oluyordu.²⁴

Tarihsel olarak son derece önemli bir yere sahip olan İçel (Mersin), kurtuluş mücadelesinin zaferle kazanılmasının ardından siyasi ve ekonomik rolünün yanında değişik zamanlarda farklı etnik gruplardan çok sayıda göç almıştır. Almış olduğu göç nedeniyle diğer illere göre kültür ve siyasi yapısındaki farklılıklar da göze çarpmıştır. Bu etkin çeşitlilik, Mustafa Kemal Paşa tarafından hazırlanmış olan bölge raporunda, “millet şuurunun oluşturulması önünde bir engel olarak” görülmüş ve çözüm noktası da “Türklük çerçevesince hareket edilmesi ve çalışılması gerektiği” şeklinde belirtilmiştir.²⁵ Anadolu’nun güneyine yapmış olduğu gezilerinde ziyaretlerde bulunduğu, tarım ve hayvancılıkta modernleşme amacıyla yapılan örnek çiftlik çalışmalarında kullanmış olduğu bir şehir-bu çiftlikler özellikle Silifke’de kurulmuştur- olarak İçel, Mustafa Kemal için ayrı ve özel bir öneme sahiptir.²⁶ Mustafa Kemal’in sağlığında seyretmiş olduğu son 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gösterisinin ardından da, doktorlarına rağmen, Mersin’e ziyarete çıkmıştır. Hatay’ın anavatana katılmasını kolaylaştırmak amacıyla yapmış olduğu bu ziyaretinde dört gün Mersin’de kalmıştır.²⁷ Bu ziyaretleri de Mustafa Kemal Paşa’nın Mersin’e vermiş olduğu önemin anlaşılması bakımından oldukça önemlidir.

1.6. Osmanlı’dan Cumhuriyete Parlamenter Sistemin Gelişimi

Türkiye’de seçim sistemleri “nispi” ve “çoğunluk” sistemli olarak iki ana kategoride yapılmaktadır. Çoğunluk sisteminin “tek dereceli” veya “iki dereceli” olarak uygulandığı görülmektedir. 1839 yılından başlayarak 1957 yılları arasındaki seçimlerde “çoğunluk ”sistemi kullanılmıştır. 1877-1943 arasında yapılmış olan seçimler “iki dereceli”, 1946 yılından günümüze kadar olan seçimler ise “tek dereceli” seçimlerdir.²⁸

²³ Ömer Budak, “Milli Mücadele Dönemi Türk-Fransız İlişkileri.” *Karadeniz Araştırmaları*, S. 19, 2008, s.111, 112.

²⁴ Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Yeditepe, 2015, s.371.

²⁵ Pınar, a.g.t., s.477.

²⁶ Pınar, a.g.t., s.137.

²⁷ Uğur Üçüncü, “Atatürk’ün Ölümü ve Cenaze Törenlerinin Türkiye’deki Yansımaları”. *The Journal of Academic Social Science Studies Dergisi (JASSS)*, 6 (7), 2013, s.1189,

²⁸ Mehmet Ö. Alkan, “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyona Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri (Siyaset Bilimi ve Siyaset Sosyolojisi Yaklaşımıyla)”, *Anayasa Yargısı*, 6, 2006, s.144.

Osmanlı imparatorluğunda ilk genel seçimler 1876 yılının son aylarında yapılmıştır. İstanbul için ayrı, taşra için ayrı olarak hazırlanmış olan geçici düzenlemeler, Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası niteliğinde olan Kanun-i Esasi'nin ilanının hemen öncesinde tamamlanarak yürürlüğe konulmuştur. Osmanlının geleneksel yönetimi ve siyasi yapısı içerisindeki etkin gurup, açılacak olan parlamentonun ya da hazırlanacak olan anayasanın her dini ve etnik gurubun kendi çıkarlarını ön plana alarak gruplaşmalara neden olacağını ve meclisin ülkenin bütünlüğünü tehlikeye atarak bir çeşit bölücülük faaliyetlerini bünyesinde barındıracak bir kurum olacağını iddia ederek, yapılacak olan bu çalışmalara karşı durmuştur. Anayasa ve parlamento yanlıları ise, bu fikrin tam aksini değerlendirerek bu çalışmaları, devletin birlikteliğini artıracak bütünleştirici ve bir unsur olarak nitelendirmişlerdir. 28 Ekim 1876 tarihinde yayımlanan talimatname doğrultusunda kurulmuş olan ilk parlamentoda yüz otuz mebusun görev aldığı görülmektedir.²⁹ Meclisin yapısına bakıldığında mebusların seksen tanesinin müslüman, elli tanesinin de gayrimüslim olduğu, müslüman halkların içinde sadece Türklerin değil, Kürt, Arap ve Arnavut gibi milletlerin varlığı da dikkat çekmektedir. Bu dönem seçilmiş olan mebusların görevlerini tam bir hassasiyetle yapmaya çalıştıkları ve Osmanlı Devleti'nin siyasal düzenini kurmak arzusu içinde oldukları görülmektedir. Bu yönüyle değerlendirilmiş olduğunda, meclisin II. Abdülhamit tarafından lağvedilerek kapatılmış olması, "Türk demokrasisi açısından telafisi mümkün olmayan büyük bir fırsatın elden geçirilmesi" olarak değerlendirilebilir.³⁰ 19 Mart 1877 tarihinde çalışmalarına başlayan meclis, 28 Haziran 1877 tarihinde sona ermiş; 13 Aralık 1877 tarihinde ikinci devreyle yeniden çalışmaya başlamıştır. Ne var ki 93 Harbinin baş göstermesi ve meclisin de bu savaşın sorumlusunun padişahın yanlış politikaları olduğu beyanları üzerine meclis, II. Abdülhamit tarafından 14 Şubat 1878 tarihinde süresiz olarak kapatılmıştır.³¹ I. Meşrutiyet dönemi seçimlerinde (1876-1877) parlamento içinde guruplar kurmak ya da mücadele etmek amacıyla hiçbir partinin ortaya çıkmadığı görülmüştür.³² Meclisin padişah tarafından kapatılmasının ardından otuz yıllık bir istibdat devri (1878-1908) başlamıştır. Bu devir II. Abdülhamit'e karşı güçlenmiş olan

²⁹ Hasan Kaş, TBMM'de Kastamonu Milletvekilleri ve Çalışmaları (1923 – 1946), Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2011, s.1.

³⁰ Mehmet Ö. Alkan, a.g.m., s.140-142.

³¹ Sina Akşin, Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011, s.47.

³² Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu,(Çeviren: Prf. Dr. Metin Kırıatlı),Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara 1993, s.376.

muhalefetin baskıları ve III. Ordunun da süreçteki etkisiyle birlikte II. meşrutiyetin 24 Temmuz 1908 tarihinde ilanıyla son bulmuştur.³³ Bu uzun istibdat dönemi içerisinde muhalefet içten içe Abdülhamit'e karşı güçlenmiş ve onu yıkmak esaslı gayeleriyle varlıklarını sürdürmüştür. II. Meşrutiyetin parlamentosunda da etkin olacak olan İttihat ve Terakki Fırkası'nın bu süre içerisindeki en etkin muhalefet olduğu görülmüştür.³⁴ Nitekim yeni meclisi mebusanın oluşması için yapılmış olan Kasım-Aralık 1908 seçimlerini de İttihat ve Terakki Fırkası kazanmış³⁵ ve Osmanlı parlamentosu 275 mebusla açılmıştır.³⁶ II. Meşrutiyetin İlanıyla birlikte Osmanlı Devleti'nde, 1908, 1912, 1914 ve 1919 yıllarında dört seçim yapılmıştır.³⁷ Yapılmış olan seçimlerde Türk siyasi hayatının ilk partisi niteliğini kazanacak olan İttihat ve Terakki Fırkası'nın galibiyeti görülmektedir. 1908 seçimlerinde elde etmiş olduğu galibiyete rağmen kadrolarının deneyimden uzak çok genç olmasının da baskın bir etkisiyle ittihatçılar devlet yönetimine doğrudan müdahale etmekten imtina etmişler ve devlet yönetimini eski bürokratlara bırakmışlardır.³⁸ 1908 seçiminden sonra yapılacak olan 1912 ve 1914 seçimlerinin daha çok İttihat ve Terakki'nin iktidar mücadelesi ve iktidarı tamamıyla ele geçirme gayreti içerisinde yapıldığı görülmüştür. İttihat ve Terakki partisinin tek başına katılmış olduğu 1914 seçimlerinden, Mondros Mütarekesi'ne kadar geçen sürede ülke yönetimine yön veren tek parti olmuştur.³⁹ 21 Şubat 1918 tarihinde de meclis padişah tarafından feshedilmiş ve bu fesihle birlikte de halkın temsiliyeti de kalmamıştır.⁴⁰

Türk Siyasi hayatında bu gelişmeler olmakta iken, İtilaf Devletleri ve Osmanlı Devleti arasında 30.10.1918 tarihinde saat akşam 02.03'te bir sonraki gün, yani 31.10.1918 tarihinde, yürürlüğe girmek üzere Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. Bu antlaşmanın 7.

³³ Esra Uyanık, I. TBMM'de Siverek-Şanlıurfa milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Şanlıurfa 2016, s.12.

³⁴ Lewis, a.g.e., s.376.

³⁵ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuk Dersleri, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, Dördüncü Baskı, 2007, s.23.

³⁶ Kaş, ag.t., s.3.

³⁷ Mehmet Biçici, Gaziantep Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1923-1950). Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2014, s.17.

³⁸ İhsan Güneş, Birinci Dönem TBMM'nin Düşünce Yapısı (1908-1923), Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 2009, s.23

³⁹ Biçici, a.g.t., s.17.

⁴⁰ Kaş, ag.t., s.3.

maddesini gerekçe gösteren itilaf devletleri ise Anadolu'yu işgale başlamıştır.⁴¹ Bu işgal karşısında milli müfrezeler kuran halk, işgal güçlerine karşı savaşılmaya ve onlara kayıplar verdirecek baskınlarla mücadele etmeye başlamıştır. Bu işgal faaliyetleri yaşanmakta iken kurtuluş mücadelesini başlatmak için 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmış olan Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Amasya Genelgesi, Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi çalışmaları devam etmiştir. Sivas Kongresi'nde alınmış olan bir kararla, halk tarafından yapılan direnç mücadeleleri 11 Eylül 1919'da tarihinde tek bir çatı altında birleştirilerek "Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adını almıştır.⁴²

Anadolu'da bu gelişmeler olmakta iken Mustafa Kemal Paşa'nın bütün karşı çıkmalarına rağmen Meclis-i Mebûsan 12 Ocak 1920'de İstanbul'da açılmış; ancak 16 Mart 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın öngörüsü gerçekleşerek İngilizlerin İstanbul'u işgaliyle meclis tekrar kapatılmıştır.⁴³ Yaşanılan bu işgal olaylarını önceden tahmin eden ve Mebusan Meclisi'nin İstanbul'un dışında bir başka şehirde toplanması gerektiğini belirten Mustafa Kemal Paşa'nın bu öngörülerinin İstanbul'un işgaliyle de ortaya çıkmış olan haklılığı, Millî Mücadele hareketine inanarak destek veren kişilerin Mustafa Kemal Paşa'ya olan güven ve bağlılığını artırmıştır.⁴⁴ Mustafa Kemal Paşa, bu gelişme üzerine üç gün sonra 19 Mart 1920 tarihinde bir genelge yayımlamıştır.⁴⁵ Bu genelgeyle ülkenin genelini kapsayan bir seçim çalışması yaptırmış, sonucunu hızlı bir şekilde almış ve gerekli olan tüm kanuni düzenlemeleri tamamlamıştır. En temel ilkesi, Türk demokrasi tarihin en kıymetli ürünlerinden biri "Milli Egemenlik" olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni 23 Nisan 1920'de Ankara'da açmış⁴⁶ ve "Heyet-i Temsiliye" tarafından başarılı bir şekilde yürütülen milli mücadeleyi de meclis ile görev yapacak olan

⁴¹ Aytekin Çatalcam, 1923-1938 Atatürk Dönemi Dış Politikasında Lozan'ın Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s.2.; Takvim-i Vakai, Mütareke Şartları, 3384, 3 Teşrinisani 1334 (3 Kasım 1918), s.2,3.

⁴² Kemal Çelik, *Fransızların Adana ve Çevresinde Böl ve Yönet Gayesiyle Kurdukları Cemiyetler*. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s.902,903.

⁴³ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk (Söylev) 1919-1927*, Akvaryum Yayınevi, İstanbul 2007, s.330.

⁴⁴ Ahmet Demirel, İlk Meclis'in Vekilleri Milli Mücadele Dönemi'nde Seçimler, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 73

⁴⁵ Atatürk, *a.g.e.*, s. 331.

⁴⁶ Selma Çamur, Birinci Dönem Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2013, s.35-40.

hükümetlere aktarmıştır.⁴⁷ Kurulmuş olan bu parlamento Mayıs ayı içerisinde Mustafa Kemal Paşa başkanlığında kendi yürütme komitesini atamıştır.⁴⁸

Büyük Millet Meclisinin açılışına dağıtılmış olan İstanbul Mebusan Meclisi'nden yirmi üç ve yapılmış olan kongreler vasıtasıyla seçilmiş olan yüz dört vekille, toplamda yüz yirmi sekiz vekil katılmıştır.⁴⁹ Açılmış olan birinci meclisin en önemli özelliklerinden biri, birbirinden ayrı ideolojilere, fikirlere veya görüşlere sahip olan milletvekillerinin "Bağımsızlık ve Kurtuluş"u ortak amaç bilerek birleşmiş olmalarıdır. Ancak bu fikri birliktelik, 1920 senesinin ortalarından başlayarak ayrılmaya ve meclisin çalışmadaki etkinliğini azaltmaya başlamıştır. Öyle ki mecliste farklı gruplaşmalar, siyasi yaklaşımlar ve oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bunlar İstiklal Grubu, Islahat Grubu, Halk Zümresi, Tenasüt Grubu ve Müdafaa-yı Hukuk Zümresi olarak kendini göstermiştir. Bu grupların dışında isimsiz ancak özel maksadı bulunan bazı grupların da faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür.⁵⁰ Bu fikri farklılık meclisteki çalışmaları oldukça güçleştirmiş ve 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilmiş olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndan sonra kendini iyiden iyiye hissettirmiş, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri de kendi aralarında düşünce farklılıkları yaşamaya başlamışlar ve birlikteliği kendi aralarında dahi sağlayamamışlardır.⁵¹

Yeni kurulmuş olan meclisin ismi için milletvekillerinin verdikleri takrirlerle ve yaptıkları meclis konuşmalarında, "Büyük Millet Meclisi (BMM)"tabirinin kabul edilebilirliği görülmekle birlikte, yeni meclisin Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) isminin ilk defa meclisin açılışından yaklaşık on ay sonra 8 Şubat 1921 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nde kullanıldığı görülmüştür. Üyelerinin tamamının Türk ve yaş ortalamasının da kırkın altında olduğu bu genç meclis, dönemin zor şartlarına rağmen bütün gücü iradesinde toplayarak, içerisinde sultan ya da halifenin rolünün olmayarak millet iradesinin hakim kılındığı demokratik nitelikli bir meclis olmuş; temel esası olan "milli

⁴⁷ Cemal Tekgündüz, Birinci Millet Meclisi'nde İçel (Silifke) Milletvekilleri. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2013, s.17.

⁴⁸ Faroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, 11. Basım, İstanbul 2012, s.65.

⁴⁹ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1939-1950* (III. Baskı), Ankara: İmge Kitapevi, s.185

⁵⁰ Atatürk, a.g.e., s.450, 451.

⁵¹ Özcan Yeniçeri, *Genç Osman'dan Menderes'e Darbe ve Demokrasi*, Kripto Yayınları, Ankara 2015, s.263

egemenlik” ilkesini de tam olarak sağlamıştır.⁵²Birinci Millet meclisinin kuruluş amacı, Türk milleti adına milli mücadeleyi gerçekleştirmektir. Bu meclisin Türkiye’nin ilk meclisi olması münasebetiyle “I. Meclis”, Türk Kurtuluş Savaşını kazanması neticesinde yeni devletin temellerini atmış olmasından dolayı “kurucu meclis” ve Türk milletinin milli ruhunu temsil ettiği için de “Kuvayı Milliye Meclisi” adlarıyla anılmıştır.⁵³

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görev süresi Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun 5. Maddesi kapsamında iki yıl olarak belirlenmiş olup, kuruluşundan sonra 1922 yılında seçim yapılması gerekmekte iken dönemin içinde bulunmuş olduğu zor şartlar, milli mücadelenin devam etmesi sebepleriyle I. Meclis, 1923 yılına kadar temsil görevini sürdürmüştür. I. Meclisin görev süresi içerisinde meydana gelen savaşların kazanılarak Anadolu’nun düşman işgalinden kurtarılması ve hemen akabinde Mudanya Ateşkes Antlaşması, Lozan Barış Konferansı toplantıları, saltanat ve hilafet tartışmalarının meclisi oldukça yıpratmış olduğu ve gruplaşmaları ön plana çıkardığı görülmüştür. Trabzon milletvekili Ali Şükrü Beyin kaybolması ve akabinde ise ölü bulunması neticesinde meclisteki guruplar arasında saflar iyiden iyiye netleşmiştir. 31 Mart 1923 tarihinde Rauf Bey’in konutunda buluşan icra vekilleri erken seçime gitme kararı almışlardır. Birinci meclisin milli mücadeleyi başarıyla tamamlayarak açılma nedenini yerine getirmiş olduklarını belirterek seçimlerin erkene alınması için bir önerge vermişlerdir.⁵⁴Birinci Büyük Millet Meclisi’nin erken seçim kararı alarak 1923 yılının haziran ayında ani ve şaşırtıcı bir kararla yeni seçimlere gitmesi beklenmedik bir hareket olmuştur.⁵⁵Yapılan seçimler sonucunda Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adaylarının büyük bir çoğunlukla seçimi kazandıkları görülmüştür.⁵⁶ Yeni meclis 11 Ağustos 1923 tarihinde resmen açılarak çalışmalarına başlamıştır.⁵⁷Bu meclisin en önemli taraflarından birisi Mustafa Kemal Paşa’nın yapılan milletvekili başvurularını bizzat incelemesi ve I. Mecliste

⁵² Uyanık, a.g.t.,s.24-29.

⁵³ Mustafa Küçük, “TBMM’nin Açılışı ve Anlamı”, *Türkler*, C.16, Ankara 2002, s.15

⁵⁴ Uyanık, a.g.t. 27.

⁵⁵ Tevfik Çavdar, *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1939-1950* (III. Baskı), Ankara: İmge Kitapevi, s.237

⁵⁶ Dursun Ali Akbulut, “Türkiye’de Büyük Millet Meclisi’nin Açılması”, *Milli Mücadele Tarihi*, C.I Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2005, s.295,296.

⁵⁷ Ahmad, a.g.e., s.69.

muhalif olan kişilere ikinci mecliste yer vermemesidir.⁵⁸Devletin kurumsallaşmasını sağlayacak ve Türk inkılabının oluşumunda önemli bir mesafe kat edecek olan II. Meclis, yetmiş yedi vekil Osmanlı Mebusan Meclisinden, doksan dokuz vekil I. Meclisten ve yüz yirmi bir vekilde ilk defa seçilen milletvekillerinden olup, toplamda iki yüz seksen yedi milletvekilinden oluşmuştur.⁵⁹

1923-1950 yılları, çok partili hayata geçiş noktasında Türk siyasetinde Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'nün liderlik yaptığı dönemlerdir. 1930 yılından başlayarak 1946 yılına kadar devam etmiş olan süreçte CHP dışında başka bir siyasi partinin Türk siyaseti içerisinde yer almadığı görülmekte olup, Türk siyasi hayatında ve ülke yönetiminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek başına iktidar olduğu bu on altı yıllık süreye “Tek Parti Dönemi” denilmektedir. Ulusal devletin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün 1938 yılındaki vefatının ardından başlamış olan ve tek partili cumhuriyetin en uzun süreli başbakanı ve ikinci cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü iktidarlarında,⁶⁰ cumhuriyetin kuruluşunda çok etkin rol oynamış olan Kuva-yi Milliye Hareketi içerisinde yer almış kadroların yerlerine, I. Meclisteki muhalif gruplarda yer alan kişilerin seçilerek Mustafa Kemal'in kadrolarının tasfiye edildiği görülmüştür.⁶¹

İçel'in 11.08.1923 tarihinde başlayarak meclisin seçimi yenileme kararı vermiş olduğu 24.03.1950 tarihlerindeki yedi dönemi meclis faaliyetlerini kapsayan bu çalışma dönemin kavranması açısından oldukça faydalı olacak ve tarihe farklı bir not daha düşülecektir.

1.7. Birinci Mecliste İçel Milletvekilleri

Heyet-i Temsiliye'nin 19 Mart 1920 tarihli genelgesine istinaden Mersin (İçel) de üzerine düşeni yaparak yeni meclise temsilci göndermek için çalışmalara başlamış ve mutasarrıfın, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İdare Heyeti'nin ve halkın katılımıyla 29 Mart

⁵⁸ İhsan Güneş, Atatürk Döneminde Türkiye'de Seçimler (1919-1938), Cumhuriyetin 80. Yılına armağan, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2004, s.219

⁵⁹ Kazım Öztürk, Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem (1923-1927), C. I, s.10.

⁶⁰ Mete Tunçay, *T.C'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*. Yurt Yayınları, Ankara 1981, s.332.

⁶¹ Pınar, a.g.t., Erzurum 2012, s.239.

Pazartesi günü seçimler yapılmıştır.⁶² Seçim sonucunda Ali Sabri Efendi, Haydar Bey ve Sami Bey Silifke'den; Naim Efendi Anamur'dan ve Şevki Bey de Gülnar'dan İçel mebusu seçilmişlerdir. Seçilmiş olan beş milletvekilinin dışında Osmanlı Mebusan Meclisi'nden katılan Ali Rıza Efendi'yle birlikte İçel'i temsil eden milletvekili sayısı altı olmuştur. Ali Rıza Bey dışındaki diğer milletvekilleri ilk defa seçilerek meclise girmişlerdir.⁶³ I. Mecliste yer alan İçel vekilleri, milli bir devlet olma hususunda etkin bir taraf olmuşlar, ülkenin bağımsızlığı için üzerlerine düşen her türlü fedakârlığı yerine getirmekten geri durmamışlardır.⁶⁴ I.Mecliste oluşan gruplaşmadan İçel vekilleri de etkilenmiştir. Şöyle ki, Mehmet Alim Efendi, Ali Rıza Efendi ve Ahmet Şevki Bey birinci grupta yer alırken, Mehmet Sami Efendi, Haydar Lütfü Bey ve Ali Sabri Efendi ikinci grupta yer almışlardır. Ancak mecliste yapılmış olan konuşmaları incelenmiş olduğunda İçel vekillerinin bu gruplaşmalarda çok fazla ön planda bulunmadıkları ve etkin bir ayrışma ya da gruplaşma sergilemedikleri görülmektedir. Vermiş oldukları takrirler ve yapmış oldukları konuşmalara bakıldığında etkin bir faaliyet sergilenen I. dönem İçel milletvekilleri, ulusal konuların yanında İçel'i ilgilendiren, halkın sorunlarını gündeme taşıyan yerel faaliyetlerde de bulunmuşlardır. İlk dönem Mersin ve İçel mebusları genellikle halkın içinden seçilmiş kişiler olup, yerel konular üzerinde görüşlerle ön plana çıkmışlardır. I. Mecliste İçel'i temsil eden bu altı milletvekilinden 1946 seçimlerinde Demokrat Parti çatısı altında meclise giren Haydar Bey dışında, bir daha meclise girerek milletvekilliği yapmadıkları görülmüştür.⁶⁵

⁶² Tekgündüz a.g.t., s.49.

⁶³ Raşan Kılıç, Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde İçel Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2015, s.57

⁶⁴ Tekgündüz, a.g.t., s.168

⁶⁵ Kılıç, a.g.t., s.166-168.

I. BÖLÜM

1. II. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1.1. İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

1.1.1. HAFİZ EMİN İNANKUR

1.1.1.1. Hayatı

Mersin/Silifke Averen Köyü'nde 1876 yılında doğmuştur. Babasının adı Hacı Ali Efendi olup, evli ve altı çocuk sahibidir. Öğrenimine Silifke'de başlamış, Silifke Rüştîyesinde iki yıl eğitim aldıktan sonra İstanbul'a gitmiş, 1890- 1901yılları arasında, İstanbul Medresesi'nde tahsilini tamamlayarak memleketine dönmüştür. 1903-1909 yılları arasında Silifke'nin belediye başkanlığını yapmış, aynı dönemde kısa bir süre de (5 ay) Anamur Kaymakamlığı'na vekalet etmiştir. 1909 ve 1910 yılları arasında Adana ili genel meclis üyeliğine seçilmiş, Selanik Kongresi'ne de Adana delegesi olarak katılmıştır. 1910 yılında İçel Maarif Müfettişliğine görevlendirilmiştir. Müfettişlik görevi devam etmekte iken 1911 yılında Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na İçel vekili olarak seçilmiş ve mütareke tarihine kadar da milletvekilliği görevine devam etmiştir. 1920 ve 1923 tarihleri arasında Silifke Müdafa-i Hukuk ve Kızılay Cemiyeti'ne başkanlık yapmıştır. 29 Haziran 1923 tarihinde yapılmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin II. Dönem milletvekili seçimlerine girmiş ve yapılan oylama da seksen dört oy alarak İçel'den milletvekili seçilmiştir. 11 Ağustos 1921 tarihinde meclise katılmış ve 13 Ağustos 1921 tarihinde de mazbatası onaylanmıştır. İktisat, Nizamname-i Dâhili, Memurin Muhakemat, Umur-u

Tasarrufiye ve Ticaret Komisyonları üyeliklerinde ve Umur-u Tasarrufiye Komisyonu başkanlığı görevini yapmıştır. Aralıksız olarak 2-3-4-5-6 ve 7. dönem İçel/Mersin milletvekilliği görevini yapmış olan İnankur, 30 Eylül 1944 tarihinde 68 yaşında vefat etmiştir.⁶⁶

1.1.1.2.Meclis Faaliyetleri

1.1.1.2.1.Kanun Teklifleri

Bakaya ve Asker Firarilerinin Affı hakkındaki Kanun teklifini arkadaşlarının imzasıyla birlikte başkanlığa sunmuştur. İlgili kanun teklifi, 12 Eylül 1923 tarihinde başkan tarafından layiha encümenine havale edilmiştir.⁶⁷

Hizmeti Fiiliye Ashabından Maada Bakaya ve Asker Firarilerinin Affına Dair görüşmede, askerlerin ülkemizin korunması, milletin muhafazası ve vatanımızın geleceği için vazifelerini çok iyi bir şekilde ifa ettiklerini belirtmiştir. Dönemin şatlarının da etkisiyle kimilerinin Kuvayi Milliye birliklerinde, kimilerinin de yardım bölüklerinde görev aldığını söylemiş ve esir alınarak türlü zorluklar yaşayan bu kişilerden bir kısmının resmi kayıtlarda bakaya ya da firari olarak görüldüğünden bahsetmiştir. Bu kişilerin daha sonraları yakalanarak firari sayıldığından dolayı askeriye alınmasından ve askeriye de düzenini bozduğundan bahisle, zaten görevlerini yapmış olan ve üç aydan daha az firari olarak görülen bu kişilerden askerin affı ile ilgili olarak 04 Eylül 1923 tarihli Kanun teklifini, Karahisarı Şarki mebusu İsmail, İçel mebusu Tevfik, Maraş mebusu Abdulkadir, Konya mebusu Naim Hâzim, Gaziantep mebusu Ali Cenani, Gümüşhane mebusu Zeki, Isparta mebusu İbrahim ve Gümüşhane mebusu Veysel Rıza ile birlikte başkanlığa sunmuştur. Kanun teklifi encümenince mütalaa edildikten sonra, 11 Ekim 1923 tarihinde genel kurula takdim edilmesine karar verilmiştir.⁶⁸

İlgili kanun teklifinin bütün maddeleri genel kurulda ayrı ayrı mülahaza edilmek suretiyle kabul edilmiştir.⁶⁹

⁶⁶ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem 1923-27*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s. 379,380.

⁶⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.14, 05.09.1923, s.419.

⁶⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.38, 18.10.1923, s.779,780.

⁶⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.38, 18.10.1923, s.794.

1.1.1.2.2. Takrirleri

Müdafaa-i Milliye Vekâlet'ine yönelik olarak, öğretmenlerin zorunlu hizmetlerini tatil zamanında ifa etmelerinin mümkün olup olmadığına dair şifahi soru sormuş ve meclis başkanı tarafından da bu takriri ilgili bakanlığa havale edilmiştir.⁷⁰

Kazanç Vergisine Munzam İdare-i Hususiye ve Belediye Hisselerine Dair Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmesinde, Temeddü Kanunu'nun ismindeki değişiklikten dolayı Ticaret Odaları Kanunu'nda zikredilmiş olan yüzde beşlik ödeme hususunda tereddüt yaşandığından bahsederek, I. maddedeki kazanç vergisini ödeyecek kurumların içine, özel idarelerin ve belediyelerin yanında "ticaret odalarının her birinin" ifadesinin de eklenmesi için bir takrir sunmuştur.⁷¹ Genel kurulca yapılmış olan oylamada takriri dikkate alınmamıştır.⁷²

MEHMET TEVFİK (MARULYALI) (MARLALI)
İÇEL [521]

1.1.2. MEHMET TEVFİK MARULYALI/MARLALI

1.1.2.1. Hayatı

Nüfus kaydı Üsküdar/Kısıklı da olmakla birlikte 1875 yılında Akseki'de doğmuştur. Babası Hacı Hasan, annesi ise Nefise Hanım'dır. I. Dönem milletvekillerinden Hacı Arif Bey'in kız kardeşi Şükriye Hanım'la evli olup iki çocuk babasıdır.

⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.I, B.59, 29.11.1923, s.632.

⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.110, 30.05.1926, s.647.

⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.110, 30.05.1926, s.648.

Öğrenimine İstanbul'da başlamış, Ağustos 1892 ile Eylül 1895 tarihleri arasında ilk ve rüştiye öğrenimini Numune-i Terakki okulunda tamamlamış ve aynı yıl idadiye girerek Ağustos 1899 tarihinde de buradan mezun olmuştur. 1900 yılında tıbbiyeye girmiş, 1905 yılında buradan da başarıyla mezun olmuştur. Aynı yıl Anamur Kazası belediye tabipliği görevine getirilmiştir. Nisan 1906-Şubat 1911 tarihleri arasında Elbistan kazası belediye tabipliği görevinde bulunmuştur. Buradaki görevinden istifa edip ayrılarak Temmuz 1912 tarihinde Ermenek hükümet tabipliği görevine getirilmiştir. Buradan da iki ay sonra istifa ederek I. Dünya Savaşı'na kadar mesleğini İstanbul'da serbest olarak icra etmiştir.

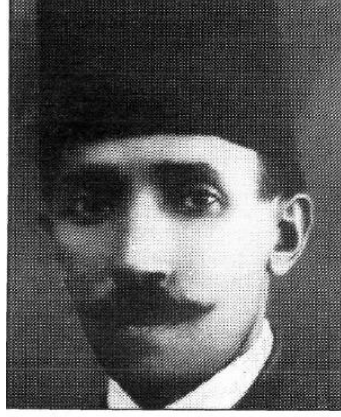
I. Dünya Savaşı'nda yüzbaşı rütbesiyle Haydarpaşa Sevkiyat Komisyonu ve Sefer-i Sevk Komisyonlarında iki yıl görev yapmıştır. On üçüncü depo alayı ile Galiçya'ya gitmiş, bir yıl sonra başhekim olarak alayı ile birlikte Halep'e alınmış ve on dokuzuncu fırkaya atanmıştır. Görev yaptığı Şam'ın düşman eline geçmesinin ardından Beyrut üzerinden İstanbul'a geri dönerek mesleğini icra etmeye devam etmekteyken, TBMM II. dönem seçimlerine katılmış ve Haziran 1923 tarihinde yapılan seçimde yetmiş dört oy alarak İçel'den milletvekili seçilmiştir. 11 Ağustos 1923 tarihinde meclise katılmış ve 13 Ağustos 1923 tarihinde de mazbatasını onaylanmıştır. Fransızca bilmektedir. Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Komisyonu'nda görev almıştır. Meclis sonrasında mesleğini serbest olarak icra eden Dr. Marulyalı, 8 Kasım 1942 tarihinde ölmüştür. Mezarı Üsküdar Kısıklı'da bulunan Selami Ali Efendi Mezarlığı'ndadır.⁷³

1.1.2.2.Meclis Faaliyetleri

Bu dönemde mecliste Nafia Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Komisyonu'nda görev almıştır. Komisyon görevi dışında, II. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

⁷³ Öztürk, *a.g.e*, s.381, 382.

1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

AHMET BESİM (ÖZEK)
MERSİN (593)

1.2.1. AHMET BESİM ÖZEK

1.2.1.1. Hayatı

Tarsus'un Sakızlı Mahallesi'nde 1882 yılında dünyaya gelmiştir. Annesi Rahime Hanım, babası ise Hafız Mahmut Efendi'dir. 1910 yılında Emine Hanım, 1933 yılında da Şahide Hanım olmak üzere iki defa evlilik yapmış olup, bu evliliklerden Sağkal ve Biricik adında iki çocuğu dünyaya gelmiştir.

1910 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden başarılı bir şekilde mezun olmuştur. Mezun olduğu yıl Adliye Bakanlığı'nca açılmış olan Tatbikat Okulu'nu kazanmış ve bu okulu da başarı ile bitirmiştir. 14 Ekim 1910 tarihinde Mersin Bidayet Mahkemesi üyeliğine atanmış ve dört yıl süre ile bu mahkemede görev yaptıktan sonra 18 Temmuz 1914 tarihinde Kilis Bidayet Mahkemesi Başkanlığı'na terfi etmiştir. Sırasıyla 01 Haziran 1919 tarihinde Gaziantep İstinaf Mahkemesi üyeliğine, bundan yaklaşık iki ay sonra 06 Ağustos 1920 tarihinde Birinci Sınıf Sulh Hakimliği'ne yükselmiş, 18 Ekim 1923 tarihinde Rumkale Bidayet Hakimliği'nde göreve başlamış burada da üç ay görev yapmasının ardından istifa ederek Gaziantep iline avukatlık mesleğini icra etmeye başlamıştır. Güvenilir bir insan olması, bunun yanında da doğru bir kişiliğe sahip olduğunun bilinmesi sebebiyle, 02 Şubat 1924 tarihinde yeni hazinenin ve hemen ardından da 15 Şubat 1924 tarihinde Rüsumat İdaresi'nin vekaletleri görevine getirilerek bu görevlerinde hem resmi hem de özel vekalet işleriyle meşgul olmuştur.

10 Temmuz 1923 tarihinde yapılmış olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ikinci dönem seçimlerine katılmış ve bu seçimde almış olduğu yüz yetmiş beş oyla da Mersin milletvekili seçilmiştir. 11 Ağustos 1923 tarihinde meclise katılmış, bir gün sonra 12 Ağustos 1923 tarihinde de vekillik mazbatasını onaylanmıştır. Hukuk Fakültesi mezunu olmasının da etkisiyle Adliye, Layiha, Memurin Muhakemat ve Nizamname-i Dahili Komisyonları'nda görevler almıştır. Çeşitli ulusal ve yerel konularda meclis çalışmalarına katılmış, Mersin'in bağımsız il olması hususunda da önergeler vermiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyesi olan ve bu partinin sözcülüğünü de yapmış olan Özek, milletvekilliği görevinden sonra politikadan ayrılarak mesleğine geri dönmüştür. 1947 yılında Mersin Bölge Muhakemat Müdürlüğü'nden emekli olmuş ve 21 Ocak 1965 tarihinde de vefat etmiştir. Cenazesi Tarsus Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁷⁴

1.2.1.2. Meclis Faaliyetleri

1.2.1.2.1. Konuşmaları

Mübadele, İmar ve İskân Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun sekizinci maddesi için, Maliye Bakanlığı'nca yapılan bir mukavelenin fesih yetkisinin bir kanunla İmar ve İskân Bakanlığı'na verilmesinin doğru olmadığını ve bunun ancak bir vekâletle yapılabileceğini belirtmiştir. Tek başına bir vekâletin takdiri ve gabin (Fahiş/yüksek fiyat) iddiasıyla fesih icrasının doğru olmadığını söyleyerek, bu takdirinin devlet memurları tarafından yapılmasının da bakanlık lehine kararlar verilmesi yönünde taraf oluşturacağını düşündüğünü belirttikten sonra bu kanun maddesinin altındaki fıkraların tamamının yok sayılması gerektiği ifade etmiştir.⁷⁵

Divan-ı Muhasebatın Suret-i İntihabına Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci maddesinde açıklık olmadığını ve bu maddenin açık olması gerektiğini söyledikten sonra, adayların hem içerden hem de dışarıdan seçilebilmesini ve seçilen kişilerin de (Muvazene-i Maliye Encümenleri-İhtisas Encümenleri) kanunları meclise arz etmesi gerektiğini belirtmiştir.⁷⁶

⁷⁴ Öztürk, a.g.e., s.621, 622.

⁷⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.47, 03.11.1923,s.201, 202.

⁷⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.57, 24.11.1923,s. 534.

Mersin'in son teşkilata göre müstakilen idaresi lazım olduğu halde, hala Adana'ya bağlı olarak idare edilmesinin sebeplerini İçişleri Bakanı'nın açıklamasını ve bakanlığın da bu husustaki düşüncelerini öğrenmek istemiştir.⁷⁷

Ergani Mebusu Kazım Vehbi Bey'in Ergani Vilayeti'nin Elan Diyarbakır'a Merbut Olması Esbabına Dair Sualine Dâhiliye Vekili Ferid Bey'in cevabı münasebetiyle yapılan görüşmede, bakan beyin Mersin'e ait rakamları müstakil olarak söylemediğini belirterek, konuyla ilgili istatistiki bilgiler vermiştir. Mersin'in genel gelirin çok yüksek olduğundan bahsederek, özel ve gümrük gelirlerinin de eklenmesiyle bu rakamın çokça artmış olduğunu belirtmiştir. Nüfus olarak karşılaştırıldığı yerlerden fazla olduğundan ve coğrafi konumunun ne denli önemli olduğundan bahsetmiştir. Bakan beyin vermiş olduğu izahatlardan bahsettikten sonra Mersin için ne gelir olarak, ne mevki olarak ne de coğrafi olarak hiçbirisinde bir maninin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun açıklıkla tatbik edilmesini istemiş ve bakan beyin istediği şekilde bir nevi keyfiyet arz eden bir karar verme serbestisinin olmadığını dile getirmiştir.⁷⁸

Affi Umumi Kanun Layihası Münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci madde için herkesin yapmış olduğu suçtan dolayı mutlaka ceza çekmesi gerektiğinin önemini ve gerekliliğini belirtmekle birlikte, bazı durumlarda da suçluların affedilebilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Genel ve özel af hakkında izahatlarda bulunduktan sonra herkesi kapsayan bir genel affın vicdani olmayacağını söylemiş ve kanunundan faydalanması gereken kişilerin de en azından cezalarının üçte ikisini çekmiş kimselerden olması gerektiğini ve yüce meclisin de bu şekilde karar almasının önemine değinmiştir.⁷⁹

Hükümetin mevcut kanundan ziyade yepyeni bir kanun getirdiğini belirterek, bu kanun maddelerinin ayrı ayrı bastırılıp çoğaltılarak herkese verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bütün vekillerin kanun hakkında bilgi sahibi olduktan sonra edinilen bilgi üzerine de yeniden görüşmeler yapılmasını ve tasarının yeni bir kanun nazarıyla değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁰

Meclis İdare Azaları İntihabında Vergi Kaydı Aranmaması Hakkındaki Teklif-i Kanuni münasebetiyle yapılan görüşmelerde, Kütahya eski mebusu tarafından teklif

⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.64, 08.12.1923, s. 111.

⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.64, 08.12.1923, s. 117, 118.

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.68, 15.12.1923, s. 238-240.

⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.69, 17.12.1923, s.277, 278.

edilerek Dâhiliye Encümeni'ne gitmiş olan “meclis idare üyelerinden vergi kaydı istenmemesine dair kanun teklifinin” akıbetinin belli olmadığından söz etmiş, yapılan işin yeni bir kanun çalışması olduğundan bahsettikten sonra da yapılan uygulamada bir usul hatası olduğunu söyleyerek, yapılan işin doğru olmadığını ifade etmiştir.⁸¹

Telgraf ve Telefon Umuru'nun Tenkisi Hakkındaki Layiha münasebetiyle yapılan görüşmede, tasarısının on üçüncü maddesinde ödenmesi gereken bedelin kim tarafından belirlenmesi gerekeceği hususunda bir açıklama olmadığını söyledikten sonra bu kaydın mevcut şekliyle kalması durumunda anlamın muallakta kalacağını ve başarılı olamayacağını belirtmiştir.⁸²

Yeniden İnşa Edilecek Hapishaneler Masarifi için 1923 Senesi Bütçesine Üç yüz bin lira Tahsisat Konulmasına Dair Layiha ve Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, hapishane müdürünün dört yerde kürek mevkii olduğunu beyan etmesine rağmen, üç yeri söylediğini belirtmiştir.⁸³

Azayı Kiramdan Bazı Zevatin Mezuniyetlerine Dair Tezkere Münasebetiyle yapılan görüşmede, Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun altıncı ve sekizinci maddelerinin içeriğinden bahsettikten sonra tasarı ve tutanak hakkında 73 kişinin imzasıyla verilmiş olan takririn görüşülmesinde acele edilmemesi gerektiğini söylemiştir. Bütçe müzakereleri başlamadan mebusların kendi ödeneklerini alel acele çıkarmalarının doğru olmadığını ve umumi bütçenin görüşülmesinden sonra bu hususların ele alınmasının çok daha doğru olacağını ifade ederek, kararın bu şekilde alınması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁴

Köy Kanunu Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, görüşmeler sırasında anlatmış olduğu bir masalın yanlış anlaşıldığını beyan ederek, kimsenin bu konuda kırılmamasını ya da kendisini farklı algılamaması gerektiğini söylemiştir. Kimseye herhangi bir hakaret düşünmediğini belirterek bu manada genel kurulun aklına kötü mahiyetli herhangi bir şey getirmemesini rica etmiştir.⁸⁵

Bazı Mahallelerde Hâkimi Müçtemi Teşkilatının İadesine ve Bazı Mehakimin Lağvına Dair Teklif ve Layiha-i Kanuniyeler münasebetiyle yapılan görüşmede, Adliye

⁸¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.71, 20.12.1923,s.370, 371.

⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.V, B.87, 21.01.1924, s.272.

⁸³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.V, B.99, 11.02.1924, s.707.

⁸⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.108, 21.02.1924, s.190.

⁸⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.108, 21.02.1924,s.247.

Encümeni üyesi olarak bu kanunun kaldırılma esasına muhalif olmuştur.⁸⁶ İlgili kanun maddesinde Adalet Bakanı'nın da ne yapmak istediğini bilmediğini söyleyerek bu kanunun teşkilatı alt üst edecek bir mahiyeti olduğunu belirtmiştir. Kaldırılan mahkemelerin yerine kurulması düşünülen mahkemeler hakkında bilgi verdikten sonra Adalet Bakanı tarafından bazı yerlerde istinaf mahkemelerinin kaldıracağını, bazı yerlerde ise yeniden kurulacağını belirtmiştir. Bu şekilde karmaşık bir uygulamanın çözüme dayalı olmadığını ifade etmiş ve mevcut haliyle kanunu kabul etmediğini belirterek, heyetin de reddetmesini istemiştir.⁸⁷ Usul hakkında dokuz maddeden ibaret olan bu kanunun her maddesinin önemli olduğunu ve her fıkranın ayrı ayrı değerlendirilmesini teklif etmiş ancak kurulca bu teklifi kabul görmemiştir.⁸⁸

Trabzon, Rize Vilayetlerine İthal Olunacak Mısırın Gümrük Resmi Hakkındaki Teklif-i Kanunisinin Tercihan ve Takdimen Müzakere ve İntihacına Dair Giresun Mebusu Hacim Muhiddin ve Rüfekasının Takdiri münasebetiyle yapılan görüşmede, adliye vekilinin acele bir şekilde ele alınmasını talep ettiği görüşmenin adliye teşkilatını ilgilendirdiğini ve bunun da teşkilatın mahvına sebep olacak teklif olduğu görüşünü belirtmiştir. Teşkilatı tahrip eden bu teklifin heyetçe kabul edilememesi gerektiğini belirterek, adliyelerin kapatılmasını değil, ıslahını talep ettiklerini belirtmiştir.⁸⁹

Teşkilat-ı Esasiye Hakkında Kanun-i Esasi Encümeni Teklif ve Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunda kişinin mebus seçilmesine mani olan vasıfların ayrı ayrı adlandırılmasına lüzum olmadığını söyleyerek, bunun yerine kanunlarımızda da var olan ve sürekli kullanılan “cinayet ve muhelli haysiyet cünhalarda” ifadesinin kullanılmasının yeterli olduğunu belirtmiştir.⁹⁰

Osmanlı İmparatorluğu'na Ait Düyunu Dâhiliyenin Sureti Mahsup ve Tediyesine Dair Layiha ve 1909 Temmuzundan İtibaren 1923 Senesi Gayesine Kadar Bil Cümle Alacaklar ve Düyunun Hazinenin Sureti Mahsubuna Dair Kanunu münasebetiyle yapılan

⁸⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.114, 28.02.1924,s.453.

⁸⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.114, 28.02.1924,s.454, 455.

⁸⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.114, 28.02.1924,s.466.

⁸⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.114, 28.02.1924,s.445, 446.

⁹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.13, 16.03.1924,s.543.

görüşülmede, kanunun altıncı maddesinde bir hata gördüğünü beyan ederek, konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuştur.⁹¹

Muhamat Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, fakülteden mezun olan hukuk öğrencilerinin mahkemede görevlendirildiğini, staj yaparak tecrübe edindiğini ve bunun da güzel bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Ancak staj uygulaması sırasında bu öğrencilerin hangi görevlerde kullanılması gerektiğinin, görev tanımının ve bulunduğu konumun tam olarak açıklanmadığını söyleyerek, görevlendirilen kişiler hakkında daha açık bir tanımlama yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁹²

Mehakim-i Şeriyeye'nin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, mahkemelerin ikiliğinin kaldırıldığını söyleyerek bunun güzel bir çalışma olduğunu belirtmiştir. Ancak şeriat mahkemelerinin kaldırılmadan önce nafaka, nikah vb. şeri meselelerin hepsinin bir arada toparlandığı bir mahkemenin kurulmasından sonra bu mahkemenin kaldırılmasının daha doğru olacağını söylemiştir. Bu kanunun tam manasıyla düzenlenmesine kadar da, bu mahkemelerde görev almış olan kişilerin tecrübelerinden faydalanılması için, görevlendirilmelerinin faydalı olacağını belirtmiştir. Bir nevi temyiz mahkemesi olan istinaf mahkemelerinin kaldırılarak, bu mahkemelerin görevlerinin bidayet mahkemelerince yerine getirilmesinin doğru olmadığını ve istinaf mahkemelerinin kaldırılmasının karşısında olduğunu ifade etmiştir. Aynı kanunda bulunan cinayet mahkemelerinin kaldırılmamış olmasına rağmen bazı bidayet mahkemelerinde bu davalara bakılacak olmasının da doğru olmadığını ve bunun karmaşık bir durum ortaya koyacağını söylemiştir.⁹³

Nafia Vekaleti ile Fransız Tebasından K.Grunblat ve Şürekası Beyninde Mün'akit Mersin Liman ve Rıhtımlar ve Teferruat-ı İmtiyaz ve Mukavele ve Şartnameleri Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, memleket için Mersin Limanı'nın ne denli önemli ve elzem olduğundan bahisle bir an önce yapılmasını istemiştir. Mersin Limanı'nın devlet tarafından yapılması ve bu iş gerekli olan keşfin ivedilikle yapılarak bütçenin oluşturulması için verilmiş olan teklif tutanağında da yazman olarak imzası bulunmaktadır.⁹⁴

⁹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.17, 20.03.1924,s.827.

⁹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.28, 03.04.1924,s.281.

⁹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.32, 08.04.1924,s.435-439.

⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.678-680.

Teşri-i Muhakemat Hakkında Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, kanun hakkında genel değerlendirmede bulunarak kanunun yapılmasının amacını “tadilat, tamir ve ıslah etme çalışması” olarak belirtmiş ve kanuna “Tesri-i Muhakemat” demek yerine “Usul-ü Muhakemat-ı Hukukiye ve Cezaiye Vesairenin Tadili” demenin daha doğru olacağını ifade etmiştir. Esasında da kanunun farklı kanun olmayıp bir düzenleme olduğunu belirtmiştir.⁹⁵

Yargılama Kanunu hakkındaki kanun teklifinin üçüncü maddesinin manasının açık olmadığını belirterek, mahkemenin rapor hakkını kendisinin mi yoksa heyetin mi takdir edeceğine ilişkin olarak anlaşılabilir olması amacıyla açıklamalarda bulunmuştur.⁹⁶

Kanun teklifinin yedinci maddesinin tam manasıyla anlaşılabilmesi için, encümenin açıklama yapmasını istemiştir.⁹⁷

Kanun teklifinin on birinci maddesinin ülkemizde kırk yıldır uygulandığını belirtmiştir.⁹⁸

“Tashih-i Karar” meselesinin öneminden bahsetmiş ve bu hususta yapılan görüşmelerin yetersiz olduğunu belirterek, bu konuda daha detaylı görüşmeler yapılmasını istemiştir.⁹⁹

Heyetin kanundan çıkarmış olduğu gayr-i menkul davalarıyla ilgilenen mahkemelerle ilgili on üçüncü maddesinin gerekliliğinden bahsederek, maddenin lağvedilmesi hususunun yeniden oylanmasını talep etmiştir.¹⁰⁰

Kanunun otuz dördüncü maddesindeki tebligatın yazdırılması hakkında meclisi bilgilendirmiş, farklı şehirlerdeki uygulamalardan bahsetmiş ve Anadolu’da da bu uygulamayı görmediğini beyan ederek “Tebligat-ı Tahririye”nin kanundan çıkarılması yönünde görüş bildirmiştir.¹⁰¹

⁹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924,s.695, 696.

⁹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924,s.697.

⁹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924,s.699.

⁹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.701.

⁹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.702, 703.

¹⁰⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.705, 706.

¹⁰¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.712, 713.

Kanunun otuz ikinci maddesinin esasının borç ödenmesindeki direnmeyle alakalı olduğunu belirterek, yeni kanunun çok makul görünmediğini, eskiden olduğu gibi cezalandırmaların gene doksan bir gün üzerinden yapılmasının kabul edilmesi gerektiğini söyleyerek, bu maddenin kanundan çıkarılmasını teklif vermiştir.¹⁰²

Kanunun kırk dördüncü maddesindeki adi suç işleyen zanlılar için uygulanan tebligat ve gıyabında yargılama usullülerinin cinayet zanlıları için de uygulanmasını ve zanlıların gıyaben değil de mahkemede fiilen kayda tabi tutulmalarının maddeye eklenmesini hususunu teklif etmiştir.¹⁰³

Divan-ı Harbiye’de Mahkum Yüzbaşı Edip Efendi’nin Hukuku Memnuasının ve Tekaütlüğünün Kanunu Ahir Mucibince Binbaşılık Rütbesinden İcrasına Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, genel af kapsamında yapılan çalışmanın doğru olduğunu belirterek, kişilerin haklarının iadesi yönünde oy kullanmıştır.¹⁰⁴

Teşkilat-ı Esasiye Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun elli ikinci maddesinin üç fıkra ihtiva ettiğini ifade ederek açıklamalar getirmiş ve bu fıkraların üzerine de üç fıkra ilave yapılması gerektiğini anlatmıştır. Ayrıca elli ikinci maddeyle ilgili yapılmış olan görüşmenin de yetersiz olduğunu söylemiştir.¹⁰⁵

Kanunun altmış dördüncü maddesindeki savcılık ve baş savcılık makamları arasındaki görev tanımında bir karmaşa olduğunu belirterek, kanunda konuyla ilgili bir açıklık olmadığını söylemiş ve konuya açıklık kazandırılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁶

22Şubat 1921 tarihli Tarık Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanunu’na MüzeyelKanun Layihası ve Teklifleri münasebetiyle yapılan görüşmede, maddenin taraftarı olmakla birlikte nakliye mükellefleri üzerinde bir düzenlenme yapılması gerektiğini, aksi durumda kanunun uygulanmasında sıkıntıyla karşılaşılabilceğini söylemiştir.¹⁰⁷

Kanunun on yedinci maddesinde bahsedilmiş olan mükellefin yol bedeli tahsil şeklinin (nakden veya bedenen) üzerinde mülahazalarda bulunmuştur. Yol bedeli tahsisinin usullerinin kanunun on ikinci maddesinde belirtildiğini söyleyerek, bu maddenin ikilik

¹⁰² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.38, 15.04.1924,s.735.

¹⁰³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.38, 15.04.1924, s.742, 743.

¹⁰⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.937.

¹⁰⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.897.

¹⁰⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.902.

¹⁰⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XI, B.30, 01.01.1925, s.346.

doğurması ve karmaşa yaratması ihtimali olduğu münasebetiyle kanundan tamamıyla çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁸

Pamuk Mahsulüne Arz Olan Haşeratın İmhası Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kabiliyet-i temyizın uygulanması hususunda bir takım bilgiler aktararak, bu hususun düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kanunun sekizinci maddesindeki “davaların temyizi, hükmün gecikmesini gerektirmez.” fıkrasının da hukuksal açıdan gereksiz olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁹

Bursa Mebusluğuna İntihap Olunan Nurettin Paşa Hakkında İkinci Şube Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmede, hukuk ve kanun meselesi olduğundan hareketle çok önemli olan bu konunun müzakeresinin yeterince yapılmadığını ve kanun noktasında da meselenin yeterince aydınlanmadığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili tereddütlerini dile getirerek müzakerenin kafi olmadığını belirtmiştir.¹¹⁰

Urfa Valisi’nin Mucibi Şikâyet Bazı Harekâtı Hakkındaki Suali münasebetiyle yapılan görüşmede, Urfa Valisi’nin belediye başkanına görevden el çektirerek yerine de görevlendirme şartlarını taşıyamayan ve kendisinin tayin ettiği birini aday olarak koyduğunu, buna itiraz eden esnaf ve halkı da tehdit ettiğine dair gelen şikâyetler olduğunu söylemiştir. Belediye başkanının işten el çektilmesinin doğru olup olmadığı, esnafla halkın hazırlamış olduğu aday listelerinin toplatılarak, halkın da tehdit ve kovuşturmalara karşı karşıya bırakılması hadiselerinin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını içişleri bakanına sormuştur. Verilen cevaplarla tatmin olmamış, olayların doğru olduğunu vesikalarla anlatmış ve dahiliye vekilinden de vali için gerekli tahkikatın yapılmasını istemiştir.¹¹¹

Afyonkarahisar Belediye Başkanlığı’na Ümmi Bir Zatin İntihap Edildiği Hakkında Dahiliye Vekaletinden Suali ve Dahiliye Vekili Cemil Bey’in Şifahi Cevabı münasebetiyle yapılan görüşmede, bu şahısla ilgili olarak ümmî olduğuna dair gazetede yazılan bilgilerin doğru olup olmadığı ve bu konuda herhangi bir tahkikat yapıp yapılmadığını sorarak, konuyla ilgili bakanlığın açıklama yapmasını istemiştir. İddiaların doğruluğu varsa ve şahıs ümmî ise de kanuni olarak da gereğinin yapılması gerektiğini belirtmiştir.¹¹²

¹⁰⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.33, 07.01.1925,s.48.

¹⁰⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.35, 12.01.1925,s.101.

¹¹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.36, 17.01.1925, s.150, 151.

¹¹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.42, 29.01.1925, s.358-360.

¹¹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.56, 15.02.1925, s.5,6.

Divan-ı Harplerden Sadır Olan İdam Hükümlerinin Sureti İnfazı Hakkında Bir Kararı Tefsiri İttihazına Dair Adliye Encümeni Mazbatasını münasebetiyle yapılan görüşmede, çıkarılan kanunun teşkilatı esasiye ile uyumsuz olduğunu, hangi mahkemelerin hangi durumlarda ne gibi davalara bakacağını açık olduğunu beyan ederek, idam kararı vermesi amacıyla yapılan bu kanunda Teşkilat-ı Esasiye ile uyumsuzluk olduğunu örneklerle açıklayarak kanunun reddedilmesi gerektiğini söylemiş ve karşısında olduğunu belirtmiştir.¹¹³

Konya Mebusu Mustafa Fevzi Efendi'nin Bi'liştirak Tasarruf Olunan Emval-i Gayrimenkulenin Taksimi Hakkında 1 Kanunuevvel 1925 Tarihli Kanunu'nun Sekizinci ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadiline Dair Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, teklifin kendisince kabul edilebilir olduğunu söylemiştir. Bu kanuna daha önceki kanunlarda geçen "emval kaydı" ibaresinin eklenmesi gerektiğini bunun da taşınır ve taşınmaz mallar hakkında muammayı ortadan kaldıracağını belirtmiştir.¹¹⁴

Ceza Kanunu'nun Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, adliye kanunlarımızın düzenlenmesinde en önemli maddenin ceza kanunu üzerinde olduğunu söylemiş ve Fransa'dan elli yıl öncesinde alınan bu kanunun pek çok defa düzenlendiğini belirtmiştir. Kanun maddelerinde düzenlemeler yapılmasının yanı sıra çok önemli maddelerin de kanunda olmadığını söyleyerek, yapılacak olan görüşmelerde acele edilmemesini ve kanunun önemine binaen titiz çalışılması gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁵

Ceza Kanunu'nun kırkıncı maddesinin birinci fıkrasında, cezaların verilmesi ve uygulanması zamanları için encümenin teklifi yerine hükümetin teklifinin kabul edilmesi yönünde görüş bildirmiştir. 15-18 yaş aralığında ağır suç işleyen kişilerin reşit olma yaşına yaklaştıklarından dolayı cezanın aslının infaz edilmesi gerektiğini ve bu hususta hükümetle aynı kanaatte olduğunu belirterek, eski maddenin aynen kabulünü istemiştir.¹¹⁶

Memurun görevi başında fiili tecavüze uğramasıyla, hakarete uğramasının aynı şey olmadığını belirterek iki hususun maddelerde ayrılmasını istemiştir. Hakarete dayalı

¹¹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVI, B.90, 31.03.1925, s.302.

¹¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.94, 04.04.1925, s.90, 91.

¹¹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 16.04.1925, s.88.

¹¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.89.

cezalara ilerleyen maddelerde ayrıca yer verileceğini belirterek bu fıkra da hakaret unsurlarının anılmamasını teklif etmiştir.¹¹⁷

Memur hakkında kötülük yaptığını söyleyen bir kişinin bu olayı ispat etmek istemesi durumunda buna izin verilip verilmemesi hususunda izlenecek yolla ilgili bir belirsizlik olduğunu belirterek, bu konunun da açıklığa kavuşturulması gerektiği fikrini paylaşmıştır.¹¹⁸

Kanunun yüz otuz dokuzuncu maddesi için “müstehcen” kelimesinin tanımında kişisel algılamalar olabileceğini, bu durumun da bir anlam birliği olmadığından dolayı da anlam karmaşası yaratarak mahkemeyi zorda bırakacağını belirterek bu fıkranın kaldırılmasını teklif etmiştir.¹¹⁹

Kanunun yüz kırk dördüncü maddesinde devlet tarafından basılan ziynet altınlarını taklit edenlerin, sahtecilikle iş yapanların ve yabancıların ziynetlerini alıkoyarak piyasaya sürülenlerin cezalandırılmasıyla ilgili olarak kanunun lehinde olmuştur. Ancak sahtekarlık işlerini bilinçli yapanla bilinçsizce yapanların ayırt edilmesini ve bilinçli bir şekilde çalıntı ürünlerin piyasaya sürülmesini yapanlara ceza verilmesini istemiştir.¹²⁰

Cerh ve darp hakkındaki maddede meclisçe cezaların sürelerinin daha net bir şekilde çizilmesini istemiştir. Ayrıca darpta uygulanacak olan cezaların, vesayeti altında olan çocuklara terbiye maksadıyla atılan tokat vb. durumlarda ayırt edici süreler ve maddeler konularak, diğer darp cezalarından ayrı olması gerektiğinin önemine değinmiştir. Uygulamadan kaynaklanabilecek sıkıntılar için meclis çatısı altında şimdiden tedbir alınması gerektiğini belirtmiştir.¹²¹

Kanunun iki yüz altıncı maddesinde, kaçan ya da kaçırılan kızlarla ilgili olarak nikah ve yaş durumlarına göre cezai değerlendirmelerde bulunmuş, anlamda zorluk olan maddelerin daha sarıh olması için düzeltme talebinde bulunmuş ve konuyla ilgili bir de tahrir vermiştir.¹²²

¹¹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.189.

¹¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.196.

¹¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.201.

¹²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.202.

¹²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.204.

¹²² Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 19.04.1925, s.218.

Kanunun iki yüz on dördüncü maddesinin çok önemli olduğunu ancak bu önemine rağmen çok ciddi hatalar yapıldığını belirtmiştir. Özellikle ceza mahkemeleriyle, adi suçları işleyen mahkemelerin aynı davaya bakmasında iki başlılık olacağını belirtmiştir. Tahkir suçunun ucu açıklığı, darp ve fiilen yapılan hakaretlerdeki kanun boşluğu, suçu ispat ve isnat durumlarında mahkemenin takınacağı tutum vb. gibi konularda gerekli olan açıklamaları yaptıktan sonra maddenin aslının baki kalmasında sakınca olmadığını ancak bazı fıkraların kaldırılması gerektiğini belirtmiş ve konuyla ilgili takrirler de sunmuştur.¹²³

Memurin-i Muhakemat Heyeti ve Encümeni'nin Müddeti 20 Mayıs 1923 tarihinde Hitam Bulacağından Müddeti Tatiliyeye Ait Vaziyetin Tayinine Dair Tezkereler ve Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey'in Takriri münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun ikinci maddesinde geçen meclis üyelerine toplantı süresince tazminat verileceği hükmüne bahisle, bunun kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir. Görevlerini yaptıkları için maaş alan üyelerin bunun için ayrıca ücret almalarının doğru olmadığını belirterek, bu uygulamadan vazgeçilmesi gerektiği hususunda görüş bildirmiştir.¹²⁴

Kocaeli Mebusu Saffet ve Konya Mebusu Refik Beylerin Meclisin Tatili Hakkındaki Takrirleri münasebetiyle yapılan görüşmede, meclisin tatili hususunda “altı ayı geçmemek üzere” ibaresinde bu sürenin çok fazla olduğundan bahsederek, bu sürenin hiç olmazsa “üç ay” olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş ve altı aylık bir tatilin çok uzun olduğunu söylemiştir.¹²⁵

Şuray-ı Devlet Teşkilatı Hakkında Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun yirmi beşinci maddesinde, davalarda tebliğ için lazım gelen zamanların muğlaklığına değindikten sonra “bilgi verilme tarihinden” kastın ne olduğu üzerine açıklama yapılması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁶

Ankara Hukuk Mektebi'nde Müderris Olan Mebuslara Maaş Verilip Verilmeyeceğinin Tefsiri Hakkındaki Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, ikinci defa oylanacak olan bu maddenin aslında Kanun-i Esasi'nin yorumuyla halledilebileceğini söyleyerek, bu maddenin kanunen ikinci defa oylanmaması gerektiğini belirtmiştir. Kanun-i Esasi'deki mülğanın tefsir hakkının üç şekilde olduğunu söylemiş ve konuyla ilgili

¹²³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s.369-376.

¹²⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.182.

¹²⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.107, 20.04.1925, s.237.

¹²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIX, B.12, 21.11.1925, s.180.

izahatlarda bulunmuştur. Usulle ilgili olarak ilk maddesi yok sayılan bir kanunun ikinci defa oylanması mümkün olmadığını belirterek, bu durumda yapılan ikinci oylamaların aslında ilk oylama olacağını, bunun böyle olmaması durumunda ikinci oylamaların geçersiz sayılacağını belirtmiş ve yapılacak olan çalışmalarda bu husus doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹²⁷

1.2.1.2.2. Takrirleri

Mübadele, İmar ve İskân Kanunu Münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun ikinci fıkrasında “mecburdur” kelimesinden sonra “ve iş bu tercih sebebiyle vazife-i asliyelerinde vukua gelen teahhurdan dolayı memurini mumaileyhim mesul olmazlar.” fıkrasının ilave edilmesi için bir takrir vermiştir. Genel kurulca yapılan oylama takriri kabul edilmemiştir.¹²⁸

Divan-ı Muhasebatın Sureti İntihabına Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun ikinci maddesinde geçen heyetin seçilme ve oluşturulma şekliyle ilgili olarak Karesi Vekili Mehmet Vehbi Bey’le birlikte bir düzenleme takriri vermiştir.¹²⁹ Vermiş olduğu takrirden geçen “birinci riyasetten maada” fıkrasının gereksiz olduğunu belirterek, takririnden çıkarılmasını başkandan talep etmiştir. İkinci maddeye ilişkin olarak verilmiş olan takrirlerin genel kurulca yapılan görüşme sırasında kanuni esasi encümenince değerlendirileceği başkan tarafından belirtildikten sonra meclis başkanlığınca ilgili encümene havale edilmesine karar verilmiştir.¹³⁰

Mersin’in müstakil bir il olması gerekirken hala Adana’ya bağlı olarak idare edilmesinin kabul edilemez olduğunu belirterek bu hususla ilgili olarak İçişleri Bakanı’nın düşüncelerini ifade etmesi ve bu soruyu şifahi olarak cevaplaması için bir soru takriri vermiştir.¹³¹ Dâhiliye Vekili’nce siyasi, coğrafi, fiziki, istatistiki vb. gibi rakamsal ayrıntılar verilmiş, diğer vilayet olan şehirlerle karşılaştırmalar yapılmış, karşılıklı mülahazalarla teferruatlı bir şekilde konuyla ilgili açıklamalar yapılmıştır.¹³²

¹²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.56, 15.02.1926, s.202,203.

¹²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.III, B.47, 03.11.1923, s.193.

¹²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.III, B.57, 24.11.1923, s.536.

¹³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.III, B.57, 24.11.1923, s. 537.

¹³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.64, 08.12.1923, s.112.

¹³² Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.64, 08.12.1923, s.112-120.

Bazı Mahallelerde Hakim-i Müçtemi Teşkilatının İadesine ve Bazı Mehakimin Lağvına Dair Teklif ve Layiha-i Kanunîyeler münasebetiyle yapılan görüşmede, dokuz fıkradan ibaret olan bu maddenin her bir fıkrasının ayrı ayrı müzakere edilmesini teklif etmiştir. Ancak heyetçe bu tavrı kabul edilmemiştir.¹³³

Teşkilat-ı Esasiye Hakkında Kanun-i Esasi Encümeni Teklif ve Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmede, Kanunun onyedinci maddesinin dördüncü fıkrasına “evvel” kelimesinden sonra “veya sonra” fıkrasının ilave edilmesi için bir tavrı vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada bu tavrı kabul edilmiştir.¹³⁴

Osmanlı İmparatorluğu’na Ait Duyun-u Dâhiliye’nin Sureti Mahsup ve Tediyesine Dair Layiha ve 1907 Temmuzundan İtibaren 1921 Senesi Gayesine Kadar Bil Cümle Alacaklar ve Duyunun Hazinenin Sureti Mahsubuna Dair Kanunu münasebetiyle yapılan görüşülmeye, kanunun altıncı maddesinde bir hata gördüğünü beyan ederek, sözcüğünün kullanım yeri ve manası hususunda açıklamalarda bulunduktan sonra fıkraya “hazine zimmetinde” (hazine) kaydının ilave edilmesini teklif etmiştir. Maddenin müzakeresi genel kurulca son bulduğundan dolayı bu teklifi kabul edilmemiştir.¹³⁵

Mehakim-i Şeriye’nin İlgasına ve Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun ikinci maddesinde de geçen “mahakimi asliye” tabirinin “mahakimi umumiye” şeklinde düzenlenmesi için bir tavrı vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada bu teklif kabul edilmemiştir.¹³⁶

Teşri-i Muhakemat Hakkında Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun onaltıncı maddesinde geçen ihtiyat-ı haciz kararının mahkeme heyeti tarafından değil de hükümetin teklifi ile yalnızca mahkeme başkanı tarafından kabul edilmesi hususunda teklif vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada teklifi kabul edilmemiştir.¹³⁷

¹³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XLVI, B.14, 28.02.1924, s.466.

¹³⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.13, 16.03.1924, s.567.

¹³⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.17, 20.03.1924, s.827.

¹³⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.32, 08.04.1923, s.440.

¹³⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.710.

Teşkilat-ı Esasiye Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun elli ikinci maddesine “Herhangi bir fert veya heyet tarafından” fıkrasının ilave edilmesi için bir takrir vermiştir.¹³⁸ Genel kurulda yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.¹³⁹

Teşkilat-ı Esasiye Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun altmış dördüncü maddesinin sonuna “baş müdde-i umumi” tabiri yerine “baş müdde-i umumilik” tabirinin konulması için bir takrir vermiştir. Genel Kurulda yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.¹⁴⁰

Mersin Limanı’nın şirket eliyle yapılması teminatına dair arkadaşlarıyla birlikte bir takrir vermiş¹⁴¹ ve takrirleri meclis başkanlığı tarafından başbakanlığa gönderilmiştir.¹⁴²

Tarik Mükellefiyeti Nakdiyesi Kanununa Müzeyel Kanun layihası ve Teklifleri Münasebetiyle yapılan görüşmede, maddenin ikinci fıkrasına “kağrı arabası veya dört tekerlekli” tabirinden sonra “iki tekerlekli” denemesini teklif etmiş¹⁴³, ayrıca kanunun on yedinci maddesindeki “yol bedelinin” kanunun on ikinci maddesinde de görüşüldüğü beyanıyla, bu maddenin kanundan çıkarılması için bir takrir vermiştir. Genel kurulda yapılan oylamada maddenin tayyi takriri kabul edilmiştir.¹⁴⁴

Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendi’nin Bi’l iştirak Tasarruf Olunan Emvali Gayrimenkulenin Taksimi Hakkında 1 Kanunuevvel 1923 Tarihli Kanunun Sekizinci ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadiline Dair Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci maddesinde geçen “bilcümle emvali gayrimenkule” tabiri yerine “arazi ile müsakkafat ve müstağallatın ve bi’l cümle emcal ve akarın” fıkrasının kabul edilmesini teklif etmiştir. Genel kurulda yapılan oylama da bu teklifi dikkate alınmamış ve birinci madde aynen kabul edilmiştir.¹⁴⁵

Kanun-u Cezanın Bazı Mevaddının Tadili Hakkında Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, maddenin son fıkrasının “ve eğer suçtan dolayı zikrolunan cezaları

¹³⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.897.

¹³⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.898.

¹⁴⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.42, 20.04.1924, s.902.

¹⁴¹ BCA, 030.10.0.0, 156.98.3 , 07.12.1924, (14)

¹⁴² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.16, 04.12.1924, s.457.

¹⁴³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XI, B.30, 01.01.1925, s. 346.

¹⁴⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.33, 07.01.1925, s.50, 51.

¹⁴⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.94, 05.04.1925, s.92.

belli ise asıl cezanın 4/1 oranında hapis cezası tayin olur” şeklinde değiştirilmesi için bir takrir vermiştir. Genel Kurulca yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmiştir.¹⁴⁶

Kanunun on birinci maddesinde faslın unvanına ilişkin olarak, mahkemede görevli memurlara görevleri başında ya da görevlerinden dolayı uğrayacakları hakaret saldırı vb. eylemler durumunda, hakaret edenlere, tehdit edip dil uzatanlara on beş günden bir seneye kadar, bu davranışların duruşma sırasında olması halinde ise altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılması talebiyle ilgili bir takrir vermiştir. Yapılan oylamada bu takriri kabul edilmemiştir.¹⁴⁷

Kanunun on dokuzuncu maddesi için, görüşülen kanunun yüz on ikinci maddesinde geçen hakaret ve kınamaya ait fıkraların gelecekte müzakere edilecek özel fasıllara aktarılması ve özel maddelerin içine yerleştirilerek görüşülmesi hususunda iki adet teklif vermiştir. Bunlardan ilki cumhurbaşkanına ait olan kısımdır ve cumhurbaşkanına hakaret ve onu kötülemesine dair maddenin kabulünü teklif etmiştir. Yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmemiştir. İkinci teklifi ise maddelerin birbiriyle ilişkili olan fıkralarıyla alakalı olarak bu maddeden çıkarılması ve ilgili başka maddelerle birleştirilmesidir. Genel kurulca yapılan oylama bu teklifi de kabul görmemiştir.¹⁴⁸

Kanunun yirmi birinci maddesi için, görüşülen kanunun yüz otuzuncu maddesinde geçen “bir seneye kadar hapsolunur.” cümlesinin “bir haftadan bir seneye kadar” şeklinde düzenlenmesini teklif etmiştir. Genel kurulca yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.¹⁴⁹

Kanunun yirmi üçüncü maddesi için, görüşülen kanunun yüz otuz dokuzuncu maddesinde geçen “müstehcen” ifadesinin kanuniye ve hukukiyede olmaması sebebiyle bazı tereddütlere yol açacağından dolayı “Mugayırîârûhaya” cümlesinin de aynı manayı ifade edeceğini belirtmiş ve “müstehcen” kelimesinin kaldırılması için bir teklif vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada bu teklifi dikkate alınmamıştır.¹⁵⁰

Kanunun yirmi dördüncü maddesi için, görüşülen kanunun yüz kırk dördüncü maddesine ilişkin olarak, “Memalik-i Ecnebiye” kelimesinden sonra “bilerek” tabirinin

¹⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.104, 16.04.1925, s.93.

¹⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.190.

¹⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.193,194.

¹⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.198.

¹⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.201.

ilave ve kabulü için bir teklif vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada kabul edilmemiştir.¹⁵¹

Kanunun otuzuncu maddesi için, görüşülen kanunun yüz yetmiş dokuzuncu maddesine ilişkin olarak iki adet tahrir vermiştir. Birincisi, maddeye ilave olarak “Baba ve evlat olarak amca, dayı, büyük birader, vb. gibi akrabaların küçük çocuklarını terbiye etme maksadıyla olmak üzere on günü geçmemek kaydıyla darpların suç addolunmaması için bir teklif vermiştir. Yapılan oylamada kabul edilmemiştir.¹⁵² İkinci olarak da “bir liradan on liraya kadar cezayı nakdi ile cezalandırılır.” fıkrasındaki cezayı nakdinin “beş liradan elli liraya kadar” olması şeklindedir. Genel kurulca yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmiştir.¹⁵³

Kanunun otuz birinci maddesi için, görüşülen kanunun yüz seksen ikinci maddesine ilişkin olarak, maddenin son fıkrasındaki mananın anlaşmasının zor olduğundan hareketle, “fail-i asıllar hakkında hukuk-u umumiye davasının veya tenfiz-i cezanın tehirini müstelzim olan ahval, feranzi methal olanlara da şamil ve bunlar hakkında dava o cezanın sükûnunu müstelzimidir.” Şeklinde olması için bir tadil-name tahriri vermiştir. Genel kurulca yapılan oylamada takdiri kabul edilmiştir.¹⁵⁴

Ceza Kanunu’nun iki yüz on dördüncü maddesinde bulunan “tadilat ve eklerinin tamamının maddeden çıkarılarak/ reddedilerek maddenin bu şekliyle kabul edilmesi için bir tahrir vermiştir.¹⁵⁵ Genel kurulca yapılan oylamada tahriri kabul edilmemiştir.¹⁵⁶

¹⁵¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.202.

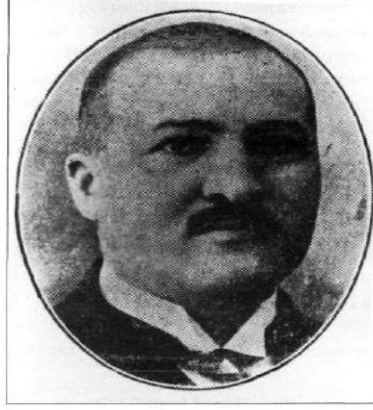
¹⁵² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.205.

¹⁵³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.205.

¹⁵⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.106, 19.04.1925, s.218.

¹⁵⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s.376.

¹⁵⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s.377.

MEHMET NİYAZİ RAMAZANOĞLU
MERSİN (594)

1.2.2. MEHMET NİYAZİ RAMAZANOĞLU

1.2.2.1. Hayatı

1889 yılında Tarsus Kızılmurat Mahallesi'nde doğmuştur. Ulemadan olan babası Ramazanoğulları soyundan gelen Hacı Hamza Efendi, annesi ise Sitti Hanım'dır. Akrabalarından olan Pakize Hanım'la 1 Şubat 1926 tarihinde medeni nikâhla evlenmiştir. Bu nikah aynı zamanda Tarsus'ta kıyılan ilk medeni nikahtır ve şahitliğini de Gazi Mustafa Kemal ile Latife Hanım yapmıştır. Beş çocuk babasıdır. Tarsus Rüştüyesi'nden sonra Adana İdadisi'nden mezun olmuştur. Temmuz 1919 tarihinde de Mülkiye Mektebi'nden "Pekiyi" dereceli diplomasını almış ve gene 1919 yılının Ekim ayında İstanbul Hukuk Fakültesi'nin fark sınavlarını vermiştir.

Adana Sultanisine tarih öğretmeni olarak Ocak 1911 tarihinde atanmıştır. Adana ili maiyet memurluğunda da idari stajını tamamlamış, 1912 tarihinde aynı lisenin müdürlüğüne görevlendirilmiş ve mütareke tarihine kadar da bu görevine devam etmiştir.

Adana ve havalisinin Fransızlar tarafından işgal edilmesi üzerine Adana'dan ayrılarak Pozantı'da kurulmuş olan Milli Mücadele Cephesi'ne katılmıştır. Mart 1921 tarihinde Bekir Sami Bey başkanlığında Londra Konferansı'na giden heyette de müşavir olarak görev almıştır. Büyük zaferden sonra toplanan Lozan Konferansı'nda da müşavirlik görevinde bulunmuş ve Adana Bölgesi'nin durumu üzerine yapılan görüşmeler de önceden hazırlayıp Fransızca olarak bastırdığı "La Provinces d'Adana" adlı kitabını kurula dağıtmıştır. Bu eserle güney sınırının çizilmesinde önemli katkılarda bulunmuştur.

TBMM'nin II. Dönem seçimlerine katılmış ve mazbatasını da 12 Ağustos 1923 tarihinde onaylanmıştır. Nafia, Muvazene-i Maliye, Nizamname-i Dahili ve Tapu

Komisyonları'nda görev almıştır. Mecliste yapılan çalışmalarında, bir önergesi, 26 farklı konuda 141 konuşması, Mersin'in Adana'ya bağlı tutulması nedeniyle de soru önergesi vermiştir. Lozan Barış Antlaşması dolayısıyla yapılan görüşmelerde de çok sert eleştirilerde bulunmuştur. Yurtiçi ve yurtdışında pek çok seyahat yapmış, Türklerin tarihi ve Türkoloji üzerine de detaylı incelemelerde bulunmuştur. Fransızca ve Arapça bilen Ramazanoğlu, milletvekilliği sonrasında Adana Lisesi'ne tarih öğretmenliği görevine geri dönmüştür. 1935 tarihinde devlet görevinden ayrılarak Tarsus'ta madencilik¹⁵⁷ve çiftçilikle¹⁵⁸ meşgul olmuş, 20 Mayıs 1965 tarihinde de Tarsus'ta vefat etmiştir.¹⁵⁹

1.2.2.2. Meclis Faaliyetleri

1.2.2.2.1. Konuşmaları

Geçen Meclisten Müdevver Evrakın Yeniden Tetkik Edilmesine Dair Takrir ve Encümen Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmede, Karesioğlu Vehbi Bey'in takririne istinaden nizamnamenin 37. Maddesinin bu hususta açık olduğunu belirterek, önceki meclis tarafından hazırlanmış olan bahse konu mazbataların, yeni encümence veya yirmi vekilin imzalı talebiyle başkan tarafından encümene havale edilebileceğini söylemiştir. Mazbataların da encümenler tarafından aynen veya tadilen kabul edebilir olduğunu belirttikten sonra da ilgili maddenin açık olduğunu ve yeni bir şeye gerek olmadığını ifade etmiştir.¹⁶⁰

Lozan Sulh Muahedesi'nin Kabulüne Dair Kanunlar münasebetiyle yapılan görüşmede, Lozan Barış Antlaşması'nın milli sınırlarımızın geleceğini tam olarak çizemediğini, Lozan'ın Sevr Antlaşmasıyla mukayese edildiğinden dolayı çokça kabul edildiği fikrini belirterek, bazı hususlarda, özellikle de iktisadi hâkimiyet ve istiklalin milli sınırlar noktasında, halkı birbirinden koparan durumundan bahsetmiştir. Lozan'la milli devletin, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bizim olan Mısır, Sudan, Kıbrıs, Adalar, Trablusgarp ve bütün kıtaat üzerindeki hukukumuzdan, unvanlarımızdan feragat ettiğini ifade ederek, sadece bununla da kalınmayıp, bu anlaşmayla Filistin ve Musul hariç olmak üzere Irak'tan, Suriye'den ve bütün Arabistan Kıtası'ndan el çekmemizin tanzim edildiği fikrini paylaşmıştır. I. Lozan Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun herhangi bir

¹⁵⁷ BCA, Muamelat Umum Müdürlüğü Kararname, 30.18.1.2 , 104.11.12, 18 Şubat 1944.

¹⁵⁸ BCA, Kararlar Dairesi Kararname, 30.18.1.2 , 86.25.5, 25.03.1939.

¹⁵⁹ Öztürk, a.g.e., s. 623, 624.

¹⁶⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.5, 16.08.1923, s. 83,84.

kısmı üzerinde hiçbir devletin mandasının tanınmadığını belirttikten sonra, Lozan Antlaşması'nın 16. Maddesinin yanlış ve asla kabul edilemez olduğunu söylemiştir. Osmanlı'dan ayrılan memleketlerin kendi mukadderatını kendi iradeleriyle tayin etmeleri gerektiğini anlatmıştır. Anlaşmaya bakıldığında sadece gayr-i Türk unsurların ayrılmasını değil bunların yanında öz Türk memleketinin de mukadderatını tehlikeye sokacak maddelerin varlığına değinmiştir. Antlaşmanın 3. maddesinde, Suriye ile olan sınırın, Fransa ve Türkiye arasındaki 1921 Ankara Antlaşması ile, Irak ile olan sınırın da Türkiye ile Büyük Britanya arasındaki görüşmelerde tayin edileceğinin belirtildiğini söyleyerek, yapılmış olan bu sınır belirlemelerin dönemin şartlarında ele alınmakla birlikte kat'i sınırlar olmadığını; zira ailelerin bir kısmının doğuda ya da batıda ya da kuzeyle güney arasında parçalandığını belirtmiştir. Urfa ve Mardin'in güneyindeki bütün meralar ve arazilerin yabancılarca Arap memleketi olarak belirlendiğini ancak buraların aslında Türk toprakları olduğunu söylemiştir. Antlaşmaya konu olan Irak hududunun da çok makul olmadığını dile getirmiştir. Meselenin ırk olarak değerlendirildiğinde de Türklerin ağırlıklı olarak bulunduğu yerlerin şuan Arap topraklarında gösterilmesinin kabul edilemez olduğunu söylemiştir. 3. maddenin sadece milli ve ırki unsurları değil, iktisadi olarak da ciddi kayıplar yaşatacağını ifade ettikten sonra, İskenderun Limanı, Amik Ovası, Asi Nehri, Ok Deresi vs., enerji kaynaklarından bahisle, bu maddenin memleketin istikbali için kesinlikle kabul edilmez olduğunu dile getirmiştir. Türk askerlerinin hiçbir zaman sebepsiz bir şekilde herhangi bir millete savaş açmadığı, yabancı topraklara istila ve tahrip ettiğinin görülmediğini, Türkler'in kimsenin ocağını yıkmadığını ifade ettikten sonra, Fransa'yla ya da başka devletle olan münasebetlere bakıldığında kimlerin, kimlerin topraklarında olduğunun açıkça anlaşılacağını belirtmiştir. Öz yurdunu ve öz toprağını istemesinin dışında Türkler'in asla bir taşkınlığı ya da istilasının söz konusu olmadığını söylemiştir. Musul meselesinin kesinlikle memleket menfaati noktasında çözüme kavuşturulacağına olan inancını belirtmiştir. Lozan dahilinde yapılacak olan güney sınırlarımızın belirlenmesiyle birlikte, çoğunluğu Türk olan toprakların da başka milletlerin inisiyatifine bırakılacağı ve bunun kabul edilemez bir durum olduğu belirtmiştir. Niyazi Bey; Lozan Antlaşması ile uğradığımız mülki, milli, iktisadi kaybın öneminden ayrıntılarıyla bahsederek, güneyde kalmış olan Türkler'in, tarihi, ırki, harisi ve iktisadi durumları hakkında izahatlar vermiştir. Güney sınırlarımızın antlaşmada belirtildiği şekliyle kabul edilmesi sonrasında, o bölgede kalan insanlarımızın yaşayacağı durumlardan ve gene

bölgedeki iktisadi kaynakların ne kadar önemli olduğundan bahisle de Lozan Barış Antlaşması'nın mevcut haliyle kabul edilemez olduğunu söylemiştir.¹⁶¹

Muhtacini Zürraa Tavizan Tohumluk ve Çift Hayvanatı ve Alâtı Zirayiye Verilmek İçin Tahsisat İtası Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, çiftçilerin ihtiyacı olan tohumluklar ve çift hayvanları ile ziraat aletlerinin verilebilmesi hususunda açıklamalarda bulunmuştur. Devletin henüz yeni bir savaştan çıktığından bahisle terhis olarak memleketine dönen askerlerin geriye döndüklerinde harap bir memleket, ev bulacağından, hayvanlarının ölmüş olacağından dolayısıyla da insanların yoksullukla karşılaşılacağından bahsetmiştir. Bütün bu yoklukların giderilmesi için gerekli olan alet edevat alınabilmesinin de parasızlıktan dolayı mümkün olmayacağını belirtmiştir. Mecliste belirlenmiş olan rakamların iyi olmasının yanı sıra, alet ve edevat için de ayrıca bir ihtiyaç değerlendirmesi yapmasının yerinde olacağını ifade etmiş, alet ve edevat temini hususunda yerli bankaya olan gereksiniminin ne denli büyük olduğuna değinmiştir. Ziraat Bankası tarafından Almanya'dan alınmış olan tarımsal malzemelerin bozuk, kırık vs. olduğundan örnekler vererek anlatmıştır.¹⁶²

Mardin mebusu Necip Bey'in ziraat alet ve edevatı için vermiş olduğu yüz bin liralık takririn oylanması sırasında, başkanın aksine çoğunluğun sağlanamadığını söyleyerek, takririn kabul edilmediğini ifade etmiştir. Bu hususta da başkanla küçük bir münakaşaya girmiş, başkanın hakka tecavüz ettiğini ifade etmesinin ardından da, hakka tecavüz etmeyip hakkı söylediğini belirtmiştir.¹⁶³

Ergani Mebusu Kazım Vehbi Bey'in Ergani Vilayetinin El'an Diyarbekir'e Merbut Olması Esbabına Dair Sualine Dâhiliye Vekili Ferid Beyin Cevabı münasebetiyle yapılan görüşmede, İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanunu'nun 7. Maddesine atıf bulunarak, Mersin'in Adana vilayetine bağlı bir konumda idare edilmesinden bahisle bu uygulamanın hata olduğunu ve bakan beyin de bu hatada ısrarcı olduğunu ifade etmiştir. Vilayet olan bir şehrin başka bir vilayete bağlı olmasında, icraatlar ve hukuki sınırlarda bir belirsizlik olacağını belirttikten sonra, vermiş olduğu Almanya, Fransa gibi dış ülke örneklerin yanı sıra İzmir ve İzmir Limanı benzetmesiyle de savunmuş olduğu bu görüşlerini desteklemiştir. Memleketi tanımadan, gerekli olan inceleme ve çalışma yapılmadan idare

¹⁶¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.7, 21.08.1923, s.223-233.

¹⁶² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.19, 15.09.1923, s.131,132.

¹⁶³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.19, 15.09.1923, s.139,140.

teşkilatları üzerinde tasarrufta bulunmanın yanlışlığından bahsederek vilayetlerin, harita üzerinde büyük küçük diye çizilerek belirlenmesinden ziyade daha esaslı bir tetkikle planlama dahilinde belirlenmesinin ve bu doğrultuda yapılması gerektiğinin önemini anlatmıştır.¹⁶⁴

1922 Senesi Dahiliye Vekaleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, hükümetin nüfusu yüz binin altında olan yerlerde vilayet olmayıp, bu durumdaki yerlerin kaza yapılmasına ve bu husustaki salahiyetin de meclise bırakılmayıp, hükümete verilmesi talebine ilişkin olarak: bunun imkan dahilinde olmadığını, hükümete bu hakkın verilemeyeceğini, İdare-i Vilayet Kanunu'nun 36. Maddesine detamimiyle karşı olduğunu beyan etmiştir. İdarelerin vilayet, kaza ya da nahiye olabileceklerini ancak vilayetlerin müstakil ve mülhak olarak ikiye ayıramaz olacağını belirterek, herhangi bir yerin istisna vilayet yapılması fikrini de kabul etmemiştir.¹⁶⁵

Orta Tedrisat Muallimleri Hakkındaki Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, öğretmen çocuklarının ve yetimlerinin 21.Madde kapsamında faydalanmalarını belirtmiş ve maddenin birinci fıkrasında da Milli Eğitim Bakanı Vasıf Bey'in teklifinin kabul edilmesini istemiştir.¹⁶⁶

Teşkilatı Esasiye Hakkında Kanunu Esasi Encümeni Teklif ve Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmelerde, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun birinci maddesi için "Türkiye Devleti'nin Şekli Cumhuriyettir." ibaresinin doğru olmayacağını, bunun yerine "Türk Devleti'nin Şekli Cumhuriyettir." denmesinin daha doğru olacağını belirtmiştir. Gene Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndaki "Türkiye" tabiri yerine "Türk" kelimesi kullanılması gerektiğini belirtmiştir. 1. Madde için tahrir de vermiştir. Niyazi Bey'in yapmış olduğu teklif üzerine yapılmış olan değerlendirmeler de "Türk Devleti'nin Hükümet Şekli Cumhuriyettir." önerisi kabul edilmiştir.¹⁶⁷

Kanunun 4. Maddesinde geçen "Türkiye" tabiri için bu kelimenin İtalyanca'dan alındığını beyan ederek, Arapça bir kelime olduğunu söylemiştir. "Türkiye Büyük Millet

¹⁶⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri.* C.II, B.64, 08.12.1923, s.118, 119.

¹⁶⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri.* C.VII, B.64, 08.03.1924, s.167-170.

¹⁶⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri.* C.VII, B.11, 13.03.1924, s.398.

¹⁶⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri.* C.VII, B.13, 16.03.1924, s.533, 534.

Meclisi” yerine “Türk Büyük Millet Meclisi” demeyi teklif etmiştir. Ancak yapılan oylama da bu teklifi kabul edilmemiştir.¹⁶⁸

Kanunun 7. Maddesinde bulunan icranın meclisten alınarak hükümete verilmesi hükmünü kabul etmeyerek, bunun meclisin ruhuna aykırı olduğunu beyan etmiştir.¹⁶⁹

Kanunun 19. maddesinde belirtilen meclisin toplanması hususunda aranan beşte bir üyenin daveti hususunda olumsuz fikir beyan etmiştir. Toplanma kararının reis-i cumhur ya da meclis reisi tarafından yapılmasının daha sağlıklı olacağını belirtmiştir.¹⁷⁰

Kanunun 25. maddesi için tahrir vermiş, ancak tahririni daha sonra geri çekmiştir.¹⁷¹

1922 Senesi Muhassasatı Zatiye Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bütçenin on bir milyon olduğundan bahsederek bu bütçeden maaş alan kesiminde dört yüz bin kişiye yakın olduğunu belirtmiştir. Buradaki önemli hususun bahse konu olan dört yüz bin kişinin, dörtte birinin aslında iş görebilir olmasına rağmen, kendilerini iş göremez gibi göstererek maaş alması olduğunu belirtmiştir. Bu hususta gerçek iş göremeyen kişilerle, iş görebilir durumda olan ve yalan beyanda bulunan kişilerin ayrımının yapılarak, esaslı bir tedbir alınmasının gereğini belirtmiştir. Devlet memurlarının ve çocuklarının geleceğinin düşünülmesini ve bu kişilere de ekstra önlemler alınması gerektiğini söylemiştir. Vatana hizmet edenler için kanunun bir an önce çıkarılması gerektiğini ve bu hakkın mukaddes ve korunmuş olduğunu ifade etmiştir. Devletin bazı sebeplerden dolayı elinden toprağını aldığı ya da başka yerlere sevk ettiği insanların kayıplarını ilgili kişilere geri vermesini ve bu uygulamada da herhangi bir beis olmadığını beyan ederek bu durumdaki kişilerin maaşlarıyla ilgili olarak bir de takrire imza atmıştır.¹⁷²

Ziraat Bankası’nın 1922 Senesi Varidat ve Masarifi Hakkındaki Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, esas manasıyla çiftçilere destek olmak amacıyla kurulan bankanın kanunlarına usul ve merasimine bakıldığında tam manasıyla memleketin ve çiftçinin ihtiyacını karşılamadığını, bankanın varlığına bakıldığında da yüzde altmışlık bir kısmın maaş ve masraflara gittiğini söylemiştir. Bankanın sermayesinin hükümet tarafından belirlenmesinin dezavantaj olduğunu beyan etmiştir. Ziraat Bankası’nın

¹⁶⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.13, 16.03.1924,s.536.

¹⁶⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.13, 16.03.1924, s.537.

¹⁷⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.19, 23.03.1924, s.982.

¹⁷¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.19, 23.03.1924, s.1010.

¹⁷² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.14, 17.03.1924, s.583,584.

memleketimizdeki yetişen zirai unsurların yetiştirilme ve pazarlama aşamasında çiftçilere yardımcı olması gerektiğini belirterek, bu yapılmadığı takdirde ürünlerin hem yabancılara hem de çok ucuza gideceğini belirtmiştir. Zirai alet ve edevat temini hususunda da Ziraat Bankası'nın rolünün çok büyük olduğunu anlatmıştır. Çiftçilere ve ziraatla uğraşan şirketlere karşılıklı ya da karşılıksız, faizli ya da faizsiz olarak para desteği, sanayi desteği sağlamanın bankanın temel görevleri arasında olduğunu hatırlatarak, bunların yapılabilmesinin temel şartının da maddi ve manevi olarak güçlü bir banka olmakla sağlanabileceğini belirtmiştir. Bankanın şekli üzerinde paylaşımlarda bulunarak, bankaya tek başına sermaye vermenin yetersiz olduğunu belirtmiş ve bankanın idaresi için bir meclis idare teşkilatının öneminden bahsetmiştir. Maliye Encümeni ve Ziraat Encümeni'nin tespitleri arasında iki önemli fark olduğunu belirterek kendi düşüncesinin de Maliye Encümeni'nin tespit ettiği şekli destekler nitelikte olduğunu belirtmiştir.¹⁷³

1922 Senesi Hariciye Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, hükümetin hem siyasette hem de siyaset dışında açık ve şeffaf olması gerektiğini belirtmiştir. Trakya'da yapılan mezalimden, Suriye ve Mısır'da da cereyan eden bazı acı hadiselerden bahsetmiştir. Musul'un tarihi bir vatan olduğundan bahsederek Musul halkının da Türk olduğunu, Türk Devleti'nin Musul'u terk etmediğini söylemiştir. Suriye'de de cereyan eden hususlardan bahsederek Ankara ve Lozan Antlaşması'nda bu hudutlarla ilgili alınan kararların uygulanmamasına değinmiştir. Türk Hükümeti'nin ve Türk Milleti'nin her gün oraları takip ettiğinden bahsederek, o bölgelerin sahipsiz olmadığını ifade etmiştir. Türk milletinin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin milliyetperver olduğunu belirterek, Türk milliyetperverliğinin ruhunda da barış olduğundan bahsetmiştir. Diğer milletlerle olan münasebetlerin de siyasi ve iktisadi olması gerektiğini belirtirken bu barışçılık ya da münasebetlerin Türk soydaşlarımızın ya da ırkdaşlarımızın sahipsiz bırakılacağı anlamını taşımadığını da özellikle belirtmiştir.¹⁷⁴

1922 Senesi Nafia Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, şark demiryollarının esas mülkiyetinin hükümete ait olduğunu ancak işletmesinin başka şirketlere kiraya verildiğinden bahsetmiştir. Sorulan sorular üzerine genel kurula Van

¹⁷³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.14, 17.03.1924, s.593-597.

¹⁷⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.16, 19.03.1924, s.753, 754.

Gölü'nde vaktiyle işgal yıllarından kalma olan vapurlarla ilgili malumatlarda bulunmuştur.¹⁷⁵

Samsun-Sivas ve Ankara-Musaköy Demiryolları'nı İnşaatı Hakkındaki Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, Muvazene Encümeni namınayapılan mütalaalara katıldığını beyan ederek, madenlerin işletilmesinin milli menfaat noktasındaki önemine değinmiştir. Ayrıca madeni transverler yerine ahşap transverler kullanılarak, iktisadi olarak menfaat sağlanabileceğini belirtmiştir. Savaş zamanında Hicaz ve Askeri Demiryolları Müdüriyet-i Umumiyesi tarafından Almanya, Avusturya ve Bulgaristan'dan siparişlerde bulunulduğunu söyleyerek bu siparişlerin akıbetini araştırdığını belirtmiş ve heyete de bu hususu detaylarıyla arz etmiştir. Gerçekleştirilen alımlarla ilgili olarak bir kısım ödemelerin yapıldığını, bir kısmının da henüz yapılmadığını söyledikten sonra bütün bu alımlarda ülke menfaatinin de gözetildiğini belirtmiştir.¹⁷⁶

Askeri Fabrikalar Müdüriyet-i Umumiyesi'nin, 1924 Senesi Mülhak Bütçesi Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, fasıl ikide söz alarak, Dünya Savaşı sırasında yapılmış gayet külliyetli eşyaların mevcut olduğundan bahsettikten sonra, bu eşyaların da, Almanya'da kiminin şirketlerde kiminin de fabrikalarda, bulunduğunu söyleyerek bedellerinin de kısmen ya da tamamen ödendiğini belirtmiştir. Alman fabrikalarıyla yapılan bu alışverişlerle ilgili olarak Almanların kendi kanunlarını bahane ederek verilen sözlerini yer ine getirmedeğini söyleyerek, bu kişilerle tekrar müzakere edilmemesi için gerekli olan çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu eşyaların yanında çelik ıslahhanesinin durumunun da akıbetini sormuştur.¹⁷⁷

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun otuz üçüncü maddesinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Peru ve Lehistan Kanun-i Esasilerinde de olduğundan bahisle maddeyle ilgili olarak ilave bir teklifte bulunmuş ve daha sonra bu maddeyle ilgili takrir de vermiştir.¹⁷⁸

1922 Senesi Ticaret Vekilliği Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Ergani madeni işletme masrafıyla ilgili olarak: Ergani madeninin öneminden ve geçmiş dönemlerden beri işletildiğinden bahsetmiştir. Almanların ve maden mühendislerinin

¹⁷⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.18, 22.03.1924, s.889.

¹⁷⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.18, 22.03.1924, s.874.

¹⁷⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.23, 29.03.1924, s.81.

¹⁷⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.24, 30.03.1924, s.114,115.

yapmış olduğu araştırmalar neticesinde madenin oldukça çok olduğu ve %8-%11’lik kısımlarının da bakır olduğundan bahsederek yapılabilecek bir ihracat durumunda ülke ekonomisine katkısının ne denli büyük olacağı hususunda vermiş olduğu rakamsal verilerle madenin kıymeti hakkında bilgiler sunmuştur. Bu manada Ergani madeninin işletilebilmesi için bteye koyulması gereken miktarın önemine bir kez daha değinerek, maden masrafı için bteye konulan rakama onay vermiştir.¹⁷⁹

Havalii şarkiye Erzurum- Sarıkamış- Kars ve şuabâtı Demiryolları İdaresi’nin 1922 Senesi Bte Kanunu Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmelerde, esasında bu hattın sahibinin belli olmamasının temel sorunları tetiklediğini söylemiştir. Rusların işgal zamanında bu hattı yaptığını belirtmiş, hattın genel boyu ve yönü hakkında geniş bilgiler vermiştir. Hattın Ruslar’ın çekilmesinin ardından pek çok yerde zarar gördüğünü, transların yakıldığını vs. anlattıktan sonra hattın muhafazası için bekçiler görevlendirmenin dışında başka bir are olmadığından bahsetmiştir. Bu yöreye yapılan seferlerde emniyetin olmadığını, makinistlerin kafasına göre takıldığını, bunun da insanlarda güvensizlik yarattığını belirtmiş; bu hattın işlevsel ve güvenilir olmaktan uzak bir hat olduğunu söyledikten sonra bu ortamda da insanların bu hatta güven içinde ürün, malzeme vs. yükleyerek seferler yapmasının mümkün görünmediğini belirtmiştir. Hattın aslında memleket için ne denli önemli olduğundan bahsetmiş ancak bu hattın doğu kısmında çalışacak ne makinist, ne mühendis, ne de memur tayin etmenin mümkün olmadığını ve zorluklarını anlatmıştır. Bu manada oraya yatırılacak olan paranın heba olup da zarar edilmemesi için demiryollarının ve bölgenin ıslah edilmesi gerektiğini önemle belirtmiştir. Mevcut haliyle yatırım yapmanın zor olduğu ancak bu hattın aslında işbilen işletmecilerle emniyette alınması durumunda çok daha iyi şeyler elde edilebileceğini belirtmiştir.¹⁸⁰

Nafia Vekāleti ve Fransız Tebaasından K.Grunblat ve řrekāsı Beyninde Mn’akit Mersin Liman ve Rıhtımlar ve Teferruatı İmtiyaz ve Mukavele ve şartnameleri Hakkındaki Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, Mersin Limanı’nın öneminden bahsederek, Asya’nın, Güney’in ve Karadeniz’in kapısının limanlarla olduğunu belirtmiştir. Demiryollarının iskelesinin limanlar olduğunu belirterek, doğu, güney ve kuzey demiryolları hattının bağlı olduğu limanlar hususunda bilgiler vermiştir. Mersin Limanı’nın yabancılara devredilmesinin ülke menfaati açısından büyük bir kayıp olacağını,

¹⁷⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.26, 01.04.1924, s.198, 199.

¹⁸⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.29, 05.04.1924, s.305-309.

liman için yapılacak olan çalışmaların hükümetçe ele alınması gerektiğini söylemiş ve bu hususta milli bir duruş sergilemiştir. Anadolu'yla Akdeniz'i birbirine bağlayan tünellerin açılmış olmasının ulaşımı kolaylaştırmasından ve dolayısıyla da limanların öneminin artmasından bahsetmiştir. Mersin Limanı'nın bir doğal liman olduğundan bahsederek dalga kıran yapılmasının gerekliliğine, ulaşım ve taşımanın en kolay ve en ucuz yolunun deniz yolu olduğunu belirterek bu manada limanların önemine değinmiştir. Limana hükümetçe yapılacak olan yatırımın ülke menfaati açısından kâra dönüşeceğini belirterek, güneyden ve doğudan gelen demir yolu ağlarının dünyaya açılma kapısının Mersin Limanı olacağını, bu hususta hükümetin milli durmasının önemli olduğunu ve gerekliliğini dile getirmiştir.¹⁸¹

Limanların inşasının maliyetli ve külfetli olması sebebiyle ülke olarak bizim bu maliyetin altından kalkamama durumumuz olabileceğini belirterek, Avrupa'da bu işlerin başka şirketlere devredilerek yaptırıldığını ve hükümetlerin bu işlerden zararlı çıkmadığını söylemiştir. Hükümetin malzeme ve kalifiye işçilik hususunda da işi yabancı şirketlere devredebileceğini belirtmiştir. Bu şekilde işin daha kolay, hem daha sağlıklı hem de daha ucuza mal olabileceği görüşünü paylaşmıştır.¹⁸²

Hükümetçe Mabayaası Takarrür Eden Anadolu Demiryolları Müdüriyeti Umumiyesi Teşkilat ve Vazaifine Dair Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, bahsedilen hattın satın alınmasının milli ve iktisadi olarak büyük kazançlar sağlayacağını ve bu hattın işletilmesinin de devlet eliyle yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak hattın önemli bir bakım ve onarıma ihtiyacı olduğunu, bunun da hükümete yüklü miktarda bir külfet getireceğini söylemekle birlikte ilgili kanun maddesi lehinde oy kullanmıştır.¹⁸³

Aşarın İlgasıyla Yerine İkame Olunacak Vergi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kabul edilen yol kanunuyla özel idarelerin önemli bir gelirini kaybettiklerini bunun yanında aşardan aldıkları kârın da düştüğünü belirtmiştir. Aşardan alınan miktarın sadece maliyeye verilmesinin de maddi bakımdan yetersiz durumda kalacak olan özel idarelerin vazifelerini yapmalarına mani olacağını belirterek, kanunla ilgili olarak maliye vekilinden izahat talep etmiştir.¹⁸⁴

¹⁸¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.35, 12.04.1924, s.598-600.

¹⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.37, 14.04.1924, s.680-683.

¹⁸³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.44, 22.04.1924, s.1077.

¹⁸⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.58, 17.02.1925, s.80.

Karesi Vekili Vehbi Bey'in Ziraat Bankası sermayesi ve çiftçilerle ilgili yapmış olduğu açıklamaları da yetersiz bulmuştur.¹⁸⁵

1923 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, Maarif Vekili Saraçoğlu'ndan mekteb-i mülkiyenin daha iyi olabilmesi için herhangi bir önlem alınıp alınmadığını sormuştur. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın da öğrencilerimizin eğitimlerine yönelik olarak hangi alanlarda ne tarz çalışmalar yaptıkları hususunda izahatlar istemiştir.¹⁸⁶

Kalkınma bütçesinden bahsederek bugünkü meclis ve hükümetin geçmiş meclise göre kalkınmaya vermiş olduğu önemin arttığını belirtmekle birlikte bütçenin de yetersizliğini bir kez daha söylemiştir. Mühendis okullarının durumlarının ve şartlarının çok iyi olmadığına değinerek mühendislere olan ihtiyacı belirtmiştir. Geçmiş dönemlerde inşaat ve kalkınmaya dayalı işlerin yabancılar tarafından yapılmış olmasının, yerli mühendisleri zor durumda bıraktığından bahsederek, mühendis okullarının eğitim ve donatım yönüyle zaruri ihtiyaçlarının ihmal edilmeden ve geciktirilmeden bir an önce yapılması gerektiğine değinmiştir.¹⁸⁷

Demiryolunun ülkemiz için ne derece gerekli olduğunu anlattıktan sonra demiryolu inşaatlarının güzergâhların yanlış belirlendiğinden ve dolayısıyla da buna bağlı olarak maliyeti gereksiz yere arttığından bahsetmiştir. Uzun hat yerine, kısa hattın tercih edilmesi gerektiğini belirtmiş, yurtdışında yapmış olduğu gözlemlerini paylaşarak Avrupa'nın her yanının demiryoluyla sarılı olduğunu anlatmıştır. Bu hususta ülkemizin de demiryoluna gereken önemi vermesinin önemine değindikten sonra bunu yaparken de iktisadi davranılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸⁸

Almanya'da çalışılan şirketlere siparişler için gerekli olan bütün paraların ödenmiş olduğunu ancak verilen siparişlerin alınamadığını söyleyerek hükümetin bu hususta ilgili şirketlere yaptırımlar yapması gerektiğinin önemine değinmiştir.¹⁸⁹

Demiryolları hatları için ayrılan bütçeyi oluşturmak için gerekli araştırma, etüt çalışmasının yapılıp yapılmadığı hususunda sorular sorarak, Erzurum-Trabzon hattında

¹⁸⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.58, 17.02.1925, s.81.

¹⁸⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.66, 28.02.1925, s.26, 27.

¹⁸⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.334, 335.

¹⁸⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.335.

¹⁸⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.336.

Trabzon Limanı'nın ne denli önemli olduğunu belirtmiştir. Ülke ekonomisi için önemli olan yatırımların yapılması için gerekli olan etüt çalışmasının yapılmasını ve hükümetin de bu işler için ciddi teşebbüslerde bulunması gerektiğini söylemiştir. İmalathanelerin sahipsiz bırakıldığından, yapılan demiryolları hatlarının bakımsızlığından, hızar fabrikasının akıbetinin belli olmadığından, tarım için getirilen makinaların köylülerin elinde heder olduğundan ve bakım onarımının yapılmadığından, şoselerin bakımsız kaldığından ve su işleriyle ilgili gerekli olan bütçenin noksanlığından bahsederek bu hususlarda titiz ve programlı olunması gerektiğinin önemine değinmiştir.¹⁹⁰

Ülkemizdeki su kaynaklarının iyi değerlendirilmesi gerektiğini söyleyerek, akarsulardan enerji ve elektrik üretmenin mümkün olduğunu Avrupa'da görmüş olduğu örneklerle anlatmıştır. Karadeniz'de ırmakların boşa akmasının memleket için bir kayıp olduğunu söylemiştir. Akarsulardan ve yağmur sularından barajlar yapılarak boşa akan bu suların tutulabileceğini belirterek, hükümete bu hususta çalışmalar yapmadığından dolayı tepki göstermiştir. Orman arazilerinin azalmasının iklim üzerindeki tesirine de değinmiştir. Konya Ovası'nın önemine değinerek, sulanmasının gerekliliğini ve sulanmasının da arklarla temin edilebileceğini anlamıştır. Van Gölü'ndeki vapurların akıbetini tekrar hatırlatmıştır.¹⁹¹

Limanların demiryollarının son istasyonu olduğu fikriyle, hali hazırdaki limanların işletilmesinin faydalarına ve bu limanların da devlet elinde kalmasının önemine, pek çok ülkeden örnekler vererek, değinmiştir.¹⁹²

Diyarbakır Milletvekili Fevzi Bey'in sunumunu yapmış olduğu "bakanlıklar arasında derece farklılığı olan mühendislerin maaşlarının iyileştirilmesine dair" vermiş olduğu takrire elli beş vekille birlikte imza atmıştır.¹⁹³

Mühendis mekteplerindeki öğretmenlere yapılan zammın, farklı gruptaki öğretmenlere de yapılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁹⁴

¹⁹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.337, 338.

¹⁹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.339, 340.

¹⁹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.74, 10.03.1925, s.341, 342.

¹⁹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.75, 10.03.1925, s.362.

¹⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.75, 11.03.1925, s.362.

Şimendiferlerin tamamının gayri muntazam olduğundan bahsederek, güney hattı, Nusaybin hattı ve Cerablus Köprüsü'nün tamir edilme durumu hakkında hükümetten malumat istemiştir.¹⁹⁵

Amasra Limanı'nın inşası için Kangırı Vekili Talat Bey önceliğinde verilmiş olan taktire imza atmış, ayrıca Amasra Limanı'yla Mersin Limanı'nın taktirinin birleştirilmesinin mümkün olup-olmadığını sorarak ayrı ayrı oylanması gerektiğini söylemiştir.¹⁹⁶

Yurtdışında okuyan öğrencilerin maaşlarının bazen zamanında yatmadığını söyleyerek öğrencilerin zor durumda kaldığından bahsetmiş ve kanun doğrultusunda bir bankada bu surette sürekli para bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca bazı Avrupa şehirlerinde de yaşamın pahalı olduğunu belirterek buralarda okuyan öğrencilerin maaşlarının artırılması gerektiği hususunda da hükümeti uyarmıştır.¹⁹⁷ Kanunun 45. maddesinin kabulü yönüne görüş bildirmiştir.¹⁹⁸

Adana Mebusu İsmail Safa Bey ve Altmış Yedi Refikinin; Seferberliğin Devamı Müddetince Ziraat, Ticaret ve Sanat Erbabının Tecilleri Hakkında Teklifi Kanunisi ve Reddine Dair Müdafaa-i Milliye Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmede, Müdafaa-i Milliye Encümeni'nin isyanı bastırma fikrine tam destek vermiştir. Ancak seferberlikle birlikte çiftçilerin de silah altına alınmasının doğru olmadığını, zira bunun ekonomik anlamda çok ciddi problemler doğuracağını örneklerle anlatmıştır. Çiftçilerin silahaltına alınmasının dış mihraklı bir saldırı ve savaş durumunda olabileceğini belirterek, iç güvenliği sağlamada zabıtlar ve askeriyenin yeterli olduğunu söylemiştir. Bu hususta yapmış olduğu açıklamaların ardından çiftçilerin silahaltına alınması ve isyanlar karşısında kullanılması fikrini benimsemediğini söylemekle birlikte, heyetin alacağı her türlü kararın da destekçisi olacağını belirtmiştir.¹⁹⁹

Efrad-ı Ailesinin Bir Kısımını Bilahara Celbeden Memurine, Muahharan Celbettikleri Efradı Aileleri İçin Harcırah İtası İktiza Edip Etmediğinin Tefsiri münasebetiyle yapılan görüşmede, 13 Mart 1924 tarih ve 441 numaralı kanunun

¹⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.75, 11.03.1925, s.363.

¹⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.76, 12.04.1925, s.402.

¹⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.101, 13.04.1925, s.320.

¹⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.101, 13.04.1925, s.321.

¹⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.79, 16.03.1925, s.504, 506.

maddelerinin görüşmeleri üzerine, mecliste geçmiş yıl çıkarılan bu kanunun hükümet tarafından uygulanmadığını söylemiştir. Kanunun amacının biçare olan evsiz barksızların barındırılabilmesi olduğunu belirterek, hükümetin bu hususta bir türlü gereğini yapmadığını söylemiştir. Çıkarılacak olan bu kanunun bir önceki kanunda teklif edilen imar ve iskan hakkını kaybettireceği hususunda da meclise uyarılarda bulunmuştur.²⁰⁰

Osmanlı Bankası'nın İmtiyaz Müddetinin Uzatılması Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, Osmanlı Bankası'nın kuruluş ve geçmişinden bahsetmiş, Osmanlı'nın son dönemlerinde devletin nasıl müşkülde bırakıldığına da örnekler vererek değinmiştir. Maddeler üzerinde bankanın işleyişini ve Osmanlı Devleti'nin içinde dış devletlerin nasıl kümелendiğini, hükümeti nasıl esir aldığını anlatmıştır. Geçmiş yaşanmışlıklara bakıldığında, yeni hükümetin imtiyazlı bir şekilde bu bankayla anlaşmasının tasdik edilebilir bir şey olmadığını belirterek bu anlaşmanın on yıllık süre zarfında taahhüde ya da angajmana girmesi durumunda hükümetin çok iyi görülmeyeceğini söylemiştir.²⁰¹

Kanunun 2,3 ve 6. Maddelerin bu şekliyle kabul edilemez olduğundan bahisle, nizamname içindeki 76. madde gereğince maddelerin encümene iadesi için meclis başkanlığına itirazname takdim etmiştir.²⁰² İtirazı, yapılan oylamada kabul görmemiş ve maddeler aynen kabul edilmiştir.²⁰³

Sıtma Mücadelesi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede kanunun 4. maddesi üzerine suların tesisi, isale ve idamesinin belediyelerin görevi olduğunu ancak belediyelerin bu görevleri yerine getirebilecek bir teşkilata sahip olmadığını söylemiştir. Vakıfların su yollarının ıslahı ve tamiri işlerinde belediyelere yardımcı olmalarıyla belediyenin yükünün hafifleyebileceğini söylemiştir. Konuyla ilgili olarak 2. madde için de bir de takrir vermiştir.²⁰⁴

1926 Senesi Muvazene-i Maliye Encümeni Kanunu Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, demiryolları ve limanlar faslı için bu dairelere ayrılmış paraların sorumluluğunun Kalkınma Bakanlığı'nda olduğunu belirterek, fasılların kabul edilmesinin

²⁰⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.103, 15.04.1925, s.59-61.

²⁰¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s.355-362.

²⁰² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C. XVIII, B.108, 21.04.1925, s.365.

²⁰³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C. XVIII, B.108, 21.04.1925, s.366.

²⁰⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.92, 28.04.1925, s.244-245.

maddeler gibi olmadığını söylemiş ve bu hususta yanlış yol izlenildiğini düşündüğünü ifade etmiştir.²⁰⁵ Bütçenin tahsili hususunda, mecliste alınan bir karar için ayrılan parayı meclisi bilmesi gerektiğini söylemiş ve bu hakkın da tek başına hükümetin elinde olmadığını ifade etmiştir.²⁰⁶

Hükümetin kanunlarda belirtilen harcamaları yapamaması durumunda fasıllarla öncelikli olarak harcamaları yapılacak kalemleri belirlemiş olmasını yadırgamış ve meclisi alinin de hükümetin bu kararlarını bilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca meclisin bütçeyi onaylaması durumunda hükümetin bu harcamaları yapmasının bir nevi mecburi bir görev olduğunu belirtmiştir.²⁰⁷

Por resmi namıyla tahsil edilen paraya ilişkin olarak konuyla ilgili bilgiler vermiş, bunun kanunda olmadığını belirtmiş ve konuyla ilgili bir de tahrir vererek bu resmin kaldırılmasını istemiştir.²⁰⁸

Ordu Mensubun İstiklal Madalyası İle Taltifleri Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, madalyanın ne denli önemli ve kıymetli olduğundan bahsettikten sonra, İstiklal Madalyası Kanunu'nun 3. maddesi gereğince madalyaların verilmesinde ya da geri alınmasında büyük millet meclisinin memur tayin edildiğini ve bu maddenin de hala mevcut ve geçerli olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklamalardan sonra da görüşülmekte olan 4. Maddenin meclisi aliye ait olan salahiyetin Cumhurbaşkanı tasdikiyle Müdafai Milliye Vekaleti'ne verilmesinin doğru olmayacağını, zira İstiklal Madalyası Kanunu'nun üçüncü maddesinin hala geçerli olduğunu belirttikten sonra, kanunun 4. Maddesinin kanundan çıkarılması gerektiğini söylemiştir.²⁰⁹

Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi hakkında yapılan görüşmede, TBMM içişleri tüzüğü hakkında 13. Maddesindeki seçilme mazbatalarıyla ilgili olarak bu mazbataların tasdikinin meclisçe yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. Dünyanın demokrasi alanında önde olan ülkelerinden bahsederek, bizim ülkemizde de herhangi bir şikayet vs. gibi durumlar olmadan seçim mazbatalarının meclis tarafından görevlendirilen bir heyet tarafından kabul edilebilmesi gerektiğinden bahsederek, eski nizamnamenin

²⁰⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.100, 16.05.1926, s.182.

²⁰⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.100, 16.05.1926, s.183.

²⁰⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.100, 17.05.1926, s. 184-186.

²⁰⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.101, 17.05.1926, s.210-213.

²⁰⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.110, 30.05.1926, s.641.

aynen devam etmesi gerektiğini söylemiştir. Mebusluktan çıkarma hakkının TBMM’de olduğu gibi, mebusluğun tetkik ve kabulünün de meclis elinde olması gerektiğini belirtmiştir.²¹⁰

Kanunun 129. maddesinin encümente yanlış tahsis edildiğini belirterek maddenin düzeltilmesini sağlamak adına konuyla ilgili izahatta bulunmuş ve ilgili maddenin düzenlenmesini sağlamıştır.²¹¹

Dâhiliye nizamnamesine ait bir maddenin kabul veya reddedilmesinde o günden itibaren geçerlilik olduğunu söyleyerek, meclisin bu nizamnameyi yapmasındaki amacın memleket faydasına olduğunu belirtmiştir. Bu manada da yapılmış olan işleri tüzüğünün hemen tatbik edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²¹²

1.2.2.2.2. Takrirleri

Mersin’in Teşkilatı Esasiye Kanunu’na aykırı olarak Adana iline bağlı olarak idare edilmesi hususunda açıklamalar yaptıktan sonra bütün illerin doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığı’nın idaresinde olmasına rağmen Mersin’in Adana’ya bağlı olması hususunda işleri vekilince şifahi olarak cevaplanması için soru takriri vermiştir.²¹³

İçişleri bakanı tarafından yapılmış olan açıklamalardan sorunun cevabını tam olarak alamadığını söylemiştir. Bakan beyin kürsüden yapmış olduğu açıklamalarında da bu vakıadaki aksaklığı kabul ettiğini ifade ettiğini söyledikten sonra, Mersin’in durumunun Teşkilat-ı Esasiye ve İdare-i Vilayât Kanunu kapsamında değerlendirilmesini istemiştir. Ancak yapılan oylamada bu önerisi kabul edilmemiştir.²¹⁴

Teşkilat-ı Esasiye Hakkında Kanun-u Esasi Encümeni Teklif ve Mazbatası münasebetiyle yapılan görüşmelerde, Kanunun 1. Madde ’sindeki “Türkiye Devleti” yerine “Türk Devleti” denilmesi için bir takrir vermiştir.²¹⁵ Yapılmış olan oylamada takriri kabul edilmiştir.²¹⁶

²¹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXXI, B.58, 21.04.1927, s.242-245.

²¹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXXI, B.60, 27.04.1927, s.293, 294.

²¹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXXI, B.61, 30.04.1927, s.330.

²¹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.64, 08.12.1923, s.111.

²¹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.64, 08.12.1923, s.120.

²¹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.13, 16.03.1924, s.533.

²¹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.13, 16.03.1924, s.535.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 19. maddenin değiştirilmesi için Ordu mebusu Hamdi Bey’le birlikte bir takrir sunmuştur.²¹⁷ Görüşmeler sırasında takrirlerini geri almışlardır.²¹⁸

Kalkınma Bakanlığı bütçesinin belirlenmesi aşamasında, Maliye Encümeni’nin Mersin Limanı hakkındaki kanunu öncelikle görüşülmesi isteğine dair bir önerge vermiştir.²¹⁹ Yapılan oylamada bu takrir kabul edilmemiştir.²²⁰

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 33. Maddesinde bulunan cumhurbaşkanına vekâlet edilmesi hususundaki ifadeleri yetersiz bularak, makamın yerine geçmek maksadıyla bir takrir sunmuştur. Yapılan oylama takriri kabul edilmemiştir.²²¹

1923 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Tasarısı münasebetiyle yapılan görüşmelerde, 19 Nisan 1922 tarih ve 489 sayılı kanunla Mersin Limanı’nın inşaatı için ayrılmış olan ve bütçenin 263’üncü maddenin A faslına koyulan “elli bin liralık ödeneğin, beş yüz bin liraya çıkarılması” için arkadaşlarıyla birlikte fasla ait bir takrir vermiştir.²²² Yapılan oylamada takriri kabul edilerek ödenek beş yüz bin liraya çıkarılmıştır.²²³

Senesi Muvazene-i Umumiye Kanun Tasarısı münasebetiyle yapılan görüşmelerde, kanunun 263’üncü maddesinin C faslına Amasra Limanı’nın tamirat ve inşaat masrafları için de “iki yüz bin liralık bir bütçe oluşturulması” talebine ilişkin olarak elli kişinin imzasının bulunduğu bir takrire imza verilmiştir.²²⁴ Takrirleri kanunun 263’üncü C faslına ödenek eklenmesi suretiyle kabul edilmiştir.²²⁵

Osmanlı Bankası’nın imtiyaz süresinin uzatılması hakkında kanun teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra, kanunun 2,3 ve 6. Maddelerinin kabul edilemeyeceğini söyleyerek, ilgili kanunun yeniden görüşülmesi için

²¹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.19, 16.03.1924, s.984.

²¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.19, 16.03.1924, s.986.

²¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.18, 22.03.1430, s.876.

²²⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.18, 22.03.1430, s.877.

²²¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.24, 30.03.1924, s.115.

²²² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.76, 12.03.1925, s. 401.

²²³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.76, 12.03.1925, s. 403.

²²⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.76, 12.03.1925, s. 402.

²²⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.76, 12.03.1925, s. 405.

76. Madde kapsamında meclise iadesini talep eden bir takrir vermiştir.²²⁶ Yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.²²⁷

Sıtma Mücadelesi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun 2 ve 4. Maddelerine istinaden, herhangi bir vakıf tarafından tesis edilen su yollarının tamir, bakım ve ıslahında bu vakıflar tarafından yapılmasına ilişkin bir takrir vermiştir.²²⁸ Takriri yapılan oylamalar neticesinde kabul edilmemiştir.²²⁹

1926 Senesi Muvazene-i Maliye Encümeni Kanunu Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, Kalkınma Bakanlığı'nın yapacağı işlere ait fasılların 528. Madde kapsamında toplu olarak değerlendirilmeyip, ayrı ayrı fasıllar halinde gösterilerek incelenmesi ve düzeltilmesi hususunda bir önerisi sunmuştur. Yapılan oylamada bu takriri kabul edilmemiştir.²³⁰

1926 Senesi Muvazene-i Maliye Encümeni Kanunu Teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, Mersin Limanı'nda hükümetçe por namıyla bir harç tahsil edildiğini belirterek, bunun yasal olup olmadığını sormuş ve yasal olmaması durumunda da bu harcın kaldırılmasına dair bir takrir vermiştir. İlgili harçla ilgili açıklamalar maliye vekilince yaptıktan sonra önerisi dikkate alınmamış ve kanun maddesi aynen kabul edilmiştir.²³¹

Ordu Mebusu'nun İstiklal Madalyası ile Ödüllendirilmesi hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle yapılan görüşmede, ikinci maddeye “zevce” kelimesinden sonra, “olmazsa erkek kardeşine, yoksa kız kardeşine” fıkrasının ilave edilmesine dair bir takrir vermiştir.²³² Yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.²³³

Büyük Millet Meclisi İktüzüğü hakkında yapılan görüşmelerde, İktüzüğün 13. maddesinin, “Başkanlık divanının (gerekirse cumhurbaşkanının) seçiminden sonra, meclis başkanı tarafından üyelerin mazbatalarının, genel kurulca kura ile belirlenecek ve otuz azadan oluşacak olan Mazbata İnceleme Encümeni'ne havale edilmesi” şeklinde olması

²²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s. 365.

²²⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.108, 21.04.1925, s. 366.

²²⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.82, 28.04.1926, s. 245.

²²⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.82, 28.04.1926, s. 247.

²³⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.100, 16.05.1926, s. 187.

²³¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.101, 17.05.1926, s. 213.

²³² *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.110, 30.05.1926, s. 639.

²³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.110, 30.05.1926, s. 640.

talebiyle bir takrir vermiştir. Yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmeyerek kanun maddesi aynen kabul edilmiştir.²³⁴

²³⁴*Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXXI, B.58, 21.04.1926, s. 256.*

II. BÖLÜM

1. III. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1. İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

1.1.1. EMİN İNANKUR

1.1.1.1. Meclis Faaliyetleri

Katılmış olduğu III. Dönem milletvekili seçimlerinde 154 oy alarak İçel'den milletvekili seçilmiş, 1 Ekim 1927 tarihinde mazbatasını almış ve 1 Kasım 1927 tarihinde de meclise katılmıştır. Milletvekilliği mazbatasını 2 Kasım 1927 tarihinde onaylanmıştır.²³⁵ Bu dönemde maliye komisyonunda görev almıştır. III. Dönem meclis faaliyetleri içerisinde komisyon görevi dışında herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

HAKKI (SAYDAM)
(İÇEL) (699)

1.1.2. MEHMET HAKKI SAYDAM

1.1.2.1. Hayatı

1874 yılında İstanbul'da doğmuştur. Nüfus kaydı Fatih ilçesinin Sinan Ağa Mahallesi'ndedir. Babasının adı Ahmet Efendi, annesinin ki ise Fatma Zehra Hanım olup, hiç evlenmemiştir. 1895 yılında istihkâm teğmeni olarak topçu okulundan mezun olarak

²³⁵Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem 1923-27*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s.299.

farklı istihkâm taburlarında görev yapmış ve gene istihkam komisyonlarında yer almıştır. Yunan Savaşı'nda, İtalya Harbi'nde, Hicaz Hattı'nda ve İşkodra'da görev yapmış, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'nda bulunmuştur. 1903 yılında terfi ederek yüzbaşı, 1908 yılında Kıdemli Yüzbaşı (kolağası) ve 1912 yılında ise Binbaşı rütbesini almıştır. Halep'te bulunan 6. Kolordu İnşaat Şube Müdürlüğü görevini sürdürürken, 28 Haziran 1914 tarihinde kendi talebiyle emekli olmasına rağmen, 18 Haziran 1915 tarihinde seferberlik dolayısıyla yeniden göreve dönmüştür. Ağustos 1915 tarihinde Çatalca, Eylül 1918 tarihinde Gelibolu ve Karadeniz Boğazları İnşaatları Komisyonlarında görevler yapmıştır. Ocak 1919 tarihinde terhis olarak tekrar emekli olmuştur. 18 Haziran 1965 tarihinde İstanbul Belediye Genel Meclis Üyeliği'ne seçilmiş ve bu görevi devam ettirmekteyken de TBMM III. Dönem milletvekilliği seçimine katılmıştır. Almış olduğu yüz elli dört oyla da İçel'den milletvekili seçilmiştir. 1 Ekim 1927 tarihinde mazbatasını alarak meclise katılmış ve 2 Kasım tarihinde de mazbatasını onaylanmıştır.

Mecliste Nafia (Bayındırlık) Komisyonu'nda görev almıştır. III, IV ve V. Dönemlerde İçel/Mersin Milletvekili olarak mecliste görev yapan Saydam, 6 Ağustos 1940 tarihinde vefat etmiştir.²³⁶

1.1.2.2.Meclis Faaliyetleri

Bu dönemde mecliste Nafia (Bayındırlık) komisyonunda görev almıştır. III. dönem meclis faaliyetleri içerisinde komisyon görevi dışında herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

²³⁶ Kazım Öztürk *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem 1923-27*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s.300, 301.

1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

ALİ MÜNİF (YEĞENAĞA)
(MERSİN) (739)

1.2.1. ALİ MÜNİF YEĞENAĞA

1.2.1.1. Hayatı

1874 yılında Adana'da doğmuştur. Seyhan'ın Kayalıbağ Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babası, Trablusgarp Mektupçusu Şair Adanalı Hakkı Bey, annesi ise Sakine Hanım'dır. Sabiha Hanım'la evlenmiş olup ve dört çocuk babasıdır.

Adana Rüştîyesi'nden sonra İstanbul'da Mülkiye Okulu'nun idadi bölümünü bitirerek 1893 tarihinde diplomasını almış, daha sonra mülkiyenin yüksek bölümüne geçerek 1896 tarihinde de buradan da mezun olmuştur.

Mülkiye'nin son sınıfında okumaktayken Nisan 1896 tarihinde Ziraat Bankası tarafından açılmış olan sınavı kazanmış ve bankanın merkez saymanlığı kaleminde kayıtcı yardımcılığı görevi ile devlette vazifeye başlamıştır. Mülkiye'den mezun olduktan sonra ise bu görevinden istifa etmiş ve Gelibolu İdadisi'nde Fransızca, tarih, nafia ve cebir öğretmenliğine atanmıştır. 1898 yılının Aralık ayında İşkodra ili (Arnavutluk'ta bulunan) maiyet memurluğu ile yönetim mesleğine girerek staj eğitimini tamamlamış ve 1899 yılının Eylül ayında Lej ilçesi, 1900 yılında Sandıklı ilçesi, 1903 yılının Mayıs ayında Gostivar (Kosova) ilçesi ve 1905 yılının Ekim ayında da Köprülü ilçesi kaymakamlığına atanmıştır. 1908 Meşrutîyet'in ilanından birkaç ay sonra Ağustos ayında Görüce Sancağı mutasarrıflığına terfi etmiş ve bu görevi ifa etmekte iken 7 Kasım 1908 tarihinde İlk Meclis-i Mebusan'a Adana'dan seçilmiştir. Mebus olarak görevi 4 Eylül 1910 tarihine kadar devam etmiş ve aynı tarihte Ankara, 30 Eylül 1911 tarihinde Manastır, 15 Kasım

1912 tarihinde Halep ve 9 Eylül 1913 tarihinde de Beyrut valisi olarak görev yapmıştır. 31 Ağustos 1913 tarihinde de İçişleri Bakanlığı müsteşarı görevine terfi etmiştir.

1915 yılının Temmuz ayında Cebel-i Lübnan Mutasarrıfı olarak atanmış ve bu görevini ifa etmekte iken de 22 Ocak 1916 tarihinde Talat Paşa Kabinesi'nin Bayındırlık Bakanı olmuştur. 1918 yılında ise maarif vekaletine vekillik yapmıştır. Bakan olarak görev yapmakta iken Aralık 1918 tarihinde Halep'ten mebus seçilmiş ve kabinenin istifası ile birlikte de Ekim 1918 tarihinde bu vazifesi bitmiştir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Meclis-i Mebusan'ın kapatılması sonrasında İngiliz güçleri tarafından tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'nde tutsak edilmiş ve birkaç ay sonra da Malta'ya sürgün gönderilmiştir. 23 Ay süren sürgünden sonra memlekete dönerek Adana'ya gitmiş ve milli mücadele süresince de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başkanlığını yapmıştır. Ekim 1922 ve Ekim 1925 tarihleri arasında Adana Belediye Başkanlığı görevini yapmıştır. Bu görevi devam etmekte iken TBMM III. Dönem seçimlerine katılmış ve ikiyüzyirmiyedi oy alarak Mersin'den milletvekili seçilmiş ve 1927 yılının Eylül ayında da mazbatasını almıştır. 1 Kasım 1927 tarihinde meclise katılmış ve 2 Kasım'da da mazbatasını onaylanmıştır. Mecliste içişleri komisyonunda çalışmalar yapmıştır.

IV. Dönem Adana'dan, V, VI, VII, ve VIII. dönemlerde de Seyhan'dan milletvekili seçilmiş olan Yeğenağa, Mayıs 1950 tarihine kadar milletvekili olarak görev yapmıştır. 3 Ocak 1951 tarihinde vefat etmiş ve Adana'da toprağa verilmiştir.

Fransızca ve Ermenice bilip, Spencer'den çevirmiş olduğu Medhal-i Terbiye-i Ahlakiyye, Ahlakiyye, Cismaniyye adlı bir eseri vardır.²³⁷

1.2.1.2.Meclis Faaliyetleri

III. dönem meclis faaliyetleri içerisinde komisyon görevi dışında herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

²³⁷ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem 1923-27*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s. 493, 494.

İSMAİL HAKKI RAMAZANOĞLU
(MERSİN) (740)

1.2.2. İSMAİL HAKKI BEY (HAKKI RAMAZANOĞLU)

1.2.2.1.Hayatı

1885 yılında Tarsus'ta doğmuştur. Tarsus'un Kızılmurat Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babası Müftüzade Yakup Efendi, annesi ise Cennet Hanım'dır. Feriha Hanım ile evli olup, 3 çocuk babasıdır.

İlk ve Rüştîye Eğitimi Tarsus'ta, Lise Eğitimi ise Mercan İdadisi'nde tamamlamıştır. Liseden sonra devam etmiş olduğu mülkiye eğitimi Temmuz 1909 tarihinde başarıyla tamamlayarak, mezun olmuştur. Herhangi bir devlet görevinde bulunmamış, Tarsus'ta kendi topraklarında çiftçilikle meşgul olmuştur.

1909 yılında Mahalli Maarif Komisyonu üyeliği ve Ziraat Odası Başkanlığı görevlerinde bulunmuş, Ocak 1914 tarihinde de Mersin mebusu olarak Meclisi Mebusan'a girmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasının neticesinde meclisin kapanması üzerine Tarsus'a geri gelmiştir. Aralık 1916 tarihinde Mersin belediye başkanlığı görevine getirilmiş ancak Fransızlar'ın Çukurova'yı işgal etmesi ve Tarsus Belediyesi'ne de Fransız bayrağının çekilmesi üzerine belediye başkanlığı görevinden istifa ederek Mersin'den ayrılmış ve milli mücadeleye katılmıştır. Pozantı Cephesi'nde iki seneden fazla bir zaman mücadele etmekle beraber, Kurtuluş Savaşı süresince de Mersin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne başkanlık yapmıştır. Savaşın kazanılması ve işgallerin sona ermesi üzerine tekrardan Tarsus'a dönmüş ve yeniden belediye başkanlığı görevine getirilmiştir. Bu görevin yanı sıra Türk Ocağı Başkanlığı görevini de yapmıştır.

Belediye başkanı olduğu sırada TBMM III. dönem genel seçimlerine katılmış yapılan seçimde 228 oy alarak Mersin'den milletvekili seçilmiş ve 5 Eylül 1927 tarihinde de mazbatasını almıştır. Almış olduğu mazbata 2 Kasım 1927 tarihinde onaylanmıştır. III. dönem sonunda milletvekilliği sona ermiştir. Tarım ve İktisat Komisyonları'nda görev almakla birlikte Edirne'nin kurtuluş törenine katılan heyette de bulunmuştur. Haziran 1931 ve Nisan 1934 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ocak 1935 ve Ekim 1936 tarihleri arasında da T.C. Ziraat Bankası idare meclisi üyeliği görevinde bulunan Ramazanoğlu, 20 Şubat 1936 tarihinde vefat etmiş ve Tarsus'ta toprağa verilmiştir.²³⁸

1.2.2.2.Meclis Faaliyetleri

Bu dönemde Tarım ve İktisat Komisyonları'nda görev almış, komisyon görevlerinin dışında da Edirne'nin kurtuluş törenine katılan ekipte bulunmuştur. III. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takrir, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

²³⁸ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem 1923-27*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s.491, 492.

III. BÖLÜM

1. IV. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1.İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

1.1.1. EMİN İNANKUR

1.1.1.1.Meclis Faaliyetleri

4 Mayıs 1931 tarihinde meclise katılmış ve olağanüstü, birinci ve üçüncü toplantı yıllarında Maliye Komisyonu'nda, IV. yılda da Milli Eğitim Komisyonu'nda görev almıştır. Bu iki komisyon görevinin dışında da III. Toplantı senesinde Orman Kanunu Tasarısı'nın incelenmesi için kurulmuş olan geçici komisyonda yer almıştır.²³⁹

Komisyon görevleri dışında IV. Dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

1.1.2. MEHMET HAKKI SAYDAM

1.1.2.1.Meclis Faaliyetleri

4 Mayıs 1931 tarihinde meclise katılmış ve dönem boyunca da Bayındırlık Komisyonu'nda görev almıştır.²⁴⁰ Komisyon görevi dışında IV. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

²³⁹ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV. Dönem (1931-1935)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 1996, s.267

²⁴⁰ Çoker, a.g.e., s.268

1.2. MERSİN MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

(HASAN) FERİT (CELÂL) BEY (GÜVEN)
(MERSİN)

1.2.1. HASAN FERİT CELÂL GÜVEN

1.2.1.1. Hayatı

1884 yılında Adana’da dünyaya gelmiştir. Seyhan ilçesi, Kayalıbağ Mahallesi nüfusuna kayıtlı olup babası Adana çiftçilerinden İbrahim Celal Efendi, annesi ise Saniye Hanım’dır. Ayşe Fehime ile evli olup iki çocuk babasıdır. İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini Adana’da almış, 1911 yılında Adana Lisesi’nden diploma alarak mezun olmuş ve 1912 yılında İstanbul Hukuk Fakültesine ve Güzel Sanatlar Akademisi’nin Resim Bölümü’ne girmiştir. Öğrenimi devam etmekte iken I. Dünya Savaşı nedeniyle, üçüncü sınıftan, askere alınmış ve 1915 yılında da teğmen olmuştur. 1918 yılının Mart ayına kadar yedek subay talimgâhında bölük komutanlığı ve öğretmenlik vazifesinde bulunmuş, daha sonra kendi isteği ile orduya katılarak Kafkas Ordusu’nda görev almıştır. Türk Ordusu ile Azerbaycan Milis Kuvvetlerini yöneten Tebriz Valisi Mecdüssaltana arasındaki haberleşmeyi sağlama vazifesini yerine getirmiştir. Mecdüssaltana’yla beraber İran Azerbaycan’ında milli bir örgüt kurmuş ve Rumiye dolaylarında da savaşa katılmıştır. Milli mücadelenin başlamasıyla birlikte 1919 yılının Temmuz ayında Adana Cephesine katılmış ve farklı birlikleri kumanda etmiştir. Görev sırasında rahatsızlanarak aktif cephe görevinden ayrılmak zorunda kalmış ve 41. Tümen Divanı Harp üyeliğine görevlendirilmiştir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından çıkarılan “Yeni Adana” adlı gazetede görev almış ve Adana’nın düşman işgalinden kurtarılmasına kadar da bu gazetedeki görevine devam etmiştir. 1923 yılında Adana’nın kurtarılmasının ardından

devrimci düşünce ve fırkanın ilkelerini yaymak amacıyla sahibi ve başmuharriri olduğu “Türk Sözü” adlı bir gazete çıkarmıştır.²⁴¹

Adana’da değişik milli kuruluşlarında görev yapmış, Türk Ocağı müfettişliğinde bulunmuş ve bunların dışında da üç yıl süre ile de resim öğretmeni olarak Adana Lisesi’nde çalışmıştır. TBMM seçimlerine katılarak III. Dönem Urfa Milletvekili olarak meclise girmiştir. 20 Mayıs 1935 tarihinde Nafi Kansu’nun yerine Ankara halkevleri başkanlığına seçilmiştir.²⁴²

4 Mayıs 1931 tarihinde IV. Dönem’ de meclise katılmış ve III. Toplantı yılı sonuna kadar da Milli Eğitim Komisyonu’nda çalışmıştır. İş Kanun Tasarısı’nın incelenmesi amacıyla kurulmuş olan komisyonda görev almış, bu görevinin yanında 1 Kasım 1934 tarihinde de Divan Kâtipliği ’ne seçilmiştir.

V, VI ve VII. Dönemlerde de İçel/Mersin milletvekilliği yapmış olan Güven 1960 yılında da basın kontenjanından kurucu meclis üyesi olmuştur. 1948 yılında CHP tarafından İstanbul’da kurulmuş olan “Memleket” adlı gazetenin başyazarlığını ve sahipliğini yapmıştır. Uzun süre devam ettirmiş olduğu basın ve yazarlık yaşamının ardından 24 Kasım 1975 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir.²⁴³

1.2.1.2. Meclis Faaliyetleri

4 Mayıs 1931 tarihinde meclise katılmış ve III. toplantı yılı sonuna kadar da Milli Eğitim Komisyonu’nda görev almıştır. III. toplantı yılında İş Kanun Tasarısı’nın incelenmesi amacıyla kurulmuş olan komisyonda çalışmıştır. Bunun yanında 1 Kasım 1934 tarihinde de Divan Kâtipliği ‘ne seçilmiştir.²⁴⁴ Komisyon görevleri dışında IV. Dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

²⁴¹ BCA, CHP Evrakı, 490.1.0.0, 234.937.29, 30.11.1936.

²⁴² BCA, CHF Evrakı, 490.1.0.0, 382.1616.4, 20.05.1935.

²⁴³ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem (1923-27)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994, s. 605, 606.

²⁴⁴ Çoker, a.g.e., s.453.

(AHMET) HAMDİ BEY (ONGUN)
(MERSİN)

1.2.2. AHMET HAMDİ ONGUN

1.2.2.1. Hayatı

1894 yılında Mersin’de doğmuştur. Babası Mübaşırzade Ali Rıza Efendi annesi ise Ayşe Hanım’dır.²⁴⁵ Cemile Hanım’la evli olup, beş çocuk babasıdır. Mersin’de ilk öğrenimini, Adana da orta ve lise tahsilini tamamladıktan sonra (1912), İstanbul Posta ve Telgraf Yükksekokuluna girmiştir. Son sınıfta okumaktayken I. Dünya Savaşı dolayısıyla ilan edilen seferberlik kapsamında 30 Ağustos 1914 tarihinde silah altına alınmış ve 30 Ekim 1914 tarihinde de muharebe sınıfına ayrılmıştır. Burada adaylığının tamamlamasının ardından 1. Kolordu’nun Telgraf Bölüğü’ne görevlendirilmiştir. Filistin ve Çanakkale cephelerinde bulunmuş; 19. ve 41. fırkalarda görev yapmıştır. Savaşın sonlanmasının ardından 12 Kasım 1918 tarihinde terhis edilmiş ve 13 Haziran 1920 tarihinde de İstiklal Savaşı’nın Mersin Cephesi’ndeki direnişine katılmıştır. 1 Şubat 1921 tarihinde Adana Bölgesi’nin telgraf subaylığına görevlendirilmiştir. 7 Eylül 1921 tarihinde de Adana Müfrezesiyle Batı Cephesi’ne gönderilmiştir. 15 Ekim 1921 tarihinde ise üsteğmenliğe terfi etmiştir. 24 Mart 1922 tarihinde Top. Depo Alayı, 1 Ocak 1923 tarihinde de Ankara muharebe taburunda görev almıştır. 1 Ağustos 1923 tarihinde terhis olmuştur.

Terhis olmasının ardından Mersin’e dönerek ailenin sahip olduğu arazide çiftçilikle uğraşmış ancak Şeyh Sait Ayaklanması’nın baş göstermesi üzerine 25 Şubat-16 Haziran 1925 tarihleri arasında yeniden silah altına alınmıştır. Bu arada da Cumhuriyet Halk Fırkası’nda siyasete girmiş ve fırka kaldırılincaya kadar da mutemetlik görevini yapmıştır.

²⁴⁵BCA, 30.11.1.0, 308.36.12, 27.10.1964.

1928 yılında “İl Genel Meclisi ve Daimi Encümen Üyeliği”ne seçilmiştir. Mersin Liman Şirketi’nin denetçiliğinde bulunmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak IV. Dönem milletvekili olarak Mersin’den vekil seçilmiştir. 4 Mayıs 1931 tarihinde meclise katılarak II. toplantı yılı sonuna kadar da Maliye Komisyonu’nda görev almış ve 1 Kasım 1933 tarihinde de divan katibi olmuştur. IV. toplantı yılı başında yapılan seçimde gene yeniden divan katibi seçilmiş ve dönem sonuna kadar da bu görevi yapmıştır. Genel Kurulda çeşitli konularda on üç adet konuşma ile meclis faaliyetlerine katılmıştır.

V. dönem de de Mersin vekili olarak meclise girmiştir. Bu dönemde Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiş ve V. dönem sonunda meclisten ayrılınca da Mersin’e dönerek tarım alanında faaliyetlerde bulunmuştur²⁴⁶. Özellikle narenciye alanında örnek bahçeler kurmuştur. 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti’nin kurulmasının ardından partiye katılarak il teşkilatının kurulasını sağlamış ve il başkanlığı görevini üstlenmiştir. 1950 yerel seçimlerinde belediye meclis üyesi olmuş ancak daha sonraki dönemlerde genel merkezle anlaşmazlığa düşmüştür. 1954 yılında bağımsız aday olarak girmiş olduğu seçimi kazanamamıştır.

1954 yılında yapılmış 9. dönem seçimlerinde Demokrat Parti’den Isparta Milletvekili olarak meclise girmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından yönetime el konulmasıyla birlikte anayasayı ihlal suçundan dolayı 1 Haziran 1960 tarihinde tutuklanmıştır. Yüksek Adalet Divanı’nda savunması alınarak²⁴⁷yargılanmış, 15 Eylül 1961 tarihinde on yıl ağır hapse mahkum edilmiş ancak 27 Ekim 1964 tarihinde hastalığı nedeniyle dönemin cumhurbaşkanı tarafından affedilerek²⁴⁸ mahkumiyeti sona ermiştir. Serbest bırakılmasının ardından Mersin ve Karamürsel’de çiftçilik faaliyetlerinde bulunmuş, 1965 yılında İstanbul’a yerleşerek 1982 yılına kadar da İstanbul’da yaşamış daha sonra Mersin’e geri dönmüş ve 23 Eylül 1986 tarihinde de Mersin’de vefat etmiştir.²⁴⁹

²⁴⁶BCA,CHP Evrakı, 490.1.0.0 , 234.937.1, 22.11.1937.

²⁴⁷ BCA, 10.9.0.0 , 44.132.3., 00.00.1960.

²⁴⁸ BCA, Kararname, 30.11.1.0 , 308.36.12, 26.10.1964.

²⁴⁹ Çoker, a.g.e, s.451, 452.

1.2.2.2. Meclis Faaliyetleri

1.2.2.2.1. Konuşmaları

Reis-i Cumhur Hazretlerine, Türkiye Siyasi Mültecileri Cemiyeti İmzası ile Paris'ten Çekilip Meclis Başkanlığına Gönderilmiş Olan Telgraf münasebetiyle yapılan görüşmede, İstanbul Hükümeti'nde Dahiliye ve Posta Telgraf Nazırlığı yapmış olan Mehmet Ali'nin, vatanın düşman kuvvetleri tarafından işgal edildiği zaman işgal güçlerine bağlı olarak İstanbul'daki kabinede Kuva-yı Milliye teşkilatlarına karşı aleyhte çalıştığını belirtmiştir. Bu bağlılığın sadece propaganda olarak değil, fiili olarak da Türk askeri aleyhinde çalışmalar yapılacak derece bir hıyanet içerisinde olduğundan bahsetmiştir. Bu kişilerin Türk ordularının İstanbul'a girmesinden korkup kaçarak Avrupa'ya sığınan ve kendileri gibi düşünen Ermeni taşnakسیون komitelerini bularak Türkler aleyhine çalışanlar olduklarını söylemiştir. Bu kişilerin siyasi dolandırıcı olduğunu belirterek, Türk topraklarında yapmış oldukları ihanet ve hainliklerinin herkes tarafından bilinmiş olmasından dolayı vatan kapılarının bu melanet kişilere kapandığını söylemiş ve amaçlarının para koparmak olduğunu söyleyerek telgrafın mahiyetinin de bundan ibaret olduğunu belirtmiştir.²⁵⁰

Muamele Vergisi Kanunu Makamına Kaim Olacak Kanun Layihası münasebetiyle yapılan görüşmede, sanayi müesseselerinin himayesi amacıyla muamele vergisinin ilga edilmesinin söylenmesi üzerine, memleketimizde en fazla himaye edilen gurubun sanayiciler olduğunu belirtmiştir. Yapılmış olan Teşvik-i Sanayi Kanunu gereğince de sanayi şirketlerinin pek çok vergiden muaf olduğunu, bu kurumları koruma adına gümrük vergisinin kaldırılmadığını ve milyonların cezalandırıldığını söylemiştir. Gümrük vergisinin kaldırılmasının hem ürünleri ucuzlatacağını, hem rekabeti artıracacağını hem de durumun bugünkünden çok da fazla farklı olmayacağını ifade ettikten sonra vergilerde sanayicilerimiz için yeterince tenzilat yapıldığını söylemiştir.²⁵¹

Hayvanlar Vergisi Kanunu hakkındaki görüşmelerde, kanunun ikinci maddesinin B fıkrasında iki yaşındaki hayvanlardan istifade edilmeyeceğinin belirtildiğini söyleyerek, burada hayvanların yaşının üç olarak değiştirilmesini gerektiğini belirtmiştir.²⁵²

²⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.I, B.3, 14.05.1931, s.40.

²⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C. II, B.18, 27.06.1931, s.174.

²⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.II, B.19, 29.06.1931, s.194.

Bazı Gazetelerin Takip Ettikleri Neşriyat Tarzı Hakkında Hükümetçe Ne Tedbir Alındığına Dair Elâzığ Mebusu Fazıl Ahmet Bey'in İstizahı münasebetiyle yapılan görüşmede, kanun dâhilinde yapılacak olan baskıların özgür ve serbestisinin yanında olduğunu, memleketin faydasına olacak olan eleştiri ve tenkitlerin faydalı olacağını ancak samimiyetten uzak ve memlekete zarar verecek olan eserlerin basımlarının da matbuat hürriyetiyle bağdaşmayacağını söylemiştir. Bazı kişilerin art niyetli ve vatanla milleti tahrip etmek amaçlı baskılar yaptığından ve bunun da memleket için tehlikeli olduğunun daha öncesinden pek çok defa görüldüğünü belirtmiş ve 31 Mart Vakası, Balkan Felaketi, Şeyh Sait İsyanı, Menemen Olayı gibi irticai ve art niyetli faaliyetleri de savına örnek olarak göstermiştir. İyi niyetli yapılan baskılarda özgürlük olması gerekirken, memleketin aleyhinde çalışıp da millete ve memleketine ihanet edecek kişilerin yapacağı bu tarzda yayınların milletin ahlakı, düzeni, inancı ve düşüncesi üzerinde olumsuz etki edeceğini belirtmiştir. Bu düşünce tarzındaki kişilerin matbuat hürriyetini kullandıkları vakit hükümeti ve yapılan ıslahatları küçük düşürmeye çalıştıklarını, halkı kışkırtıcı faaliyetlerde bulunduklarını belirtmiş ve bu hususta önlemler alınması gerektiğini söyleyerek, milletin birliğini sarsan kast ve tecavüzlere son verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁵³

İktisat Vekâleti 1931 Senesi Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Tiftik Cemiyeti'ne on beş bin lira konulmasına ilişkin olarak, bu paranın cemiyete verilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir. Tiftiğin ıslahı ve damızlık getirilerek harici piyasalara sevki için cemiyetin iktisat vekaletiyle birlikte çalışmasının faydalı olacağını belirtmiştir. Memlekette dört milyon tiftikle uğraşan olduğundan bahisle cemiyetin kendi ihtiyacını kendisinin karşılamasının daha doğru olacağına değinmiş ve bu kişilere de cemiyetin yardımcı olması gerektiğini belirtmiştir. Bir dönem veremden kırılan millet için on beş bin lira ödeme yapılmamış ve parasızlıktan dolayı hiçbir şey söylenmemişken, şimdi bu paranın hükümet eliyle cemiyetlere aktarılmasının kabul edilmemesini ve memleketin parasının da bu şekilde israf edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁵⁴

İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı İdaresi'nin 1931 Mali Senesi Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, muhasebedeki çalışan mütehasısın ecnebi olup

²⁵³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.22, 05.07.1931, s.30-31.

²⁵⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.30, 18.07.1931, s.185-187.

olmadığını; ecnebi olduğunu öğrenmesi üzerine ise bu kişinin yerine Türklerden birinin yetiştirilmesinin mümkün olup olmadığını sormuştur.²⁵⁵

Esbab-ı Mücbire ve Zaruriye Dolayısı İle Takip ve Tahsiline Mahal veya İmkân Görülmeyen Borçların Terkini Kaydı Hakkındaki Müzakere münasebetiyle yapılan görüşmede, kayıt cetvelinde yapılmış olan kontrollerde, hariciye muhasebe müdürlüğüne bildirilen ve Ankara vekili Sami Bey'e ait bir paranın kaydının olmadığı ya da evrakının kaybolmuş olduğundan bahsederek, encümeninden bu konuyla ilgili izahat istemiştir. Ayrıca evrakın kaybına sebep olan kişiler hakkında herhangi bir yaptırım yapıp yapılmadığını da sorarak konuyla ilgili açıklama talebinde bulunmuştur.²⁵⁶

Maarif Vergisi Kanunu'nun Beşinci Maddesinin Tefsiri Hakkındaki Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, maarif vergisinden bahsederek kanunun I,II,III,IV,V ve VI. maddeleri üzerinden arazi kazanç, sayım ve müsakkafat vergileri ile oranlarından bahsetmiştir. Bütçe encümeninden örnekler vererek kesr-i munzam vergisi diye bir vergi olmadığını, bu verginin lağvedildiğini ve bununla alakalı olan beşinci maddenin de bu doğrultuda kendiliğinden mülga olduğunu belirtmiştir. Maliye ve dahiliye encümenleriyle bu konudaki görüşlerinin müşterek olduğunu ifade etmiştir.²⁵⁷

Estern Telgraf Kumpanyası ile Münakıd Mukavelenamenin Fesbi ile İmperyaland Communications Limited Şirketi ile Bir Mukavele Akdi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Büyük Britanya Şirketi'yle yapılan sözleşmenin ikinci maddesinde, şirketle yapılmış olan eski mukavelename ile ilgili herhangi bir açıklama olmadığını beyan ederek, karşılıklı fesihte menfaatlerin ne kadarının idareye intikal ettiği hususunun açıklığa kavuşturulmasını istemiştir. Üçüncü maddedeki istasyonun yapım bedeli üzerinden ve şartlarından bahisle, ola ki bu şirketin gitmesi halinde yapımın ne şekilde yapılacağını sormuştur. Mukavelenamede kullanılacak olan kablolar, hatların nerden geçeceği, bu yapılacak olan hat tayinlerinin milli haberleşmemize sıkıntı olup olmayacağı, mukavelenamede yazılmış olan bazı maddelerin iki taraflı olduğu ve kar-zarar ortaklığı noktasında kazanımların mı yoksa kaybettiklerimizin mi çok olacağı gibi tereddütlerin giderilmesi için izahat istemiştir.²⁵⁸

²⁵⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.III, B.32, 20.07.1931, s.237.

²⁵⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.VII, B.35, 02.04.1932, s.6, 7.

²⁵⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.VIII, B.44, 07.05.1932, s.78, 79.

²⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.VIII, B.46, 12.05.1932, s.114, 115.

Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, encümen namına İçişleri Bakanı Şükrü Bey'in muvakkat maddede vilayetin encümen-i daimi azaların birleştirilmesi teklifinin, kanuna muhalif olduğunu belirtmiştir. Aza sayıları üzerinde örnekler vermiş, gene bazı vilayetlerin üçe ayrıldığını belirtmiştir. Örnek olarak da Şeb'in Karahisar'ın encümeni daimi azalarının hangi vilayette olacağına dair bir muamma olacağını söyleyerek, bunun uygulanması hususundaki tereddütlerini dile getirmiştir.²⁵⁹

Kazanç Vergisi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun kırk üçüncü maddesinde oluşturulan heyetlerde görevli olan azaların sayısı ve heyetin teşekkülü hakkındaki tereddütlerini dile getirmiştir. Heyette görevli olan defterdarın iki oya sahip olduğundan bahsederek, bunun objektif olamayabileceğini beyan etmiştir. Kurulacak olan komisyonun, bina vergisi kanunundaki itiraz komisyonları şeklinde oluşturulabileceğini, vali veya kaymakamın daha tarafsız biri olarak bu komisyonlarda olabileceğini belirtmiş ve konuyla ilgili bir de takrir vermiştir.²⁶⁰

Muamele Vergisi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun ikinci maddesinin “i” bendinde geçen “gümrük vergisinden istisna olan maddelerin” hangisi olduğu hususunda izahat istemiş ve “Kobra” diye adlandırılan Hindistan cevizinin memlekete teşvik-i sanayi kanunu kapsamında gümrüksüz girdiğini, aynı zamanda muamele vergisinden de muaf tutulduğunu söylemiş, bu durumun ülkemizdeki yerli üretim olan zeytinyağı, sisamyağı vb. gibi birçok nebati ve hayvani yağların para etmez olmasında sebep oluşturduğundan söz etmiştir. Ülke olarak yerli yağların/ürünlerin satımı hususunda zorlanılırken Türkiye'nin aleyhine ve Hindistan'ı himaye etmek gibi görünen bu uygulamanın çok da iyi bir faaliyet olmadığına değinmiştir. Yapmış olduğu bu açıklamalar sonrasında kobranın muamele vergisine tabi olup olmayacağı, gümrüklü mü gümrüksüz mü alınacağı hususunda bilgi istemiştir.²⁶¹

Tapu Kanunu münasebetiyle ilgili yapılan görüşmede, kanunun yirmi dördüncü maddesi için maliye encümeni ile adliye encümeninin bir ilişkisi olmadığını belirtmiştir. Adliye Encümeni'nin meradan, ormandan, belediye sınırı içindeki meydanlardan bahsettiğini; maliye encümenininse, köy hududu dâhilindeki metruk mezarlıkların köy

²⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XV, B.54, 20.05.1933, s.201.

²⁶⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XX, B.30, 20.03.1934, s.119, 120.

²⁶¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XXII, B.47, 05.05.1934. s.43-45.

namına tescilli olmasını belirttiğini ifade etmiştir. Kanun içerisinde nehir, deniz metrukâtı, bataklıktan kurutulan yerlerin kime ait olacağına dair bir sürü hüküm olduğundan bahisle mezarlığın da köye ait olması gerektiğine dair bir hüküm koyulmasının mahsuru olmadığını söylemiştir. Bu hususta kanunun yirmi dördüncü maddesinin maliye encümeninin teklifi şekliyle kabul edilmesini ve kanuna da ayrı bir madde olarak bu hususun koyulması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.²⁶²

1.2.2.2.2. Takrirleri

Hayvanlar Vergisi Kanunu hakkındaki görüşmelerde, kanunun ikinci maddesinin B fıkrasında geçen “iki yaş” tabirinin, “üç yaş” olarak düzenlenmesini/değiştirilmesini teklif etmiştir.²⁶³ Genel Kurul’da yapılan oylamada takriri nazar-ı dikkate alınmamıştır.²⁶⁴

İktisat Vekâleti 1931 Senesi Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, 658. Faslın altıncı maddesindeki “on beş bin liralık tahsisatın” kanun maddesinden çıkarılmasını teklif etmiştir. Genel kurulda yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmemiştir.²⁶⁵

Kazanç Vergisi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun kırk üçüncü maddesinin sonuna “heyetlerin kararlarını mutlak ekseriyetle verirler.” ifadesinin eklenmesini teklif etmiştir.²⁶⁶ Genel Kurul’da yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.²⁶⁷

Tapu Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, Maliye Encümeni’nce teklif edilmiş olan kanunun yirmi dördüncü maddesinin birinci fıkrasının kabul edilmesini teklif etmiştir. Genel Kurul’da yapılan oylamada teklifi kabul edilmiştir.²⁶⁸

²⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XXV, B.20, 22.12.1934, s.249.

²⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.II, B.19, 29.06.1931, s.196.

²⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.II, B.19, 29.06.1931, s.197.

²⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.III, B.30, 18.07.1931, s.187.

²⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XX, B.30, 20.03.1934, s.120.

²⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XX, B.30, 20.03.1934, s.121.

²⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri, C.XXV, B.20, 22.12.1934, s.251.

SÜLEYMAN FİKRİ BEY (MUTLU)
(MERSİN)

1.2.3. SÜLEYMAN FİKRİ MUTLU

1.2.3.1. Hayatı

Mersin'in Arpaçsakarlar köyünde 1893 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Mutluoğulları'ndan Ali Bey, annesi ise Dudu Hanım'dır. Feride Hanım ile evli olup üç çocuk babasıdır. İlk okulu Mersin'de Ortaokul ve lise eğitimini ise Adana Öğretmen Okulu'nda tamamlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasının akabinde 20 Şubat 1915 tarihinde silah altına alınmış ve yedek subay talimgahına gönderilmiştir. 10 Mart 1916 yılında asteğmen rütbesine terfi ederek bir süre talimgahta öğretmen olarak görevlendirilmiş, 1 Ekim 1916 tarihinde 1. Depo Alayı'na teğmen rütbesiyle daha sonra ise 48. Fırka 151. Alay'a görevlendirilerek Filistin ve Kafkas cephelerinde görev yapmıştır. 7. Ordu'nun geri çekilmesini kolaylaştırmak amacıyla görevlendirildiği müfreze komutasında iken, 25 Eylül 1918 tarihinde İngilizler'e esir düşmüş ve 24 Ekim 1919 tarihinde serbest bırakılmasının ardından Mersin'e dönmüştür. Fransızlar'a karşı direniş faaliyetlerine katılmıştır. 5 Mart 1920 tarihinde yedek teğmen rütbesiyle hizmete alınarak Mersin ve Tarsus cephelerinde düşmana karşı durmuştur. 18 Ağustos 1920 tarihinde Ziyarettepe Muharebesi sırasında düşman siperlerine girişte patlatılan bir bomba ile ağır yaralanmış ve sol gözünü kaybetmiş ancak iyileşmesinin ardından cephedeki görevinin başına geri dönmüştür. 1 Mart 1921 tarihinde üsteğmen rütbesine terfi etmiştir. Savaşlarda göstermiş olduğu hizmet ve faaliyetlerinden dolayı İstiklal Madalyası ile mükafatlandırılmıştır.

Zaferin ardından Cumhuriyet Halk Partisi'nden siyasete girmiş ve ilçe yönetim kurulunda görev yapmıştır. 23 Şubat 1925 tarihinde savaş malulü olarak (5.Dereceden) emekliliğe sevk edilmiştir. Tarım ve ticaretle uğraşmış²⁶⁹, bir süre Mersin Liman İşleri

²⁶⁹ BCA, CHP, 430.10.0.0 , 234.938.29.

Şirketi Atölye Müdürlüğü görevini yapmıştır. Cumhuriyet Halk Parti'sinden IV. Dönem Mersin Milletvekili olarak seçilmiş, 4 Mayıs 1931 tarihinde meclise katılmış ve bu dönemde Bayındırlık Komisyonu'nda görev yapmıştır. Bunun yanında İl Özel İdaresi ve Memurin Kanunu tasarılarının incelenmesi için III. toplantı senesinde kurulmuş olan geçici komisyonda yer almıştır. IV. yasama yılında bir kanun teklifi (daha sonra geri çekmiştir) ve sekiz adet konuşma yapmıştır. V. dönemde de Mersin/İçel vekilliğine seçilmiş, 26 Mart 1939 tarihine kadar milletvekilliği yapmış ve milletvekilliğinden ayrılmasının ardından tarım ile meşgul olmuştur. Kuva-yi Milliye Cemiyeti ve kamu yararına çalışan dernek ve kuruluşların başkanlıklarında da bulunmuş olan Fikri Bey, 9 Temmuz 1977 tarihinde ölmüştür.²⁷⁰

1.2.3.2. Meclis Faaliyetleri

1.2.3.2.1. Konuşmaları

İhtiyat Zabıtları ve İhtiyat Askeri Memurları Kanunu'nun Üçüncü Maddesi ile Müzeyyel Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, memleketimizde yükseköğrenimini yapmış olan kişilerin çokluğunun gurur duyulacak bir nokta olduğunu belirterek, kanun teklifinin başarılı olacağını düşündüğünü söylemiştir. Ancak memleketin çok olağanüstü bir halde olmaması, herhangi bir güvenlik tehlikesiyle karşı karşıya kalmaması dolayısıyla çıkarılan bu kanunun uygulanmasının, sanki memleket bu ağır şartlar altındaymış gibi yapıldığını ve yanlış değerlendirildiğini söyleyerek bu kanun çıkmadan önce bu hakkı elde etmiş olanların bu kanun kapsamında değerlendirilmesinin kaos çıkaracağını ve bu kişilere haksızlık olacağını belirtmiştir. Bu kanunun hükümlerinin yürürlüğe girdiği tarihten öncesini kapsamaması ve geçmişte verilen hakların devam etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu sebepten dolayı da hazırlık kıtasında ve kıtalarda görevlerini ifa eden bu kişilerin haklarının saklı tutulması gerektiğini belirtmiştir.²⁷¹

Tütün İnhisar İdaresi'nin 1932 Senesi Bütçe Kanunu hakkında yapılan görüşmede, bir önceki yıl yapılmış olan kongrede Kaçakçılık Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmelerde kaçakçılığın bitirilmesi için tütünün ucuzlatılacağını söylendiğini ancak aradan geçen onca zamana rağmen herhangi bir ucuzlama olmadığını belirtmiştir.

²⁷⁰Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV. Dönem (1931-1935)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 1996, s.654, 655.

²⁷¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.35, 21.05.1932, s.195, 196.

Memlekette tütün stokunun çok olduğunu, hatta çürüdüğünü belirttikten sonra bunca bol ürün olmasına rağmen fiyatların düşmemesindeki sebebin fabrikaların tütün işleme kapasitelerindeki düşüklük olup olmadığını merak ettiğini ifade ettikten sonra, maliye bakanının da bu hususta vermiş olduğu ucuzlatma sözünü neden yerine getirmediğini sormuştur.²⁷²

İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Umum Müdürlüğü'nün 1932 Senesi Bütçe Kanunu münasebetiyle ilgili yapılan görüşmede, Mersin, Tarsus ve Adana halklarından bir kısmının anasonsuz rakı içmeye alışık olduğunu ve bunun için de kaçakçılık yaptığını belirtmiştir. İnhisar idaresinin bu durumu engellemek için Mersin'de bir hormonti fabrikası açarak bu kaçakçılığı giderdiğini ve başarılı olduğunu söylemiştir. Açılan bu fabrika ve yapılan üretimle kaçakçılığın sonlandırılmasında etkili olan idareye teşekkür etmiştir.²⁷³

Tuz İnhisarı Umum Müdürlüğü'nün 1932 Bütçe Kanunu hakkındaki görüşmede, Mersin ile Adana arasında bulunan ve Akçedeniz denilen tuz kaynağından daha önceleri tuz çıkarıldığını ancak bu alanın kapatıldığını, yöredeki hayvanların tuz ihtiyacını karşılamak içinse İzmir'den tuz getirildiğini söylemiştir. İzmir'den getirilen tuzun çıkarılması, nakliye ve getirilmesinin külfetli olduğundan bahsettikten sonra kapatılmış olan tuz kaynağının yeniden açılmasını istemiş ve açılmayacaksa da neden açılmaması gerektiğinin izahatının verilmesini talep etmiştir.²⁷⁴

İsteyenlere Vergi Cüzdanı Verilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, bu kanunun memleketin çok faydasına olacağını düşündüğünü belirterek, herkesin bu cüzdana sahip olabilmesi için fiyatının azaltılmasını ve karnelerin daha ucuza satılmasını istemiştir.²⁷⁵

Ziraat Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, memleketin bulunduğu konum itibariyle ve özellikleriyle ziraat uygun bir yer olduğunu ancak bu alanda çalışan kişilerin genelde yabancı elemanlar olduğunu ve Türklerin yeni yeni bu sahada yetiştirildiğini belirtmiştir. Gazi Mustafa Kemal'in Nutuk'unda bahsetmiş olduğu "ziraat sahasının ıslahı" fikrini paylaşmış ve bu hususta kapsamlı bir çalışmanın süratle yapılmasının önemine değinmiştir. Ülkemizde bağ ve bağcılığın giderek arttığını, fidan

²⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.52, 26.05.1932, s.272.

²⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.53, 28.05.1932, s.318.

²⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.53, 28.05.1932, s.309.

²⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.48, 11.05.1933, s.55.

dağıtımını yapılmasına rağmen para azlığından dolayı dağıtılan fidanların ihtiyacı karşılayamadığını bir anısıyla paylaşmıştır. Adana ve Mersin’de narenciyeeye karşı ilginin arttığını, Tarsus’ta açılan fidanlığın hava şartlarından dolayı donduğunu belirtmiş ve bu sebepten dolayı da bu fidanlığın Mersin’e naklini istemiştir. Nerede olursa olsun sadece narenciye değil her türlü meyvalı ağacın yetiştirilmesi gerektiğini söylemiş ancak konuyla ilgilenmesi gereken Orman İdaresi’nin cumhuriyetin diğer idarelerine nazaran yerinde saydığını belirtmiştir. Halkın, ihtiyaçlarını karşılamak için ormanları bilinçsizce kullandığını belirterek bu hususta çalışmalar yapılmasını ve orman vekâleti kurulmasının gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ıslah istasyonlarının ıslah durumunda ne gibi çalışma yapmış olduklarını da sorarak, bu husustaki çalışmalar hakkında bilgi istemiştir.²⁷⁶

Filyos-Ereğli Hattı ile Ereğli Limanı’nın İnşası’na Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Osmanlı’dan devralınan yurdun zor durumda ve esir pozisyonunda olduğundan bahsederek, Mustafa Kemal Türkiye’inde iktisat, irfan, ziraat ve ümran vb. sahalarda yapılan çalışmalara değinmiş; elde edilen nimetlerin farkında olunmasını istemiştir. Memleketin ilk limanını yapan hükümeti tebrik ve takdir etmiştir. Ergani hattıyla, on on beş vilayetin ithal ve ihraç iskelesi olabileceği hususu ve hinterlandının genişliğinden bahisle, Mersin Limanı’nın yapılması gerektiğine değinerek en yakın zamanda bu limanın inşa edildiğini görmek istediği temennisini dile getirmiştir.²⁷⁷

İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1934 Senesi Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, inhisarların birleştirilmesinin memleketimize çok faydalı olduğunu ifade ederek, özellikle kaçakçılık hadisesinin azalmış olduğunun bütçeye konan para miktarından anlaşıldığını söylemiştir. Halkın büyük kısmının kazancını sağladığı tütüncülük ve bağcılığın ıslahı için inhisar idarelerinin çok gayretli çalıştığını, bu çalışma neticesinde de istatistiklerde görüldüğü üzere maliyetin azalıp kazancın arttığını belirterek idareye bu çalışmalarından dolayı teşekkür etmiştir.²⁷⁸

Kanunun on dördüncü faslının üçüncü maddesinde alkollü içecek fabrikasının açılmasından bahsederek bu maddenin hükümet tarafından idaresinin imkânı olup olmadığını sormuş ve konuyla ilgili olarak da şifahi cevap almıştır. Akçadeniz Memlehası’nın işletmesinin durumunu da sormuş, açılmadığının cevabını almıştır.

²⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.53, 18.05.1933, s.178.

²⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.57, 23.05.1933, s.310, 311.

²⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.57, 26.05.1934, s.250-252.

Paşabahçe’de tesis edilen soma fabrikasında rakı imal edilmediği bilgisinin kendisine geldiğini söyleyerek soma üretiminin yanında, rakı üretiminin de inhisar idaresi tarafından yapılmasını bu şekilde de başka kişilerin kazancına mahal verilmemesi gerektiğini belirtmiştir.²⁷⁹

1934 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu münasebeti ile yapılan görüşmede, Maarif Vekaleti bütçesi hakkında söz almış ve ülke müdafaasının iki şekilde yapıldığını söylemiştir. Bunlardan birincisinin dış tehlikeler olduğunu ve ordunun bu hususta sürekli dinç ve diri olması gerektiğini ifade etmiştir. İkincisinin ise iç tehditler olduğunu bunun içinde eğitimin ve bilginin başlı başına bir ordu olduğunu belirtmiştir. Ülkemizin içinde engerek yılanı gibi başını kaldırmak isteyen düşmanın “cahillik/bilgisizlik” olduğunu söyleyerek bu düşmanla çarpışılmasının gerekliliğini söylemiştir. Bu irfan ordusunun mensuplarının zorluklar çektiğini, kıdem, maaş ve iş imkânında sıkıntılar çekildiğini ayrıca teftiş hususunda da problemler yaşandığını belirtmiştir. Öğretmenlerin isteklerini ve ihtiyaçlarını beş madde ile paylaşmış, bunun yanında da maarif vekiline eğitimle alakalı sorular yöneltmiştir.²⁸⁰

Kendisinin Türk gençliğinin hariçten gelen ve dış cephesi yaldızlı ve içi zehirli olan cereyanlarla zehirlenmesinden korkmasıyla alakalı olarak maarife sorduğu sorulara Milli Eğitim Bakanı’nın vermiş olduğu cevapta “Türk gençliğinin bünyesinin çok sağlam ve bilhassa da milliyetçilik noktasında çok hassas olduklarını belirtmesinin” ardından, bu husustan duyduğu haz ve sevinci paylaşmış, Türk gençliğinin Türk davasını hallettiğini ve milliyet hislerinde çok hassas olunmasıyla da bu korkusunun yersiz olduğunu anladığını söyleyerek mutluluğunu dile getirmiştir.²⁸¹

1.2.3.2.2. Takrirleri

İhtiyat Zabıtları ve İhtiyat Askeri Memurları Kanunu’nun 3. Maddesi ile Müzeyyel Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, üçüncü maddesinin, kanunun neşri tarihinde ihtiyat zabiti yetiştirilmek üzere hazırlık kıtasında bulunan orta ve muadili mektep mezunlarının, 1076 numaralı kanun hükmüne tabi olması

²⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.57, 26.05.1934, s.250-252.

²⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.60, 29.05.1934, s.438.

²⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.60, 29.05.1934, s.443.

için müstakil bir madde ilavesi teklifi vermiştir.²⁸² Yapılan oylamada bu teklifi kabul görmemiştir.²⁸³

İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri Hakkındaki Kanun'un On Altıncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair verilmiş olan kanun teklifini bazı tetkikatlar yapılacağı beyanıyla geri istemiştir. Bu talebi kabul edilerek kendisine iade edilmiştir.²⁸⁴

²⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.35, 21.05.1932, s.202.

²⁸³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.53, 21.05.1932, s.203.

²⁸⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXII, B.53, 19.05.1934, s.160,161.

IV. BÖLÜM

1. V. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

1.1. MEHMET EMİN İNANKUR

1.1.1. Meclis Faaliyetleri

V. Dönemde de İçel'den milletvekili seçilerek meclise girmiş olup, seçim tutanağını 12 Şubat 1935 tarihinde almış ve 7 Şubat 1935 tarihinde de bu tutanağı onaylanmıştır. Bu yasama döneminde Gümrük ve İnhisarlar ile Maliye Encümenlerinde üye olarak vazifesini ifa etmiştir. Dönem içerisinde farklı kanun tasarıları için kurulmuş olan geçici encümenlerde görevler almıştır. Geçici encümen olarak görevlendirilmiş olan kanun tasarıları ise şunlardır: Eskişehir- Kayseri uçak fabrikalarının kullanımı için sermaye verilmesi, Halk Bankası sermayesinin görüşülmesi, İskan Kanunu'nun 3. Maddesine bir fıkra ilave edilmesi, İskan Kanununa Ek Kanun Tasarısı ile İş Kanununa Ek Kanun Tasarısı'nın görüşülmesidir. Mersin milletvekili Süleyman Bey'le birlikte bir de tahrir vererek yasama faaliyetlerinde bulunmuştur.²⁸⁵

1.1.1.1. Tahrirleri

1936 Mali Yılı Duvunu Umumiye Bütçesine Ek Tahsilat Verilmesine Dair Kanunun görüşmesinde, Arzuhal Encümeni'nin 29 Mart 1937 tarihli haftalık karar cetvelindeki 638 sayılı kararın genel heyette görüşülmesine dair olarak mazbatada geçen akalliyat (azınlık) reyinin hakikate ve kanuna daha uygun olduğunu beyan ederek, bu hususun oylanmasını Fikri Mutlu'yla birlikte teklif etmişlerdir. Yapılan görüşmede bu teklifi kabul edilmiştir.²⁸⁶

1.2. FERİT CELAL GÜVEN

1.2.1. Meclis Faaliyetleri

Bu dönemde İçel'den milletvekili seçilmiş ve meclise girmiştir. 12 Şubat 1935 tarihinde seçim tutanağı almış, 1 Mart 1935 tarihinde meclise katılmış ve 7 Mart 1935

²⁸⁵İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-V. Dönem (1935-1939)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 1935, s. 331.

²⁸⁶*Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.18, B.61, 20.05.1937, s.140.

tarihinde de tutanağı onaylanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset Divanı Kâtipliği 'ne seçilmiş, Ankara Halkevi Başkanlığı'na seçilene kadar bu görevi devam etmiş ve Halk Evi başkanlığına seçildikten sonra da 22 Mayıs 1935 tarihinde genel kurulda okunan istifasının ardından bu görevinden ayrılmıştır.²⁸⁷ Katiplik görevi dışında V. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

1.3. SÜLEYMAN FİKRİ MUTLU

1.3.1. Hayatı

Bu dönemde de Mersin milletvekili olarak seçilmiş ve meclise girmiştir. 12 Şubat 1935 tarihinde seçim tutanağını almış, 1 Mart 1935 tarihinde meclise katılmış ve 7 Mart 1935 tarihinde de tutanağı onaylanmıştır. Bu yasama döneminde Nafia Encümeni üyeliğinde görev yapmıştır. Vilayetlerin hususi idareleri kanun tasarısı ile, hususi idareler, belediyede çalışan baytarların muamelelerine dair kanun tasarısı, vilayetleri hususi idaresi, vilayetlerin hususi kanun layihası ile vilayetler hususi idareleri kanun tasarısını görüşmek üzere kurulmuş olan geçici encümenlerde üye, memurin kanunu geçici encümenlerinde de üye ve katiplik vazifesinde bulunmuştur. Çeşitli konularda söz alarak konuşmalar yapmış bunların yanında meclis başkanlığına bir de takrir vererek bu dönem içerisinde yasama faaliyetlerinde bulunmuştur.²⁸⁸

1.3.2. Meclis Faaliyetleri

1.3.2.1. Konuşmaları

Tuz Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, tuz fiyatları ve satışlarıyla ilgili olarak, tuzun fiyatının ilave edilecek masraflar bulunmadan saf halde hesaplandığını söyleyerek, fiyatı hususunda da bir üst limit konulup konulmayacağını bunun yanında Mersin'deki Akçadeniz Memlehası'nın son durumda açılıp açılmayacağını sormuştur.²⁸⁹

İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1937 Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, alkol şişelerinin bir maliyeti olduğunu belirterek, hususi işletmelerin alkol şişelerini toplattığını

²⁸⁷ Güneş, a.g.e., s.332.

²⁸⁸ Güneş, a.g.e., s.333.

²⁸⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.10, 02.12.1936, s.7.

ve bu işin oldukça karlı olduğu paylaşmıştır. Son zamanlarda güzel sigara kutularının da yapıldığını belirterek şişe ve bu güzel kutuların İnhisar Müdürlüğü'nce toplatılıp toplatılamayacağını sormuştur.²⁹⁰

Vakıflar Umum Müdürlüğü 1937 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, vakıflar dairesinin geçmişinden ve yapmış olduğu hizmetlerinden bahsetmiştir. Osmanlının son döneminde bu dairenin görevini yapmayıp laçkalaştığını, cumhuriyetle birlikte yeniden eski feyizli günlerine kavuştuğunu ve bu hizmetlerin devamı için de meclisin geçen yıl bu daireye yüz bin lira para aktardığını belirterek, bu paranın akıbetini sormuştur. Dairenin yapacağı işlerin önemine ve gerekliklerine bakarak bu yıl için aktarılan paranın azlığından bahsetmiş ve mümkünü varsa bu daireye yardım edilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁹¹

Hatay'da bulunan ırkdaşlarımızın düşüncelerini bulandırmak için Suriye'de bulunan kötü niyetli hainler tarafından Türkiye'de camilerin yakıldığı ve yıkıldığıyla vb. ilgili kötü propaganda yapıldığı şeklinde haberler aldığını söylemiş ve Türkiye'nin yeniden inşa edildiği bu dönemde bile üç yüz bin liradan fazla bir paranın sadece camilerin tamirine ve saltanatta ihmal edilmiş olan camilere aktarıldığını belirterek bu haberlerin asılsız ve hain düşüncelerin yalan yanlış iftiralara olduğunu belirtmiştir.²⁹²

1938 Senesi Maarif Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, kız enstitülerinin açmış olduğu sergiden çok etkilendiğini, sanayileşme yolunda fabrikalardaki makinaları kimin kullanacağı tereddütünü dile getirenlerin bu sergide düşüncelerinin değişeceğini belirtmiş ve mazideki haşmetli Türk sanatının Osmanlı devrinde düşmüş olduğu gerilemeden cumhuriyet eliyle kurtulduğunu belirtmiştir. Medeniyete ulaşmada görevli olan kültür bakanlığının görevini layıkıyla yerine getirdiğini belirtmiştir. Sanat okullarının modern eğitim sistemindeki yerinin önemini ve tarihe sahip çıkmış olmalarının gururunu yaşadığını belirtmiştir. Türk gençliğinin memleketin ilerlemesi için gerekli olan fabrika ve inşaat sahalarına aydın kimlikleriyle gittiklerini gözlemlediğini söyledikten sonra da memleketin irfan, ilham ve ışık kaynağı olan Gazi Mustafa Kemal'e memleketin aydınlığına yol olduğundan dolayı teşekkür etmiştir.²⁹³

²⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.61, 20.05.1937, s.148.

²⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.66, 27.05.1937, s.294.

²⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.66, 27.05.1937, s.300.

²⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.67, 26.05.1938, s.216.

1938 Sene-i İktisad Vekâleti Bütçesi münasebetiyle ilgili olarak yapılan görüşmede, ziraat makinalarının genelinin mazotla çalıştığını belirterek, bir önceki yıl şeker ve petrol fiyatlarında indirim yapan hükümetin bu yıl mazot fiyatlarının tenzilatı hakkında herhangi bir düşüncesi olup olmadığını sormuştur.²⁹⁴

İstanbul Elektrik Şirketi'nin İmtiyazı ile Tesisatının Satın Alınmasına Dair Mukavelenamenin Tasdiki Hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili olarak yapılan görüşmede, İstanbul Elektrik Şirketi'nin millileştirilmesinin sağlanmasındaki nedeninin kapitülasyonların kaldırılması olduğunu söyleyerek, bunun cumhuriyetin başarılarından sadece biri olduğunu belirtmiştir. İşgal döneminde Belçikalılar tarafından işletilen Elektrik Şirketi'nin işleyişinden ve yerli halka ne şekilde zulmettiğinden bahsetmiş, 476 tane işçinin içerisinde bulunan en az milletin 91 işçisi ile Türkler olduğunu söylemiştir. Cumhuriyet döneminde millileştirilen bu şirket için Nafia Bakanı Çetinkaya'ya, hükümete ve de memleketi milli yaparak yerlileştiren Atatürk'e methiyeler düzüp, bu durumlardan duyduğu iftiharını anlatmıştır. Bu şirkete benzeyen şirketlerinde yakın zamanda millileştirileceğine olan inancını da paylaşmıştır.²⁹⁵

Af Kanunu münasebetiyle ilgili olarak yapılan görüşmede, hükümetin af kanunu getirmesinin iki maksadı olduğu söylemiştir. Bunlardan birincisinin, Atatürk'ün rejiminin artık yerleşmiş olduğundan dolayı kimseden çekincesi kalmadığının tüm cihana duyurulması, ikincisinin ise Türk Milleti'nin şefkat ve merhametinin ifadesi olduğudur. Bu kanunu af kanunu gibi görmeyip, “Zavallı insanların ve yaşayan ölülerin üzerine okunan milletin şefkat ve merhamet fatihası” olarak görmüş ve kanunun kabul edilmesi yönünde telkinlerde bulunmuştur.²⁹⁶

1.4. HAKKI SAYDAM

1.4.1. Meclis Faaliyetleri

V. Dönemde İçel vekili olarak meclise girmiştir. 12 Şubat 1935 tarihinde tutanağı almış, 1 Mart 1935 tarihinde meclise katılmış ve 7 Mart 1935 tarihinde de tutanağı onaylanmıştır. Yasama dönemi boyunca Nafia Encümen üyeliği görevinde bulunmuştur.

²⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.68, 27.05.1938, s.245.

²⁹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXVI, B.79, 22.06.1938, s.258.

²⁹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXVI, B.83, 29.06.1938, s.477.

Erzincan İstasyonu'nun işletmeye açılması törenine katılacak olan umumi heyetçe oluşturulan genel heyet içerisindeki grupta yer alarak 18 Kasım 1938 tarihindeki Erzincan İstasyonu'nun açılış törenine katılmıştır.²⁹⁷ Encümen üyeliği dışında, V. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takrir, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

1.5. HAMDİ ONGUN (AHMET HAMDİ ONGUN)

1.5.1.Meclis Faaliyetleri

V. Dönemde İçel vekili olarak meclise girmiştir. Tutanağını 12 Şubat 1935 tarihinde almış, 1 Mart 1935 tarihinde meclise katılmış ve tutanağı da 7 Mart 1935 tarihinde onaylanmıştır. Yasama dönemi içerisinde adliye encümeni üyeliği görevinde bulunmuş ve Orman Kanunu geçici encümen üyeliği yapmıştır. Çeşitli konularda söz alarak yasama faaliyetlerinde bulunmuştur.²⁹⁸

1.5.1.1. Konuşmaları

Çiftçiler Kooperatifleri Kanunu münasebetiyle ilgili olarak yapılan görüşmede, Tarım Kredi Kooperatifi Kanunu'nun birinci maddesi için “eski ve yeni kanun arasındaki farkların bu maddede olduğunu” belirlemiştir. Kooperatiflerin eskiden beş misli mesuliyet tabi iken, yeni kanunla sınırsız mesuliyet tabi olduklarını belirterek bu hususta düşünülen tarafın çiftçiler değil de ziraat bankası olduğunu söylemiştir. Bu kanunda sınırsız mesuliyet yerine yatırılan sermayenin üç, dört misli vb. gibi bir mesuliyet gerekmesi gerektiği düşüncesini paylaşarak, çiftçilerin endişesinin ancak bu şekilde giderilebileceğini söylemiştir.²⁹⁹

Kanunun birinci maddesi için Ziraat Bankası'nın vermiş olduğu parayı mutlaka tahsil etmesi gerektiği fikrinin doğruluğunu, bu bankanın milli sermayeli ve çiftçinin müessesesi olmasıyla alakalandırarak, paylaşmıştır. Ancak kanunla Ziraat Bankası'na veto hakkı gibi geniş yetkiler verildiğini örneklerle anlatmıştır. Bu geniş yetkilerle bankanın tehlikeli durumlarda risk almayarak sorumluluğu ortaklarına yükleyeceğini, bu durumun sonucu olarak da risk taşımayan bankanın yanlış kredilere ve yollara girebileceğini

²⁹⁷ Güneş, *a.g.e.*, s.334.

²⁹⁸ Güneş, *a.g.e.*, s.335.

²⁹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri.*, C.V, B.40, 04.10.1935, s.14.

söylemiş ve sınırsız mesuliyet hakkının sınırlandırılması gerektiğinin ne denli önemli olduğunu belirtmiştir.³⁰⁰

Kanunun altıncı maddesindeki “sekiz sene süreyle teşekkül etmiş” ifadesindeki sekiz sene tabirinde, bu sürenin başlama tarihindeki muğlaklığı dile getirmiştir. Kanunun neşriyle başlayacağı cevabıyla da bu muğlaklığı gidermiş ve başlama tarihini netleştirmiştir.³⁰¹

Kanunun on üçüncü maddesinde, Mersin’deki Zirayi kooperatifin ortağı olduğunu belirterek bilgisinin de nazari değil uygulamalı olduğunu söylemiştir. Eski kanunla yeni kanunu kıyaslamış, aradaki farkları maddeleyerek aktarmış ve kanundaki muammayı açmak adına bir de ilave teklifinde bulunmuştur.³⁰²

Kanunun yirminci maddesiyle ilgili olarak Zirayi birlikler ve ziraat bankasında kalan paralarla ilgili olarak izahat isteminde bulunmuştur.³⁰³

Ziraî Satış Kooperatifleri Birlikleri Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci maddesinde geçen “yer” tabirindeki bu yerin vilayet mi, kaza mı vs., neresi olduğunun belli olmadığını söylemiştir.³⁰⁴

Kanunun ikinci maddesinde encümende “tarım satış kooperatifi” olarak geçmekte iken burada “tarım kooperatifi” denildiğini belirterek, “satış” sözcüğünün tertip hatası olup olmadığı hususuna dikkat çekmiştir.³⁰⁵

Arazi ve Bina Vergilerinin Vilayet Hususi İdarelerine Terki Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun sekizinci maddesinde ölçü alınan 1934 senesinde bakaya tahsilatının niçin çok olduğunu sormuş ve bina, arazi vergi oranlarını da vererek bunun iyi bir kıyaslama/ölçüleme olmadığını paylaşmıştır.³⁰⁶

Muamele Vergisi Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, köylünün

³⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.40, 04.10.1935, s.15.

³⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.40, 04.10.1935, s.19.

³⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.40, 04.10.1935, s.23.

³⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.41, 07.10.1935, s.38.

³⁰⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.42, 09.10.1935, s.50.

³⁰⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.42, 09.10.1935, s.54.

³⁰⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.20, 23.12.1935, s.144, 145.

kendi ihtiyacı için öğüteceği undan vergi alınmayacağı açıklaması ile köylülerin fabrikalara rakip olabileceği fikrinin çelişkisinden bahsetmiştir. Bu mana da çiftçilerin kendi ihtiyaçlarını öğütmek için kullandığı değirmenden hiçbir şekilde vergi alınmamasını, ancak burada öğütülenlerin piyasaya sevk edilmesi halinde vergiden istisna edilmemesi gerektiği düşüncesini paylaşarak, bu durumun zaten rekabet edilebilir olmadığını söylemiştir. Kanun maddesinde geçen “istisna” şartlarına bakıldığında bunların Türkiye’de mevcut olmadığını belirterek, neticede böyle bir istisnanın asla olamayacağını söylemiştir. Bu hususta arkadaşlarının ve iktisat encümeninin teklifinin lehinde görüş bildirmiştir.³⁰⁷

Atatürk’ün Cenaze Merasimi İçin Yapılacak Sarfiyat Hakkındaki Kanun münasebeti ile ilgili yapılan görüşmede, Atatürk’ün ölümünden duymuş olduğu ıstırapı paylaşmıştır. Yapmış olduğu inkılaplar ve devrimlerle ülkemizi müreffeh ve yaşanılabilir bir ülke yaptığından bahsederek bu manada da kaybedilen değer salt Türkiye için değil, evrensel olduğundan bahsetmiştir. Atatürk’ün ölümünün ardından Türk ulusunun lideri olarak onun silah arkadaşı İnönü’nün önderliğinden bahsetmiş ve Atatürk’ün en büyük yardımcısının ulusun başında olmasından dolayı biraz teselli bulunduğunu paylaşmıştır.³⁰⁸

1.5.1.2. Takrirleri

Çiftçiler Kooperatifleri Kanunu Münasebetiyle yapılan görüşmede, Balıkesir milletvekili Hayretin Karan’la birlikte Tarım Kredi Kooperatifi Kanunu birinci maddesi için, “beş misli sınırlı mesuliyetin kabul edilmesini” teklif etmişlerdir. Yapılan oylamada bu takrirleri kabul edilmemiştir.³⁰⁹

Çiftçiler Kooperatifleri Kanunu Münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun on üçüncü maddesi, birinci fıkrasının son bendinde “borçlu ortaklar”, kelimesinin ilavesini ve ikinci fıkrada da “ortaklar” sözcüğünden önce “borçlu” kelimesinin ilavesini teklif etmiştir. Yapılan mülahazalarda madde düzenlemesi teklifleri dikkate alınarak, kabul edilmiştir.³¹⁰

³⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIX, B.75, 12.06.1937, s.256, 257.

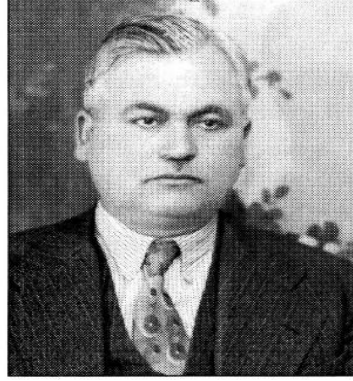
³⁰⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXVII, B.4, 14.11.1938, s.39.

³⁰⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.40, 04.10.1935, s.16.

³¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.40, 04.10.1935, s.23.

V. BÖLÜM

1. VI. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİ VE YASAMA FAALİYETLERİ

AHMET [TEVFİK] OVACIK^(*)
İÇEL

1.1. AHMET TEVFİK OVACIK

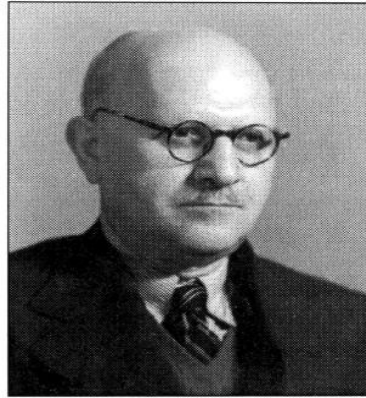
1.1.1. Hayatı

İsmi nüfus kayıtlarında Ahmet Tefik, meclis kayıtlarında ise Ahmet olarak geçen Ovacık, 1893 tarihinde Mustafa Bey ve Emine Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. İlkokulu Mersin Gülnar kazası Ovacık nahiyesinde okumuş, ortaokul ve lise öğrenimini ise Adana ve İstanbul'da yapmıştır. 1913 yılında liseden mezun olduktan sonra Ticaret Mektep-i Ali'sine girmiş ancak bir yıl sonra 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle eğitimi yarım kalmış ve okulu bitirememiştir. İhtiyat zabiti olarak 05 Ağustos 1914 tarihinde talimgaha alınmıştır. 1915 tarihinde Çanakkale Cephesi Arıburnu'nda 13. Alay, 5. Fırka ve 3. Taburda vazifede bulunmuştur. 1916 yılında II. Ordu Karargahı Erkan-ı Harbiye şubesine atanmış, yaklaşık iki yıl sonra 44. Fırka ve 139. Alay'a verilerek savaşın bitiminin ardından 1918 tarihinde terhis edilmiştir. Cihan Harbi'nin neticelenmesinin ardından başlatılmış olan Kurtuluş Savaşı'na katılmış ve 1920 yılında da Silifke Sahil Müzaheret Takım Zabitliğine görevlendirilmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra 1921 senesinde Karaman'da bulunan IV. Depo Alayı İaşe Zabiti olmuştur. 1922 yılında İzmit'te bulunan I. Ordu Muayene Komisyonu azalığı görevine başlamış ve savaşın bitimine kadar bu vazifesini ifa etmiş, sonrasında terhis olmuştur. Askerlikten terhisinin ardından zirai ve ticari bir takım faaliyetlerde bulunmuştur. 1935 tarihine kadar CHP Ovacık Nahiyesi Teşkilat Başkanlığı görevini yapmış, 1935 yılından sonra da İçel Vilayeti Umumi Meclisi

azalığına seçilmiştir. 30 Mart 1939 tarihinde İçel milletvekili seçilmiş ve 03 Nisan 1939 tarihinde de yasama faaliyetine katılmıştır. Dönem içerisinde Fevkalade ve Diğer İçtima Senelerinde Ziraat Encümeni azalığı görevine seçilmiştir. Bunların yanında köy okulları ve enstitülerinin teşkilatlandırma kanun layihasını müzakere etmek için kurulmuş olan Mukavvat Encümeni'nde de aza olarak görev almıştır. Milletvekilli görevinin sona ermesinin ardından ziraat ve ticaretle meşgul olmuştur. Emine Hanım'la evli ve beş çocuk babası olan Ovacık, 21 Mart 1944 tarihinde vefat etmiştir.³¹¹

1.1.2. Meclis Faaliyetleri

Bu dönemde mecliste Ziraat encümeni ve mukavvat encümeni azalığı görevlerini yapmıştır. Azalık görevleri dışında, VI. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

Korg. CEMAL MERSİNLİ
İÇEL (205)

1.2. CEMAL MERSİNLİ

1.2.1. Hayatı

Aslen Ispartalı olup 1875 yılında Mersin'de doğmuştur.³¹² Baba adı Osman Hasip Bey olan Mersinli, ilk ve ortaokulun ardından 17 Mayıs 1892 tarihinde Harbiye Mektebi'ne girerek eğitimini burada devam ettirmiştir. Bu okuldan 13 Mart 1895 tarihinde piyade teğmen rütbesiyle mezun olarak, kurmay yetiştiren harp akademisine geçmiş, 29 Ocak

³¹¹ Ş. Şenal Günay, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.V, Ankara 2004, s.329, 330.

³¹² Erdem Çanak, İçel: Mersin Halkevi Dergisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.21, Aralık 2015, s. 219-258.

1896 tarihinde üsteğmenliğe terfi etmiş ve Harp Akademisi'nden de kurmay yüzbaşı olarak 25 Ocak 1898 tarihinde mezun olmuştur. 2 Mart 1898 tarihinde genelkurmay üçüncü şubesinde görev yapmakta iken İkinci Ordu emrine verilmiştir. Kıdemli yüzbaşı rütbesiyle 15 Mart 1900 tarihinde Trakya'da bulunan demiryolları ve istasyonlarının teftişi için görevlendirilmiştir. 03 Ağustos 1903 tarihinde Edirne Bölgesi'nde yapılacak olan istihkam inşaları için kurulmuş olan komisyonda binbaşı rütbesiyle görev yapmıştır. 26 Eylül 1903 tarihinde yarbay rütbesiyle Dördüncü Ordu'nun emrine görevlendirilmiştir. 17 Mart 1908 tarihinde Dersim'de baş göstermiş olan isyan faaliyetinin sindirilmesi ve bastırılması için ortaya koymuş olduğu kabiliyet ve tavırlarından dolayı albaylığa terfi ettirilmiştir. Kısa bir süre sonra 18 Ekim 1908 tarihinde Harbiye Okulları Kurmay Ödevleri olarak görevlendirilmiştir. Bu görevinin yanında ek olarak 06 Ocak 1909 tarihinde de tabya öğretmeni olarak yeni bir görevlendirme yapılmıştır. 1909-1912 yılları arasında farklı tarihlerde tahkimat için kurulmuş olan komisyonlarda faaliyetlerde bulunmuştur. Batı Ordusu Kurmay Başkanı olarak Balkan Savaşları'na katılmış ve fırka kumandanlıkları görevlerinde de bulunmuştur. 1913 ve 1914 yıllarında I. Ordu Müfettişliği ve bunun yanında da Edirne Müstahkem Mevki Koruma Yardımcılığı görevlerini yerine getirmiştir. 12 Nisan 1912 tarihinde XIII. Ordu Kolordu Kumandanı ve 29 Kasım 1914 tarihinde de Tümgeneral rütbesine yükselmiştir. Bu görevden yaklaşık dört yıl sonra 17 Ocak 1918 tarihinde IV. Ordu Komutanlığına görevlendirilmiştir. Katılmış olduğu Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı'nda ortaya koymuş olduğu olağanüstü çalışmaları ve göstermiş olduğu üstün gayretlerden dolayı gerek yerli gerekse yabancı savaş madalyalarıyla ödüllendirilmiştir. 28 Temmuz 1918 tarihinde de Korgeneral rütbesine yükselmiştir. Bu terfiden yaklaşık altı ay sonra Yıldırım Kıtaaatı Müfettişliği 'ne tayin olmuş, Konya'da II. Ordu müfettişi olarak görev yapmakta iken Mustafa Kemal Atatürk'le olan haberleşmelerinde paşanın paylaştığı olduğu düşüncelere eşlik ettiğini ifade etmiştir. 24 Temmuz 1919 tarihinde Askeri Okullar Genel Müfettişliği 'ne atanmış ve 2 Ekim 1919 tarihinde kurulmuş olan Ali Rıza Paşa Kabinesi'nde harbiye nazırı olarak görev almıştır. Ali Rıza Paşa Kabinesi ile Heyet-i Temsiliye'nin arasında arabuluculuk yapmak için gayret sarf etmiştir. Heyet-i Temsiliye ile yapılmış olan görüşmelerde beş protokol imzalanmış ve Kuva-yi Milliye'nin silah, giyecek teçhizatlarla destekleneceği bildirmiştir. 03 Aralık 1919 tarihinde Son Osmanlı Mebuslar Meclisi olarak anılan meclisin oluşturulması için yapılmış olan seçimlerde Isparta'dan milletvekili olarak meclise girmiştir. İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerinin 20 Ocak 1920 tarihinde Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa ve kendisinin

görevden alınmasını istemelerinin üzerine yürütmekte olduğu Harbiye Nazırlığı görevinden 21 Ocak 1920 tarihinde istifa etmiştir. İngilizler tarafından 15 Mart 1920 tarihinde tutuklanmış ve 18 Martta Malta'ya sürgün gönderilmiş, 22 Martta da emekliliğe ayrılmıştır. Yaklaşık yedi ay sonra Malta Adası'ndan gönderilen sürgünler arasında 1 Ekim 1921 tarihinde İnebolu'ya gelmiş ve 29 Aralık 1921 tarihinde de TBMM Genel Kurulu'na Isparta Milletvekili olarak takdimi edilmiştir. 4 Mart 1922 tarihinde milli savunma ve dışişleri komisyonlarının başkanlığına seçilmiş ve Milli Savunma Komisyonu üyeliğini daha sonraki yıllarda da devam ettirmiştir. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Grubu'nun kurulmasında muhalefetteki grupta yer almıştır. Atatürk'e 17 Haziran 1926 tarihinde düzenlenmiş olan suikast girişimiyle alakalı olduğu düşünülerek Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış, yapılan yargılamanın neticesinde 13 Temmuz 1926 tarihinde serbest bırakılmıştır.³¹³ VI. Dönemde beş yüz doksan oy alarak İçel milletvekili olarak seçilmiş ve 03 Nisan 1939 tarihinde de meclise girmiştir. Bu dönemde fevkalâde içtima senesinde Teşkilat-ı Esasiye, I. İçtima senesinde milli müdafaa, II. İçtima senesinde nafia encümeni azası olarak vazifelerde bulunmuştur. Umum mütekaitleri askeri cemiyetinin idare heyetine seçilerek görev almıştır.³¹⁴ Ankara'da 7 Ekim 1941 tarihinde ölmüştür.³¹⁵

1.2.2.Meclis Faaliyetleri

1.2.2.1. Konuşmaları

1939 Senesi Bütçesinin Heyet-i Umumiyesi münasebetiyle yapılan görüşmede, eski emeklilerin maaşlarından dünya savaşı sıralarında yüzde yirmilik bir kesinti yapıldığından bahsederek, bu kesintinin de sadece askeri emeklilerden yapıldığını belirtmiştir. Daha sonraki dönemlerde de yapılan kesintilerle memleket müdafaası ve güvenliği için hayatlarını riske atmış olan askeri emeklilerin maaşlarında çok büyük miktarda hak kaybı olduğunu söylemiştir. Bu kişilerden emeklilik döneminde olanların maddi durumlarının hiç iyi olmadığından dolayı yapmış oldukları ek işlerden bahsederek emeklilerin mali durumlarının düzenlenmesinin bir onur ve haysiyet meselesi olduğuna değinmiş ve yapılacak olan bu düzenlemenin ileriki dönemlerde ordumuz ve milletimiz için de iyi bir

³¹³ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-23)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, C.III, Ankara 1994, s. 472-474.

³¹⁴ Yeni Sabah, Mütekaitlerin Dünkü Toplantısı, S. 328, 3 Nisan 1939, s.2.

³¹⁵ Günay, *a.g.e.*,335.

faaliyet olacağını ifade etmiştir. Nüfusa göre de düşük bir yekûn olan bu kişilerin durumlarının düzeltilmesinin önemli bir gereksinim olduğunu belirtmiştir.³¹⁶

Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa Cumhuriyeti ve İngiltere Krallığı Arasında İmzalanan Üç Taraflı Yardım Mukavelesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, muhtelif encümen reisi olarak Fransa, İngiltere ve memleketimiz arasında üç taraflı yardım antlaşmasının tetkik ve tatbik edilmesi için meclis tarafından kendilerine verilmiş olan görevle bu antlaşmanın incelendiğini belirterek ülkemizin menfaatine uygun gördüğünü söylemiş ve hiç vakit kaybetmeden bu müzakerenin yapılması gerektiği ifade etmiştir.³¹⁷

Askeri ve Mülki Tekaüt Kanununda Bazı Değişiklikler İcrasına ve Vatani Hizmet Tertibinden Verilen Maaşlara Zam Yapılmasına Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, bir önceki yıl eski emeklilerin maaşından kesilmekte olan kesintilerin verileceği hususunda görüşmelerin olduğunu ve henüz bunun yapılmadığını belirterek bu hususta hükümete olan güvenini ve inancını dile getirmiştir. Bu güven ve inancın dayandığı temelleri de; istemek, hak ve millet, hükümet, meclisin büyük şefinin hakkı tanınması, adaleti yapması, halkı sevmesine dayandırmıştır.³¹⁸

Türkiye Cumhuriyeti ile Alman Reichi arasında 18 Haziran 1941 Tarihinde İmza Edilen Muahedenin Tasdikine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Almanya'yı dost ve müttefik olarak görmüş, Türkiye Cumhuriyeti'nin içerde ve dışarda savaş değil barış yanlısı olduğundan bahsetmiştir. İngiltere ile iki yıl önce yapılmış olan antlaşmaya, lehte toprak genişlemesi imkanı olmasına rağmen böyle savaştıl ve saldırgan bir davranış sergilenmeden, titizlikle riayet edildiğini söyleyerek, bu dürüst duruş ve anlayış çerçevesinde Alman hükümetiyle de bu antlaşmanın da yapılabilir olduğuna değinmiştir. Bu anlaşmada ülke menfaatini ve güvenliğini düşündüğünü söyleyerek başka bir menfaatin söz konusu olmadığından da bahsetmiştir.³¹⁹

1.2.2.2. Takrirleri

Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa Cumhuriyeti ve İngiltere Krallığı Arasında İmzalanan Üç Taraflı Yardım Mukavelesinin Tasdiki Hakkındaki Kanun münasebetiyle

³¹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.11, 22.05.1939, s.164-165.*

³¹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VI, B.3, 08.11.1939, s.17.*

³¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XI, B.54, 22.05.1940, s.191,192.*

³¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIX, B.69, 25.06.1941, s.167.*

yapılan görüşmede, Muhtelif Encümen Reisi olarak İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında olacak olan yardım antlaşması hakkında olumlu görüş bildirerek, bu görüşünün ruznameye alınmasını ve mecliste görüşülerek kabul edilmesini teklif etmiştir. Mecliste yapılan oylamada bu teklifi kabul edilmiştir.³²⁰

1.3. EMİN İNANKUR

1.3.1. Meclis Faaliyetleri

26 Mart 1939 tarihinde katılmış olduğu VI. Dönem milletvekili seçimlerinde beş yüz doksan oy alarak İçel'den milletvekili seçilmiş ve 03 Nisan 1939 tarihinde de meclis yasama faaliyetlerine katılmıştır. Dönem boyunca maarif encümeni azalığı görevinde bulunmuştur.³²¹ VI. Devre fevkalade içtima yılında grup idare heyetine seçilmiştir.³²²

Dönem boyunca yapmış olduğu maarif encümeni azalığı görevi dışında, meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

1.4. FERİT CELAL GÜVEN

1.4.1. Meclis Faaliyetleri

30 Mart 1939 tarihinde beş yüz doksan oyla İçel milletvekili olarak meclise girmiş ve 3 Nisan 1939 tarihinde de meclis yasama faaliyetlerine katılmıştır.³²³

VI. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

³²⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VI, B.3, 08.11.1939, s.17.

³²¹ Günay,a.g.e., s.333.

³²² Yeni Sabah, Cumhurreisimiz Bugün Mühim Bir Nutuk Söyleyecek, S. 328, 3 Nisan 1939, s.3.

³²³ Günay a.g.e.,s.334.

Dr. [AHMET] MUHTAR BERKER^(*)
İÇEL

1.5. AHMET MUHTAR BERKER

1.5.1. Hayatı

Meclis kayıtlarında ismi “Muhtar”, nüfus kaydında ise Ahmet Muhtar olarak geçen Berker, 1892 tarihinde doğmuştur. İlköğrenimine İstanbul Üsküdar’da bulunan İmrahor Sıbyan Mektebi’nde başlamıştır. Bu okulda üç yıl eğitim aldıktan sonra Üsküdar Ravza-i Terakki Mektebi hafızlık sınıfına geçmiş, 1908 tarihinde de aynı okulun ortaokul kısmından mezun olmuştur. Daha sonra eğitim hayatına Üsküdar İdadisi’nde devam etmiş, 1911 yılında idadiden mezun olmuş, 1917 yılında da Tıbbiye Okulu’nu bitirmiştir. Fransızca bilmekte olan Berker mezuniyetinin ardından asistan olarak fakültenin göz servisinde kalmıştır. Tıbbiyenin üçüncü sınıfında okumakta iken, 1 Ağustos 1914 tarihinde sıhhiye çavuşu olarak askerlik hizmetine alınmıştır. Yarım kalan eğitimini tamamlaması için 19 Mart 1916 tarihinde tıbbiyeye geri gönderilmiştir. 1 Şubat 1918 tarihinde teğmen rütbesine, 01 Mayıs 1918 tarihinde de üsteğmen rütbesine yükselmiş ve 1 Haziran 1918 tarihinde de terhis olmuştur. I. Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesi’nde 15. Fırka Sıhhiye Bölüğü’nde görev yapmıştır. Halep Menzil Hastanesi’nde ve Haydarpaşa Askeri Hastanesi’nde hizmet vermiştir. Kurtuluş Savaşı’nda Adana 7. Sıhhi Heyeti ile birlikte Anadolu’ya geçmiş, Konya’da bulunan Hilal-i Ahmer Hastanesi ve Garb-ı Anadolu Menzil Heyeti Sıhhiyesi’nde görev yapmıştır. 1921 senesinde Kilis’te hükümet tabibi olarak görev yapmıştır. Adana 1923-1924 senelerinde doktorluğu sırasında Trahom Dispanseri hekimliğinde ve Kız ve Erkek Muallim Mekteplerinde öğretmenlik görevlerinde bulunmuştur. Mersin ve Tarsus hastanelerinde 1925 yılında göz mütehassısı olarak görev yapmış daha sonraları ise devlet görevini bırakarak serbest çalışmaya başlamıştır. 1928 yılında başlamış olduğu Mersin Liman Şirketi İdare Meclis Başkanı görevini 30 Mart 1939 tarihinde İçel milletvekili olarak meclise girinceye kadar devam ettirmiştir.

03 Nisan 1939 tarihinde başlamış olduğu meclis faaliyetlerinde dönem boyunca İktisat Encümeni azası vazifesinin yanında Milli Koruma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kurulmuş olan Muvakkat Encümen azalığı görevlerinde de bulunmuştur. Milletvekilliği görevinin ardından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde bulunan Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresi Müdürlüğü'nü yapmış, 1950 yılının 21 Şubatından itibaren de bakanlık müfettişliğine ataması yapılmıştır.³²⁴ Muhtar Berker ihtisasını göz hastalıkları üzerine yapmış ve bu alanda uzman olmuştur. 1934 tarihinde yayımlanmış olan “Gözlerimizi Nasıl Koruyalım” adlı bir kitabı vardır. Bunun yanında “Tanin, Hak, Tercümanı Hakikat, Vazife, İfham ve Arapça El Hilal” adlı gazetelerde muhabirlik ve muharrirlik görevleri yaptığından dolayı çeşitli yazıları yayınlanmıştır. Mersin Türk Ocağı Reisliği, Türk Tayyere Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay İdare Heyeti aza ve başkanlıkları görevlerinde bulunmuş, Cumhuriyet Halk Partisi'ne 1926 yılında üye olmuştur. Bunların yanında Mersin İdman Ocağı kuruculuğu, Umumi Meclis azalığı ile Halkevi Neşriyat Komitesi başkanlığı da yapmıştır. Fatma Ünsiye Hanım'la evli olup Beria ve Feyyaz adında iki çocuğu bulunan Berker, 26 Temmuz 1960 tarihinde vefat etmiştir.³²⁵

1.5.2. Meclis Faaliyetleri

1.5.2.1.Konuşmaları

1939 Yılı Devlet Demiryolları ve Limanları Umum Müdürlüğü Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, Mersin Limanı'nın bulunmuş olduğu konumun öneminden ve ulaşılmış olduğu hinterlandtan bahsetmiştir. İthalat ve ihracat ağında bulunan Mersin tren hattındaki istasyon ve müstemilatın, hattın ilk kurulduğu zamandaki gibi kaldığından bahsederek ticari ve iktisadi ehemmiyeti çok fazla olan bu istasyonda ihtiyaçları karşılayabilecek, bina ve müstemilatının yapılması gerektiğini belirtmiştir.³²⁶

Mütehassıs Tabiplerle Kimyagerlere ve Diğer Sıhhiye Mensupları ile Fennî Gözlükçülere ve Hususî Hastane Açacaklara Verilecek İhtisas Vesikası, Şahadetname ve Ruhsatnamelerden Alınacak Harçlar Hakkında Kanun Lâyihası münasebetiyle yapılan

³²⁴ BCA, 30.11.1.0, 212.6.20, 21.02.1950.

³²⁵ Günay, *a.g.e.*,331, 332.

³²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.11, 12.01.1939, s.62.*

görüşmede, kanunun birinci maddesinin esasına muhalif olmadığını belirttikten sonra tasarının başlığındaki aykırılıkları örneklendirerek dile getirmiştir.³²⁷

Gözlükçülük Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmelerde, kanunun yedinci maddesinin son fıkrasında gözlükçülerin kullanmasına müsaade edilmeyen aletlerin söylenmesinin ardından, kullanılabilecek aletler için ayrıca bir fıkra koymanın, her ikisinin de aynı anlamı ifade ettiğinden dolayı, çok anlamsız ve gereksiz olduğundan bahsetmiştir.³²⁸

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Mektebi Teşkiline Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, enstitünün yerini tarif ederek, müesseseyi kuran ve çalışan hekimlere zor şartlarda yapmış oldukları verimli çalışmalarından dolayı hayranlık duyduğunu belirterek teşekkür etmiştir. Müessesede yapılmış olan aşı ve serumların yurtdışına, yabancı memleketlere sevk edildiğini duyarak bundan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bunun yanında, Tüberküloz, çocuk ishalleri, Diyarbakır ve Gaziantep çibanları için aşı ve serum hazırlandığını gördüğünü belirterek bu çalışmalardan duyduğu sevinci paylaşmıştır. Nüfus davasının milli bir dava olduğunu, sağlıklı doğan çocuklarla bu davanın kökünden halledilebileceğini belirterek, yapılan çalışmaların bu manada desteklenmesinin ne denli önemli olduğuna değinmiştir. Hıfzıssıhhanın hayatın her alanında bulunduğunu belirterek bu müessesenin yalnızca hekimleri ve tıpçıları değil, bütün meslek gruplarını bilgilendirmesinin gerekliliğine olan ihtiyacı dile getirmiştir. Bu yüzden de memleketin her alanında bir sıhhat müzesi açılmasını ve bunların da enstitüye bağlanmasının bir tasarıya konulmasını paylaşmıştır. Bu kanun tasarısının sadece kurum için değil, kurumda çalışan kişilerin geleceği için de garantili olabilecek bir yapıya kavuşturulması gerektiğini söylemiştir. Kurumda kullanılan aletlerin özel ve pahalı olduğundan bahisle, çalışan kişilerin de eğitimi ve özellikli olduklarını paylaştıktan sonra bu kuruma yapılabilecek her türlü yardımın yapılması gerektiğini belirtmiştir. Kanunun 1. 2.3.4 ve 7. maddeleri için düzenleme ve tekliflerde bulunmuştur.³²⁹

³²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.42, 02.10.1939, s. 26, 27.

³²⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.141, 142.

³²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.121, 122.

Kanunun birinci maddesinde bir redaksiyon hatası olduğunu belirterek, hata olduğunu düşündüğü ifadeleri belirtmiş ve şifahi olarak konuyla ilgili düzenleme ricasında bulunmuştur. Ancak encümence bu düzenleme talebi kabul görülmemiştir.³³⁰

Kanunun yedinci maddesinde müessesenin nazari değil ameli ve tatbiki çalışan bir yer olduğundan söz etmiştir. Yurtdışından da yakın zamanda bu müesseseler için mütehassıslar ve bilim adamları geleceğinden bahsettikten sonra “Buralarda araştırma yapılamaz.” diyerek bu müessesenin elini kolunu bağlamanın doğru olmadığını belirtmiştir.³³¹

Milli Korunma Kanunu’nun 36. Maddesine Bir Fıkra İlavesi Hakkındaki Kanun Tasarısına Dair Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, deniz yolları idaresi vapurlarının limanlarda bulunan eşyaların bir kısmını alamadığını ve ihtiyacı karşılamadığını, bu nedenle şileplerin muhtelif cins mal almalarını temin eder mahiyette bir hükmün kabul edilmesinin isabetli olacağını belirtmiştir. Deniz yolları kanununda kanuni bir yasaklama olduğunu belirterek bu fıkra ile bu yasaklamanın kaldırılabileceğini söylemiştir.³³²

İzmir Vilayeti Hususi İdaresince Yapılacak Borçlanmaya Hazinesin Kefaletine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, belediyelerin normal bütçe açıklarını kapatmak için borçlanmalarının kaçınılmaz bir durum olduğundan bahsederek, bunun sadece İzmir’de değil bütün belediyelerde sorun teşkil ettiğini söylemiştir. Bundaki asıl sebebin, devlet bütçelerindeki açıklık için kendine ait bir gelir olan vergilerle bu açığı kapatırken, özel idarelerin böyle bir yetkisi olmamasından ve kendine ait bir gelir kapısı bulunmamasından dolayı olduğu fikrini paylaşmış ve örneklerle de bu tespitini güçlendirmiştir. Özel idarelerin bütçelerinin yapmış olduğu hizmeti karşılayabilmek için artık yeterli olmadığını belirterek bunun da uygulamada güçlük çıkardığından bahsetmiş ve bu idarelerin kuvvetlendirilmesi için gelir kaynakları tesis etmek gerektiğini söylemiştir. Borçlanarak açık kapatmak yerine belediyelerin kendilerine ait gelirler elde edebileceği bir çalışma yapılarak bu sıkıntıların giderilebileceğini paylaşmıştır.³³³

³³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.126.

³³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.131.

³³² Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.24, 03.01.1941, s.274.

³³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 09.05.1941, s.35, 36.

1941 Yılı Sıhhat ve İctima-ı Muavenet Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Seyhan Vilayeti Yenice Köyü'nde halkın %98'inde trahom hastalığı olduğundan bahsederek bu civardaki ova köylerinin de %68'inin trahomlu olduğunu söylemiştir. Yörenin geçiş yeri olması münasebetiyle yolu düşen kişilerin de bu hastalıktan mikrop kapabileceğini belirtmiştir. Durumun ciddiyeti ve aciliyetine binaen, Sağlık Bakanlığı'ndan bu hastalıkla mücadele edilmesi için bir mücadele istasyonu açılmasını talep etmiştir.³³⁴

1941 Mali Yılı Nafia Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bakanlığı su işlerinde yapmış olduğu başarılı çalışmalarından dolayı takdir etmiş ve Anamur Ovası'nın su sorununun çözülebilmesi için gerekli olan bütçenin verilmesi için de bölgenin bereketinden, ürünlerinden, coğrafi zenginliğinden bahsetmiştir. Bölgeye yapılacak az bir yatırımla büyük kazanımlar elde edeceğini söyleyerek, bölgenin sulamasının yapılabilmesi için bakanlıktan özel ricada bulunmuştur.³³⁵

1941 Mali yılı Milli Müdafaa Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, meclisin bütçe encümeninde tetkik edilmekte olan bu bütçeyi tartışmasız ve münakaşasız bir şekilde kabul etmesi gerektiğinden bahsederek, bunun da milli ordumuza karşı duyulan bir güven ve minnet duygusunun yansıması olacağını söylemiştir. Türk ordusu için bu gün verilecek olandan çok daha fazlasının verilmesi gerektiğini belirterek, Türk ordusuna haklı methiyeler düzmüş ve meclisin de bu anlayışta olacağını düşündüğünden dolayı teşekkür etmiştir.³³⁶

Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun dördüncü maddesinde geçen “enterne” sözcüğünün yabancı olduğunu belirterek dilimize yabancı sözcük sokulmasından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirmiş ve bu kelime kullanılmadan da aynı mananın yakalanabileceğini söylemiştir.³³⁷

Nahiye Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun 6. Maddesinde geçen “her türlü hastalıktan âri” kaydının çok ağır olduğunu belirterek, kendisinden önce söz almış olan Dr. Emed'in belirttiği gibi “sıhhati tam” şeklinde değiştirilmesinin daha doğru

³³⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.57, 27.05.1941, s.197.

³³⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.58, 28.05.1941, s.230.

³³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.59, 29.05.1941, s.268.

³³⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.77, 11.08.1941, s.119, 120.

olacağını söylemiştir. Yoksa “her türlü hastalıktan ari” denildiğinde, bu görevlere verilebilecek kişiler kalmayacağını belirleterek bu tabirin “bulaşıcı hastalıklardan ari” şeklinde değiştirilmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmiştir.³³⁸

Madenlerin Aranma ve İşletilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, işçi çalıştıran yerlerin hastalarını tedavi etmek maksatlı revir ve hastane açmasının kanunda olmasının güzel bir karar olduğunu belirtmiştir. Mazbata Muharririn Kanunu’ndaki manaya aykırı bir açıklamada bulunduğunu söyleyerek, kanuna göre bu kurumlarda herkes ve her işçinin tedavi olabileceğini söylemiştir.³³⁹

Fevkalade Hallerde Haksız Olarak Mal Kazananlar Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, devlet memurlarının ve amme hizmeti gören kişilerin bulundukları mevki kullanarak haksız kazanç elde etmelerini önlemek için düzenlenmiş olan bu tasarıdan duyduğu mutluluğu dile getirmiştir. Türk memurunun temiz, ahlaklı, namuslu ve doğru olduğunu belirterek, kötü memurların temizlenmesi mücadelesinin yanında olduğunu söylemiştir. Kanunun uygulanmasının ve sürekliliğinin olması temennisini paylaşmıştır. Memurlardan muayyen zamanlarda beyannameme istenmesini ve memurların da bunu vermeye mecbur olması gerektiğini söyleyerek, memurların sicil verdikleri zaman mecburi olarak beyanname de vermeleri gerektiği fikrini paylaşmıştır.³⁴⁰

Sıhhat ve İçtima-i Muavenet Vekaleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, vekalet bütçesinin fazlalıkla meclise getirilmiş olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek bu adımın program açısından doğruluğunu belirtmiştir. Nüfus meselesinin öneminden bahsetmiş ve nüfusa göre hastanedeki yatak sayıları hakkında örnekler vererek açıklamalarda bulunmuştur. Sağlığa gereken önemin Osmanlı Devleti Dönemi’nde verilmediğinden bahsederek, bu atılımların da cumhuriyetle elde edildiğini belirtmiştir. Bu kanunda, çocuklu ailelere yardım hususundaki para miktarının yetersizliğini belirterek artırılmasını dilemiş, sıhhiye teşkilatında çalışan bir kısım memur ve mütehasssın maaşlı kadroya alınmasını istemiş ve özel teşebbüslerle kurulacak olan sağlık kuruluşları için gerekli kolaylığın sağlanmasını temenni ettiğini belirtmiştir.³⁴¹

³³⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.53, 04.05.1942, s.13.

³³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.58, 15.05.1942, s.153, 154.

³⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.59, 18.05.1942, s.174, 175.

³⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.63, 26.05.1942, s.298, 299.

Milli Müdafaa Vekâleti Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, ordunun vazifesini en güzel şekliyle yaptığını ve yapmaya da devam edecek olduğu belirterek, kahraman Türk ordusunu selamlamıştır. Türk ordusunun her geçen gün daha kuvvetli ve azametli olabilmesi için hiçbir fedakârlıktan çekinilmediğini ve de çekinilmeyeceğini söylemiştir.³⁴²

Devletçe Parasız Verilecek Giyim Eşyası Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, memurlara yapılacak olan parasız giyim yardımı ve ucuz fiyatla yiyecek verilmesinin, savaş yıllarından dolayı zorda kalmış olan memurların sıkıntılarını hafifleteceğini söylemiş ve alınacak olan bu tedbirinin mutluluk verici olduğunu belirtmiştir. Ülke genelinde dolaştıkları yerlerde halkın da memurlara yardım edilmesi isteğinde bulunduğunu meclisle paylaşmıştır. Hükümetin memurlar için yiyecek ve yiyecek yardımının yanı sıra ucuz sigara temin etmesini de istemiş ve olumlu bulduğu bu kanun çalışması için de hükümete teşekkür etmiştir.³⁴³

1.5.2.2. Takrirleri

Mütehasıs Tabiplerle Kimyagerlere ve Diğer Sıhhiye Mensupları ile Fennî Gözlükçülere ve Hususî Hastane Açacaklara Verilecek İhtisas Vesikası, Şahadetname ve Ruhsatnamelerden Alınacak Harçlar Hakkında Kanun Lâyihası münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci maddesindeki başlıkta geçen bazı meslek ve meslek gruplarıyla alakalarının kanunda yer almadığından bahsederek, yanlışlıkla kanuna girdiğini dile getirmiştir. Başlıkla içerik hakkında uyum olması ve mana kargaşası çıkmaması için bir düzeltme takriri vermiştir.³⁴⁴ Yapılan oylamada vermiş olduğu teklif aynen kabul ederek maddeleştirilmiştir.³⁴⁵

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Mektebi Teşkiline Dair Kanun Münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun birinci maddesinin son fıkrasında anlamın açık ve anlaşılır olmadığını ifade ederek, bu fıkranın daha anlaşılabilir olması için “aynı işleri veya bunlardan bir kaçını” ifadesinin fıkraya ilavesi için bir takrir vermiştir. Yapılan oylamada takriri kabul edilmemiştir.³⁴⁶

³⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.64, 27.05.1942, s.362, 363.

³⁴³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXVIII, B.4, 13.11.1942, s.39.

³⁴⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.42, 02.10.1939, s.27.

³⁴⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.V, B.42, s.28, 02.10.1939.

³⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.127.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Hıfzıssıhha Mektebi Teşkiline Dair Kanun Münasebetiyle yapılan görüşmede, şifahi olarak kanunun ikinci ve üçüncü maddelerinin birleştirilmesi gerektiğini söylemiştir. B fıkrasındaki “Biyolojik ve Kimya” maddelerinde de redaksiyon hatası olduğunu belirtmiştir. C fıkrasında geçen “veyahut” sözcüğü yerine “ve” denilmesini teklif etmiştir. Bütçe Encümeni’nin tertip ettiği maddenin de aynen kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yapılan değerlendirmede: maddelerin birleştirilmesi ve C fıkrası değişikliği kabul edilmemiş; redaksiyon hususundaki düzenleme talebi encümence uygun bulunmuştur.³⁴⁷

Kanunun dördüncü maddesinin baş tarafı ile “son” sözcüğü arasında bir tezat gördüğünü beyan ederek baş tarafı ile ve nihayeti arasındaki tezatın giderilmesini şifahi olarak istemiştir. Baş tarafta “mutlak surette resmi dairelerden ücret alınmayacağı” söylemekte, ancak madde sonunda ise “sâri veya salgın hastalıklar müstesna olmak üzere” ifadesinden hareketle, bunun düzenlenmesini istemiştir. Encümence bu değişiklik talebi kabul edilmemiştir.³⁴⁸

Kanunun yedinci maddesinde şifahi olarak, sıhhat müzelerinin hıfzıssıhha müzesine bağlanmasını ve memleketin her tarafında bu müzelerin açılmasını teklif etmiştir. Bunun yanında “neşriyat yapmakla mükelleftir” tabirinin “neşriyat ve ilmi taharriyat yapmakla mükelleftir.” şeklinde yazılmasını teklif etmiştir. Ancak encümence bu teklifleri kabul edilmemiştir.³⁴⁹

Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkındaki Kanunda geçen “Enterne” kelimesinin kanundan çıkarılması için bir takrir vermiştir. Yapılan mülahazalarda takriri kabul edilmiş ve bu kelime kaldırılarak yerine “gözültü edilmiş” tabiri kullanılmıştır.³⁵⁰

Ankara Dil ve Tarih –Coğrafya Fakültesine Bağlı Bir “ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü” Kurulması Hakkındaki Kanun Tasarısının Dördüncü Maddesi’nin C fıkrasında, anlamın tam olarak ifade edilemediğini belirterek, “bundan dolayı da Cumhuriyet Halk

³⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.128.

³⁴⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.129.

³⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.20, 23.12.1940, s.129.

³⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.77, 11.08.1941, s.121.

Partisi” ifadesinden sonra “ve” sözcüğünün koyulmasına ihtiyaç olduğuna dair bir düzeltme takriri vermiştir. Yapılan oylama da takriri kabul edilmiştir.³⁵¹

Milli Müdafaa Vekâleti Bütçesi’nin kabul edildiği görüşmeler sırasında, meclisin güvenini sağlayan, milleti ve yurdu koruyan kahraman Türk ordusuna, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin inanç, güven ve derin saygılarının ulaştırılması gereğine dair bir takrir vermiştir. Takriri genel kurulca büyük bir coşkuyla kabul edilmiştir.³⁵²

REFİK KORALTAN
İÇEL (289)

1.6. REFİK KORALTAN

1.6.1. Hayatı

1889 yılında Sivas’ın Divriği ilçesinde doğmuştur³⁵³. İlk ve ortaokul eğitimini Divriği’de tamamladıktan sonra lise öğrenimini İstanbul-Mercan İdadisi’nde almıştır. Liseden sonra girmiş olduğu Darülfünun Hukuk Şubesi’nden 28 Temmuz 1910 tarihinde mezun olmuştur. Devlet hizmetine Bursa Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcılığı görevi ile başlamıştır. 23 Kasım 1913 tarihinde görevlendirilmiş olduğu Gelibolu Bidayet Mahkemesi Savcılığı’ndan sonra 13 Nisan 1915 tarihinde de Karaman Savcılığı’na atanmıştır. I. Cihan Harbi süresince bir süre Konya’da Fırka Adli Müşavirliği ve Divan-ı Harbi Örfi Savcılığı görevini yaptıktan sonra 02 Mart 1918 tarihinde Mersin polis başmüfettişliğine görevlendirilmiş, kısa bir süre sonra da, tarihler 29 Mayıs’ı gösterdiğinde de Trabzon Polis Müdürü görevine atanmıştır. Trabzon’daki polis müdürlüğü görevinde

³⁵¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.42, 03.04.1942, s.81.

³⁵² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.64, 27.05.1942, s.368.

³⁵³ BCA, 30.11.1.0, 307.30.12, 15.09.1964.

mütarekeden sonra Karadeniz’de faaliyet gösteren Pontus Rum Teşkilatı’nın örgütlenmesini ve etkinliğini kırmak amacıyla kurulmuş olan Müdafı-yı Hukuk Örgütü’nün kurulması için öncülük etmiştir. İstanbul Hükümeti’nin Damat Ferit eline geçmesiyle birlikte bu görevinden ayrılarak İstanbul’a gelmiş ve avukatlık mesleğini icra etmeye başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi birinci dönemi için yapılmış olan seçimlerde Konya milletvekili olarak meclise girmiş ve 23 Nisan 1920 tarihinde yeni meclisin açılışında bulunmuştur. 25 Nisan 1920 tarihinde yeni meclisin başkanlık divanının oluşturulmasında, en genç üyelere biri olarak katip üyeliğine seçilmiştir. İçişleri, Adalet, Tasarı ve Tapu Kadastro komisyonlarında görev almıştır. Başkumandanlık emriyle 08 Eylül 1921 tarihinde Koçkiri ve Yozgat Ayaklanmalarında suçlu bulunanların yargılanması için kurulmuş olan Yozgat İstiklal Mahkemesi başkanlığına getirilmiştir. Bu mahkemenin görevine 31 Temmuz 1922 tarihinde son verilmesiyle birlikte meclisteki görevine geri dönmüştür. Yasama yılı içerisindeki üçüncü toplantı yılında yeniden divan katipliğine seçilen Koraltan, bu dönem içerisinde iki soru ve bir gensoru önergesi vermiş, bir adet kanun teklifinde bulunmuş ve bunların dışında da altmış dokuz adet kürsü konuşmasıyla oldukça etkin bir yasama dönemi geçirmiştir. Kurucu meclisin ardından yapılmış olan II. Dönem seçimlerinde de Konya’dan milletvekili seçilerek meclise girmiş ve 08 Aralık 1923 ile 05 Şubat 1924 tarihleri arasında İstanbul İstiklal Mahkemesi üyesi olarak görev yapmıştır. II. meclis dönemine yapılmış olan inkılapların en güçlü savunucularından birisi olmuş ve arkadaşlarıyla birlikte vermiş olduğu önerge neticesinde de şapka devrimi kanunlaşmıştır.³⁵⁴

III ve IV. dönemlerde de Konya’dan meclise girerek yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. İçel milletvekili Cemal Mersinli’nin vefatıyla boşalan İçel milletvekilliğine³⁵⁵ 25 Ocak 1942 tarihinde yapılmış olan ara seçimde beş yüz oy alarak seçilmiştir.³⁵⁶ 1942 ile XI. dönem sonuna tekabül eden 1960 yılları arasında İçel milletvekili olarak mecliste görev yapmıştır. 1946 yılında yapılmış olan seçimlerde Demokrat Parti çatısı altında hem İstanbul hem de İçel milletvekili seçilmiş ancak

³⁵⁴ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-23)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.III, Ankara 1994, s.668, 669.

³⁵⁵ BCA, 30.10.0.0 ,76.502.16, 29.01.1942.

³⁵⁶ Günay, a.g.e.,s.336.

milletvekilliği tercihini İçel'den yana kullanarak³⁵⁷ İçel vekili olarak yasama faaliyetlerinde bulunmuştur.³⁵⁸

VII. dönemde tek parti iktidarına karşı demokratik yönetim kurulması amacıyla verilmiş olan ve “Dörtlü Takrir” adıyla bilinen önergeden dolayı arkadaşlarıyla birlikte meclis kurul kararıyla CHP'den çıkarılmıştır.³⁵⁹ İnönü, dörtlü takrire parti içinde yapılmış olmasından dolayı tepki göstererek, bunu yapan kişilerin mücadelelerini başka bir parti adı ile teşkilatlarını kurarak yapmaları gerektiğini belirterek tepki göstermiştir.³⁶⁰ Dörtlü takririni imzalamış oldukları Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes'le birlikte Demokrat Parti'nin kurucuları arasında yer alan Koraltan, VIII. Yasama döneminde de İçel'den Demokrat Parti milletvekili olarak meclise girmiştir. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılmış olan seçimlerde de İçel vekili olarak meclise girmiş ve 22 Mayıs tarihinde meclis başkanı seçilmiştir.³⁶¹ İçel vekilliği ve meclis başkanlığı görevlerini X. ve XI. dönemlerde de, 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılmış olan ihtilale kadar devam ettirmiştir. Millî Birlik Komitesi tarafından yapılmış olan 1960 darbesi sonrasında Demokrat Parti'nin üst düzey yöneticileri ve meclis gurubu üyeleriyle birlikte Yüksek Adalet Divanı'ndaki yargılama neticesinde ölüm cezasına çarptırılmıştır.³⁶² Yassı Ada Mahkemeleri sonucunda on iki siyasetçi için verilmiş olan bu ölüm cezaları komite tarafından 15 Eylül 1961 tarihinde müebbetle çevrilmiştir. Demokrat Partili siyasetçiler için çıkarılan aftan yararlanarak sürekli rahatsızlığı sebebiyle³⁶³ cezası dönemin cumhurbaşkanı tarafından affedilen Koraltan³⁶⁴, 26 Eylül 1964 tarihinde, 75 yaşında serbest bırakılmış,³⁶⁵ ve sonraki hayatı boyunca da

³⁵⁷ BCA, 30.10.0.0,77.507.5, 15.08.1946.

³⁵⁸ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.513, 514.

³⁵⁹ BCA, CHP Evrakı, 490.1.0.0 , 578.2297.1 ,19-22.12.1945.

³⁶⁰ Metin Toker, *Tek Parti'den Çok Parti'ye*, İstanbul: Milliyet Yayınevi,1970, s. 91.

³⁶¹ Akşam, B. Millet Meclisinin Dünkü Toplantısı, 11356, 23 Mayıs 1950, s.2

³⁶² Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-23)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, C.III, Ankara 1994, s.668, 669.

³⁶³ BCA, 30.11.1.0 , 307.30.12, 28.08.1964.

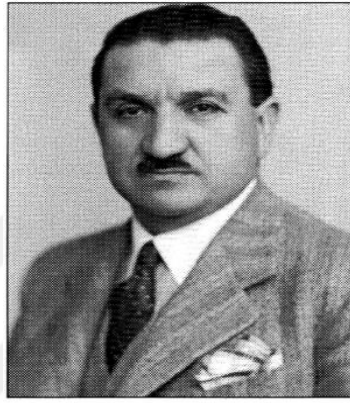
³⁶⁴ BCA, 30.11.1.0 , 307.30.12, 22.09.1964.

³⁶⁵ İrfan Neziroğlu, *Tarihe Düşürülen Notlar-3, Meclis Başkanları ve Konuşmaları (1920-2013)*. TBMM Basımevi Yayınları, Ankara 2013, s.108,109.

politikayla bir daha uğraşmamıştır. Evli ve dört çocuk babası olup, 17 Haziran 1974 tarihinde 84 yaşında İstanbul’da vefat etmiş ve Ankara’ya defnedilmiştir.³⁶⁶

1.6.2.Meclis Faaliyetleri

III. ve IV. içtima senelerinde Milli Müdafaa Encümeni görevini yürütmüştür. Encümenlik görevi dışında VI. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

TURHAN CEMAL BERİKER
İÇEL

1.7. TURHAN CEMAL BERİKER

1.7.1.Hayatı

1891 Adana doğumlu olup babası Cemaletin Bey, annesi ise Hacı Emiş (Emine) Hanım’dır. İlk, ortaokul ve lise eğitimini Adana’da tamamlamıştır. Üniversite eğitimi için İstanbul Hukuk Fakültesi’ne yerleşmiş, iki yıl İstanbul’da eğitim aldıktan sonra hukuk öğrenimine devam etmek için haziran 1914 tarihinde Belçika’nın Liege şehrine gitmiş ancak I. Dünya Savaşı’nın başlaması sebebiyle ağustos ayında memlekete geri dönmüştür. Askerlik vazifesi için harbiye talimgahına alınmış ve ihtiyat muhabere zabiti olarak buradan ayrılmıştır. Stajını Yıldız Telgraf Taburu’nda yaptıktan sonra Şam’a dördüncü ordu emrine verilmiştir. Gazze ve Kudüs bölgesindeki savaşlarda görev yaptıktan sonra 1918 yılında askerlikten terhis olmuştur. I. Dünya Savaşı’ndan sona 1920 yılına kadar Fransa’nın işgali altında bulunan Adana’yı kurtarabilmek için arkadaşlarıyla birlikte çeşitli mücadeleler yapmış, sonraki süreçte de kurtuluş mücadelesine katılmak amacıyla 41. Fırka ’da teğmen olarak görev almıştır. Milli mücadelenin neticelenmesinin ardından 1923 yılında genel

³⁶⁶ Çoker, a.g.e.,s.668, 669.

terhise tabi olarak, üsteğmen rütbesiyle askerlik vazifesini tamamlayarak, görevden ayrılmıştır. Bu görevinin ardından Mersin’de ticaretle uğraştı. 1926 yılında Adana’nın belediye başkanı seçilmiş ve 1938 yılına kadar da bu görevini devam ettirmiştir. Bu on iki yıllık belediye başkanlığı döneminde Adana’ya yepyeni bir görünüm ve yüz kazandırmıştır.

30 Mart 1939 tarihinde İçel milletvekili seçilmiş ve 03 Nisan 1939 tarihinde de meclis çalışmalarına katılmıştır. Bu süre içerisinde “Fevkalade ve Birinci İçtima Seneleri”nde bütçe, diğer içtima senelerinde ise dahiliye encümenine aza olarak seçilmiştir. Bunların yanında Devlet Demiryolları İstimlak Kanun Layihası’nı, Milli Korunma Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesini müzakere edecek ve asker ailelerine yapılacak yardım hakkında kurulan muvakkat encümenlerinde aza olarak görev yapmıştır. İki yasama dönemi vekillik görevini ifa etmesinin ardından parti müfettişi olarak görevlendirilmiştir. Görevli olduğu Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifi Birliği Umum Müdürlüğü’nden 07/08/1950 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır.³⁶⁷ Disiplinli bir çalışma faaliyetinde bulunmuş olduğu Çukobirlik Genel Müdürlüğü görevinde de bulunmuş ve bu görevini de 1952 -1954 tarihleri arasında yerine getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla II. Abdülhamit tarafından 1890 yılında ihdas edilerek sadakat, bağlılık ve kahramanlık gösterenlere verilen Gümüş Liyakat³⁶⁸, İstiklal Savaşı sonunda da Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası almıştır. Hatice Fahrünnisa Hanım’la 1927 yılında evlenmiş olup, üç çocuk babası olan Beriker, vefatına CHP’nin kaza ve vilayet heyetlerinde aza görevlerinde bulunmuştur. 17 Mart 1959 tarihinde Viyana’da vefat etmiş ve Adana Asri Mezarlığı’na defnedilmiştir.³⁶⁹

1.7.2. Meclis Faaliyetleri

VI. dönem meclis faaliyetleri içerisinde dönem boyunca yapmış olduğu kaza ve vilayet heyeti azalığı görevi dışında, herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

³⁶⁷ BCA, 30.1.0.0 , 17.98.43, 07.08.1950.

³⁶⁸ Ahmet Gündüz, Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909). *History*, 3(3), 2011, 123-145.

³⁶⁹ Günay, *a.g.e.*,s. 337, 338.

VI. BÖLÜM

1. VII. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

1.1. EMİN İNANKUR

1.1.1.Meclis Faaliyetleri

Katılmış olduğu VII. dönem milletvekili seçimlerinde İçel'den milletvekili seçilerek meclis yasama faaliyetlerine katılmıştır. Dönem boyunca yapmış olduğu maarif encümeni azalığı görevi dışında, VII. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

1.2. FERİT CELAL GÜVEN

1.2.1. Meclis Faaliyetleri

Katılmış olduğu VII. dönem milletvekili seçimlerinde İçel'den milletvekili seçilerek meclis yasama faaliyetlerine katılmıştır. VII. Dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

HAMDULLAH SUPHİ BEY (TANRIÖVER)

1.3. HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER

1.3.1.Hayati

İlk maarif nazırı Abdurahman Sami Paşa'nın torunu ve Samipaşazade Sezai Bey'in

yeğeni olan Hamdullah Suphi Bey³⁷⁰, İstanbul Aksaray Horbor'da bulunan Suphi Paşa Konağı'nda 1886 tarihinde doğmuştur. Babası Maarif Nazırı ve Ünlü bilgin Abdüllatif Suphi Paşa'dır. İlköğrenimini Kısıklı, Altunizade ve Numune-i Terakki okullarında almış ve 1895 senesinde de padişahın kararı ile Galatasaray Sultanisi 'ne parasız yatılı olarak kaydolmuştur. Türkçe bölümünden 1904 yılında mezun olmuş ve bir yıl sonra Tütün Tekeli Tercüme Kalemi'nde göreve başlamış ancak 1905 yılında başlamış olduğu bu görevinde çalışma ortamından duymuş olduğu rahatsızlıktan dolayı istifa ederek 1907 yılında Tapu Ve Kadastro Yazı İşleri Kalemi'ne geçmiştir. 1908 yılında Ayasofya Rüştîyesi'nde Medeni Bilgiler ve Fransızca derslerini vermeye başlamıştır. Bunların yanında en sevdiği işlerden birisi de yazarlık olan Hamdullah Suphi özellikle güzel konuşma alanında uzmanlaşmıştır. Kaleme almış olduğu şiirleri öncelikle Şura-yı Ümmet'te, daha sonraları Servet-i Fünun, Resimli Kitap, Musavver Muhit, Resimli Roman ve başka gazete ile dergilerde yayımlanmıştır. Bunların yanında "Hikayeler" ve "Davul" isimli dergilerde yazılmış olan mizah yazıları da mevcuttur. Dönemin en önemli edebi akımlarından birisi olan Fecri Atı topluluğu içinde yer almış olan ve 1909 yılında da İstanbul Şehremaneti Tercümanlığı görevini almıştır. 1910 yılında İstanbul öğretmen okulunda Türkçe ve Eğitim Bilimi öğretmeni olarak görev almıştır. Üç yıl sonra 1913 yılında Darülfünun Edebiyat Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı ve Eğitim Bilimi profesörlüğüne başladı. Bu görevi bir süre sonra bırakarak konusu Türk -İslam Güzel Sanatları olan estetik dersini okutmaya başlamıştır. Uzun yıllar Türk Ocağı başkanlığı görevinde de bulunmuştur. 1919 yılında başlayan milli mücadeleye etkin bir şekilde katılmış ve Amiral Bristol Raporunu hazırlayan ekibin içerisinde yer alıp Ege Bölgesi'ndeki Yunan zulmünün soruşturulmasında Türk gözlemci olarak görev yapmıştır. Osmanlı Mebuslar Meclisi'nde Antalya vekili olarak görev yapmış ve mecliste de milli mücadeleyi destekleyen nitelikte konuşmalar yapmıştır. Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin dağıtılması üzerine Ankara'ya geçerek 23 Nisan 1920 tarihinde meclisin açılışında hazır bulunmuştur. 15 Haziran 1920 tarihinde İstanbul'da kurulmuş olan Nemrut Mustafa Divan-ı Harbi tarafından kuva-yi milliyeci olarak gıyabında idam cezasına çarptırılmıştır. Antalya milletvekili olarak girmiş olduğu birinci mecliste 14 Aralık 1920 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na atanmıştır. Kendisinden önce görev yapmış olan Sinop milletvekili Rıza Nur Bey'in açmış olduğu "Milli Marş" olarak

³⁷⁰ Mehmet Atilla Maraş, *Şair Milletvekilleri: 1-22 Dönem (1920-2005)*. TBMM Basımevi, Ankara 2005,s.77.

bestelenecek şiir yarışmasında istenilen sonuç bir türlü elde edilemeyince ve seçimin meclise bırakılması üzerine Bolu vekili Tunalı Hilmi Bey'in teklifi üzerine Mehmet Akif Ersoy'un yazmış olduğu İstiklal Marşı genel kurulda görüşülmüş ve 12 Mart 1921 tarihinde büyük bir coşkuyla kabul edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi milli eğitiminin ilkelerinin belirlenmesini sağlayan Maarif Kongresi'ni 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da düzenlemiş ve görevinden de 20 Kasım 1921 tarihinde ayrılmıştır.

II. dönemde İstanbul milletvekili olarak TBMM'ye girmiş ve İsmet Paşa Kabinesi'nde ikinci defa Milli Eğitim Bakanı olarak, 04 Mart 1925-19 Aralık 1925 tarihleri arasında, görev yapmıştır. III. dönemde de İstanbul'dan seçilerek meclise girmiştir. Dördüncü dönem seçimlerine katılmamıştır. 12 Haziran 1921 tarihinde Bükreş'e birinci sınıf elçi olarak gönderilmiş ve bu görev süresince yapmış olduğu çalışmalarından dolayı Bükreş Üniversitesi'ne kendisine "fahri doktorluk" unvanı verilmiştir. 1931-1944 yılları arasında on üç yıl boyunca görev yapmış olduğu büyükelçilik görevinden 05 Aralık 1944 tarihinde³⁷¹ ayrılarak İstanbul'a geri dönmüştür. Romanya'da bulunduğu süre içerisinde Balkan Savaşları'nda ve Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya topraklarında şehit düşmüş olan askerler için Türk mezarlığı yaptırmıştır. Uzun süre ayrı kalmış olduğu siyasete 1945 yılında yapılmış olan ara seçimle VII. dönem İçel milletvekili olarak geri dönmüştür. 1946 yılındaki seçimde VIII. dönem İstanbul milletvekili seçilmiş ve CHP'den meclise girmiştir. 1947 yılında girmiş olduğu ABD ziyareti dönüşü VII. CHP kurultayında halkevleri konusunda yapılmış olan eleştirilere tepki olarak partisinden istifa etmiş³⁷² ve 1950 yılında yapılmış olan seçimlerde de Demokrat Parti listesinde Manisa'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1954-1957 yılları arasında X. dönemde de İstanbul'dan milletvekili seçilerek yasama faaliyetlerinde bulunmuş, 1957 tarihinden sonra da siyasi hayattan çekilmiştir. Cumhuriyetin ilk maarif vekili olan Tanrıöver³⁷³ evli ve iki çocuk babası olup, 10 Haziran 1966 tarihinde vefat etmiştir.³⁷⁴

Basılmış Eserleri: Namık Kemal Bey Mağosa'da, Dağyolu³⁷⁵, Günebakan, Anadolu Milli Mücadelesi, La Question Armenienne et un Point de Turc. "Resimli Kitap, Türk

³⁷¹ BCA, 30.11.1.0 , 171.35.17, 08.11.1944.

³⁷² BCA, CHP Evrakı, 490.1.0.0 , 559.2262.1, 28.12.1948.

³⁷³ İsmail Çolak, *Milli Mücadele'de Kalemli Ordu*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2010, s.5.

³⁷⁴ Çoker, a.g.e., s.109-111.

³⁷⁵ BCA, 180.09.0.0 , 52.265.9, 05.11.1928.

Yurdu, Davul, Musavver, Muhit, Servet-i Fünun, Hakimiyet-i Milliye, Akşam “ gazete ve dergilerinde basılmış olan şiir ve yazıları.³⁷⁶

1.3.2.Meclis Faaliyetleri

1.3.2.1. Konuşmaları

1646 yılı Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, turizmin memleketimiz için ne denli önemli olduğuna değinmiştir. Memleketin bir turizm cenneti olduğunu örnekler vererek anlatmıştır. Ülkemizi görmek ve gezmek amacıyla dışardan gelen yabancı turistlerin barınabilmesi için gerekli olan iyi bir yol, otel, temiz su ve yiyecek verebilecek lokantaların noksanlığından bahsederek, bu eksiklerin giderilmeden memleketimizin turizm altyapısına pek de müsait olmadığını söylemiştir. İstanbul’da görev yapan valiyi İstanbul’a yapmış olduğu güzel çalışmalarından dolayı övgülerle anmış ve gene Otomobil ve Turizm Cemiyeti Başkanı Reşit Saffet Bey’i de onca sıkıntı ve parasızlık içinde vatan aşkıyla dolu çalışkanlığından ve vatanseverliğinden dolayı gıyabında onura etmiştir. Musiki ile ilgili olarak, Türk müziğinin Anadolu’da söylenen halk müziği olduğunu belirterek, İstanbul musikisinin sade bir Türk müziği olmadığından bahsetmiş ve güfteler ile çalınan bestelerinde iç karartıcı olduğunu söylemiştir. Yabancı (Batı) sanatçılardan örnekler vermiş ve klasik müzikten yavaş yavaş uzaklaşarak onun yerine yeni bir müzik renginin, ritminin yakalanması gerektiğini gene örneklerle anlatmıştır. Radyonun milli his, vatan hissi ve tarihi hissi kalbimizde canlı tutmak için bilinçli bir şekilde kullanıldığını belirtmiştir.³⁷⁷

Mazhar Müfit Bey’in musiki hususundaki sözlerinden hareketle Türk milletinin manevi sıhhati için Türk musikisini matem musikisi olarak tutmadığını, söylemiş ve neşeye, ümide dair bir şey olmayan bu müziklerde sadece hicran, acı, hüzn vs. olduğuna değinmiştir. Avrupa’da kendi müzikleri dışında bir müzik duyulamayacağını vermiş olduğu örneklerle anlatmıştır. Kendisinin asırlardır diz çöktürerek milleti uyuşturan ve içi kara seveda dolu musikiden bu milletin kurtarılması gerektiğini belirtmiştir. Rus, İtalyan ya da İspanyol musikisinde olduğu gibi memleket (milli) sesleriyle dolu bir halk müziğinin gerekliliğinden bahsetmiştir.³⁷⁸

³⁷⁶Çoker, a.g.e.,s.111.

³⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.14, s.19.12.1945, 190-191.

³⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.14, 19.12.1945, s.195.

1946 yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle ilgili yapılan görüşmelerde, üniversitelerin tarihinin acıklı olduğundan bahsederek Avrupa'nın bizden 7-8 asır evvel meydana getirdiği üniversiteler olduğunu söylemiştir. Esasında bizim tarihimizde ilk olarak Nizam'ül Mülk eliyle Selçuklular Dönemi'nde tesis ettiğimiz üniversitemizin olduğunu ancak mütemadiyen başlama-bitirme, devam ettirememeye gibi sorunlardan dolayı (Anadolu Selçuklusundan-Osmanlısına, İttihatçılardan-günümüze vs.) geri kalınmış olduğundan bahsederek olayın vahametini dile getirmiş ve çok eski bir millet olmamıza rağmen Balkan milletlerinden bile geri kaldığımızı söylemiştir. Üniversitelerin devletin emrinde kalması durumunda siyasi boyutta olacağını ve bunun da ülke ile milletin gelişimini olumsuz yönde etkileceğini söylemiştir. Millet olarak tenkide pek alışık olmayıp tahammülsüz olduğumuzu örneklerle anlatmıştır. Üniversitelerin dünya üniversiteleri arasında yer almasını istediğini ancak son üniversitenin yeni unvanını aldığı gün onca yıl hizmet etmiş olan hocaların uğradığı hareket ve kapı dışarı edilmeleri çok elim ve vahim gördüğünü ifade etmiştir. Türk milletinin askeri esareti yendiğini, yabancı devletlerin siyasi esaretini yendiğini, iktisadi esareti yendiğini, dini müesseselerin devletin içinde devlet olma esaretini yendiğini, kadınlarımızın harem esaretinden kurtarılacak taassubun yenildiğini bunların büyük zaferler olduğunu söylemiştir. Büyük devlet adamlarının tek başına olmayacağını onun etrafında iyi yetişen insanlar olduğu için büyük olduklarını anlatmış ve bu manada tahammülü artmış iyi yetiştirilmiş insanların varlığının olması gerektiğinden söz etmiştir. Milli Eğitim Bakanı'nın yaptırmış olduğu çevirilerden, bastırmış olduğu batı klasiklerinden ve ilmi eserlerden övünçle bahsetmiştir. Anadolu'da yaptırmış olan yeni okulların, köy enstitülerinin, sanat okullarının yarının Türkiye'sini inşa eden, batıya her biriyle bir kale dikin çalışmalarından olduğuna değinmiştir.. Üniversite hocalarının seçilmesinde hükümetin siyasi emir ve baskısının olmamasını, bu kişileri tüm sorumluluklarıyla beraber, üniversitelerin hocalarının meclisinin seçmesi gerektiğini söylemiştir. Kötü niyetli olabilecek hocalara karşı mesuliyetin de kendi üzerlerinde bırakılması gerektiğini paylaşmıştır.³⁷⁹

Üniversitelerin siyasi makamların emri altına verilemeyeceğini, Fatih Sultan Mehmet'ten, Yavuz Sultan Selim'den, Kanuni'den ve Cumhuriyet Dönemi hâkimlerinin yapmış olduğu bağımsız uygulamalardan örnekler vererek anlatmıştır. İlmin, siyaset makamlarının altında kalması durumunda Atatürk'ün "Hayattaki en hakiki mürşit ilimdir."

³⁷⁹Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.17, 24.12.1945, s.330-333.

sözünün de tatbik edilemeyeceğini belirtmiştir. Cumhuriyet rejiminin üzerine düşen şeyin, ilmi, siyasetin denetimi altına almaktan ziyade, ilmin denetimi altında siyaset yapma bilincinin, düşünce yapısının oluşturulması ve bu doğrultuda hareket edilmesi olduğunu belirtmiştir.³⁸⁰

Birleşmiş Milletler Yardım ve Kalkındırma İdaresine Katılınması ve Yardımda Bulunulması Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, ABD Başkanı Roosevelt'in yapmış olduğu yardımın rakamlarda belirtilenden çok daha fazla olduğunu belirterek ABD'ye olan minnettarlığını dile getirmiş ve bu yardımın sadece bize değil savaşa girmiş yahut girme tehlikesine maruz kalmış tüm ülkelere yapıldığını söylemiştir. Savaştan dolayı açlık ve sefilliğin sardığı dünyada, İngiltere ile kıyaslama yaparak ABD'nin kaynaklarını ve şefkatini övmüş ve bu yardımı da ondan başka kimsenin yapamayacağını belirtmiştir. Ülkeye yapılmış olan silah yardımının ardında da Amerika'nın olduğunu belirterek dünyadaki karanlığın aydınlanarak milletlerin ıstıraplarını dinlendirecek tek kişinin ABD olduğunu belirtmiştir. Amerika'nın memleketin uzağında olmadığını, bilakis içinde olduğunu belirterek ülkenin istikbali için ABD'nin önemine değinmiştir. Amerika'nın silahın, şefkatin içinde muvaffak olmuş olan bir ülke olduğunu belirterek, milletlerin hürriyeti için de muvaffak olması için temennilerde bulunmuş ve ABD için bu milletlerin hürriyet zaferinin de kolaylıklarla olmasını dilemiştir.³⁸¹

1.3.2.2. Takrirleri

Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun 7. maddesinin yeniden yorumlanması için bir önerge vermiş olup bu önergesi Milli Savunma, Maliye ve Bütçe komisyonlarına havale edilmiştir.³⁸²

³⁸⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XX, B.17, 24.12.1945, s.343-345.

³⁸¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIII, B.48, 08.05.1946, s.26-28.

³⁸² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXII, B.42, 17.04.1946, s.200.

Mehmet Şefik TUGAY (1226)

1.4.MEHMET ŞEFİK TUGAY

1.4.1.Hayatı

Babası Hüseyin Efendi, annesi İmtihan Hanım olup, Malatya'nın Akpınar Mahallesi'nde 1905 tarihinde dünyaya gelmiştir. Lise öğrenimini Malatya ve Sivas'ta tamamlayarak Ankara Hukuk Fakültesi'ni kazanmış ve 02 Kasım 1932 tarihinde de bu okuldan başarıyla mezun olmuştur. Fransızca bilmekte olup, 23 Nisan 1927-12 Ekim 1929 tarihleri arasında askerlik vazifesini er olarak yapmıştır. Mezun olduktan sonra Malatya mahkemeleri ve adalet dairelerinde altı aylık staj sürenini başarıyla tamamlamış ve 05 Kasım 1933 tarihinde cumhuriyet savcısı olarak Nusaybin'e atanmış ve bu görevinin yanında Savur Hakimliği ve Mardin Cumhuriyet Savcı yardımcılığı vazifelerinde bulunmuştur. 12 Mart 1937 tarihinde yapmakta olduğu Nusaybin Savcılığı görevinden istifa ederek Malatya'da avukatlık yapmaya başlamıştır. 1936 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne girerek dört yıl süreyle Malatya Halkevi Başkanlığı ve Cumhuriyet Halk Partisi İl İdare Kurulu Başkanlığı vazifesinde bulundu. Yapılmış olan belediye seçimlerini kazanarak 1942 ve 1943 yıllarında Malatya Belediye başkanı oldu. Bu görevi yürütmekte olduğu sırada yapılmış olan 1943 yılında olan VII. dönem milletvekilliği seçimlerine girerek 01 Mart 1943 tarihinde İçel milletvekili olarak meclise girmiştir. VIII. ve IX. dönemlerde de CHP Malatya milletvekili olarak yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. Evli ve çocuk sahibi olmayan Tugay, milletvekili görevini ifa etmekte iken 3 Kasım 1951 tarihinde vefat etmiş ve İstanbul Ferideköy'de bulunan aile mezarlığına defnedilmiştir.³⁸³

³⁸³Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954)*Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, C.VII, Ankara 1998, s.799,800.

1.4.2. Meclis Faaliyetleri

1.4.2.1. Konuşmaları

Samsun Mebusluğuna Seçilen Nasuhi Erzurumlu Hakkındaki Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, Nazım Poroy'un 2330 sayılı Af Kanunu'nun sınırlanması maksadıyla "özel bir af" ifadesi üzerine, encümen adına söz alarak aflar hakkında bilgi vermiş ve bu bilgiler ışığında da 2330 Sayılı Kanun'un özel bir af değil, bilakis genel bir af olduğunu belirtmiştir. Bu affin sebebinin de cumhuriyetin kuruluşunun 30. yılı olduğunu söyledikten sonra Nasuhi Erzurumlu'nun durumunun bu kanun kapsamına girdiğini ve bu kapsamla da hiçbir suç işlememiş vatandaş mahiyetini kazandığını, bu sebepten dolayı mebusluğuna mani bir hal olmadığını ifade etmiştir.³⁸⁴

Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkili Hakkındaki Layiha münasebetiyle yapılan görüşmede, 1. maddenin üçüncü fıkrasındaki nüfusu az olan yerlerde muhtarlık kurulmayıp hizmetin belediyeler tarafından yapılacağına dair hükmün işleri takip edecek bir merciin olmamasına ve işlerin sürüncemede kalmasına sebep olacağını belirterek, bu fıkranın kanundan çıkarılması gerektiğini söylemiştir. Yeni bir teşkilatın eski bir teşkilat hükmüne dayandırılmasının da doğru olmadığını ifade etmiştir.³⁸⁵

Toprak Mahsulleri Vergisi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, 3. maddenin son fıkrasında kabul edilmiş olan iştirakli icarlara mahsus olmak üzere müteselsil mesuliyetin kabul edilmiş olmasının kanunun prensiplerine aykırı olduğunu örneklerle anlatmış ve müteselsil mükellefiyet sisteminin de bu maddeden çıkarılmasının daha doğru olacağını belirtmiştir.³⁸⁶

Fevkalade Vaziyet Dolayısıyla Bazı Vergi ve Resimlere Zam İcrasına Dahil Olan 3828, 4040, 4226 ve 4437 Sayılı Kanunlara Ek Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, 3. maddenin D fıkrasının kabul edilmemesi hususunda, Anadolu'nun bir çok yerinde sayfiyeye çıkmanın bir zarurettten kaynaklandığını, hiç kimsenin sırf yazlığa gitmek, gezinmek vs. amaçlı bu işi yapmadığını belirterek Çankırı vekili Atıf İnan'ın beyanlarına

³⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.III, B.42, 30.06.1943, s.142, 143.

³⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VII, B.19, 14.01.1944, s.59, 60.

³⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IX, B.45, 20.04.1944, s.98, 99.

katıldığını ifade etmiştir. Ayrıca D fıkrasının yazımında da bir noksanlık olduğunu belirtip noksanlığı da açıkladıktan sonra bu fıkranın tamimiyle çıkarılmasını istemiştir.³⁸⁷

Ekonomi Bakanlığı 1944 Mali Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Malatya’da bulunan bez ve iplik fabrikasının iki esas üzerine kurulduğunu, bunların ilkinin kullanılacak olan pamuğun yerinden temini, ikincisinin de lazım olan enerjinin Derme Tesisi üzerinde kurulacak olan bir hidrolik santrali olduğunu söylemiştir. Bu fabrikanın enerjisinin kömürle karşılandığını belirterek bunun ilerde daha müşkül durumda bırakabileceğini belirtmiş ve maliyetini de rakamsal ifadelerle anlatmıştır. Bu fabrikanın çalışabilmesi için gerekli olan enerjiyi temin etmek için hidrolik santralin yeterli olup termik santrale gerek olmadığını, bunun iktisadımız açısından da önemli olduğunu gene rakamlarla karşılaştırmalar yaparak açıklamıştır.³⁸⁸

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, vazifesi çiftçilik olan kimselere toprak verilmesinde bir beis olmadığı ancak onların yanında çiftçi olmadığı bilinen kimselere toprak verilip verilmemesinin tespitinin önemli olduğunu belirtmiştir. Şahıslardan alınacak olan toprakların mesleği çiftçi olmayanlara verilmesinin anayasaya aykırı olduğunu belirterek, Kanunun 1. maddesinde hükümetten mesleği çiftçilik olmayanlara toprak verilip verilmeyeceğini, verilecekse hangi topraklardan verileceği vb. gibi hususların açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir.³⁸⁹

Kanunun 1. Maddesinin hükümetçe nasıl uygulanacağını açıklamasını isteyerek mevcut durumdaki maddenin anayasaya açıkça aykırı olduğunu belirtmiştir. Mesleği çiftçilik olmayanlara devlet arazilerinin verilebilmesinde bir beis olmadığını ancak hükümetin hangi araziye bu kişilere vereceğinin açıklaması gerektiğini ifade ettikten sonra, 1. maddedeki asıl sorunun bu olduğunu ve bunun açıklığa kavuşturulmaması durumunda da uygulamada ciddi problemler yaşanabileceğini söylemiştir.³⁹⁰

Kanunun 4. maddesinde geçen “mera arazisi” tanımında Ankara vekili H.Oğuz Beketa’nın “kullanılmayan” kelimesi yerine “kullanılamayan” kelimesini teklif etmesinin, tasarıda yer alan “güdümlü ziraatın” yeni baştan kanuna geçmesi manasına geleceğini belirterek bu ifadenin ilerde doğabilecek zararlar düşünülerek encümenle bilerek

³⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.X, B.57, 17.05.1944, s.111.

³⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.X, B.62, 26.05.1944, s.332, 333.

³⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.57, 18.05.1945, s.103.

³⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.57, 18.05.1945, s.171.

kullanıldığını söylemiş ve Bekata'nın önerisinin kabul edilmeyerek kanun maddesinin mevcut şekliyle aynen kabul edilmesi hususunu arz etmiştir.³⁹¹

Kanunun 14. maddesinin görüşülmesi sırasında kanun hükümlerini uygulamaktan kaçan kişilerin bir cezai yaptırımla karşılaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Esas meselenin kamulaştırmayı temin etmek için kamulaştırmaya tabi olan arazilerin bir bütün halinde mütalaası olduğunu söylemiştir. Danışıklı bir şekilde arazi elde edenlerle, bu şekilde arazi elde etmeyenlerin ayırt edilebilir olması gerektiğinden bahsederek, muvazaayı önleyecek olan şeyin ispat olacağını belirtmiştir. Kanunda bu ifadenin kullanılmamış olmasının, buna tedbir alınmamasını gerektirmediğini belirterek, muamelenin muvazaayı önlemeye yönelik alınan bir tedbir olduğunu bu sebepten dolayı da maddenin aynen kabul buyurulmasını rica etmiştir.³⁹²

Kanunun 21. maddesi görüşülürken komisyon sözcüsüne rehin ve ipotek meselesiyle ilgili bir soru sormak istemiş ancak başkan ipotek meselesinin bu maddeyle alakası olmadığını belirterek sorusunu sormasına müsaade etmemiştir.³⁹³

1945 Yılı Yedi Aylık Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, adaletin tecellisinde amme vazifesi gören açık şahitlerin üzerinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun bahsettiği bazı külfetlerin kanunda ihmal edilmiş olduğunu söylemiştir. Özellikle uzaklardan gelen ve zor durumlarda şahitlik etmiş olan kimselerin bu masraflarının karşılanması için bütçeye bir miktar para aktarılması gerektiğini belirtmiştir. Başkâtiplerin adalet mekanizması içindeki yerinden ve yapmış oldukları vekâlet durumlarından da bahsederek vazifelerinin kıymetine değinmiştir. İyi eğitim almalarının önemli olduğunu, bu yüzden de bu kişilerin görevlendirilmeden önce kısa süreli eğitimlere tabi tutulmasını bunun yanında maaşlarının da iyileştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Nesep meselesinin önemli olduğundan bahisle Adalet Bakanlığı'nın bu mesele üzerine tedbirler alması gerektiğini belirterek köylerdeki eğitimin yükseltilememesi durumunda bu hususun daha nice sorunlar teşkil edeceğine değinmiştir.³⁹⁴

1946 Yılı Devlet Hava Yolları Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Ulaştırma Bakanı'ndan meydanları olan Malatya şehrine bir hava limanı yapılmasını

³⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.57, 18.05.1945, s.181.

³⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.67, 01.06.1945, s.19, 20.

³⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.69, 05.06.1945, s.138, 139.

³⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.59, 22.05.1945, s.261, 262.

istemiştir. Bina, tesisat vs. gibi iş ve işlemlerin hükümetçe yapılamaması durumunda, mahalli olarak yapılabileceğini belirterek bir sonraki yıl içinde de bir hava alanı yapılmasını istemiştir.³⁹⁵

Avukatlık Kanunu'nun 3. ve 4. maddeleriyle 18. maddesinin yorumlanması hakkındaki görüşmede, dekanlık görevini yürüten profesörlerin de avukatlık mesleğini icra edebilmesi gerektiğini ifade ederek, adalet komisyonunun da bu şekilde karar almasını istediğini belirtmiştir.³⁹⁶

Belediye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunla ilgili söz alan Eskişehir Vekili Emin Sazak'ın yapmış olduğu izahatlarda "samimiyetine inanılması" ifadesine istinaden, samimiyetine inanmadığını ifade etmiştir.³⁹⁷

(Askeri Tabip) Doktor İhsan Canel Hakkında Dilekçe Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, hadisenin iki şekilde ele alınması gerektiğini söylemiştir. Bunlarında birincisinin, vazife başında bunu yaşaması, ikincisinin ise tespit edilen maluliyetin, maluliyet cetveline uygun olup olmadığı şeklinde olması gerektiğini belirtmiştir. Bu hadisenin maluliyet kanununa göre malulen emekliliğe sebep olmadığını belirterek, delillerle birlikte bu olayların yargı merciini de ilgilendirdiğini söylemiştir. Konuya ilişkin olarak yapmış olduğu değerlendirmelerin ardından mazbatanın kabul edilmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmiştir.³⁹⁸

Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, gazetelerin kapatma yetkisinin mahkemelere verilmesini olumlu karşıladığını ancak Ceza Muhakemeleri Usulü gereğince ara kararlara itirazın mümkün olmadığını belirtmiştir. Herhangi bir hakim kararına cumhuriyet savcısının itiraz hakkının bulunduğunu söyledikten sonra aynı hakkın diğer davalılar için de tanınmasının faydalı olacağını, komisyonunun bu hususu görüşüp görüşmediğini ve görüşmüşse de komisyondan çıkan cevabı istemiştir. Verilmiş olan cevaba ilişkin olarak da komisyonun izahatında da itiraz edilmez olduğunu anladığını söylemiştir.³⁹⁹

³⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXI, B.20, 28.12.1945, s.603.

³⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.35, 11.02.1946, s.89.

³⁹⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.45, 29.04.1946, s.217.

³⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIII, B.50, 15.05.1946, s.66.

³⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIV, B.64, 13.06.1946, s.287, 288.

1.5. AHMET MUHTAR BERKER

1.5.1. Meclis Faaliyetleri

08 Mart 1943-14 Haziran 1946 tarihleri arasında yerel ve ulusal konularda olmak üzere çalışmalarda bulunmuştur. Farklı gündem maddeleri içerisinde de yerel ve ulusal konularda açıklamalar yaparak önerilerini meclisle paylaşmıştır. Yerel konularda özellikle Mersin’de görülen bulaşıcı hastalıklar, nüfus ve köy ebeliği ile sağlık memurları sorunu, bölge menfaati için narenciye vergiden muaf tutulması ve Mersin Limanı’nın işletme hakkı gibi konuları gündeme taşımıştır. Bir tıp doktoru vekil olduğundan dolayı ulusal konularda da sağlık, nüfus ve salgın hastalıklar üzerine mecliste çalışmalar yaparak bilgilendirmelerde, önerilerde bulunmuştur.

1.5.1.1. Konuşmaları

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1943 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, görüşme öncesi memleketin içinde bulunduğu sağlık durumu hakkında bilgi vermiş ve bu ışıktaki bütçe görüşmelerinin yapılmasının daha sağlıklı olacağını belirtmiştir. Bir önceki yılda sıtmanın çok arttığından bahsetmiş, sıtmanın oluş sebebinde en etkili mücadele olan “sivrisinekle mücadelede” ne gibi tedbirler düşünüldüğünü sormuştur. Mersin yöresinde bulaşıcı hastalıkların arttığını söyleyerek, özellikle tifüs ve lekeli humma hastalıklarının tehlikesinden bahsetmiş ve bu hastalıkların memleketin her yerinde çok hızlı bir şekilde artış gösterdiğini belirtmiştir. Bu hastalıklardan dolayı çok sayıda çocuk ölümlerinin yaşandığını, bu hastalıkların çok tehlikeli olduğunu söyleyerek mücadelesinin de yalnızca mahalli teşkilatlara bırakılmasının doğru olmayacağını ve sağlık bakanlığının bu hadiseye doğrudan müdahil olması gerektiğini belirtmiştir. Hastalıkların artmasına rağmen bu yıl mücadele için ayrılan bütçesinin azaldığını belirterek, bunun yaşatabileceği risklerinden bahsetmiş ve bu ücretin artırılması gerektiğini ifade etmiştir. Umumi hıfzıssıhha müesseselerinin bakanlıkça sıkı takip edilmesini istemiştir. Özel sağlık kuruluşlarının durumlarını sorduktan sonra, İstanbul ve Trabzon’daki açılan hastanelerden örnekler vermiş ve bu örneklerle sağlık alanında güzel şeyler yapıldığını da belirtmiştir.⁴⁰⁰

Sıtma mücadele merkezi olan yerlerde sivrisinekle mücadele edebilmek için mazot ve Paris yeşiliyle mazotaj yaparak sivrisinek membaı olan birikintilerin yok edilebileceğini

⁴⁰⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.27, 25.05.1943, s.197, 198.

belirtmiştir. Geçen yıl mazot yetersizliğinden dolayı bunun yapılamadığını ve cari yıl için de bir tedbirin alınıp alınmadığını sormuştur. Özel hastanelerin kurulmasına en büyük engelin sırf bu kurumlara ait bir kanunun bulunmaması olduğu görüşünü belirtmiştir.⁴⁰¹

Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat ve Memurini Hakkındaki Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, nüfus davasıyla sağlık davasının geliştirilmesi için yapılmış olan en büyük adımlardan biri olarak gördüğü bu kanunla, imparatorluğun asırlarca ihmal etmiş olduğu köylüyü, cumhuriyet rejiminin ilgili, metotlu ve programlı olarak ele alındığını belirtmiştir. Köy enstitüleri ile birlikte köy ebeleri ve köy sağlık memurlarıyla köye ve köylüye irfan, sağlık, refah getirme yoluna girilmiş bulunduğunu söylemiş ve bu şekilde de sağlıklı bir çoğalmanın yapılabileceğini ümit ettiğini belirtmiştir. Kanunun ehemmiyetinden duyduğu mutluluğu ifade ederek, başından geçen birkaç hatırayı paylaşmıştır.⁴⁰²

Toprak Mahsulleri Vergisi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, hükümetin tasarısında narenciyeden vergi alınması mevzusunun olmadığını, encümenin daha sonra bunu konuyu ilave ettiğini belirtmiştir. Narenciye'nin 15-20 yıldan beridir zirayı bir başarı getirdiğini belirterek hükümetlerin bunu teşvik ve himaye ettiklerini paylaşarak, meclisin de bu mahsulü bazı vergilerden istisna ettiğini belirtmiştir. Getirilmiş olan bu istisnalara rağmen narenciye yetiştiriciliğinin karlı bir iş olmaktan çıktığını belirterek cüzi miktarda alınmış olan bu verginin de alınmasından vazgeçilerek, narenciye'nin vergiden istisna tutulması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰³

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1944 Mali Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bu yıl bütçesinin geçen yıla göre beş milyona yakın bir oranda artırıldığını belirterek, sevincini paylaşmıştır. Osmanlı'dan sağlık adına ehemmiyet arz edecek bir şey devredilmediğini söyleyerek cumhuriyet rejiminin yirmi yılda yaptığı atılımlara değinmiş ve sağlık müesseselerinin memleket ve nüfus için ne denli önemli olduğunu paylaşmıştır. Sağlık programı hakkında beş madde paylaşmıştır. Bu beş önemli unsuru: "Paranın yanında eleman ve doktor ihtiyacının önemi, savaş dolayısıyla çekilen zorluklara rağmen Ankara'daki Tıp Fakültesi'nin açılmasının gerekliliği, sıtma meselesinin memleket ve

⁴⁰¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.27, 25.05.1943, s.217.

⁴⁰² Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IV, B.44, 05.07.1943, s.34.

⁴⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.IX, B.44, 19.04.1944, s.84.

millet davası olduğunu ve sıtmayla mücadele, umumi ve sosyal yardımlaşma teşkilatı ve programına ihtiyaç duyulduğu, şifalı sular, kaplıcalar, çamurların Sağlık Bakanlığı'na imar ve iskânı, Mersin'de trahom hastanesini kurulmamasından hareketle, memlekette kurulması düşünülen sıhhi tesislerin akıbetlerini değerlendirmiş ve bu sıhhi tesislerde de kesinlikle tasarruf yapılmaması gerektiği" şeklinde sıralamıştır.⁴⁰⁴

Askeri Fabrikalarda Atölye ve Tamir Müesseselerinde Çalışan Mütahassıs Subaylara Verilecek İhtisas Yevmiyesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmelerde, hükümetin 1. maddede yevmiyenin takdiri hususunda mesuliyeti Milli Müdafaa Vekâletine vermekte olduğunu belirterek, mevcut haliyle bu işi milli müdafaa vekaletinin yapması halinde ehliyet, liyakat, ihtisas vb. gibi iş kabiliyetlerinin ihmal edilebileceğini söylemiştir. Bu sebepleri paylaştıktan sonra mütahassıs bir heyet tarafından bu kişilerin iş verimi, kabiliyeti, ihtisası vb. gibi hususları tespit edildikten sonra ücretlerin takdir edilmesinin daha adilane olacağını belirtmiştir.⁴⁰⁵

Anayasa Hakkında yapılan görüşmelerde, anayasanın sadeleştirilmesinin önemine değinmiştir. Tüm alanlarda olduğu gibi dil alanında da önemli gelişmeler ve millileştirme çalışmalarının olduğuna şükranla değinmiştir. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ruhuna en ufak bir zarar vermeden Türkçeleştirme yapıldığından bahsetmiş ve yabancı kuralların kullanılmadığına değinmiştir. Bununla birlikte yabancı kelimelerden dilimize girerek halk tarafından benimsenmiş tarihi değerleri olan kelimelerin de olduğu gibi bırakıldığını ve bu gibi alışılmış kelimelerin dışında kalan kelimelerin yerine de öz Türkçeden alınan kelimelerin getirildiğini belirterek, bu hususta çalışmalar yapmış olan dil bilimcilere, bilginlere ve çalışmış olan parti komisyonlarına teşekkür etmiştir.⁴⁰⁶

Bazı Liman ve İskelelerin Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'nü Devri ve Mezkur Genel Müdürlükçe İşletilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Mersin Limanı'nın da bu madde kapsamına alındığının ancak daha sonra düzeltme yapıldığında bu kanundan çıkartıldığını belirterek, kanun kapsamında yeniden değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Devlet demiryolları tarafından bu iskelenin satın alınması durumunda değerinden çok az verildiğini belirterek belediyenin bu durumda en büyük gelir kaynağını kaybedeceğini söylemiş ve bu satın alım işleminin verilen fiyat

⁴⁰⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.66, 24.05.1944, s.217, 218.

⁴⁰⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIV, B.13, 15.12.1945, s.94.

⁴⁰⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.22, 10.01.1945, s.47.

dolayısıyla makuliyetinin olmadığını belirtmiştir. Daha öncesinde bütçe encümenince kabul edilen altı limanın yanında Mersin Limanı'nın da bu kanun içinde yer alması gerektiğini belirterek, bu hususun da bütçe encümeninin 6. maddesi kapsamında tatbik edilmesini istemiştir.⁴⁰⁷

Sıtma ile Olağanüstü Mücadele Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, milletçe çoğalmamıza ve her alanda gelişmemize en büyük engel olarak gördüğü sıtma ile mücadele tasarısını büyük bir sevinçle karşılamıştır. 1926 yılından başlayarak 18 yıldır devam eden sıtma savaşının cumhuriyet dönemi sağlıkçılarının en büyük eserlerinden biri olmakla birlikte, son birkaç yıldır bu hastalıkla savaşta mücadelenin bırakılmış olduğunu belirtmiştir. Bu kanunla bu mücadelenin yeniden başlayacağını bilinmesini, aksi durumda sıtmanın tamamen bitirileceğinin anlaşılmaması gerektiğini söylemiştir. Sıtmayla pek çok devletçe de 50-60 yıldır mücadele edildiğini ancak bitirilemediğini, tehlikesinin sadece sağlık bakanlığınca alınacak önlemlerle giderilebilmesinin de mümkün olmadığını ve bütün devlet kurumlarının bu hastalıkla mücadelede rol alması gerektiğini belirtmiştir. Olağanüstü mücadele kanununda yeniden sıtmayla mücadele edilmeye başlandığını belirterek, kısa sürede “Sıtma ile Savaş Kanunu” çıkarılacağına olan inancını da paylaşmıştır. Sıtmanın nüfus üzerindeki tehlikesinin ve riskinin bilinmesini hatırlatmış ve bu iç düşmanla yapılacak mücadelede sadece kurumların değil halkın da bilgilendirilerek ve bilinçlendirilerek umumi bir seferberliğin hedef alınması şeklinde yapılması gerektiğini söylemiştir.⁴⁰⁸

1.5.1.2. Takrirleri

Toprak Mahsulleri Vergisi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, sebepleriyle birlikte narenciyeden vergi alınmasının kanunun prensiplerine aykırı olduğunu belirttikten sonra, narenciyenin vergi listesinden çıkarılmasını isteyen sekiz imzalı bir takrir vermişlerdir. Yapılan oylamada bu takrir kabul edilmemiştir.⁴⁰⁹

Bazı Liman ve İskelelerin Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'nü Devri ve Mezkur Genel Müdürlükçe İşletilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, belirlenmiş olan altı limanın yanına Mersin Limanı'nın da eklenmesiyle ilgili bir takrir vermişler ve bu takririn de muhtelit heyete gitmesini talep etmişlerdir. Genel

⁴⁰⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.23, 12.01.1945, s.62, 63.

⁴⁰⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.31, 19.03.1945, s.155.

⁴⁰⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IX, B.44, 19.04.1944, s.88.

kurulda yapılan oylama neticesinde talepleri kabul edilerek, takdirleri muhtelit encümene gönderilmiştir.⁴¹⁰

1.6. REFİK KORALTAN

1.6.1. Meclis Faaliyetleri

08 Mart 1943-14 Haziran 1946 tarihleri arasında genellikle ulusal konularda olmak üzere farklı zamanlarda on bir meclis konuşması ve bir tahrir ile mecliste yasama faaliyetinde bulunmuştur. Yapmış olduğu konuşmalara bakıldığında milletvekili seçilmiş olduğu İçel adını içeren hakkında herhangi bir önerisi ya da konuşması vb. olmamıştır.

1.6.1.1. Konuşmaları

Bayındırlık Bakanlığı 1943 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Bursa'nın Feyizli Ovası'nı ihya edecek olan Bozüyük – İnegöl - Yenişehir - Mekece demiryolu hattının daha önce etütlerinin yapılmış olmasına rağmen, neden yapılmadığını ve bu işin kalmasının nedenini vekaletten istemiştir.⁴¹¹

Toprak Mahsulleri Vergisi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, memleketin aşar vergisinden kurtulmasının büyük bir olay olduğunu söylemekle birlikte, o gün aşar olan verginin bugün toprak mahsulleri ofisi olarak adlandırıldığını belirterek esasında mahiyetlerinin aynı olduğunu belirtmiştir. Vergilerin kullanıldıkları alanlara bakıldığında aralarında çok önemli bir fark olduğunu, bu farkın da aşar vergisinin saltanatın zevk ve sefası için alınırken, toprak mahsulleri vergisinin millete hizmet için alındığı, millet için sarf edildiği söylemiştir. Dünya buhranı ve savaşlar nedeniyle olağanüstü zamanlar geçirildiğini, Türk halkının bu zor zamanlarda her zaman elinden geleni fazlasıyla yapacağını ifade ettikten sonra hükümet tarafından bu verginin süresinin de olağanüstü zamanların bitmesiyle dolacağını söylendiğini belirterek bu zamanın daha net bir şekilde belirtilmesinin kanunu daha güçlü kılacağını ifade etmiştir. Saraçoğlu Hükümeti'nin izlediği tarım ve piyasa politikasını da takdirle karşıladığını dile getirmiştir. Savaş ekonomisinin en çok sabit gelirli kişilere baskı yaptığını, hükümetin de bu durumda olan kişiler için tedbirler aldığını ifade etmiştir. Zor durumda olan muhtaç kişilere gerekiyorsa

⁴¹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XV, B.23, 12.01.1945, s.71.*

⁴¹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.28, 26.05.1943, s.214.*

hükümetin doğrudan yardım etmesini bunun piyasayı da güçlü tutacağını belirterek, bu vergi kanununun da Türk milletinin mukaddes varlığı için alındığını ifade etmiştir.⁴¹²

Kanunun 53. maddesinde fazla mesai gören valiler için verilmesi düşünülen ikramiyenin faydalı olmayacağını söylemiştir. Valilerin zaten devletin en üst makamını temsil ettiğini, bu ikramiye kararıyla da sanki çalışmaları sırf bu yüzden yapıyorlar algısının oluşturulabileceğini ifade ettikten sonra halk nazarındaki kıymet ve otoritelerinin de olumsuz etkileyerek valileri halkın gözünden düşürebileceğini belirterek, bu maddenin kaldırılması gerektiğini yönünde fikir beyan etmiştir.⁴¹³

Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri ve Memurları Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, ilgili kanunun 55. maddesi için eşitliğin zaten kalmadığı, bozulduğunu belirtmiştir.⁴¹⁴

Türk Harfleriyle Bastırılacak Atın Paranın Şekli Hakkındaki Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, Cumhuriyetin 20. yılı münasebetiyle hazırlanmış olan projenin gayet güzel bir çalışma olduğunu ancak burada kullanılacak olan ifadelerin amacının dışında algılanarak yanlış yorumlamalara gittiğini dile getirmiştir. Esasen ortaya çıkan münakaşanın meselenin esasıyla, ruhuyla ilgili olmayarak kelime üzerinde olduğunu belirtmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ve İnönü'nün bu milletin sadece reisi, vekili, kurucusu olmayıp bilakis kurtarıcısı olduklarını ve bu aziz kişilerin de herkesin kalbinde yeri olduğundan bahsetmiştir.⁴¹⁵

Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, memurluğun genel hayata bağlı bir insan demek olduğunu belirterek, millete ve memlekete hizmet eden insanların ne denli kıymetli ve vazifelerinin de ne denli ehemmiyetli olduğundan bahsetmiştir. Telgrafçıların pek çok zorluklar ve mahrumiyetlere rağmen memlekete ve memleket insanına çalıştıklarını ve bu aziz millete hizmet etme şerefine nail olduklarını söylemiştir.⁴¹⁶

⁴¹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.33, 04.06.1943, s.17-19.

⁴¹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IX, B.48, 24.04.1944, s.228.

⁴¹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.44, 05.07.1943, s.28.

⁴¹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.55, 12.05.1944, s.76.

⁴¹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.57, 17.05.1944, s.94.

Kanunun ikinci maddesinin reye koyulmadan önce tetkik edilmesini ve tetkikin neticesinin de bildirilmesi görüşünü paylaşmıştır.⁴¹⁷

Alman Hükümetiyle İktisadi ve Siyasi Münasebetlerimizin Kesilmesine Dair Başvekil Ş. Saraçoğlu'nun Beyanatı münasebetiyle yapılan görüşmede, İngilizlerin dünya konjonktüründe tek başına kaldığı ve hâlihazırda da zayıf olarak tanındığı bir zamanda İngilizlerin dostluğuna, onların sağlam karakterine ve görünüşüne inanarak barış yolunda beraber olunması gerektiğini, bunun da Türk milletinin karakteriyle alakalı olduğunu söylemiştir. II. Dünya Savaşı tahlil edildiğinde Türk milletinin duruşu ve sergilediği vefanın da, göstermiş olduğu ahlakın da çok yüksek olduğuna inandığını söylemiştir. Türk milletinin karakteristik özelliklerinden bahsettikten sonra bu milletin insani esasları korumak ve dünyaya göstermek adına verdiği sözü mutlaka gerçekleştirdiğini, Türk'ün asil ruhu ve sağlam karakterinin bir sonucu olarak da, Almanya ve İngiltere ile olan münasebetlerimizde üzerimize düşeni yaptığımızı ve karşılığında da İngilizlerin de kendine yakışanı yaptığını ifade etmiştir.⁴¹⁸

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, bu kanundaki konunun az topraklı ya da topraksız çiftçiyi yeter derecede toprağa kavuşturarak bu şekilde herkese refah ve saadet içinde yaşama olanağının amaçlandığını söylemiştir. Yapılacak olan düzenlemede de kimlere, nerede toprak verileceğinin kesin olarak belirlenmesi gerektiğini ifade ederek iyi bir programlamanın önemine değinmiştir. Bu yasanın amacına uygun kullanılmaması durumunda Ali'den alıp Veli'ye vermek gibi bir uygulamaya sebebiyet vereceğini belirterek bununda çok kabul edilebilir bir durum olmadığını söylemiştir. Yapılan bu işin hükümetin salahiyetinin dışında kaldığını, kimsenin hakkını gasp etmeksizin hukuki olarak nasıl uygulanması gerektiğinin ve bu programlamanın bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu işin yapılabilmesi için, kanunda vatandaşlara verilecek olan toprağın geri alınmayacağına teminatının verilmesi gerektiğini ve aynı zamanda da vatandaştan alınacak toprak için de eder bedelinin verilmesi şeklinde yapılabilir olacağını söylemiştir. Aksi bir uygulamanın anayasaya aykırı olacağını belirterek, bu konudaki şartların anayasanın 74. maddesinde yazılı olduğunu ifade etmiştir. Kamulaştırma ve istimlak kanunlarının yasal çerçevede düzenlemelerle yapılmasının önemine değinerek, yüzyıllardır sahipleri tarafından işlenen toprakların alınıp bir başkasına

⁴¹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabut Cerideleri*. C.X, B.57, 17.05.1944, s.96.

⁴¹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabut Cerideleri*. C.XIII, B.0, 02.08.1944, s.9, 10.

verilmesinin ya da ederinin altında kamulaştırılmasının toplum nazarında da kabul edilebilir olmadığını, bu şekildeki bir alımın “zoralım” olacağını söyleyerek cumhuriyetin ana prensipleriyle, demokrasi ruhunun da böylesi fikirleri reddettiğini ifade etmiştir. Toprağı olanlara yüklenen bu yükten, hiç toprağı olmayıp da yüzbinlerce ve milyonlarca lira paraları bankalarda olanlara ya da han, hamam, apartman sahiplerine pay olmamasını da yadırgadığını belirtmiştir. Dağıtılması hesaplanan toprakların miktarlarının çok fazla olduğunu ve bu miktarların karşılanabilmesi için neler yapılacağını ve kaynağının nasıl sağlanacağını da ilgililerce açıklanmasını istemiştir. Yurt ve yurttaşların derdine derman ararken milli birlik ve nizamı bütünlüğü koruyan rejimin ana prensiplerinin sarsılmamasına özen gösterilmesinin mecburi olduğunu da ifade etmiştir.⁴¹⁹

Kanun için Ali Münif Yeğena’nın ve Feridun Fikri Bey’in vermiş olduğu takririn anayasamızın ruhuna uygun olduğunu ifade ederek bu hususta yapılacak çalışmada titiz davranılması gerektiğini belirtmiştir.⁴²⁰

21. maddenin görüşülmesi sırasında, kanunun amacının topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak olduğunu belirterek bu işin maliyetinin neler olacağını da rakamsal değerlerle ifade etmiştir. Zirai ıslahın sadece toprak vermekle olmayacağını, kaliteli ve verimli ürün alınabilmesi için toprağın, tohumun, ziraat vs. ıslah edilmesi gerektiğini, çiftçilerin üretim yapabilmeleri için kredi temin edilmesinin önemli olduğunu ve bunun da programlı bir çalışmayı kapsadığını ifade etmiştir. Hükümetin elinde bulunan mera vb. arazilerin rakamsal değerlerini belirttikten sonra önce devletin elinde olan toprakların, daha sonra vakıfların elinde olan toprakların, daha sonra cemiyet, birlik gibi kurumların elinde olan toprakların alınarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılacağını, bunların da yetmemesi durumunda vatandaşlardan alınmasının doğru bir uygulama olabileceğini ve kimsenin de bu şekildeki bir uygulamada bu duruma itiraz etmeyeceğini belirtmiştir. Türk vatanında mülkiyet hakkının her şeyin üstünde olduğunu ifade edilmesini ve anayasal olarak bu hakkın muhafaza edileceğinin hükümetçe beyanından da mutluluk duyulacağını belirtmiştir. Bu kanunla elinden toprağı alınacak olan vatandaşların bedel miktarının doğru tespit edilerek bu kişilerin mağdur edilmemesini ve topraklarının eder kazançlarının insanların başka işler açabilecek şekilde olması gerektiğinin önemine değinmiştir. Mülkün emniyetin esası olduğunu belirterek bu işlerde hassasiyet gösterilmesini, zira emniyet ve

⁴¹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.54, 14.05.1945, s.70-74.

⁴²⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.57, 18.05.1945,s.165,166.

adaletin olmadığı yerde sosyal hayatta bozukluk olacağını ve toplumun bugün kazandığını yarın kaybetme korkusuyla yaşayacağını dile getirerek bunun sakıncalarından bahsetmiş ve sosyal hayatta bir düzen tesis etmek istiyorsa bunun emniyet esasına dayanılarak yapılması gerektiğinin de ne denli önemli olduğunu paylaşmıştır.⁴²¹

1945 Yılı Yedi Aylık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Bütçesi hakkında yapılan görüşmede, bazı vekillerin tenkitlerin neticesinde darıldıklarını belirterek bunun doğru olmadığı söylemiştir. Tenkitin hürriyetin bir göstergesi olduğunu ifade ettikten sonra zarar veren, yapıcı olmaktan çok suçlayıcı ve gerçekte bağdaşmayan hususlarda yapılan tenkitler için zaten adli makamlarca ceza ve yaptırımlarla karşılaşacağını söylemiştir. Bunun dışında kalan durumlarda kanunların daha anlaşılabilir olması ve menfaatlenebilmek nazarıyla yapılan tenkitlerin zarar değil bilakis toplum ve meclis nazarında demokrasi ve hürriyet göstergesi olarak faydalı olacağını paylaşmış ve tenkitten çekinilip korkulmaması gerektiğini söylemiştir..⁴²²

Amacının bütçenin aleyhinde söz söylemek olduğunu, ancak bütçenin gerek umumi, gerekse de bölümlerinde arkadaşlarının hakikatleri en güzel şekliyle anlattıklarını ve bu manada başkaca söyleyecek sözü kalmadığını belirtmiştir. Gerçeklerin böylesine apaçık bir şekilde ortaya konulmasından sonra bütçenin tatbikinin hangi heyete verileceği hususunu belirterek ve bu hususta da takdirin heyette olduğunu ifade etmiştir.⁴²³

1945 Yılı Yedi Aylık Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, sulama işlemleriyle ilgili olarak yapılan çalışmalar anlatılırken hızlı bir şekilde ilerlemeye de gerek olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁴

Belediye Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Aydın Vekili A. Menderes'in kanunun kabul edilmemesi yönündeki açıklamalarına “-Bravo!” diyerek destek vermiştir.⁴²⁵

Demokrat Parti'nin belediye seçimlerinin kanuni miadından önce yapılması tasarısı meselesinin seçimlerin sadece öne alınması olmadığını, bunların yanında ve aksine milli vicdan, irade ve milli hâkimiyete doğrudan doğruya bir müdahale olacağını belirtmiştir.

⁴²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVIII, B.69, 05.06.1945, s.118-122.

⁴²² Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.59, 22.05.1945, s.252, 253.

⁴²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.65, 29.05.1945, s.505, 506.

⁴²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVII, B.61, 24.05.1946, s.327.

⁴²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.45, 29.04.1946, s.217.

İktidarın seçime girerken elinde güçlü silahlar olduğunu belirterek bunları on madde halinde sıralamış ve bu müeyyideler iktidar partisinde oldukça milli vicdan ve milli iradenin tecelli edip etmemesinin bir muamma olacağını söylemiştir.⁴²⁶

1.6.1.2. Takrirleri

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun görüşülmesi sırasında gerekçelerini açıkladıktan sonra kanunun 21. maddesinin A, B ve C fıkralarının değiştirilmesi için bir önerge vermiştir.⁴²⁷ Yapılmış oylamada önergesi dikkate alınmamıştır.⁴²⁸

1.7. TURHAN CEMAL BERİKER

1.7.1. Meclis Faaliyetleri

Katılmış olduğu VII. dönem Milletvekili Seçimlerinde İcel'den milletvekili seçilerek meclis yasama faaliyetlerine katılmıştır. Dönem Boyunca meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

(MEHMET) ŞEFİK TÜRSAN

1.8. MEHMET ŞEFİK TÜRSAN

1.8.1. Hayatı

Babası Zühdü, annesi Fatma Mehpere olan Şefik Türsan, 1881 yılında İstanbul'da doğmuştur. 13.03.1896 tarihinde girmiş olduğu Harbiye Mektebi'ni 1898 tarihinde

⁴²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXII, B.45, 29.04.1946, s.221-223.

⁴²⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.69, 05.06.1945, s.139.

⁴²⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVIII, B.69, 05.06.1945, s.140.

mülazım olarak bitirmiş, kurmay sınıfına ayrılarak kurmay yüzbaşı rütbesiyle başarıyla mezun olmuş ve üçüncü orduya ataması yapılarak vazifelendirilmiştir. Süvari, piyade ve topçu bölükle bataryaların komutanlıklarında ve yedek/ek taburların eğitimlerinde eğitici olarak görevlerde bulunmuştur. Ohri, Tiran, Seskovik, Serez ve Manastır gibi şehirlerde vazifelerde bulunmuş, Görice Redif (yedek,ek,ilave)⁴²⁹ Fırkası Kurmay Başkanlığı ve Selanik Redif Fırkaları kumandanlığıyla, müfettişliği görevlerini yapmıştır. İstanbul'da bulunan Umum Erkanı Harbiyesi Dairesi Dördüncü Şubesi'nde ve Çatalca Redif Kumandanlığı'nda binbaşı rütbesiyle bir süre görev almıştır. Balkan savaşları sırasında Batı Ordusu, daha sonraları Kuşadası'nda bulunan Otuzuncu Alay Komutanlığı'nda görev yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda alayıyla birlikte katılmış olduğu Kanal Seferi'nde On dördüncü Kolordu Erkanı Harp Başkanı vazifesinde bulunup kolordusuyla birlikte Çanakkale Cephesi'ne gelerek güney cephesinde savaflara katılmıştır. Çanakkale Zaferi ve düşmanın bu cepheden çekilmesinin ardından Galiçya ve Filistin'de de görev almış bunun yanında İstiklal Savaşına da katılmıştır. Genel Erkanı Harp Dairesi'nde ve Birinci Ordu Erkanı Harp Reisliğinde ve Sivas'ta vazifeler yapmıştır. Bunların yanında Milli Müdafaa Vekaleti'nde müsteşar yardımcılığı görevlerinde de bulunduktan sona 09 Temmuz 1927 tarihinde emekli olmuştur. Almanca ve Fransızca bilen, ilk olarak V. dönemde Denizli milletvekili olarak meclise girmiştir. 1943 tarihinde yapılmış olan seçimlerde de VII. Dönem İçel milletvekili olarak seçilen General Şefik Türsan, evli ve üç çocuk babası olup, 1959 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş, Sahrayı Cedit Mezarlığına defnedilmiştir.⁴³⁰

1.8.2.Meclis Faaliyetleri

1.8.2.1.Konuşmaları

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1943 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Mecidiye Köyü'nde yapılması planlanan hastanenin harp dolayısıyla yapılamayıp kaldığını belirterek, savaş bittikten sonra İstanbul ya da bir başka yerde yapılp yapılmayacağını sormuştur. Sıhhat ve İçtima-ı Muavenet Vekili tarafından da hastanenin

⁴²⁹ Ahmet Mermer ve Neslihan Koç Keskin, *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

⁴³⁰ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-V. Dönem (1935-1939)*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 1935, s.207, s.208.

yapılacağını ancak üniversitenin de istifadesi için yerinin değiştirileceği cevabını almıştır.⁴³¹

Milli Eğitim Bakanlığı 1943 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, köy okulları, köy enstitüleri, köy gezici okulları ve teknik okulların açılması ve programları hakkında istatistiki bilgiler vermiştir. Buradan mezun olacak öğrencilerin kendilerini yetiştiren eğitimli kişiler olacaklarından ve öğretmenlerinin de iyi yetişmiş, nitelikli insanlar olduklarından bahsederek bu okulların önemli; vazifelerinin de büyük olduğundan bahsetmiştir. Öğretmenlerin sadece öğrencilere ders vermek için değil aynı zamanda köyün ve köylülerin kültürel faaliyet ve yardımları için de görev aldıklarını belirtmiştir. Köylerin zirai, ticari, kültürel vs. kalkınmasında çok fazla rolü olan bu öğretmenlerin vekâletçe maddi ve manevi olarak desteklendiğini gözlemlediğini söylemiştir. Gelecekteki köylerin de hem bina, hem insan, hem de kültürel açıdan bu günden çok iyi hallerde olacağına olan inancını anlatmıştır. Köylerden şehirlere göç olmasının kötü bir durum olduğunu söyleyerek eğitimlerin köylerde kalmasının ve yerinde yapılmasının önemine değinmiştir. Bakanlığın açacağı okulların istatistiki oranlarını vererek bu okullarla hem gençlerin hem de memleketin refahının artacağını belirtmiştir. Yükseköğrenime girecek olan öğrencilerin imtihanla belirlenmesi ve mutlaka seçilerek girmesi gerektiğinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Okulların bir ıslahhane olmadığını söyleyerek, huyu ve karakteri bozuk olanların okullarda olmaması gerektiğini savunmuştur. Yükseköğrenime girmenin zor olmasının yanında, bu okulları bitirmenin de zor olması gerektiğini söylemiş ve burada okuyan ya da buradan mezun olan öğrencilerin karakter, kişilik, çalışkanlık bakımından sorgulanamaz derecede kabiliyetli ve ahlaklı olarak memleketin hizmetlerinde bulunmaları gerektiğini fikrini paylaşmıştır.⁴³²

Mühendis mekteplerinin geçmişten beri sınavla öğrenci kabul ettiklerini belirterek hükümete diğer yüksekokullarımız içinde sınav usulünün düşünülüp düşünülmediğini sormuştur. Hükümetçe cevaben bazılarını sınavlı olduğu ancak bazılarının da, öğrencilerden kaynaklı olarak, sınavlı yapılamadığı belirtilmiştir.⁴³³

Posta, Telgraf ve Telekom İşletme Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri ve Memurları Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun 55. maddesinde ihtilaf

⁴³¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.27, 25.05.1943, s.214.*

⁴³² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.28, 26.05.1943, s.240-243.*

⁴³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.II, B.28, 26.05.1943, s.255.*

olduğunu, bu ihtilafın sadece teftiş heyeti ve başkanlarında olmadığını, daire reislerinde de olduğunu ve bunun yanında hükümetin teklifiyle encümenin teklifi arasında da fark olduğunu söylemiş bu durumu da rakamlarla belirtmiştir.⁴³⁴

1683 Sayılı Kanunun Meriyetinden Evvelki Hükümlere Göre Bağlanmış Olan Tekaüt ve Yetim Aylıklarıyla Vatani Hizmet Maaşlarına Zam Yapılması Hakkındaki Hüküm münasebetiyle yapılan görüşmede, hükümetin eski emeklilere ve onların yetim, dul çocuklarına büyük bir şefkat ve adalet gösterdiğinden bahsetmiştir. Devlet hizmetinden emekli olanların da ekstra zam aldığını belirterek, hükümetin bu hususta düşünülenenden çok daha iyi bir zamlarla emeklilerin maaşlarını iyileştirdiğini söylemiştir. Bunun yanında emekli askerlerin ve subayların zor durumda kaldığından bahsederek, bu kişilerin çok düşük olan emekli aylıklarının arttırılmasının iyi olacağını belirtmiştir.⁴³⁵

İnhisarlar Genel Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, grup toplantısında Gümrük ve İnhisar vekilinin tütün satanlara verilen %2 kar oranının artırılması durumunun tetkikini yapacağını söylediğini belirterek bu hususla ilgili malumat istemiştir.⁴³⁶

Türk Harfleriyle Bastırılacak Altın Paranın Şekli Hakkındaki Mazbata münasebetiyle yapılan görüşmede, dil inkılabıyla ilgili olarak yeni ve eski sözcüklerin ifade edilmesi üzerinde yapılan açıklamalar sırasında, gene bir örnek olması hasebiyle “saylav” sözcüğünün de değişerek “mebus” olduğunu söylemiştir.⁴³⁷

Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, Ankara ve İzmir’in aydınlıkken, İstanbul Kadıköy ve daha birçok yerin karanlıkta olduğunu belirtmiştir. Tramvay levhalarının dahi görünmediği için aşağı alındığını söyleyerek İstanbul’un bu şekilde karanlık olmasının sebebini sormuştur.⁴³⁸

⁴³⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.44, 05.07.1943, s.28.

⁴³⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.48, 14.07.1943, s.103.

⁴³⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.54, 10.05.1944, s.52.

⁴³⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.55, 12.05.1944, s.74.

⁴³⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.X, B.59, 23.05.1944, s.200.

Askerlik Kanunu'nun 61. Maddesi'nin Tadili Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, 1. madde için komutanların erlerin yoksulluk durumlarını nasıl takdir edeceklerini sormuştur.⁴³⁹

Fevkalade Hallerin Devamı Müddetince Memur ve Müstahdemlere Yapılacak Yardım Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, emekli bir asker arkadaşının yaşadığı maddi zorlukları ve bu zorlukla ilişkili olarak da yapmış olduğu ek işlerden bahset sonra, memurların asgari miktarının 15,14,13 gerekirse 12 verilmesini ancak bu iyileştirmenin sadece memurlarla sınırlı bırakılmayıp emekli olanlara da mutlak surette yardım edilmesi suretiyle yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴⁰

Romanya'dan 70 Vagon, 3270 Demir Varil Alınması ve Bedellerinin Kısmen Muayyen Mallar ve Kısmen de Ley Olarak Ödenmesi Hususunda Türkiye ile Romanya Arasında Yapılan Antlaşmanın Tasdikine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Romanya'ya verilecek olan zeytinyağı dolayısıyla ülkemizde zeytinyağı fiyatlarının artması durumunun olup olmayacağını sormuştur. Meclis Başkanı da cevaben, bu hadisenin 1942 yılında gerçekleştirilmiş olduğunu ve şuan mecliste bulunma sebebinin onay için olduğunu söylemiştir.⁴⁴¹

Bazı Liman ve İskelelerin Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğüne Devri ve Mezkur Genel Müdürlükçe İşletilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, işlerin kolay ve tek elden yürümesi için hükümet tarafından hazırlanmış olan altı liman ve iskelelerin Devlet Demiryolları ve Liman İşletmeleri Umum Müdürlüğü'ne Devri Kanunu'nu başarılı bulduğunu söylemiştir. Bu limanların asli sahibi olan belediyelerin gelirlerinin azalacağı için onlara da buradan pay verilmesinin iyi bir uygulama olduğunu ancak arada da çok ciddi farklar olduğunu belirtmiştir. Mersin Limanı'nın bu altı liman arasına alınmaması durumunu süreçleriyle birlikte anlattıktan sonra hükümetin bu limanın iskelelerinin işletme dairesi tarafından satın alınmamasını istediğini söylemiştir. 4303 Sayılı Kanun'un mahalli tatbik bulamamasından dolayı bu yeni teklifte realiteye, hakkaniyete ve adalete daha ziyade riayet edilmeye çalışıldığını ancak bu defa da hükümetin adeta kendi eski teklifinden vaz geçerek yeni bir formül ortaya koyduğunu belirtmiştir. Böyle bir durumda da Mersin'in böyle bir gelirden mahrum

⁴³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.X, B.66, 31.05.1944, s.485.

⁴⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XI, B.75, 21.06.1944, s.101.

⁴⁴¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XII, B.79, 03.07.1944, s.5.

kalması durumunda çok zor durumda kalacağını belirtmiştir. Böylesi bir uygulamada hükümetin, yedi tane aynı özelliklere ait olan şehir varken, kanunen altı şehir için bu uygulamayı yapıp da Mersin'in dışarda bırakılmasının adalete aykırı olacağını, bu durumda Mersin'in üvey evlat muamelesinde kalacağını söylemiş ve Mersin Limanı'nın da kanuna eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴²

1945 Yılı Yedi Aylık Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, yükseköğrenim öğrencilerinden kitapları olmayan öğrencilerin kitap eksikliklerini tolere edebilmek için not tutmaları gerektiğini söyleyerek, not tutmanın da ne kadar zor olduğunu örneklerle açıklamıştır. Okullarda görevli hocaların kitap hazırlamaya yeterlilikleri olduğundan şüphe duymadığını belirterek, kitap bastıramama hadisesinin maddi sıkıntıdan kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Bakanlığın görevi gereği ilk ve ortaöğretim kitaplarını bastırdığını belirterek kanun dâhilinde yükseköğretim kitaplarını da bastırmasını önermiş ve konuyla ilgili olarak farklı okullardan da örnekler vermiştir. Profesörlerin mutlaka kendi dersleriyle ilgili kitap hazırlamalarını ve bakanlığın da bu hususta bu kişilere yardımcı olması gerektiğini belirtmiştir. Yükseköğretime sınavla öğrenci alınmasından duyduğu memnuniyeti ifade ettikten sonra, dil bölümleri için sınav şartı olmaksızın öğrencilerin alındığını, bunun yeteneği olmayan kişilerin de buralarda başlaması ve sonrasında bırakması anlamına gelebileceğini bunun da zaman ve para kaybına neden olacağını belirterek bakanlığın bu hususta da mutlaka sınavlı ve liyakatli bir dereceleme sistemi yapması gerektiğinin önemini belirtmiştir.⁴⁴³

1945 Yılı Yedi Aylık Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, haşeratın öldürülmesi için son zamanların keşiflerinden olan D.T.T. hakkında bilgi istemiştir.⁴⁴⁴

Orman Genel Müdürlüğü 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, Mersin Orman Revir İdaresi'nin tapu senetlerini ve mahkeme ilamlarını tanımadığını madde madde göstererek şikâyet eden mektuplar aldığını belirtmiş ve bu husus hakkında bakanlığın da bilgisi olduğunu düşündüğünü ifade ettikten sonra konuyla ilgili izahat istemiştir.⁴⁴⁵

⁴⁴² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.23, 12.01.1945, s.63, 64.

⁴⁴³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.60, 23.05.1945, s.303, 304.

⁴⁴⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.64, 28.05.1946, s.436.

⁴⁴⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVII, B.66, 30.05.1945, s.547.

Maliye Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, I. Dünya Savaşı'ndan önce emeklilerin altın üzerinden maaş aldıklarını ve maddi durumlarının iyi olduğunu ancak savaş sonrası bu durumun kâğıt parayla maaş alınmak suretiyle bozulduğunu söyleyerek, bu durumun da 1930 yılına kadar sürdüğünü belirtmiştir. 1930 yılında çıkarılan kanunla emeklilerin durumlarının düzeltildiğini; ama iyileştirmenin bu tarihten önce emekli olanları kapsamadığını söylemiştir. Emekli olanların sayısının az olduğundan bahisle bu kanuna daha önceden emekli olmuş olan kişilerinde eklenmesini istemiştir. Bunun yanında emeklilerden bir kısmının bakanlıklar çalıştırmakta iken, prensip kararınca bu kişilerin işten çıkarılmaya başlandığını bunun da doğru bir uygulama olmadığını ifade ederek bu hususta da bir düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴⁶

1946 Yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, İsmail Hakkı Baltacı tarafından ifade edilen profesörlerin kitap yazmak için zorlanmaması ve serbest bırakılması gerektiği fikrine katılmadığını söyleyerek, bu ifadelerin profesörler yönünden söylenmiş olduğunu belirtmiştir. Kitaplarının olmaması nedeniyle yüksekokulda okuyan öğrencilerin yaşadıkları zorluklar hakkında örnekler verdikten sonra bu kitapların mutlaka basılması gerektiğini, aksi durumda öğrencilerin daha çok zaman zorlanacaklarını belirtmiştir. Daha önceki farklı zamanlarda da aynı konuyu ifade ettiğini belirterek Milli Eğitim Bakanı'nın da bu hususta desteği olduğunu, profesörlerin mutlaka kendi alanlarıyla ilgili kitap basmaları gerektiğini belirtmiş ve bunun eğitim-öğretim ve öğrenciler açısından da hayati önem taşıdığını belirtmiştir.⁴⁴⁷

1946 Yılı Orman Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, 1937 yılındaki kanunla keçinin ormana girmesinin yasaklanmasının ormanın faydaları lehinde iyi bir çalışma olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında 3116 sayılı kanunun tek taraflı hazırlandığını, kendisine otlak verilen köylüleri için sorun olmamakla birlikte, göçebe olarak hayvancılık yapanlar için problem teşkil edeceğini söyleyerek, göçebe olan insanların kanunlarla keçiler arasında kaldığını belirtmiştir. Göçebe olan kişiler için debir düzenleme yapılması gerektiğini, iskân edilebilecek yer olarak da Göksu Barajı ile Silifke arasındaki arazinin olabirliğini söylemiştir. Bu kişilerin keçilerinin de mutlaka belirli bir miktarla ellerinden alınması gerektiğini söyleyerek, hükümetin bu soruna acil çözüm bulmasını istemiştir. Bu kişilerin hayvanlarını beslemeleri için mutlaka otlak kullanmak

⁴⁴⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.16, 21.12.1945, s.270, 271.*

⁴⁴⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.17, 24.12.1945, s.327.*

isteyeceklerini ve bunun da ormana zarar vereceği, aksi durumda hayvanların telef olacağını ve bunun da inanılmaz büyük bir maddi zarar doğacağını belirleterek, bu meselenin bir hükümet meselesi olduğundan bahsetmiş ve İçişleri ile Sağlık Bakanlığı'nın da Orman Bakanlığı'yla birlikte bu soruna ivedi bir çözüm bulmasını istemiştir.⁴⁴⁸

Cevat İlman Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, ilgili şahsın 1928 senesinde dördüncü sınıfı okumuş ve üç sene sonra 1931 senesinde sınava girmek için müracaat etmiş olduğunu, bu kişinin kanun çıkmadan önce bu sınava girip girilemeyeceğini araştırdığını ve giremeyecek durumda olduğu cevabını hukuk müşavirliğinden öğrendikten sonra kendi fikrinin de sınava girememesi yönünde oluştuğunu belirtmiştir.⁴⁴⁹

Üniversiteler Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, öğrencilerin not tutmada çekmiş oldukları sıkıntılardan hareketle, öğrencilerin kitaplara olan ihtiyaçlarına ve kitap gereksinimine değinmiştir. Üniversitelere tefekkür ve laboratuvar yeri denilmesinin karşısında, bunların yapılabilmesi için mutlaka tatbikat nazariyeleri kaideleri formülleri olduğunu ve bunların da ancak ve ancak kitapla halledilebileceğini belirtmiştir. Ülkemiz eğitiminde yaşanan zorluklar hakkında örnekler verdikten sonra Avrupa'da kütüphanelerin olmasından ve kitaplara da ulaşılabilmesinden bahsetmiştir. Profesörlerin zaten tez hazırladıklarını, bunların kitaplaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin imtihanlarını vermek zorunda olduklarından dolayı birkaç yıl içerisinde profesörlerin alanlarına ait ders kitaplarını hazırlamak, yazmak zorunda kaldıklarından bahsetmiştir.⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XX, B.21, 28.12.1945, s.609, 610.

⁴⁴⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIII, B.50, 15.05.1946, s.71.

⁴⁵⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.62, 11.06.1946, s.146, 147.

VII. BÖLÜM

1. VIII. DÖNEM İÇEL MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

ALİ MENTEŞOĞLU (1528)

1.1. ALİ MENTEŞOĞLU

1.1.1. Hayatı

Baba adı Mustafa, anne adı Emine Fatma olup, Tarsus'un Koçmarlı Köyü'nde 1903 yılında dünyaya gelmiştir. İlkokul ve ortaokul eğitimini Tarsus'un İttihat ve Terakki Okulu'nda, lise eğitimini de Adana'da tamamladıktan sonra İstanbul Selimiye Baytar Mektebi Ali'sine daha sonra Fen Fakültesi ve İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi'ne devam etmiş ve birincilik derecesiyle 1931 yılında başarıyla mezun olmuştur. Üniversite eğitimi aldığı dönem içerisinde aynı zamanda 04 Kasım 1926 tarihiyle 26 Ağustos 1931 tarihi arasında İstanbul Kadıköy Saint Josep Fransız Erkek Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır. 1931 yılında üniversiteden mezuniyetinin ardından tayini Bayburt Hükümet Tabipliği 'ne çıkmış ve burada yapmış olduğu bir buçuk yıllık vazifesinin nihayetinde de Ankara merkez hıfzıssıhha müessesesi bakteriyoloji asistanlığı görevine getirilmiştir. Bu müessesede dokuz ay kadar bir süre vazifesini ifa ettikten sonra bahçe hükümet tabibi olmuş, askerlik görevinin ardından da 1934 yılı sonlarında eğitimini tamamlamak için üç yıla yakın bir süre çalışacak olduğu Paris Pasteur Enstitüsüne gönderilmiştir.⁴⁵¹ Paris'in de farklı hastanelerinde ve tıp fakültesinde görevler yaptıktan sonra hıfzıssıhha ve malaryoloji diplomaları ile Pasteur Enstitüsü'nden yüksek bakteriyoloji ve bulaşıcı hastalıklar sertifikası alarak 1937 yılı ortasında memlekete dönmüştür. Yurda dönmesinin ardından

⁴⁵¹ BCA, Kararname, 30.18.1.2 , 88.80.10, 25.08.1939.

1947 senesine kadar hıfzıssıhha mektebi öğretmenliği, sağlık bakanlığı seyyar emraz-ı sariye mütehassıslığı, merkez hıfzıssıhha müessesesi serum ve aşı mütehassıslığı ve gene bu müessesede müdür yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Fransızca bilmektedir. Avrupa’da bulunduğu zaman zarfında Fransızca, yurda döndükten sonra da -Adana ve Ankara’da çalıştığı sıralarda- Türkçe olarak dergilerde yayımlanmış olan on beşe yakın orijinal çalışmalar ortaya koymuştur. Memlekette kullanılmış olan tifo-tifüs karma aşısını yapmış ve 1939 yılında II. Dünya Savaşı’nın başlamasının ardından Tunus, Fas, Cezayir ve Fransa’ya giderek⁴⁵² tifüs tetkikleri yapmıştır. Bu araştırmasının ardından yurda döndüğünde tifüs servisi kurmuştur. Amerika ve Almanların da beğenisi kazanmış olan ve aşı hazırlanmasında kolaylık sağlayan bir cihaz ortaya koymuş ve bu çalışması da Sağlık Bakanlığı tarafından takdirle karşılanmıştır. Yapılmış olan ara seçimle 16 Ekim 1949 tarihinde CHP İçel milletvekili olarak meclise girene kadar Adana ilinde Sağlık Bakanlığı izniyle çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bu dönem içerisinde 07 Kasım 1949 tarihinde TBMM Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliği görevini yapmıştır. 1957 tarihinde yapılmış olan XI. Dönem seçimlerinde Adana’dan CHP milletvekili olarak Meclise girmiş olan Menteşoğlu, 13 Temmuz 1968 tarihinde görev yapmış olduğu Adana Hıfzıssıhha Enstitüsü Müdürlüğü’nden yaş haddi dolayısıyla emekli olmuştur. Ayşe Bedrünisa Hanım’la evli olup, Linda adında bir çocuk sahibi olan Menteşoğlu⁴⁵³ 30.09.1968 tarihinde vefat etmiştir.⁴⁵⁴

1.1.2. Meclis Faaliyetleri

1.1.2.1. Konuşmaları

İçel milletvekili olarak seçilerek and içmiştir.⁴⁵⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, sanat enstitülerinin birçok yerde şube açmasını istediğini belirterek, daha önce sanat okulu yapılması için arazi tahsisinin de belediye tarafından yapılmış olduğu seçim bölgesi Tarsus’a bu güne kadar

⁴⁵² BCA, Kararname, 30.18.1.2, 89.116.1, 12 Kanunuevvel 1939.

⁴⁵³ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.517, 518.

⁴⁵⁴ Sema Yıldırım, ve Behçet Kemal Zeynel, *TBMM Albümü 1920-2010*. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C. II. Ankara 2010, s.473.

⁴⁵⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXI, B.1, 01.11.1949, s.10.

yapılacağı vaat edilen bu iş için bakanlık tarafından herhangi bir ödeme yapılmadığını söyleyerek bu ödemenin yapılmasını rica etmiştir. Çukurova Bölgesi'nin makinalı tarım yapılan bir yer olduğundan, tarım makinalarının bozulması durumunda da tamir edilecek bir atölyenin olmadığından bahisle halkın makine aleyhinde durmaya başladığını ifade etmiştir. Yöre çocuklarının civar illerde eğitim aldığından bahsetmiş ve sanat okulunun bu bölge için gerekliliğini bir kez daha belirtmiştir. Kız Sanat Enstitüleri'nin de memleket için büyük fayda sağlayacağını belirterek Tarsus'ta kız enstitüsünün de bulunmadığını söylemiş ve bu okulun da açılmasını rica etmiştir. Ortaokulların durumlarından, bu yöredeki okulların yapımında vatandaşların yardım ettiğinden bahsederek halihazırda ortaokulsuz kazaların bulunduğunu, bu kazalardaki arazilerin kurak ve insanların da fakir olduğunu söyleyerek hükümetin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yardım etmesi hususunda ricada bulunmuştur.⁴⁵⁶

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1950 Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, Ova ve dağ köylerinin içinde susuz köylerin olduğundan bahisle, bu köylerin neresinde su olup olmadığını mühendislerin ya da hidro-jeologların araştırarak bilgi vermesini, böylece halkın boşuna su çıkarmak için uğraş vermesinin de önüne geçilmesini istemiştir. Bu çalışmalar neticesinde su bulunan yerlere kompresörlü yahut da el ile işleyen artezyen kuyularının açılarak insanların uzak yerlerden sırtlarında su getirmelerinin engelleneceğini ve bu çalışmalarla da en azından içme sularının çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Seyhan ile Berdan arasındaki arazilerdeki yol hususundaki sıkıntılarından ve kışın karşılaşılan güçlükten bahsetmiştir. Yeni yapılan yolların manda arabalarıyla bozulduğundan dolayı köylülerin bu arabalarla yürüyebileceği uygun yan yolların inşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çukurova'da bulunan Aynaz Bataklığı hakkında bilgi vererek bu bataklığın kurutulup ağaçlandırılması için Bayındırlık Bakanlığı'ndan ricada bulunmuştur. Mersin Limanı'nın 1926'da alınan karara rağmen farklı sebeplerden dolayı yapılamadığını söylemiş, ülkemizin Akdeniz'de sadece küçük bir liman olan İskenderun Limanı varken, komşularımızda Port, Hayfa, Yafa, Beyrut bir de Lazkiye limanlarının olduğundan bahsetmiş ve bir an önce Mersin Limanı'nın tamamlanması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.49, 17.02.1950, s.818, 819.

⁴⁵⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.51, 20.02.1950, s.907, 908.

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bu sene içerisinde havanın çok soğuk olması dolayısıyla narenciye ürünlerini soğuk almış ve çiftçinin çok büyük zarar ettiğini söylemiştir. İç pazara sevk edilen ürünlerin yerli mahsul çıktından sonra satılmasının güç olduğunu söyleyerek, güney ve batı illerinin bazılarının yurt dışına ürün sevkiyatı yaptığını belirtmiştir. İçel ilinin bu yerler arasında olmadığını, oysa İçel'in de Filistin'e ürün satabileceğini belirterek bu hususta Filistin kapısının açılmasını istemiştir. Ziraat Bankası'nın kurulmuş olduğu zamandan beri çiftçiye birçok yardımlar yaptığından bahsederek, bankanın ayırdığı plasmanın yüzde otuz, kırk olduğunu ve çiftçinin kalan kredi ihtiyacını tüccarlardan aldığını belirterek bu yıl için gelir vergisinin yürürlüğe girmesi dolayısıyla bu tüccar sanayicilerin kredileri kestiğini belirtmiştir. Bu sebepten dolayı zorda kalacak olan çiftçilerimiz borçlarını ödeyebilmeleri ve ürünlerini çıkarabilmeleri için Ziraat Bankası'nın daha büyük krediler sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Bunların yanında çevre ülkelere göre mazottaki pahalılıktan bahsederek bu pahalılığın sebebinin neler olduğunun açıklanmasını ilgili bakan beyden rica etmiştir.⁴⁵⁸

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1950 Yılı bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bakanlığın sıtmaya karşı kazanmış olduğu başarıyı övmüş, tüberküloz için almış olduğu tedbirleri de yerinde bulduğunu söyledikten sonra BCG tatbikatının da daha geniş bir şekilde çocuklara tatbik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. İlaç meselesinin fakir halkı zor durumda bıraktığını belirterek, maliyeti azaltma adına, verem ilaçları gibi gümrükleri azaltılmış olan ilaçların çoğaltılması gerektiğini söylemiştir. Laboratuvarda çalışıp da mesleğinden dolayı sakat kalan, ölen kişiler olduğundan bahisle bu durumda olan kişiler için yapılmış olan özel bir yardım kanununun olmadığını, bu durumda olan kişilerin yaşadığı zorluklardan bahsetmiş ve bu kişiler için geçmişi de kapsayan bir özel kanun yapılmasını rica etmiştir. Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün döner sermaye sorununun bakanlıkça halledilmesini, müessesenin hayvanlarının şehrin içinde kalıp ekonomik ve sağlık bakımından sorun teşkil ettiğini belirterek, buradaki hayvanlar için bir çiftlik kurulup nakledilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu enstitüde çalışan laborantların da mutlaka bir ihtisas mektebinden mezun olmuş olmaları gerektiğini ve bu kişilerin durumlarının iş kanunu kapsamında değerlendirilmesinin önemini belirtmiştir. Yaylalara çıkan insanlar için sağlık problemi

⁴⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.53, 22.02.1950, s.1008,1009.

yaşamaları durumunda müdahale edebilecek bir hususi teşkilat yapılmasının gerekliliğinden bahsederek, bunun da özel hastaneler talimatnamesi içinde yer almasını istemiştir.⁴⁵⁹

Aziz KÖKSAL (1402)

1.2. AZİZ KÖKSAL

1.2.1. Hayatı

Babası Molla Mustafa, annesi Zeliha Hanım olup Tarsus Yenice Bucağı Konaklar köyünde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Tarsus'ta, ortaöğrenimini Adana Lisesi'nde ve yükseköğrenimini de İstanbul Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde tamamlayarak 1919 yılında başarıyla mezun olmuştur. 16 Haziran 1920 tarihinde yedek tabip yüzbaşı rütbesiyle Kuva-yi Milliye'nin güney cephesine katılmıştır. Kavaklıhan grup tabipliği görevini yapmıştır. Yenice hastanesini kurmuş ve daha sonraları sağ cenah bölge baştabipliği vazifesinde bulunmuştur. 21 Mayıs 1921 tarihinde askerlik vazifesi bitmiş ve terhis edildikten sonra 22 Haziran 1921 tarihinde Tarsus hükümet tabipliği görevine getirilmiş, bu vazifeden yaklaşık altı yıl sonra da istifa ederek 1927 yılında Mersin Nusaybin Demiryolları başhekimliği görevine başlamıştır. 1935 yılının Ocak ayında Heybeliada'da bulunan Verem Sanatoryumu asistanlığına, kısa bir süre sonra 1936 yılının haziran ayında çocuk hastanesi asistanlığına tayin edilmiştir. Eylül 1937 tarihinde Elazığ Memleket Hastanesi dahiliye mütehassıslığına, Temmuz 1938 tarihinde Uşak Memleket Hastanesi dahiliye mütehassıslığına ve Eylül 1945 tarihinde de Haydarpaşa Emrazı Sariye Hastanesi dahiliye

⁴⁵⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.54, 23.02.1950, s.1075,1076.

mühassıslığına tayin olmuştur.⁴⁶⁰ 29 Temmuz 1946 seçimlerinde VIII. Dönem İçel milletvekili olarak DP çatısı altında meclise girmiş ve 12 Ağustos 1946 tarihinde seçilmiş olduğu Milli Savunma Komisyonu üyeliğine, 11 Kasım 1946, 05 Kasım 1948 ve 07 Kasım 1949 tarihlerinde üç defa daha yeniden seçilmiştir. 05 Kasım 1947 tarihinde Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Fransızca bilen Köksal İçel milletvekilliğine IX. ve X. Dönemlerde yeniden seçilmiştir. Evli ve iki çocuk babası olup, 26 Kasım 1962 tarihinde İstanbul'da ölmüş ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁴⁶¹

1.2.2. Meclis Faaliyetleri

1.2.2.1. Konuşmaları

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın 1948 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, müzakerenin kafi olduğuna dair önerenin kabul edilmemesini, zira temas edeceği noktalar olduğunu beyan ederek konuşma süresi istemiştir. Bu süre içinde, verem hastalığının tehlikesinden ve sıkıntılarından bahsetmiş, acil tedbir alınması gereken bir hastanın tedavi sırasının ancak 12 ila 15 ay arasında geldiğini söyleyerek durumun vahametini dikkat çekmiştir. Verem hastalığıyla mücadele amacıyla kurulmuş olan sanatoryumların genellikle İstanbul tarafında kurulmuş olduğunu ve bunun olmadığını, bakanlığın sanatoryumları Anadolu'nun her yanına yapmasının daha faydalı olacağı belirtmiştir. Ayrıca Heybeli Ada'da kurulmuş olan sanatoryumun, lükse kaçan gereksiz harcamalarla, maliyetinin fazlalığından bahsetmiş bu şekilde israfa dayalı lüks harcamalar yapmak yerine daha çok kişinin faydalanabileceği sanatoryumlar yapılabileceğini söyleyerek yapılan bu işin yanlışlığına değinmiştir. Kemik tüberkülozuna memlekette gereken önemin verilmediğini ve Balta Limanı Hastanesi'nin tek başına buna yetmeyeceğini, birkaç tane daha bu alanda hastane yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu ikisinin dışındaki hastanelerin de durumlarının iyi olmadığından, bütçelerinin yetersiz olduğundan ve doğum hastanelerine olan ihtiyaçtan bahsetmiştir. Osmanlı devrinde tıbben hiçbir şey yapılmadığı fikrine katılmadığını, bu şekildeki bir düşüncenin o döneme yapılacak bir haksızlık olacağını belirtmiştir. Tıp Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin yurt sorunları yaşadığını ve bu sorunun yaşanmasına sebep olan bakanlık ve yurt müdürlüğünün

⁴⁶⁰ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954)*. TBMM Vakfı Yayınları, C. VII, Ankara 1998, s.473, 474.

⁴⁶¹ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.515, 516.

kanuna aykırı davrandığını belirterek bu hususun tekrar etmemesi noktasında ilgililerden özel ricada bulunmuştur.⁴⁶²

Cumhurbaşkanlığı 1949 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, farklı milletlerin cumhurbaşkanlarının hademe ve memurlarına yiyecek ve barınma masrafı verilip verilmediğini sormuştur. Başbakan yardımcısı Nihat Erim her devletin farklı uygulaması olduğunu söylemiş, ABD örneğini de vererek bu sorusuna cevap vermiştir.⁴⁶³

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, 11. maddenin son fıkrasında cümlelerin doğru olmadığını sebepleriyle birlikte açıklamış ve düzenlenmesi gerektiğini belirtmiş ayrıca “muayene eder” tabirinin de kaldırılmasını rica etmiştir.⁴⁶⁴

Kanunun 65. maddesinde geçen “ameliyat sebebi” yerine “ameliyat yüzünden” demenin daha doğru olacağını sebepleriyle birlikte açıklamış ve bu şekilde değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁶⁵

Kocaeli Milletvekili Fuad Balkan’ın Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu’nun 25. maddesinin Son Fıkrasının Yorumlamasına Dair Önergesi ve Milli Savunma, Maliye ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle yapılan görüşmede, usul hakkında konuşmak için söz istemiştir. Söz konusu vakayı ayrıntılarıyla bildiğinden dolayı Tekeli’nin durumu hakkında malumat vermek istemiş ancak başkan tarafından kabul edilmemiştir. Heyetin bu konu üzerinde aydınlanmak isteyeceğine dair görüş belirtmiştir.⁴⁶⁶

Türk Ceza Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, demokrasinin kaidelerine riayet edildiği takdirde her şeyin yerine getirilmiş olacağını söylemiştir.⁴⁶⁷

Başbakan tarafından: hükümetin tek hedefinin memlekette huzur ve sükunu muhafaza ederek demokrasinin ilmi esaslara ve medeni memleketlerde görülen şekline

⁴⁶² Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.27, 30.12.1947, s.736-738.

⁴⁶³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XVI, B.49, 22.02.1949, s.423.

⁴⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIX, B.89, 20.05.1949, s.571.

⁴⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIX, B.92, 25.05.1949, s.805.

⁴⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIX, B.90, 23.05.1949, s.592.

⁴⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.104, 08.06.1949, s.593.

uygun olarak inkişafının hazırlandığının belirtilmesine, oturduğu yerden “-bu kanunla olmaz!” diyerek tepki göstermiştir.⁴⁶⁸

İzmir Avukatlarından Rauf Onursal Hakkında Verilen Tevkif Kararının İnfaz Edilmesi Sebebine Dair Olan Soru münasebetiyle ilgili yapılan görüşmede, Edremit belediye başkanının kendisinin af müzakerelerini balkondan kaçak olarak dinlemiş olduğunu söyleyerek neden kendisine takrir verilmediğini sormuş ve bu yaşanan olaya tepki göstermiştir.⁴⁶⁹

Binbaşı Bilal Eşi Hikmet Ateş Yavuz Hakkında Geçici Dilekçe ve Milli Savunma Komisyonları Raporları münasebetiyle yapılan görüşmede, binbaşının Sarıkamış Muharebesi’nde esir olduğunu, akabinde Rusya’ya sevk edilerek kamp hayatını yaşadığını ve görgü tanıklarının da yaralı olmadığı noktasındaki beyanlarını paylaşmıştır. Bu kişinin yaralanarak öldüğüne dair bir emare olmadığına, aksine hiç yara almamış olduğuna dair yapılan şahitliklere değindikten sonra şehit vazifesinin tahakkuk etmediğini, yapılabilecek olan bir yardımın doğru bir hareket olmayıp, aksine kanunsuzluk olacağını söyleyerek bu işten çekinilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁷⁰

Milli Savunma Bakanlığı 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, ordunun sağlık teçhizatının iyi olmadığından bahsetmiştir. Bu sebeple de askerin iklim şartlarına intibak edemediği için hastalıklar meydana geldiğini ve bu hastalıkların da tedavisinin yapılamadığını belirtmiştir. En tehlikeli hastalıkların başında veremin geldiğini söyleyerek bu hastalığa yakalanmış olan askerlerin hava değişimi için memleketlerine gönderilmesini de bir cinayet gibi yorumlamıştır. Hastalığa yakalananların hava değişimine gönderilmesini doğru bulmayarak hastanelere alınması gerektiğini belirtmiştir. İstanbul’daki Eski Gülhane Hastanesi yerine yapılan askeri verem hastanesinin yerinin çok yanlış olduğunu, orada hastalığı tedavi etmekten ziyade hastalığı körükleyecek bir rüzgâr olduğunu söyleyerek, verem hastaneleri ve sanatoryumlarını çoğaltmak gerektiğini belirtmiştir.⁴⁷¹

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, tek parti döneminde her vekilin kendi bölgesi için bir

⁴⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XX, B.104, 08.06.1949, s.597.

⁴⁶⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXI, B.9, 25.11.1949, s.171.

⁴⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXII, B.14, 07.12.1979, s.82.

⁴⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.46, 14.02.1950, s.596.

şeyler yapma gayretinin ön plana çıkmış olması nedeniyle su-sulama işlerinde başarılı olunamadığını söyleyerek, Çukurova'yı da bu yapılmış olan yanlış su işlerine örnek göstermiş ve hakim olan bu zihniyetin değişmesi gerektiğini belirtmiştir. Yerel memleketçilik yapmak yerine bereketli olan ve yatırım yapıldığında karşılığının alınabileceği yerlere para aktarılmasının ülke menfaatine olduğunu ifade etmiştir. Hükümetlerin devletin parasını Türkiye'ye serptiğinden dolayı randıman alamayıp kalkınmadığını ve yokluk çekildiğini söyleyerek, bunun yerine kaynakların daha programlı bir şekilde harcanması gerektiğinden bahsetmiştir. Kaynakların her sene başka yere aktarılması yerine bir yere aktarılmasını, belirli bir bölgenin canlandırılmasını yani bir iş bitmeden diğer bir işe başlanmaması gerektiğini belirterek, mevcut usulden vazgeçilmesini istemiştir.⁴⁷²

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, denizaltı servetinden istifade edilemediğinden söz etmiştir. Balık ve balıkçılık sanayiinin ne denli önemli bir gelir kapısı olduğundan bahsederek, Türkiye'nin bu serveti kullanamadığını, açlık ve sefalet içinde kalmasının da bir kader olmadığını söylemiştir. Bunun için de deniz mahsullerine teşvik vererek bu işlerde girişimcilere yardımcı olmak gerektiğinden bahsetmiştir. Rusya ve Japonya'dan örnek vererek bu alanda yapılabilecek ihracatın büyüklüğüne değinmiştir. Seçim kaygıları dolayısıyla balıkçılık sanayiine engel olunarak ve bu hususta yanlış yapıldığını belirtmiştir. İçel'de yaşanan don nedeniyle çiftçilerin çok büyük zarara uğramış olduğunu, zararlarını telafi edebilmek için de Ziraat Bankası'na borçlandıklarını söyledikten sonra borçlanmış olan çiftçilerin borçlarını ödeme hususundaki ümit ve istikballerinin kırılmaması için borçların tecilini ve uzun vadelere bölünmesini istemiştir.⁴⁷³

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, Sağlık Bakanı'nın bütçe görüşmesinde sağlık teşkilatımızın mükemmelliğinden bahsettiğini belirterek, bunun doğruyu yansıtmadığını ve sıhhiye teşkilatının memleket ihtiyacını karşılamadığını örnekler vererek anlatmıştır. Sıhhiye teşkilatının önemli bir kısmının hususi idarelerde olduğunu, bu sebepten dolayı da tam manasıyla teşkilatların gelişmesinin mümkün olmadığını ve bu teşkilatın hiç vakit kaybetmeden genel bütçeye bağlanması gerektiğini

⁴⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.52, 21.02.1950, s.965, 968.

⁴⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.53, 22.02.1950, s.1019, 1020.

söylemiştir. Verem hastalığına sebep olan unsuların başında fakirlik ve yoksulluk olduğundan bahsederek, hükümetin öncelikle sefaletle çözüm bulmasını, aksi durumda bu hastalığın çözümünün görülmediğini belirtmiştir.⁴⁷⁴

Eskişehir Sel Baskını münasebetiyle yapılan görüşmede, Eskişehir’deki durumu oraya gidip gören kişilerin aktarması üzerine bu kişilerin hükümet tarafından görevlendirip görevlendirilmediğini sormuştur. Görevlendirmelerin hükümetçe yapılmadığının söylenmesi üzerine de bu işin hükümetin işi olduğunu belirleterek, kendi namına giden kişilerin izahatına gerek olmadığını belirtmiştir.⁴⁷⁵

Celâl RAMAZANOĞLU (1403)

1.3. CELAL RAMAZANOĞLU

1.3.1. Hayatı

Babası Hamza Efendi annesi Rabia Hanım olup Tarsus’un Kızılmurat Mahallesinde 1896 tarihinde dünyaya gelmiştir. Adana Lisesi’nden mezun olarak Tıp Fakültesi’ne girmiş ve 1919 tarihinde başarıyla mezun olmuştur. Dahiliye uzmanıdır. Kızılay 5. Sıhhi İmdat Grubu’yla birlikte Kurtuluş Savaşı’na katılmış, Aydın ile Nazilli bölgelerinde görev yapmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın akabinde Adana Gureba Hastanesi’ne dahiliye uzmanı olarak tayin olmuştur. Şubat 1927 tarihinde bu görevdeki kadronun kaldırılması üzerine 12 Kasım 1927 tarihinde Adana Muhtelif Ortaokul doktorluğuna görevlendirilmiş, 01 Nisan 1928 tarihinde Adana Erkek Lisesi hekimliğine ve kısa bir süre sonra da 12 Mayıs 1928 tarihinde Tarsus Hastanesi’ne atanmıştır. Tarsus Hastanesi’ndeki vazifesi 04 Kasım 1935

⁴⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.54, 23.02.1950, s.1072, 1073.

⁴⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXV, B.63, 13.03.1950, s.397.

tarihinde istifa edene kadar devam etmiştir. 26 Aralık 1938 tarihinde Tarsus Belediye Başkanlığı ve İçel İl Genel Meclisi üyeliğine seçilmiştir. 07 Şubat 1941 tarihinde askerlik vazifesini ifa etmesi için yedek tabip yüzbaşı rütbesiyle silahaltına alınmış ve 27 Mayıs 1942 tarihinde terhis olduktan sonra Tarsus belediye başkanlığı görevine devam etmiştir. 27 Ekim 1945 tarihinde yeniden tabip yüzbaşı rütbesiyle ikinci kez askere alınmış ve Kayseri Askeri Hastanesi'nde görev yapmakta iken 29 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlerde DP listesinden İçel milletvekili seçilerek askerlikten terhis olmuş ve 05 Ağustos 1946 tarihinde de meclise katılmıştır.⁴⁷⁶ 12 Ağustos 1946 tarihinde seçilmiş olduğu TBMM Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliği 11 Kasım 1946 ve 05 Kasım 1947 tarihlerinde yapılan seçimlerle iki yıl defa daha tekrarlanmış; 5 Kasım 1948 tarihinde Maliye Komisyonu üyeliğine, 07 Kasım 1949 tarihinde de Milli Savunma Komisyon üyeliğine seçilmiştir.⁴⁷⁷ IX. dönem İçel, X. dönem Hatay ve XI. dönem İstanbul milletvekili olarak mecliste yasama faaliyetinde bulunmuştur. 17083 numara ile İstiklal Madalyası sahibidir. 1960 darbesi sonrası Yassıada Yüksek Adalet Divanı tarafından “Anayasayı çiğnediği suçlamasıyla” beş yıl ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Emekli olduktan sonra serbest hekimlik ve çiftçilikle meşgul olan Ramazanoğlu, evli ve bir çocuk babasıdır. 12 Ağustos 1965 tarihinde vefat etmiş ve İstanbul'da Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁴⁷⁸

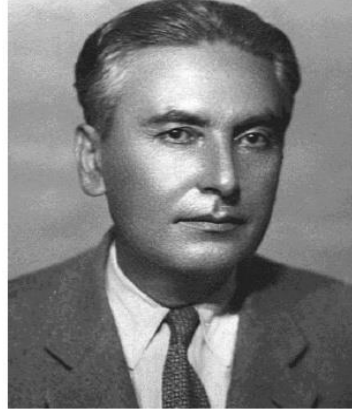
1.3.2. Meclis Faaliyetleri

TBMM Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyeliğinde üç dönem bulunmuş bunun yanında maliye komisyonu ve milli savunma komisyonlarında da görev almıştır. Komisyon üyelikleri dışında VIII. dönem meclis faaliyetleri içerisinde herhangi bir soru önergesi, takriri, teklifi ya da meclis konuşması olmamıştır.

⁴⁷⁶ Öztürk, a.g.e., s.475, 476.

⁴⁷⁷ Çufalı, a.g.e., s.519, 520.

⁴⁷⁸ Öztürk, a.g.e., s. 476.

Halil ATALAY (1399)

1.4. HALİL ATALAY

1.4.1. Hayatı

İçel Bozyazı ilçesi Gürlevik Mahallesi nüfusuna kayıtlı olup, 1901 Anamur doğumludur. Babası Mustafa Efendi, annesi Meryem Hanım'dır. Lise öğrenimini tamamlamasının ardından yedek subay piyade teğmen olarak yapmış olduğu askerliğinden 01 Mart 1943 tarihinde terhis olduktan sonra kereste ticareti ile iştigal etmiş ve iki dönem il genel meclis üyeliği yapmıştır.⁴⁷⁹ 1946 seçimlerinde VIII. dönem İçel milletvekili seçilerek Demokrat Parti çatısı altında meclise girmiştir. 12 Ağustos 1946 tarihinde seçilmiş olduğu TBMM Ticaret Komisyonu üyeliğine 11 Kasım 1946, 05 Kasım 1947 ve 05 Kasım 1948 tarihlerinde üç kere daha seçilmiştir. Bu komisyon üyeliklerinin yanında 05 Kasım 1948 tarihinde Tarım Komisyonu üyeliğine ve 07 Kasım 1949 tarihinde ise Ekonomi ve Ticaret Komisyonu üyeliklerine seçilerek görev yapmıştır. 1950 seçimlerinde IX. dönem İçel milletvekili olarak seçilmiş ve bu dönemin sonunda siyasi yaşamı bırakarak ticaret hayatına geri dönmüştür.⁴⁸⁰ Selime Hanım ile evli olup, iki çocuk babası olan Atalay, 22 Nisan 1972 tarihinde vefat etmiş ve cenazesi İçel'in Bozyazı Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁴⁸¹

⁴⁷⁹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 467.

⁴⁸⁰ Çufalı, *a.g.e.*, s.509.

⁴⁸¹ Öztürk, s.467.

1.4.2. Meclis Faaliyetleri

1.4.2.1. Konuşmaları

Köy okullarının tamamlanması için, köy sandıklarına yardım maksadıyla İçel iline tahsis edilmiş olan paradan bir kısmının Çavuşlu köyüne aktarıldığını ve buraya aktarılan parayla da Millî Eğitim Müdürlüğü'ne jeep ve kamyon alındığını öğrendiğini belirterek, “Köy okullarına yardım için hükümetçe tahsis olan paraların ne şekilde harcandığını⁴⁸² ve bununla ilgili olarak bakanlıkça bir talimatnamenin olup olmadığını, hangi esaslara göre ilçelere para aktarıldığını ve köy okullarının inşaatı için de illere tahsis edilen para ile kamyon ve jeep vb. gibi vasıtalar alınmasının kanuna uygun olup olmadığını” beş maddelik bir soru şeklinde sorarak, Milli Eğitim Bakanı'nın cevaplamasını istemiştir.⁴⁸³

Bakan tarafından verilmiş olan cevabı yetersiz bulmuş ve yapılan işin 3827 sayılı kanuna aykırı olduğunu ifade ederek, jeep ve kamyonun okullar için verilen paradan alındığının açık olduğunu belirtmiştir. Bu durumu Sayıştay'ın incelemesi durumunda mutlaka cezai bedelinin çıkacağını ve bu araçları usulsüzce alan kişilerin usulüne uygun kullanacağını da düşünmediğini ifade etmiştir. Bu usulsüzlüğü milli eğitim müdürünün kendisinin ifade ettiğini belirttikten sonra yapılan işin doğru olmadığını, ilçe müdürünün bakanlığın ihmali dolayısıyla kendisinin yasa uygulayıcı memur olduğunu unutarak, sanki yasa koyucuymuş gibi gördüğünü söyleyerek buna da müsaade edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁸⁴

1.4.2.2. Takrirleri

İçişleri Bakanı'nın yazılı olarak cevaplaması istemiyle: Özel idaresine ait Akkahve adlı binanın belediyeye satışı, Çocuk Esirgeme Kurumu sinema binasının sebze haline kalbi ve Anamur Belediyesi için satın alınan dinamo ile 1946 da Mersin'de yapılan belediye seçimine ilişkin konuları içeren soru takriri vermiştir.⁴⁸⁵

İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle tarafından “09 Kasım 1948 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yüksek Makamına 18 Eylül 1948 gün ve Genel Kâtiplik Kanunlar Müdürlüğü 3589/2401 sayılı yazıları karşılığıdır.” başlığıyla verilmiş olan

⁴⁸² BCA, 30.1.0.0 , 53.317.1, 07.10.1947.

⁴⁸³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.3, 07.11.1947, s.22.

⁴⁸⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VII, B.3, 07.11.1947, s.25, 26.

⁴⁸⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIII, B.2, 05.11.1948, s.12.

takririne yazılı olarak madde madde gereken cevabı vermiş ve konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁸⁶

Haydar ASLAN (201)

1.5. HAYDAR ASLAN

1.5.1. Hayatı

Eski mülkiye kaymakamlarından Lütfi Bey'in oğlu olup İçel-Gülnar İlçesi'nde 1885 tarihinde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaöğretimini tamamladıktan sonra Trablusşam'da lise öğrenimini almış ve İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesi'ne yerleşmiş, bu okuldan da 28 Eylül 1909 tarihinde başarıyla mezun olmuştur. Mezuniyetinin hemen ardından 08 Kasım 1909 tarihinde Kosova ili Yenipazar savcı yardımcılığı görevine atanmış ve yaklaşık bir yıl sonra 28 Kasım 1928 tarihinde de Salt ilçesi savcı yardımcılığına görevlendirilmiştir. Bu görevinden 02 Haziran 1912 tarihinde Humus Bidayet Mahkemesi Başkanlığı'na terfi ederek ayrılmıştır. 03 Nisan 1913 tarihinde açığa alınan Aslan, 13 Temmuz 1914 tarihinde Hayfa Bidayet Mahkemesi Başkanlığı'na görevlendirilmiş ve yaklaşık iki yıl sonra bu görevinden alınarak 12 Mayıs 1916 tarihinde Beyrut Sult Hakimliği'ne atanmıştır. Görev yapmış olduğu Beyrut'un Kasım 1918 tarihinde Fransızlar tarafından işgal edilmesi üzerine buradaki görevinden ayrılarak Silifke'ye dönmüş ve avukatlık mesleğini icra etmeye başlamıştır. Bu süre içerisinde etrafında oluşmuş olan Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nda da görev almıştır. TBMM'nin I. dönemi için yapılmış olan milletvekilliği seçimlerinde esasında İçel milletvekili olmasına rağmen, seçilmiş olduğu Mersin milletvekilliğini tercih etmiş olan İsmail Safa Bey'den boşalan İçel vekilliğine

⁴⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XIII, B.4, 10.11.1948, s.78, 79.

getirilerek, 26 Nisan 1920 tarihinde meclise girmiştir. Hukuk Fakültesi mezunu olması sebebiyle adalet, anayasa, mali kanunlar komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulu'nda görev almıştır. Meclisin II. Toplantı yılında II. şube katipliği, III.yılında ise tetkik kurulu başkanlığı görevlerini yerine getirmiştir. Meclis içerisinde kurulmuş olan Anadolu Müdafaa-i Hukuk Gurubu'nun içerisinde muhalefette yer aldı. Bu dönem içerisinde sona eren milletvekilliğinin ardından Mersin'e dönerek avukatlık mesleğini icra etmeye devam etmiştir. 22 Mart 1930 tarihinde atanmış olduğu Silifke hazine avukatlığı vazifesinden 01 Aralık 1938 tarihinde istifa ederek tekrardan avukatlık yapmaya başlamıştır. 1946 yılında kurulmuş olan Demokrat Parti'ye katılarak siyasete yeniden atılmış ve VIII. dönemde DP İçel milletvekili seçilmiştir.⁴⁸⁷ 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonu üyeliğine seçilmiş ve bu görevini 11 Kasım 1946, 05 Kasım 1947, 05 Kasım 1948, 07 Kasım 1949 tarihlerinde yapılmış olan seçimlerde dört dönem daha devam ettirmiştir. 07 Mayıs 1948 tarihinde II. Toplantı yılında mensubu olduğu Demokrat Parti'den istifa ederek Müstakil Demokratlar Grubu'na dâhil olmuştur. Bu grubun dağılması üzerine bağımsız milletvekili olarak yasama faaliyetlerine devam etmiş ve 1950 seçimlerinden sonra da siyasetten ayrılarak avukatlık mesleğini icra etmeye devam etmiştir. Evli ve altı çocuk sahibi olan Haydar Bey, Silifke'de 20 Nisan 1963 tarihinde vefat etmiş olup, asri mezarlığa defnedilmiştir.⁴⁸⁸

1.5.2. Meclis Faaliyetleri

TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonunda görev almış komisyon üyeliği dışında VIII. Dönemde herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmamıştır.

1.6. REFİK KORALTAN

1.6.1. Meclis Faaliyetleri

Demokrat Parti çatısı altında katılmış olduğu 1946 seçimlerinde hem İçel hem İstanbul'dan milletvekili seçilmiş olup, İçel milletvekilliğini tercih etmiş olan⁴⁸⁹ Koraltan, 12 Ağustos 1946 tarihinde ad çekme suretiyle Seçim Tutanaklarını İnceleme

⁴⁸⁷ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-23)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, C.III, Ankara 1994, s.485-486.

⁴⁸⁸ Çufalı, *a.g.e.*, s.507, 508.

⁴⁸⁹ BCA, 30.10.0.0 , 77.507.5, 15.08.1946.

Komisyonu'na ve gene aynı tarihte Adalet Komisyonu'na seçilmiştir. 12 Ağustos 1946 tarihinde başlamış olan Adalet Komisyonu üyeliği, 11 Kasım 1946 ve 05 Kasım 1947 tarihinde yapılmış olan seçimlerle devam etmiştir.⁴⁹⁰ Seçim bölgesiyle ilgili olarak İçel hakkında herhangi bir yerel konuda meclis faaliyetinde bulunmamış olup, bu dönem içerisinde özellikle seçim sistemi ve gecekondulaşma gibi ulusal nitelikle konuşmalar yapmıştır.

1.6.1.1. Konuşmaları

Hükümet programı münasebetiyle yapılan görüşmede, başbakan tarafından okunmuş olan hükümet programında Demokrat Parti tarafından Fuat Köprülü'nün konuşulabilmesi için konuşmanın Cuma gününe tehirinin istemesinin Anayasa'nın 44. Maddesine uygun olduğunu söylemiştir. Mecliste ilk defa tek partinin dışında bir demokratik çalışma olduğundan bahisle, bu sürecin demokratik anlayış içinde yürütülmesi gerektiğine değinmiştir. Hükümetin kurulduğunu ve programının okunduğunu belirterek, meclisin lehte ya da aleyhte bir hafta süresince bu konuşmaların yapılacağını ve bu usulün reddi halinde daha ilk karşılaşmada böylesi bir manzaranın ortaya çıkarılmasının hem toplum vicdanında hem de dış mihraklarca umumi hayat açısından iyi görülmeceğini söyleyerek, müşterek konuşabilmeyi, demokratik davranılmasını ve tek parti harici bir meclis yapısıyla farklı fikirlerin görüşülmesine ve paylaşılmasına da alışılması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁹¹

Seçim günlerinde memlekette kanunun olmadığını bütün milletin gördüğünü söylemiştir.⁴⁹²

Balıkesir Milletvekillerinin Seçim Tutanakları Hakkında, Tutanakları İnceleme Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, Balıkesir Milletvekili Süreyya Özgeevren'in konuşması sırasında hakaretâmiz bir şekilde kişisel münakaşaya girmiş olduğunu ve kürsünün temizliğini işgal ettiğini söylemiştir.⁴⁹³

Bursa Milletvekillerinin Seçim Tutanakları Hakkında, Tutanakları İnceleme Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, maruzatının genel manada seçim

⁴⁹⁰ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.513, 514.

⁴⁹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.3, 14.08.1946, s.40, 41.

⁴⁹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.3, 14.08.1946, s.60.

⁴⁹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.8, 26.08.1946, s.145.

yolsuzlukları üzerine olacağını ve hiç kimsenin kişisel olarak algılanmamasını zira hiç kimseyle bireysel manada alakası olmadığını belirtmiştir. Görüşülmüş olan yirmi adet mazbata hakkında şikâyet ve ihbarlar olduğunu ancak bu şikâyetlerin hukuki kıymeti olmadığını, halihazırdaki şekliyle de seçim sonuçlarını değiştirmeyeceğine dair yalan yanlış fikirlerin paylaşıldığını ve bu şekildeki düşüncelerle de şikâyetlerin üzerinin kapatıldığını söylemiştir. Heyete sunacağı vesikaların Bursa’da olup biten yolsuzlukları ve kanunsuzlukları gösteren vesikalar olduğunu ve ehemmiyetle mütalaa edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bursa seçimlerinde yapılmış olan yolsuzlukların, kanunsuzlukların tahayyülün üstünde olduğunu belirterek, yaşanan şeye seçimden ziyade savaş demenin daha doğru olacağını ifade etmiştir. Seçimlerin serbest bir şekilde yapılmasına müdahale edilmesinin sadece siyasi olarak değil sosyal hayatta da ciddi yaralar açtığını örnekler vererek anlatmıştır. Komisyonun tahlillerini çok iyi yaptığını, yolsuzluk ve kanunsuzluğu belirlemesine rağmen son cihette hiçbir şey olmamış gibi takdir salahiyetiyle olayı kapattığını belirtmiştir. Seçim hilelerine ilişkin neler yapıldığı hususunu maddelerle anlatmış ve seçim yasakları kurallarına uyulmadığını ayrıntılarıyla paylaşmış, hadisenin daha iyi anlaşılmasının sağlanması amacıyla konuya ilişkin örnek vesikalar okumuştur. Sandık başkanı ve azaların imzalı vesikalarıyla sonuç vesikalarının farklı olduğunu, sandıkta Demokrat Parti’nin kazanmış olmasına rağmen gelen vesikalarda CHP’nin seçim kazandığını belirterek bu resmi kanunsuzluğa rağmen seçim kurullarının CHP lehine karar vermekten çekinmediğini ifade etmiştir. Seçimlerin yolsuzluk ve kanunsuzlukları hakkında vatandaşlar tarafından yapılmış olan şikâyet ve itirazların tetkik ve incelemesinde de adil davranılmadığını, tarafsız olması gereken kamu görevlilerinin yanlı davrandığını söylemiş ve bu konuda taraf olan memurlar için gereği yapılmazsa, kanunen siyasetle uğraşması yasak olan memurların politikayla uğraşmasının önünün açılacağını, bunun da idari bir anarşi ihdas edeceğini ve ordunun da CHP lehinde siyasete karıştırıldığını söylemiştir. Seçimler üzerine yapılmış olan kanunsuzlukların örneklerini verdikten sonra meclisin gerekiyorsa mahallinde bu olanları incelemesi gerektiğini, sudan sebeplerle tutulmuş olan, suç ihtiva eden tutanak ve vesikaların kabul edilmemesinin devletin adalet anlayışına aykırı olacağını belirtmiştir. Böylesine aleni hukuk ve hakların gaspı karşısında yüce meclisin gereğini yapacağına olan inancını yinelemiştir.⁴⁹⁴

⁴⁹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.8, 26.08.1946, s.183-189.

Hatay Milletvekillerinin Seçim Tutanakları İnceleme Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, Hatay’da seçimde kanunsuzluklar yapıldığını, büyük ve küçük memurların seçimde hükümet lehinde tutum sergilediğini, adaletsiz bir seçim yaşandığını belirtmiş, konuyla ilintili olarak tutulmuş olan ilgili tutanakları da komisyona verdiğini belirterek, bu hususta takdirin mecliste olduğunu söylemiştir. Ordunun çok küçük bir kısmı olan jandarma teşkilatının da bu olaya ortak olduğunu belirttikten sonra ordunun siyasetin üstünde tutulması gerektiğinin bilincinde olduğunu ifade etmiş ve jandarma teşkilatının yapmış olduğu bu hatanın bütün bir orduya mal edilmesinin doğru olmadığını söylemiştir. Hatay valisi hakkında da eski bir arkadaşı olması münasebetiyle söz söylemekten imtina ettiğini ifade etmiştir.⁴⁹⁵

İstanbul Milletvekilliğine Seçilen General Kazım Karabekir, Recep Peker, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Orgeneral Cemil Cahit Toydemir ve Hüseyin Cahit Yalçın’ın Seçim Tutanakları Hakkında, Tutanakları İncelemek Komisyonu Raporu münasebetiyle yapılan görüşmede, mecliste yapılan konuşmalardaki üslup ve kaba sözlerden duymuş olduğu rahatsızlığı belirttikten sonra milletin meclisinde milleti temsilen bu şekilde ifadelerin meclisin temizliğine halel getirdiğini söylemiştir. Demokrat Parti için ağır ve küfre varan sözlerden ziyade mecliste bulunmayan ve kendisini müdafaa edemeyen insanlar hakkında söylenmiş olan sözleri müdafaa etmek maksatlı kürsüye çıktığını ifade etmiştir. Bütün milletvekillerinin yapılabilecek olan hak tecavüzlerine izin vermemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu şekildeki bir üslup ve saldırganlığın memleketin hak ve hakikatlerini aramaya imkan bırakmayacağını söyledikten sonra da bu hususların riyaset kürsüsü tarafından ifade edilmesini istemiştir. Kürsüden inerken de Aydın vekiliyle sözlü münakaşa yaşamıştır.⁴⁹⁶

Eskişehir Milletvekili Ahmet Oğuz’un, Türk Parasının Kıymeti Üzerine Hükümetçe Alınan Son Kararın Memleketin Ticari, İktisadi ve Mali Konuları Üzerindeki Etkilerine Dair Sözlü Soru Önergesi münasebetiyle yapılan görüşmede, başkanlık divanının mütalaasına eşlik ettiğini belirterek zamanı geldiğinde gensoruda bulunacaklarını söylemiştir.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.8, 26.08.1946, s.209-211.

⁴⁹⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.I, B.8, 26.08.1946, s.166, 167.

⁴⁹⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.3, 13.11.1946, s.42.

Kayseri Milletvekili Fikri Apaydın'ın İl Genel Meclisleri Seçimi Münasebetiyle İdare Amir ve Memurlarıyla, Jandarma Tarafından Yurttaşlara Yapıldığı İleri Sürülen Cebir ve Tazyik Hakkında Ne Düşünüldüğüne Dair Sözlü Soru Önergesi münasebetiyle yapılan görüşmede İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer'in konuşması sırasında adliye tahkikatının yapıldığını belirterek mecliste müdafaa etmemelerini söylemiştir.⁴⁹⁸

Afyon Karahisar Milletvekili Ahmed Veziroğlu'nun Halktan Usulsüz Olarak Alınan Paralarla Köylülere Verilecek Odun ve Kereste ve Dinar Belediyesi'nce Kasaba Halkına Dağıtılması Gerekli Petrol Hakkında Sözlü Soru Önergesi münasebetiyle yapılan görüşmede, usul hakkında söz istemiş ve başkanın usul hakkında müzakere olmadığını belirterek söz vermemesi üzerine içişleri nizamnamesine uyulmadığını belirterek, usulsüzlük yapıldığını ifade etmiştir.⁴⁹⁹

Tarım Bakanı Faik Kurdoğlu'nun konuşması sırasında anlaşılmadığını, başkanlık makamının da bu duruma müdahale etmediğini söyleyerek söz talebinde bulunmuştur.⁵⁰⁰

Altı İlde İlan Edilmiş Olan Sıkıyönetimin Altı Ay Daha Uzatılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle yapılan görüşmede, gündemde böyle bir şey olmamasına rağmen hükümetin yıllardan beri devam eden bu teklifinin uzatılmasıyla karşılaşıldığını söyledikten sonra sıkıyönetim şartlarının ve hangi durumlarda ilan edileceğinin anayasanın 86. maddesince çerçvelendiğini belirterek, kararın yüce heyette olduğunu ifade etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda hükümetin izlemiş olduğu tavırla ve izlemiş olduğu siyasetle savaşa girmeyerek memleketin bekası için önemli bir adım attığını belirterek bu hususta yapılan fedakarlıklara değinmiştir. Her ne kadar etkisi devam etse de hakikatte savaşın bitmiş olmasına rağmen sıkıyönetimin yıllardır sürekli uzatılarak kalıcı olacakmış gibi uygulanmasının insanların özgür bir şekilde yaşamalarına mani olduğunu belirtmiştir. Gerekli durumlarda elbette bu kanunun uygulanacağı, ancak memleketin halihazırdaki durumda ısrarla bu sürecin uzatılmasının ve milletin zorda bırakılmasının kabul edilmemesi gerektiğini söyleyerek, hükümetten bu hususta bir düzenleme yapılmasını istemiştir.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.3, 13.11.1946, s.50.

⁴⁹⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.7, 22.11.1946, s.104.

⁵⁰⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.II, B.7, 22.11.1946, s.108.

⁵⁰¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.12, 04.12.1946, s.13,14.

Milli mücadele zamanı ve Misak-ı Milli dolayısıyla verilmiş olan mücadeleden bahsederek tarihi noktalara temas etmiş, milletin cumhuriyete uzanan eli kıracağını belirttikten sonra da anayasanın ilgili maddelerini okuyarak mevcut durumda milletin beka tehlikesinin olmadığını söylemiş ve eğer ki tehlike görülürse meclisin ve milletin hükümetle birlikte gereğini yapacağını bilinmesini istemiştir. Ancak hükümetin herhangi bir sebep göstermeksizin ve tehlike olmaksızın sadece sözlü ifadelerle böylesi bir karar almasının milletin ve hükümetin gücünü, varlığını güçlendirmeyeceğini söylemiştir. Anayasada belirtilen tehlikelerin olması durumunda elbette bu kararın gizli celselerle alınacağını ancak mevcut durumda bu gibi bir uygulamayı çok doğru bulmadığını belirtmiştir.⁵⁰²

İstanbul Milletvekilliğine Seçilen Zeki Rıza Sporel'in Seçim Tutanağı münasebetiyle yapılan görüşmede, Zeki Rıza Sporel hakkındaki tutanakları inceleme komisyonunun kararına muhalif olduğunu belirterek ihtilaflarının sebebini açıklayacağını söylemiştir. Açıklayacağı maddelerin kanundan kaldırılmadan önceki sebeplerini ve kanunların kaldırılmasına sebep olan hususları tarihsel nedenleriyle birlikte açıklamıştır. Milli müdafaa sırasında İstanbul'da bulunan vatandaşların Anadolu'daki bulunanlar gibi kendilerini vazife sahasına atamadıklarını belirterek, bunları üç zümreye ayırmak gerektiğini belirtmiştir. Milli müdafaaya katkıda bulunmayarak düşman güçleriyle birlikte hareket eden bu zümreler hakkında açıklamalarda bulunmuş ve bu kişilerle ilgili olarak çıkarılmış olan 347 ve 854 numaralı kanun maddelerini de belirterek konuya açıklık getirmiştir. Bu kanun kapsamında ceza alan kişilerin devlet dairelerinde asla görevlendirilmeyeceğinin kararını paylaşmıştır. Bahse konu olan Zeki Rıza hakkında da Bursa Heyet-i Mahsusa tarafından 347 numaralı kanunla verilmiş olan bir karar olduğunu söyledikten sonra daha önce çıkarılmış olan af kanunu kapsamında kimlerin affedildiğini, idari ve cezai olarak verilmiş olan kararların uygulanması hususundaki hareketleri anlatmıştır. Dönemin İçişleri Bakanı'nın genel afı ilgili olarak vermiş olduğu izahata değindikten sonra, Zeki Rıza Bey'in bir iftiraya uğradığını, kendisinin bu kişiyi yakinen tanıdığını ve İngilizlere karşı durmuş bir kimse olduğunu anlatmış, milli mücadeleye katkıda bulunduğu konularıyla ilgili olarak da vesikalar okumuştur. Milli mücadele döneminde TBMM'nin daveti üzerine Anadolu'ya geçemeyen birçok kişinin işgal sonrası topluca vazifeye alınarak devlet hizmetinde bulunduklarını ve hatta vekil olduklarını da

⁵⁰² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.12, 04.12.1946, s.18, 19.

belirttikten sonra, Rıza Bey'in de tek parti döneminde yapmış olduğu siyasi faaliyetler için milli müdafaa vekâletince, vazifesinin ifası için onay çıktığını ve bununla ilgili de vesikasının olduğu beyan ederek anayasanın 12. maddesi gereğince bu kişinin mazbatasının onaylanması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁰³

İşgal mıntikasının memlekette bulunduğu dönemde göreve çağrıldığı halde gelmeyen kimseler olduğuna değinmiş ve bu gibi durumda olan kişiler için de çıkarılmış olan karardan bahsetmiştir. Cumhuriyet devrinde kanun hakimiyeti fikrinin meclisten çıkan kanun hükümlerinin muhafazası ve milli irade hakimiyetine dayanan mukaddes bir borç olduğunu söyleyerek yapmış olduğu türlü hatalardan dolayı insanları ötekileştirmenin ve suçlu görme düşüncesinin, çıkarılmış olan bütün aflara rağmen, kimseyi suçsuz kılamayacağını belirtmiştir.⁵⁰⁴

İstanbul Milletvekili Burhan Cahit Morkaya'nın Seçim Tutanağı Hakkındaki Görüşmeleri sırasında, tutanakları inceleme komisyonunda bulunan biri sıfatıyla kendisine bildirilmiş olan bir ihbar üzerine komisyonca üzerine düşen incelemelerin ve araştırmaların titizlikle yapıldığını belirttikten sonra bir Fransa-Almanya ve Rusya üçgenli bir vakıa anlatmıştır. Genel af sonrasında kimsenin suçundan dolayı ceza çekemeyeceğini ve hiç kimsenin işlemiş olduğu suçlardan dolayı anayasa gereğince meclisten çıkarılamayacağını bu vakıa etrafında ifade etmiştir. Burhan Cahit Bey için resmen mahkûmiyetini gösterir bir belge de olmadığını söyledikten sonra Anayasanın 12. maddesi gereğince mazbatasının verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁰⁵

İçişleri Bakanlığı'nın 1948 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, devletin hukuki varlığının iki şekilde ölçülebileceğini belirterek bunların da tüm bireyler arasında hak ve adaletli olmak ve cemiyette bulunan bütün fertlerin hayatlarını koruyup temin etmek olduğunu ifade etmiştir. Bu iki hususu temin edemeyen bir cemiyetin hiçbir zaman devlet olamayacağını söylemiş, bu minvalde hükümet işlerinin gözden geçirilerek kanunlar dâhilinde hareket edilip edilmediğinin tetkik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın demokrasi açısından ne denli önemli olduğuna değinerek yapmış olduğu vazifenin sınırlarının genişliğinden bahsetmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın bünyesinde meydana gelen kanunların uygulanmasında bazı sıkıntılar yaşandığını, otoriter bir anlayışla

⁵⁰³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.13, 06.12.1946, s.37-43.

⁵⁰⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.III, B.13, 06.12.1946, s.53,54.

⁵⁰⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.IV, B.39, 03.02.1947, s.89.

valilerin, belediye başkanlarının, zaman zaman jandarmaların, idare memur ve amirlerinin milli hakimiyeti rencide eden kararlarının olduğunu söyleyerek, siyasi hüviyet ve kanaatleri üzerinde şiddetli baskılar yapıldığına değinmiştir. Devlet otoritesinin nizam ve asayişle adaleti temin etmek için var olması gerektiğine değinerek devlet otoritesinin hiçbir zaman demokratik teamüllerin aleyhinde bulunmaması gerektiğini ifade ettikten sonra da 1946 seçimlerine de atıfta bulunarak çok partili hayata geçiş noktasında devlet otoritesinin zaman zaman hatalı uygulamalarla, orantısız güç gösterdiğini söylemiş ve vali, kaymakam vb, gibi mülki amirlerin siyasi gücün etkisiyle particilikle hareket ettiğinin örneklerini vererek konunun ne denli yanlış bir noktaya getirildiğini anlatmıştır. Resmiyette bitmiş olmasına rağmen uygulamada hala tek parti baskı ve zihniyetinin devam ettiğini, bundan kurtulmak için de zihniyetin değişmesi gerektiğini belirtmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçelerine bakınca çok yüksek olduğu, sanki memlekette bir anarşi manzarası varmış gibi algılandığını söylemiş ve güvenliğe aktarılan parayla diğer bakanlıkların bütçesine aktarılan para karşılaştırılınca adeta alay edildiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Emniyet teşkilatının insanları fişleyen, gizli gizli takip ederek rahatsız eden bir zihniyetten kurtarılması gerektiğini örnek hikayelerle anlatmıştır. Özel İdare bütçelerinin yapısının tam aksine iyice merkezileştirildiğini ve bu merkezileştirme durumunun da bu idareleri acınası bir hale soktuğunu söyleyerek, özel idarelerin bütçelerine hakim olmadığını belirtmiştir. Halkın hastane, ilaç vb. gibi acil ihtiyacı olmasına rağmen, kimi özel idarelerin merkezden aldıkları paraları gösterişe harcadıklarını söylemiştir. Hangi hizmetin hangi idarenin sorumluluğuna ait olduğunun net bir şekilde belirlenmemiş olmasının sebebini de özel idarelere müdahaleyi kolaylaştırmak amacıyla olduğu şeklinde yorumlamıştır. Özel idarelerin kendi bütçelerinin kendi işlerini görebilecek şekilde oluşturulmasının, demokrasinin bir zorunluluğu olarak görmek gereği fikrini ifade etmiştir. Belediyelerin de valiliklerden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyledikten sonra belediyelerin sadece parasızlıktan dolayı değil önceliği olmayan park, bahçe vb. gösteriş işleri için harcanan paranın amacı dışında harcandığını bu şekilde israf edilmesinden dolayı da hizmet edemediklerini düşündüğüne değinmiştir. Sağlık, su ve yolsuzluk gibi örnekler verip, belediyelerin yapacağı işlerde görev tanımının net ve belli olmadığını söyleyerek, belediye kanununun ıslaha ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Umumi müfettişlerin kaldırılmasından hareketle kırtasiye bolluğu olan teşkilatların kaldırılmasının yanında olduğunu söylemiştir. Memurin Muhakemat Kanunu'nun uygulanmasından hareketle de karşılaşılan sıkıntılara değinmiş ve idari

sistemin terkedilerek adli sistemin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Memlekette kanunların hâkimiyeti ve uygulanabilmesi için İçişleri Bakanlığı'nın ne denli önemli demokratik bir kurum olması gerektiğine bir kez daha değinerek, bu hususta bakanlık bünyesinde görev yapan kimselerin her hallerinin emniyet altında olması gerektiğini belirtmiştir. Bu minvalde bütün devlet teşekküllerinde vazifeli olan idare amir ve memurlarının her türlü siyasi tesir ve nüfuzun üstünde tutulmasının milli birlik ve bütünlüğün korunması ve bekası için ne denli önemli bir husus olduğunu ve bu zihniyetin titizlikle tatbik edilmesi gereğini paylaşmıştır.⁵⁰⁶

Ankara Belediyesi'ne Arsa ve Arazisinden Belli Bir Kısımının, Mesken Yapacaklara 2490 Sayılı Kanun Hükmüne Bağlanmaksızın ve Muayyen Şartlarla Tahsis ve Temlik Yetkisinin Verilmesine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, Ankara'nın yeni kurulmuş olan devletin merkezi olması ve tüm teşkilatların bu şehirde toplanmış olmasına rağmen bir idaresizlik içinde olduğunu ifade ederek, bu idaresizliğin de yetmiş binden fazla kişiyi etkilediğini ve bir an önce çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir. Bu kanun dışında kalan birçok gecekondu da şehrin farklı yerlerine serpilmiş olduğunu ve bu kanunun sadece Altındağ ilçesini kapsadığını belirtmiştir. Hükümetin daha önce bu soruna kalıcı bir çözüm arayışı içinde olmamasından dolayı bu durumun ortaya çıktığını, dolayısıyla insanların korkular yaşadığını; kimisinin de canını kaybettiğini belirterek, bu kanunun gerekliliği hususunda önemine değinmiş ve hükümete bu kanun tasarısı için teşekkür etmekle birlikte kanunun eksik tarafların da olduğunu ifade etmiştir. Evlerin yapıldığı arsanın belediyeye ya da özel idareye ait olduğunu ve bu arazilerin vatandaşlara verilmesindeki ölçünün ne olduğu hususunu sorgulamıştır. Ayrıca ülkemizde gecekondulaşmanın sadece Ankara'da değil, İstanbul, İzmir, Adana vb. gibi şehirlerde de olduğunu, bu durumda olup da diğer şehirlerde yaşayan vatandaşların bu kanun kapsamının dışında tutulmasının yanlış olduğunu, kanunun bu yönüyle salt Altındağ'ı kapsayarak çıkarılmasının halk nazarında infial yaratacağını söylemiştir. Bu kanunun kapsamının genişletilerek ve eksikliklerin tamamlanarak yeniden değerlendirilmesi için geçici komisyona gönderilmesi önerisini paylaşmıştır. Hükümetin içtimai zorunluluklar dolayısıyla, toprak kanununda olduğu gibi kanun çıkarabildiğini, insanların alın teriyle yapmış oldukları evlerini yıkmak yerine bu kişilerin ev sahibi olması için kanuni çalışmalar yapılması gerektiğini belirterek bu düzenleme için de 26 senedir

⁵⁰⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.25, 28.12.1946, s.499-503.

beklemiş olan kanunun birkaç gün daha geciktirilerek yeniden düzenlenebileceğini ifade etmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın kanun dolayısıyla göstermiş olduğu sebeplere de katılmadığını söylemiştir.⁵⁰⁷

Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, TBMM'nin misyonuna ve tarihine değinerek memleketin zor ve müşkül durumlarında, demokrasinin temini için milletin talih ve kaderine uyan kararlar aldığını anlatmıştır. Seçimlerde yaşanan sıkıntılara değinmiş, seçim güvenliği ve mutlak emniyetin gerekliliğinden bahsetmiş, son iki yılda yaşanan hile, fesat ve şüphe vb. gibi demokrasiye zarar veren yaşanmışlıklar ışığında mevcut olan seçim kanununun değiştirilmesinin artık bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Kaymakam ve valilerin 1946 seçimlerinde kanundaki görev tanımlarının dışına çıkarak kanuna aykırı bir şekilde iktidar lehinde seçimlere iştirak ettiklerini, bazı idare amirlerinin insanlara baskı yaptıklarını örneklerle anlatarak, emniyetli bir seçim için önlemler alınmasından kaçınılmaması gerektiğini söylemiş ve seçimin belediyelerin elinde kalmasının mahsurlarını, gene yaşanmış olan örneklerle anlatmıştır. Seçim müesseselerinin iktidarın veya herhangi bir kimsenin tesiri ve nüfuzu altında kalmayacak ve onların rızasına uymayacak, dahası kimsenin emirleriyle hareket etmeyecek vasıfta kimseler tarafından oluşturulmasının sağlanması gerektiğini ifade ettikten sonra, oyların gizli verilmesi, yahut sayımların açık olmasının işin başında tarafsız kimselerin olmaması durumunda bir anlamı olmayacağını belirtmiştir. Seçimlerde görevlendirilecek kişilerin kanunen hiç kimseden emir almayacak ve herhangi bir zümre ya da siyasiye vd. bağlantısı olmayan kişilerden olmasının önemini bir kez daha hatırlatarak adalet müesseselerinin de bu işin içinde tarafsızlıkla olması gerektiğini belirtmiştir. Belediyelerin elinde bulunan seçim müesseselerinin derhal bu siyasi kurumlardan alınması gerektiğini söylemiş ve seçim müesseselerinin güveninin, kanunlara nizamla bağlı, toplumun ve milletin hak ve hukukunu, adaleti sağlayan hâkimlerin bu kurullarda görevlendirilmesiyle sağlanabileceğini belirtmiştir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.68, 07.06.1948, s.142-146.

⁵⁰⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.80, 02.07.1948, s.610-615.

Seçim emniyetinin sağlanmaması durumunda memlekette ciddi bir emniyet buhranı olacağını, pusuda bekleyenler olduğunu ve memleketin selamet ile huzurunu bozmak için pusuda bekleyenlere özellikle dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁰⁹

Başbakan Şemsettin Günaltay'ın Kurduğu Hükümet Programı münasebetiyle yapılan görüşmede, Bursa milletvekili Muhittin Baha Pars'ın konuşmasına ithafen, Behçet Kemal'den sonra kürsüye çıkmasının büyük bir talihsizlik olduğunu, zira Behçet Kemal'in yükselirken, Muhittin Bey'in hiçbir şey yapamadığını söylemiştir.⁵¹⁰

İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı 1949 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, İçişleri Bakanlığı bütçesi için, bakanlığın anayasanın vatandaşlara verdiği bütün hürriyetlerin temini ve muhafazası için bulunduğunu ve demokratik geçiş sürecindeki mesuliyetine değinerek bütçenin bu şekilde irdelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Üç bakanlığın bütçelerinin sürekli arttığını, bunun sebebinin de memleketteki asayişin bozulması dolayısıyla artan güvenlik tedbiri harcamalarının olduğuna işaret ederek, “itimat” yerine “istihbarat” sağlanmasına çalışıldığını belirtmiştir. Masrafların personele aktarıldığını rakamlarla açıklayarak, bu artışta iktidarı koruma amaçlı, muhafaza tedbirlerinin olduğunu anlatmıştır. Otoriter yönetimlerin kırtasiyeciliğinden, merkezi idarelerin masraf kalemlerinden ve özel idarelerin harcama yüklerinden bahsetmiştir. Bütçelerin artmasına rağmen memurların durumlarının kötüleşmesini ve yaşam şartlarının ağırlaşmış olduğunu örneklerle anlatmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın merkeziyetçiliğine değinerek masraflarının her yıl artmasında bunun oynadığı role değinmiş ve seçim emniyetinin ne denli kıymetli olduğunu, bunun sağlanmasıyla masrafların da itimat yoluyla farklılaşacağını anlatmıştır. İçişleri bakanlığının umumi işleri için kaymakam, nahiye müdürü, jandarma vb. gibi kurumların göstermiş olduğu yanlış ve yandaş davranış örneklerini anlatarak tenkitlerde bulunmuştur. Bu durumda olan memur ve amirlerin hükümetin ya da idarenin değil de devletin memuru olduğunun bilinciyle herkese eşit şekilde davranması gerektiğinin memleketin selameti açısından ne denli önemli olduğuna değinmiştir. Jandarmanın görevinin emniyet sağlamak olmasına rağmen kimi zaman hükümet lehinde yapmış olduğu davranışlarla vatandaşları baskıya aldığını, siyasi davrandığını ve güvenliği bozucu tutumlar sergilediğini belirterek, kurumun amacı dışında tedbirler almaması gerektiğini ifade etmiştir. Belediyelerle

⁵⁰⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.81, 03.07.1948, s.647.

⁵¹⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XV, B.36, 24.01.1949, s.178.

vilayetlerin bir arada yürümeyeceğini söyledikten sonra İstanbul'daki imar ve şehircilikten örnekle büyük şehirlerdeki bakımsızlık ve sahipsizliğin iç acıtıcı olduğuna değinmiştir. Şehirlerdeki gecekondulaşmanın önüne geçilebilmesi için belediye arazilerinin vatandaşlara verilerek mesken sıkıntısına çözüm bulunmasını için gerekli olan kanunun uygulanmasındaki sıkıntıya değindikten sonra savaş yıllarında çıkarılmış olan tedbir kanunlarının da artık uygulanmaması gerektiğini söylemiştir. Kanuna dayalı bir devlet mesuliyetinin ne denli önemli olduğunu ifade etmiş, devletin demokratik prensiplere göre idaresi bakımından tenkit ve tahlillerde bulunmuş ve vermiş olduğu örneklerle de devletin tarafsızlığı ile kanunların doğru kimselerin elinde tarafsızlık ve eşitlikle uygulanmasının anayasanın amacına, ruhuna uygun olduğunu ifade etmiştir.⁵¹¹

Milli Eğitim Bakanlığı Ankara ve İstanbul Üniversiteleri'yle, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün 1949 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, bütçe görüşmelerinin hükümet ve devletin işleyişi hakkında en detaylı bilgi olduğu ve aceleye getirilmeden herkesin beyanıyla konuşularak ele alındığını, meclisin kutsallığını ve hükümetlerin yapmış olduğu izahatların anayasal bir görev olduğunu ifade etmiştir. İç tüzükle sağlanan meclis kürsüsünde yapılacak olan konuşmalar için, ilgili kişilere verilen konuşma sürelerinin belirli bir zamanla sınırlandırılarak kayıt altına alınmasının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Zamanın darlığıyla alakalı olarak kanunların hemen çıkması için bu kararın alınmış olabileceğini düşündüğünü söyleyerek milletin kürsüsünden milletin sorunlarına dair vekilin önemli olan konularda zaman sınırıyla dar bir çerçevede konuşturulmasının meclisin amacına hizmet etmeyeceğini ifade etmiştir.⁵¹²

Basın – Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, kanunun 23. maddesinin demokratik teamüllere aykırı olduğunu ve siyasi iktidarın tekelinde olacak şekilde bir uygulama sunduğunu, bu madde kapsamında yapılacak olan uygulamaların anayasanın 5. maddesinde geçen hürriyet mefhumlarına aykırı olacağını belirtmiştir. Çıkarılacak olan kanunların her dönemdeki iktidar ya da muhalefetiyle, her partinin eşit hak ve hürriyet düşüncesiyle kendilerini ifade edebilmesinin

⁵¹¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVI, B.51, 24.02.1949, s.540-547.

⁵¹² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.16, B.52, 25.02.1949, s.652, 653.

sağlanmasında kapsayıcı olması gerektiği hususunda açıklamalarda bulunmuş ve bu maddenin mevcut şekliyle kabul edilemez olduğunu söylemiştir.⁵¹³

Kanunun 23. maddesinin söz hürriyetini gasp ettiğini ve bunun ne denli kötü bir hal olduğunu, sırf siyasi düşüncenin farklılığından dolayı sözünün kesildiğini, savcıya suç duyurusunda bulunulduğunu ve bunları yaparken de hiçbir objektif değerlendirmede bulunulmadan hareket edildiğini Nihat Erim üzerinden anlatmış ve bu maddenin uygulanmasının nasıl olacağı hususundaki düşüncesini bu örnekleme değerlendirmiştir. Geçmişte yaşanmış olan anti-demokratik uygulamalara, sansürlere ve muhalefette yaşamış oldukları sıkıntılara değinmiş, seçim kanununa atıfta bulunmuş ve artık toplumun hakemliğine gidilmesi gerektiği fikrini paylaşarak, seçim yapılması talebini ifade etmiştir.⁵¹⁴

Milletvekilleri Seçimi Kanunu münasebetiyle yapılan görüşmede, hükümetin tasarısında bulunan hükümetin tasarısı ile kürsü beyanları arasında farklılıklar olduğunu söylemiştir. 112 ve 117. maddeleri okuyarak bu farklılıkları ortaya koymuş ve Yüksek Seçim Mahkemesi'ne dair olan 117. maddeye Demokrat Parti olarak çok büyük önem verdiklerini belirtmiştir. Adli teminatın sağlanamaması durumunda, memleketin siyasi buhrandan kurtarılmayacağını ifade ederek, bu teminatın ne denli önemli olduğunu belirtmiştir. Yapılacak olan seçimin tüm dünya nazarında açıklıkla, gururla anılabilmesinin bu kanunun ve uygulamasının sağlam temeller üzerine oturulmasına bağlı olduğunu, bunun sağlayıcısının da Yüksek Seçim Mahkemesi olduğunu belirtmiş ve bu mahkemenin kurulmasının ne kadar önemli olduğunu defaten belirtmiştir. Partisinin umumi ilim heyetinin sunmuş olduğu projeden vazgeçmesinin sebebini, hükümetin yapmış olduğu ve kabul ettikleri teklifine bağlayarak açıklamıştır. Hükümetin “Yüksek Seçim Mahkemesi'nin”, “Seçim Kurulu” olarak değiştirilmesi teklifini de üzüntüyle karşıladıklarını belirterek, teminatlı bir seçim kanununun millet nazarındaki kıymetine değinerek kararın yüksek heyette olduğunu ifade etmiştir.⁵¹⁵

⁵¹³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIX, B.91, 24.05.1949, s.656.

⁵¹⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XIX, B.91, 24.05.1949, s.660-662.

⁵¹⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.42, 09.02.1950, s.349, 350.

Tarım Bakanlığı Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, köylünün artık edebiyattan anlamadığını belirterek, buna bir son verilmesi gerektiğini söylemiştir.⁵¹⁶

Mehmet Ali Saim ERGENEKON (1400)

1.7. MEHMET ALİ SAİM ERGENEKON

1.7.1. Hayatı

Baba adı Arif anne adı Murşide olup, 1899 İstanbul doğumludur. Tıp Fakültesi Dişçilik Bölümü'nden mezun olduktan sonra uzun bir süre Mersin'de ziraat işleriyle uğraşmıştır. 1946 seçimlerine katılarak DP çatısı altında VIII. dönem İçel milletvekili olarak meclise girmiştir. 12 Kasım 1946 ve 11 Kasım 1947 tarihlerinde Bayındırlık Komisyonu; 05 Kasım 1947 ve 05 Kasım 1948 tarihlerinde de Ekonomi Komisyonu üyeliği görevlerine seçilmiştir. Mukadder Hanım'la evli olup üç çocuk babasıdır. Yasama görevi devam etmekte iken İstanbul Haydarpaşa Nümune Hastanesi'nde 08 Mart 1949 tarihinde vefat etmiş ve cenazesi 10 Mart 1949 tarihinde Sahrayı Cedit Aile Kabristanı'na defnedilmiştir.⁵¹⁷

⁵¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.XXIV, B.54, 23.02.1950, s.1116.

⁵¹⁷ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.509.

1.7.2. Meclis Faaliyetleri

1.7.2.1.Konuşmaları

Tarım Bakanlığı ile Orman Genel M¼d¼rl¼ę¼ 1947 Yılı B¼t¼esi m¼nasebetiyle yapılan g¼r¼řmede, tarım işleri, kurulları, teknik tarım okulları ve teknik bah¼ecilik i¼in ayrılan rakamlardan bahsederek bu ¼¼ kalemin aslında birbiriyle aynı olduğunu ifade etmiştir. Alata Teknik Okulu hakkında arazisi, binası, masrafı vs. gibi bilgiler verdikten sonra buranın okuldan ziyade bir ¼iftlik gibi olduğunu ve istimlakı i¼in gerekli olan kamulaştırma bedelinin ilkinde az tutulduğu, daha sonra ¼ift¼ilerce mahkemeye verilerek bu miktarın fazlasıyla artırıldığını; ancak bu sefer de paranın arabulucularda kaldığını anlatarak, devletin istimlak ettiği arazilerin kamulaştırma bedelinde adil olması gerektiğinin ¼onemini belirtmiştir. Bu okulun ¼iftlik vasfını taşıdığını ve buranın masraflarının karşılanabilmesi i¼in sadece bu yıl i¼in değil her yıl y¼kl¼ miktar para aktarılması gerektiğini belirtmiştir. Burada g¼revlendirilecek olan işçiler ve kullanılacak olan g¼brelerin ne kadar maliyetli olacağının hesabını yapmış ve burada yapılması d¼ř¼n¼len ¼¼z¼mc¼l¼k, şeftalicilik ve s¼s ¼i¼ekleri ¼retiminin masrafını kendini karşılamayacağını s¼yleyerek bunun da bilinçsizlik olduğunu savunmuştur. Teknik liselere karşı olmadığını belirtmekle birlikte bu okuldan yetiştirilecek olan y¼z elli kadar bah¼ıvan i¼in yapılacak olan bu denli b¼y¼k bir masrafın israf olacağını, bunların yerine memlekete daha ¼ok faydası dokunacak olan turun¼gillere yatırım yapılarak zorda kalan turun¼giller ziraatının kurtarılabilceğini ifade etmiştir.⁵¹⁸

İ¼iřleri Bakanlığı'nın 1948 Yılı B¼t¼esi m¼nasebetiyle yapılan g¼r¼řmede, Siirt Vekili Ethem İzzet Benice'nin bir mektup neticesinde Doğu'da bir huzursuzluk varmış gibi meclisin k¼rs¼s¼nden bu durumu ifade etmesini doğru bulmadığını, bunun şarkta bulunan insanları ř¼pheye ve korkuya d¼ř¼receęini ifade ederek, esasında bu mektupla m¼fettiřliklerin kaldırılmasıyla bir alakasını g¼rmedięini de s¼ylemiřtir. Doğuda memleketin asayiş ve g¼venlięini tesis edecek elemanlarının var olduğunu, bu kararın komisyonca yapılan bir tetkikle alınmış olduğunu ve memleketin muhtelif b¼lgelerinin ayrı ayrı idari sistem ve organlarıyla idaresinin doğru olmayacağı neticesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.⁵¹⁹

⁵¹⁸ T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi VIII. D¼nem Zabıt Cerideleri. C.III, B.25, 27.12.1946, s.623-625.

⁵¹⁹ T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi VIII. D¼nem Zabıt Cerideleri. C.VIII, B.25, 28.12.1947, s.525.

1.7.2.2. Takrirleri

Altı arkadaşıyla birlikte pamuk fiyatlarının tespit ve ilanı hakkında üç madde üzerinden bir soru önergesi vermiştir. Önergeleri kabul edilerek Ticaret Bakanlığı'na gönderilmiştir.⁵²⁰

Ticaret Bakanı A. İnan tarafından da 27.08.1946 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan, pamuk fiyatlarının tespit ve ilanı hakkında bilgi veren tebliği, sorulan sorulara cevap olarak aynen sunulmuştur. Müstahsilin korunması için de T.C. Ziraat Bankası ile Sümerbank'ın açıklanmış olan fikirler üzerinden müdahale ve muameleleri yapmakla görevlendirildiklerini söylemiştir.⁵²¹

Mehmet Salih İNANKUR (1401)

1.8. MEHMET SALİH İNANKUR

1.8.1. Hayatı

Babası Abidin, annesi Hiybetullah Hanım olup, İçel'in Silifke İlçesi Camikebir Mahallesi'nde 1904 tarihinde dünyaya gelmiştir. 01 Ekim 1923 tarihinde Silifke Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan kısa bir süre sonra 16 Kasım 1946 tarihinde Silifke Erkek Numune Okulu öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 10 Nisan 1946 tarihinde askere gitmiş ve 7. Tümen emrinde silahaltına alınmıştır. Sakat olması sebebiyle 21 Nisan 1927 tarihinde 5. Kolordu Muhafız Bölüğü'nden terhis olmuştur. Askerlik görevinin ardından 01 Mayıs 1927 tarihinde başladığı ve değişik okullarda yapmış olduğu öğretmenlik ve başöğretmenlik görevlerinin ardından 11 Mart 1939 tarihinde İçel İli Daimi Komisyon üyeliğine seçilmiştir. Bu görevi 22 Şubat 1945 tarihine kadar devam etmiştir. Bu görevini

⁵²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.I, B.7, 23.08.1946, s.84.

⁵²¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri. C.I, B.13, 11.09.1946, s.263, 264.

yapmakta iken 29 Temmuz 1946 tarihinde yapılmış olan VIII. Dönem seçimlerine katılmış ve DP çatısı altında İçel milletvekili seçilerek meclise girmiştir.⁵²² 12 Ağustos 1946 tarihinde seçilmiş olduğu TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonu üyeliği görevi yapılan seçimlerle 11 Kasım 1946, 05 Kasım 1947, 05 Kasım 1948 tarihlerinde yenilenmiş ve 07 Kasım 1949 tarihinde de Tarım Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Bir sonraki seçimde IX. dönem İçel milletvekili olarak meclise giren İnankur, parlamento görevi bitimi sonrasında çiftçilikle uğraşmıştır. Evli ve üç çocuk babası olup, 08 Mart 1980 tarihinde vefat etmiştir. 10 Mart 1980 tarihinde Ankara Karşıyaka Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁵²³

1.8.2. Meclis Faaliyetleri

1.8.2.1. Konuşmaları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1948 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, özel idareden maaş alan öğretmenlerin Maliye Bakanlığı'na geçmesinin gecikmiş bir uygulama olduğunu belirterek öğretmenlere verilen maaşın yeterli olmadığını söylemiştir. İlkokul öğretmenlerinin maaşlarını almakta çekmiş oldukları sıkıntıların temel nedeninin özel idarelerin yaşadığı mali yetersizlik olduğunu belirttikten sonra, öğretmenlerin mali olarak Maliye Bakanlığı'na bağlanması gerektiğini söylemiştir. Özel idareden maaş alan memurlarla genel maliyeden maaş alan memurlar arasındaki farkları örneklerle anlattıktan sonra, bütün memurların devlet işi gördüğünü söyleyerek bunların eşit tutulması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin uzun zamandan beri verilmemiş olan makam ücretleriyle ilgili olarak da vilayetten vilayete farklılık olduğundan bahsederek yaşamış oldukları sıkıntılara değinmiştir. İçel'deki öğretmenlerin bu haklarını alabilmek için Danıştay'da başlatmış oldukları hukuki süreçten bahsederek hükümetin ve bakanlığın gerekli olan çalışmaları yaparak bu sıkıntıyı gidermelerini istemiştir.⁵²⁴

Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara ve İstanbul Üniversiteleriyle, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün 1949 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, daha önceden öğretmenlerin 1932-1942 yılları arasındaki makam ücretlerinin verileceğinin söylenmiş olmasına rağmen, uygulamanın

⁵²² Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954)*. TBMM Vakfı Yayınları, C. VII. Ankara 1998, s.470, 471.

⁵²³ Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012, s.512.

⁵²⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.VIII, B.26, 29.12.1947, s.603, 604.

ilden ile farklılık gösterdiğini ve seçim bölgesinde de bu ücretin verilmediğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu ücretin tahakkuku için mahkemeye giderek Danıştay kararını aldıklarını, buna rağmen il özel idarelerinin türlü bahanelerle kazanılmış olan bu hakkı vermemek için direndiğini belirterek, bu hususun devletin şeref meseli olduğunu söylemiş ve ücretlerin öğretmenlere verilmesini rica etmiştir. İlköğretim müfettişlerinin üç sınıfa ayıldığını belirterek bu sınıflamaları söylemiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı sınavda başarılı olan öğretmenlerin Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu'nun 63. Maddesi gereğince müfettiş olanlardan daha ileride bir eğitim derecesine sahip olduklarını belirttikten sonra da bu kişilere “denetmen” denilmesinden duyulan sıkıntıyı ifade etmiş ve bunun yerine de “müfettiş” denilmesini bakanlıktan rica etmiştir.⁵²⁵

Bayındırlık Bakanlığı 1949 Yılı Bütçesi münasebetiyle ilgili yapılan görüşmede, Silifke'de Göksu Irmağı üzerinde yapılmış olan barajın bitmiş olmasına rağmen ovanın etüt çalışmasının yapılmadığını belirterek, cari yıl içinde etüt çalışmasının yapıp yapılmayacağı hususunda bakanlıktan malumat istemiş ve yapılacağı emrinin verildiğini öğrenmiştir.⁵²⁶

Tarım Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü 1949 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, 3116 sayılı Orman Koruma Kanunu'nun maalesef umulan verimi sağlamadığını seçim bölgesinden örmekler vererek anlatmış ve zararına işleyen teşekküllerin ıslah edilmesi gerektiğini belirtmiştir. İşletmelerdeki lüks harcamalar ve israfların görüldüğünü söylemiş ve buna sebebiyet verenler hakkında da tahkikat yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bütün ormanları devletleştiren hükümetin hiçbir tarafta malzeme satan depo açmamış olması sebebiyle, halkın ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kaçak kesim yaptığını söyleyerek orman içinde yaşayan ve geçimini buradan temin eden insanların bir kanunla rızıklarının kesilmesinin kanundan memnun olunmamasına neden olduğunu ifade etmiştir. Kereste fiyatının çok yüksek olması ve şirketlerin programsız bir şekilde ağaç kesmelerinin ormanları zayıflatma sebepleri arasında olduğunu belirttikten sonra hükümetin yapmış olduğu kereste ithalat programını da anlayamadığını ifade etmiştir. Devletin ormanların ne şekilde işleteceğine dair bir projesinin olmadığını, komisyonların çok ağır çalışarak tahdit işinin bir türlü bitirilemediğini, orman köylülerinden dürüst davrananların cezalandırılarak yalana teşvik edildiğini söyleyerek orman sanayiinin hususi

⁵²⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.52, 25.02.1948, s.659, 660.

⁵²⁶ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVI, B.53, 26.02.1949, s.735.

müteşebbislere bırakılmasını ve halkın ihtiyaçlarına cevap verecek olan bir kanunun süratle yapılmasının gereğini anlatmıştır.⁵²⁷

Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, ahlaki kökleştirecek ahlak derslerinin okul programlarına konulmasını desteklemiş ve bunun yanında bir de dil birliği hususunun halledilmesinin gereğini belirtmiştir. Öğretmenlerin mali durumlarının düzenlenmesi gerektiğini, müfettişlerin de yolluk ve “denetmen” tabirindeki sorununun çözümünü istemiştir. 5442 Sayılı Kanun’un öğretmenlerin maaş ve hizmet sürelerini adilane bir şekilde ayarlamaya yetmediğini söyleyerek 1931-1932 yılında mesleğe giren öğretmenlerin özlük haklarında sıkıntılar çektiğini ve bu kişilerin de özlük/mali haklarının düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın inşaat işlerini bir program dâhilinde yapmadığını örneklerle anlatarak yeni inşa edilen okullara yapılan yardımların meclise açıklanmasını istemiştir. Çok partili hayata girilmiş olmasına rağmen hala ders kitaplarının tek parti zihniyeti ile yazıldığını söyleyerek derslerde demokrasi eğitiminin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Bir amme hizmeti olarak kabul edilen ortaokulların paralı olmasının bu kurumlar açısından kabul edilemez olduğunu söyleyerek, lisenin de 12 yıl olmasının öğrencilerin hayata atılmasını bir yıl gecikeceğine işaret etmiştir. Gelişmiş ülkelerden mezuniyet yaşı ile ilgili bilgiler vererek bakanlıktan bu hususla ilgili açıklama talep etmiştir.⁵²⁸

Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu’nun son iki yılda sekiz vilayete lise açıldığını söylemesi üzerine, şimdiye kadar her birine ne kadar yardım yapıldığının ayrı ayrı söylemesinin mümkün olup olmadığını sormuştur.⁵²⁹

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçeleri münasebetiyle yapılan görüşmede, sulama işlerine değinerek Adana - Tarsus barajının sulamada noksan kalan yerlerine lazım olan işlerin yapılmadığını, Silifke Barajı’nın da esasen bitirilmiş olmasına rağmen etüt çalışmasının olduğunu gibi bırakıldığını, regülatörü bitmiş olmasına rağmen sulama için ana ve tali kanalların bir türlü yapılamadığını belirtmiştir. Kanal olayının Çukurova’nın verimini çokça artırarak yılda iki defa mahsul alınabilecek bir yer durumuna getirerek bir nevi Mısır olacağını ifade etmiş, suyun

⁵²⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XVI, B.54, 27.02.1949, s.858-860.

⁵²⁸ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.50, 18.02.1950, s.828, 829.

⁵²⁹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.50, 20.02.1950, s.859.

kuvvetinden de istifade edilerek enerjiye kavuşulabileceğini söylemiştir. Anamur Çayı'nın sulamada kullanılabilmesi için etüt çalışmasının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bölgede muz üretiminin ve veriminin nasıl olacağına değinmiştir. Mersin Limanı'nın yapımına öncelik verilerek artık bu liman işinin ihmal edilmemesi gerektiğini belirtmiş ve 1951'e kadar yapılması planlanan Karaman-Silifke ve Taşucu yolunun zamanında başlanarak yapılabilmesi hususunda gereğinin yapılması ricasında bulunmuştur.⁵³⁰

Tarım Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmede, faaliyetin büyük kısmını teşkil eden işletmeler bütçesinin bilinmemesi ve meclisin denetiminden uzak tutulmasıyla bu bütçenin layıkıyla görüşülmeye imkan vermediğini söylemiş ve görüşülen hususların da memurların maaşı için hazırlanmış olan bütçe karakterinde olduğunu ifade etmiştir. Orman işletmelerinin gayesini söyledikten sonra tahdit ve koruma işlemleri üzerine örneklerle açıklamalarda bulunmuş, hali hazırda ormanların planlı bir şekilde işletilmediğini ifade etmiş ve iskan siyasetinin de hatalı olduğunu belirtmiştir. İnşaatların malzemelerinin şatafata ve lükse kaçan harcamalarla iyiden iyiye abartılı bir hal aldığını ve maliyetinin yüksek olduğunu söyleyerek, bunun yanında işletmelerin rasyonel çalışmamlarından kaynaklı olarak da fiyatların artmış olduğunu belirterek bu durumun da sosyal hayatı sıkıntıya soktuğunu ifade etmiştir. Ormanları korumada başarısız olunmasının yanısıra ağaçlandırma faaliyetlerinde de başarılı olunmadığını söylemiştir. Sayıları ve masrafları oldukça fazla olan orman işletmelerinin tasfiyesi gerektiğini söyleyerek orman sanayiinin özel müteşebbislere bırakılması fikrini paylaşmıştır. Ormancılığın siyasi politikalara alet olduğundan dolayı ciddi zararlara uğradığına örnekler vererek değinmiştir. Tadil yasasının meclisten geçmesine rağmen komisyondan çıkmamasını ve bu işin ciddi problemler yarattığını ifade etmiştir. Seçim bölgesinde hayvancıktan eser kalmadığını, ziraat hususunda da verimli arazileri maalesef tam manasıyla değerlendirilemediğini belirtmiştir. Arazi yasasıyla çiftçilere verilen topraklardan, köylerdeki içecek suyu sorunlarından bahsederek bakanlıktan bu meselenin çözümü hususunda yardım talep etmiştir.⁵³¹

1.8.2.2. Takrirleri

İlkokul Öğretmenlerinin Almakta Oldukları Aylık Dereceleri Hakkındaki Kanun münasebetiyle yapılan görüşmede, birinci maddeye “fiilen öğretmenlik yapmakta”

⁵³⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.52, s.934, 935, 21.02.1950.

⁵³¹ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXIV, B.54, 23.02.1950, s.1116-1119.

cümlesinden sonra “bulunanlarla ilköğretim müfettişleri, köy enstitülerinde vazife gören ilkokul öğretmenleri ve ilkokul öğretmenliğinden ortaöğretim kadrosuna geçmiş olabilir.” İfadesinin ilavesini teklif etmiştir. Yapılan oylamada bu değişiklik teklifi kabul edilmemiştir.⁵³²

Soğuklar yüzünden harap olmuş olan narenciye ağaçlarından dolayı zarar gören vatandaşlara kredi ve fidan teminiyle bankalara olan borçlarının tecili hakkında bir soru önergesi vermiştir. Önergesi, cevaplandırılması talebiyle Tarım ve Ekonomi Bakanlıklarına gönderilmiştir.⁵³³

Önerge sahibi olarak mecliste olmadığından dolayı cevap verilememiştir.⁵³⁴ Önerge sahibi olarak mecliste bulunmadığından dolayı gene cevap verilmemiştir. Soru sahibinin ikinci defa önerge görüşülmesi sırasında mecliste bulunmasından dolayı da ilgili soru önergesinin tüzük gereği düştüğü başkan tarafından belirtilmiştir.⁵³⁵

⁵³² *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XII, B.83, 06.07.1948, s.844, 845.

⁵³³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.62, 10.03.1950, s.262.

⁵³⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.68, 20.03.1950, s.588.

⁵³⁵ *Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri*. C.XXV, B.69, 21.03.1950, s.645.

SONUÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920 tarihinde resmen açılmış olmasıyla birlikte kurtuluş mücadelesi de bu meclis tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Meclisin açılması ve görev yapmaya başlamasına rağmen bir rejim olarak cumhuriyete geçiş üç yıl sonra, yani 29 Ekim 1923 tarihinde olmuştur. Geçişteki bu gecikmenin sebebi ise dönemin içinde bulunmuş olduğu fiili zorluklar ve bunun yanında da taşıdığı siyasi şartların ağırlığıdır. Bu yedi yasama dönemi içerisinde İçel (Mersin)'i Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yirmi beş ayrı milletvekili temsil etmiştir. II ve III. yasama döneminde İçel ve Mersin illeri için ayrı ayrı ikişer milletvekili görev yapmıştır. IV. yasama döneminde mecliste faaliyet gösteren milletvekili sayısı İçel için iki iken Mersin için üç 'tür. 1933 yılında İçel ili ile Mersin ili, "İçel" ismi altında birleştirilerek siyasi alan genişletilmiş ve V. yasama döneminden itibaren de İçel milletvekilleri olarak beş kişi mecliste görev yapmaya başlamışlardır. VI. Yasama döneminde yedi, VII. ve VIII. yasama dönemlerinde de sekiz milletvekili ile İçel mecliste temsil edilmiştir. İçel milletvekilleri gündemle ilişkili konularda söz almışlar, uzmanlık alanlarına göre teklif, önerge ya da soru önergesi vb. gibi faaliyetlerle görevlerini ifa etmişler, bunun yanında da kendi alanlarıyla ilgili olan konulardaki komisyonlarda da görev alarak sadece bölgesel nitelikte değil, ulusal sorunların tespiti ve çözümü hakkındaki önerileriyle de meclisteki yasama faaliyetlerinde aktif rol oynamışlardır. Mersin'in konumu itibarıyla de ön plana çıkan ekonomi, sağlık, ulaşım ve eğitim gibi alanlarda sorunları tespit ederek çözüm önerilerinde bulunmuşlar, bu önerileriyle de özellikle bölgesel sorunların gündeme getirilerek çözüme kavuşturulması noktasında ilerlemeler kaydetmişlerdir. Tezimizde işlemiş olduğumuz bu yedi dönemi ayrı ayrı ele aldığımızda:

II. Yasama Dönemi 11 Ağustos 1923 tarihinden 26 Haziran 1927 tarihine kadar 3 yıl 10 ay ve 15 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde İçel'i temsilen Mehmet Emin İnankur ve Mehmet Tevfik Marulyalı meclise girmiş ve İçel, iki milletvekili ile temsil edilmiştir.

Mehmet Emin İnankur'un bu dönem içerisinde bir adet kanun teklifi ve iki adet de takrirle yasama faaliyetinde bulunduğu görülmektedir. Mehmet Emin İnankur'un faaliyet konularına bakıldığında, yerel siyasetten ve konulardan ziyade, ulusal nitelikteki konular üzerinde bir teklifi olduğu görülmüştür. Firari ve bakaya sayılma hususunda bir kanun teklifinde bulunan İnankur, öğretmenlerin özlük hakları ve kazanç vergisi ödeyecek

kurumlarla ilgili olarak da iki adet tahrir vererek yasama faaliyetlerine katılmıştır. Faaliyetleri yerel olmayıp, ulusal niteliktedir.

Dr. Tevfik Bey'in ise herhangi bir konuşması ve meclis faaliyeti söz konusu olmamıştır.

Aynı dönemde Mersin ilinden de iki milletvekili seçilmiş olup, mecliste Mehmet Niyazi Ramazanoğlu ve Ahmet Besim Özek tarafından temsil edilmiştir. Her iki vekilinde yoğun bir meclis faaliyetinde bulundukları görülmektedir.

Niyazi Bey, görev almış olduğu komisyonlar yanında, muhtelif zamanlarda ve konularda otuz yedi meclis konuşması ve on üç adet tahrirle yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. Hem yerel hem de ulusal nitelikteki konularda düşüncesini paylaşarak yasama faaliyetlerine katkı sağlamıştır. Çalışma alanlarına baktığımızda Mersin Limanı ve Mersin'in müstakil il olması dışında ele almış olduğu çalışmaların genellikle ulusal nitelikteki konuları ihtiva ettiği görülmektedir.

Besim Bey, görev almış olduğu komisyonlar yanında, otuz sekiz adet meclis konuşması ve yirmi iki adet tahrirle bu dönemde etkin bir çalışma sergilemiştir. Mecliste yapmış olduğu konuşmaları toplam yirmi iki adet tahrirle desteklemiş olan Besim bey, hukukçu olması münasebetiyle özellikle de ceza kanunu hususunda sekiz adet tahrirle çalışmalara eşlik etmiştir. Sadece yerel siyasette kalmayıp, ulusal nitelikteki konularda da çok çeşitli faaliyetlerde bulunarak ülke siyasetine etkin katkı sağlamıştır.

Yerel çalışmalara bakıldığında Mersin Limanı, por harcı, Mersin ilinin Adana'dan müstakil olması konuları her iki vekilinde ortak yerel çalışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında pamuk üretimi ve nakliye hususlarında yapılacak olan çalışmalarda bölge siyaseti açısından ele alınmış olan önemli konulardır.

III. Yasama Dönemi 01 Ocak 1927 tarihinden 26 Mart 1931 tarihine kadar 3 yıl 14 ay ve 21 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde hem İçel hem de Mersin'den ikişer adet milletvekili meclise girmiştir. İçel ilini temsilen Mehmet Emin İnankur ve Hakkı Saydam; Mersin ilini temsilen ise Ali Münif Yeğenağa ile İsmail Hakkı Ramazanoğlu meclise girerek görev yapmışlardır. Bu dönem içerisinde her iki ilin milletvekilleri de görev almış oldukları komisyonlar dışında herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmamışlardır.

IV. Yasama Dönemi 04 Mayıs 1931 tarihinden 23 Aralık 1934 tarihine kadar 3 yıl 7 ay ve 19 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde daha önceki dönemlerden farklı olarak

Mersin'in milletvekili sayısında artış olduğu ve mecliste üç milletvekili ile temsil edildiği görülmektedir. Mersin milletvekillerinden Hasan Ferit Celal Güven görev almış olduğu komisyonlar dışında herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmazken, Ahmet Hamdi Ongun ve Süleyman Fikri Bey etkin bir faaliyet sergilemiştir.

Ahmet Hamdi Bey, görev almış olduğu komisyonlar yanında on üç adet konuşma ve dört adet takrirle meclis çalışmalarına katılmıştır. Hamdi Bey'in yapmış olduğu konuşmalara ve vermiş olduğu takrirlere bakıldığında ele almış olduğu konuların genellikle ulusal nitelikteki konular olduğu ve yerel nitelikteki mevzularda çok fazla faaliyeti olmadığı görülmektedir.

Süleyman Fikri Mutlu, görev almış olduğu komisyonlar yanında, dokuz adet meclis konuşması ve iki adet takrirle yasama faaliyetinde bulunmuştur. Ele almış olduğu konulara bakıldığında Süleyman Fikri Bey'de hem ulusal hem de yerel hususlarda söz almış ve çalışmalara eşlik etmiştir.

Mersin ilinin aksine bu dönem İçel milletvekili sayısında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiş olup, iki adet milletvekiliyle mecliste temsil edilmiştir. İçel milletvekilleri Mehmet Emin İnankur ve Hakkı Saydam olup bu yasama dönemi içerisinde görev almış oldukları komisyonlar dışında herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmamışlardır.

IV. dönem milletvekillerinin yasama çalışmalarına bakıldığında, İçel vekillerinin Mersin vekilleri kadar etkin ve faal olmamışlardır. Mersin milletvekillerinin yöresine daha hakim, ulusal konularda daha çok söz söyleyen ve daha etkin milletvekilleri oldukları görülmektedir.

V. Yasama dönemi 01 Mart 1935 tarihinden 27 Ocak 1939 tarihine kadar 3 yıl 10 ay ve 29 gün sürmüştür. Bu döneme kadar İçel ve Mersin iki ayrı il olarak görünmekteyken, merkezi Mersin şehri olan Mersin ili ile merkezi Silifke olan İçel ili 20 Mayıs 1933 gün ve 2197 Sayılı Kanunla İçel adı altında birleştirilmiş ve Mersin şehri İçel ilinin merkezi olmuştur. 1933 yılında yapılmış olan bu birleşme ile siyasi alan genişletilmiş ve V. Yasama döneminden itibaren de İçel milletvekilleri olarak yöreyi temsilen beş vekil mecliste görev yapmaya başlamışlardır. Bu kişiler Mehmet Emin İnankur, Ferit Celal Güven, Süleyman Fikri Mutlu, Ahmet Hamdi Ongun ve Hakkı Saydam'dır.

Emin İnankur, Süleyman Fikri Bey’le birlikte vermiş olduğu bir takrirle yasama faaliyetine katılmıştır. Vermiş olduğu bir takrir ve görev almış olduğu komisyonlar dışında herhangi bir konuşması ya da meclis faaliyeti bulunmamaktadır.

Süleyman Fikri Mutlu, görev almış olduğu komisyonlar yanında, yedi oturumda konuşma yaparak meclis faaliyetlerine katılmıştır. Fikri Bey, hem ulusal hem de yerel konularda faaliyetlerde bulunmuş, bölgenin sıkıntılarını da mecliste dile getirerek çözüm için çaba sarf etmiştir.

Ahmet Hamdi Ogun, görev almış olduğu komisyonlar yanında, altı adet konuşma ve iki adet de takrirle meclis faaliyetlerine katılmıştır. Sadece yerel konular değil aynı zamanda ulusal konularda da çalışmalara katılmıştır.

Ferit Celal Güven ve Hakkı Saydam’ın görev almış olduğu komisyonlar dışında mecliste herhangi bir faaliyette bulunmadıkları görülmektedir.

VI. Yasama Dönemi, 03 Nisan 1939 tarihinden 15 Ocak 1943 tarihine kadar 3 yıl 9 ay ve 12 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde İçel’in mecliste yedi adet milletvekiliyle temsil edildiği görülmektedir. Bu vekillerden üç tanesinin görevli oldukları komisyonlar yanında aktif olarak mecliste konuşma ve takrirler vererek faaliyette bulundukları; beş adet milletvekilinin ise görevli oldukları komisyonların dışında herhangi faaliyetlerinin olmadığı görülmektedir. Bu dönemde İçel milletvekili olarak meclise giren milletvekilleri şunlardır: Turhan Cemal Beriker, Ahmet Muhtar Berker, Ferit Celal Güven, Emin İnankur, Refik Koraltan, Cemal Mersinli, Ahmet Tevfik Ovacık’tır.

Dr. Muhtar Berker, görev almış olduğu komisyonlar yanında, on altı adet konuşma ve sekiz takrir ile İçel adına bu dönemin en çok faaliyette bulunan milletvekili olarak dikkat çekmektedir. Dr. Berker, aslen İstanbullu olmasına rağmen yerel mevzular üzerinde de çalışmalar yapmıştır. Özellikle mesleğinin doktorluk olması hasebiyle sağlık konularında ulusal faaliyetleri göze çapmaktadır. Yerelde de alanıyla ilgili çalışmaları konu etmiş ve bölgenin daha sağlıklı olabilmesi fikirlerini paylaşmıştır.

General Cemal Mersinli, görev almış olduğu komisyonlar yanında dört meclis konuşması ve bir takrir ile meclis faaliyetlerinde bulunmuştur. Mersinli’nin ele aldığı konulara bakıldığında, ulusal nitelikteki çalışmalar olduğu görülmektedir.

Bu dönemde, Turhan Cemal Beriker, Ferit Celal Güven, Emin İnankur, Refik Koraltan ve Ahmet Ovacık'ın görev almış olduğu komisyonlar dışında herhangi bir çalışması söz konusu olmamıştır.

VII. Yasama Dönemi, 08 Mart 1943 tarihinden 14 Haziran 1946 tarihine kadar 3 yıl 3 ay ve 6 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde mecliste İçel'i temsilen toplam sekiz milletvekili görev yapmıştır. Bu dönemde görev yapmış olan sekiz milletvekilinden sadece Emin İnankur ve Turhan Cemil Beriker İçel nüfusuna kayıtlıdır. Diğer altı vekil farklı illerin nüfusuna kayıtlı olup, seçim bölgesi olarak İçel'den meclise girmişlerdir. Farklı nüfusa kayıtlı olup da İçel'den milletvekili seçilmiş olan vekillerden Dr. Muhtar Berker ve General Şefik Türsan dışında diğer milletvekillerinin yerel siyasi faaliyette bulunmadıkları görülmektedir. Bu iki milletvekilinde de esasında ulusal nitelikteki yapmış oldukları çalışmalarda Mersin ve siyasetine değindikleri, doğrudan doğruya İçel/Mersin için bir siyaset gütmedikleri görülmektedir.

General Şefik Türsan, bu dönemde görev almış olduğu komisyonların yanında, on dokuz adet konuşma yaparak dönemin en etkin milletvekillerinden biri olmuştur. Aslen İstanbullu olmasına rağmen Türsan'ın vekilliğini yapmış olduğu İçel adına yerel konularda yapmış olduğu çalışmalar önemli ve dikkat çekicidir. İçel milletvekillerine nazaran hem ulusal hem de yerel mevzularda aktif bir siyaset sergilemiştir.

Dr. Muhtar Berker, görev almış olduğu komisyonlar yanında, sekiz adet konuşma ve iki adet tavrile meclis faaliyetinde bulunmuştur. Dr. Berker, yerel bir siyasetçiden ziyade ulusal düzeyde bir siyasetçi olarak göze çarpmaktır. Ancak mesleğinin de vermiş olduğu sorumlulukla İçel konuları ve sorunları üzerine de çalışmalar yapmıştır. Kendi alanıyla ilgili olarak fikirlerini paylaşmış yerel ve ulusal konularda da özellikle sağlık hususuna dikkat çekerek faaliyetler gerçekleştirmiştir.

Hamdullah Suphi Tanrıöver, görev almış olduğu komisyonlar yanında, bu dönem dört adet konuşma ve bir adet tavrile meclis faaliyetlerine katılmıştır. Aslen İstanbullu olan Tanrıöver'in vekilliğini yapmış olduğu İçel adına herhangi bir çalışması söz konusu olmamış olup faaliyetlerinin ulusal konularda olduğu görülmektedir.

Refik Koraltan, görev almış olduğu komisyonlar yanında on dört adet konuşma ve bir adet tavrile bu dönemde yasama faaliyetinde bulunmuştur. Aslen Sivaslı olan Koraltan'ın vekilliğini yapmış olduğu İçel adına herhangi bir çalışması söz konusu olmamış olup; ele aldığı konular ve yapmış olduğu çalışmalar ulusal niteliktedir.

Mehmet Şefik Tugay, görev almış olduğu komisyonlar yanında, bu dönem içerisinde on dört konuşma yaparak etkin bir faaliyet sergilemiştir. Aslen Malatyalı olan Tugay'ın yapmış olduğu bu faaliyetler genellikle ulusal nitelikte olup vekilliğini yapmış olduğu İçel adına doğrudan doğruya herhangi bir çalışması söz konusu olmamıştır.

Emin İnankur, Turhan Cemil Berikerve Ferit Celal Güven'in görev almış olduğu komisyonlar dışında mecliste herhangi bir faaliyeti söz konusu olmamıştır.

VIII. Yasama Dönemi, 05 Ağustos 1946 tarihinden 24 Mart 1950 tarihine kadar 3 yıl 7 ay ve 19 gün sürmüştür. Bu süre içerisinde İçel ili bir önceki dönemde olduğu gibi mecliste sekiz milletvekiliyle temsil edilmiştir. Bu dönemde seçilmiş olan milletvekillerinden yedi tanesi Demokrat Parti, bir tanesi Cumhuriyet Halk Partisi çatısı altında meclise girmiştir. Haydar Arslan, Halil Atalay, Saim Ergenekon, Salih İnankur, Refik Koraltan, Aziz Köksal, Celal Ramazanoğlu Demokrat Parti çatısı altında meclise girerken; Cumhuriyet Halk Partisi çatısı altında meclise giren milletvekili ise Ali Menteşoğlu'dur.

Ali Menteşoğlu, görev almış olduğu komisyonlar yanında, bu dönemde beş meclis konuşmasıyla çalışmalara katılmıştır. Hem yerel hem de ulusal nitelikteki konuşmalarıyla dikkat çekmektedir. Tek yönlü bir milletvekili olmayıp bütün halkı ve memleketi içeren sağlık konularında aktif çalışmalar sergilemiştir.

Dr. Aziz Köksal, görev almış olduğu komisyonlar yanında mecliste on üç konuşma ile faaliyette bulunmuştur. Dr. Aziz Bey'in hem yerel hem de ulusal düzeydeki çalışmaları göze çarpmaktadır. Mesleği dolayısıyla genellikle sağlık alanında çalışmalarda bulunduğu görülmektedir. Dönemin en büyük sorunu olan verem hastalığının temel nedeninin yoksulluk olduğunu ve bu süreçte yoksulluğu yenmeden veremin ve hastalıkların yenilemeyeceğini dile getirerek, hastalıkların tedavisi açısından yeni bir bakış açısı ortaya koymuştur.

Halil Atalay, görev almış olduğu komisyonlar yanında bir konuşma ve bir takrirle meclis faaliyetinde bulunmuştur. Halil Atalay'ın yapmış olduğu meclis faaliyetleri yerel nitelikte olup, ulusal düzeyde herhangi bir faaliyeti olmamıştır.

Saim Ergenekon, görev almış olduğu komisyonlar yanında, mecliste iki adet konuşma ve bir adet takrirle yasama faaliyetlerine katılmıştır. Konuşmaları bölgesel nitelikte ve yerel konuda olup; ulusal düzeyde herhangi bir faaliyeti olmamıştır.

Salih İnankur, görev almış olduğu komisyonlar yanında sekiz adet konuşma ve iki adet takrirle meclis faaliyetlerine katılmıştır. İnankur'un yapmış olduğu çalışmalara bakıldığında genel anlamda seçim bölgesi üzerine ve yerel nitelikte faaliyetler olduğu görülmekle birlikte ulusal nitelikteki konularda da görüşler bildirdiği görülmektedir.

Refik Koraltan, görev almış olduğu komisyonlar yanında mecliste yirmi bir adet konuşma ile yasama faaliyetlerinde bulunmuştur. Koraltan bu dönem içerisinde yapmış olduğu konuşmalarda genellikle seçim, mazbatalar, belediyeler vs. gibi siyasi olaylar üzerinde durmuştur. Yerel manada İçel ve seçim bölgesi adına herhangi bir çalışması ya da faaliyeti söz konusu değildir.

11 Ağustos 1925 tarihinden başlayarak 24 Mart 1950 tarihine kadar yedi dönem halinde İçel/Mersin milletvekillerinin meclis çalışmaları incelenmiş olduğunda, bu dönem içerisinde yirmi beş ayrı milletvekilinin görev yapmış olduğu görülmüş olup, genel manada milletvekillerinin dışardan seçilmiş olması ve yerel mevzulara çok fazla katılımda bulunmadıkları görülmektedir. Bu milletvekillerinden dokuz tanesi görev almış oldukları komisyonla dışında herhangi bir meclis faaliyetinde bulunmamışlardır. Bu isimler şunlardır:

1. Tevfik Marlalı
2. Mehmet Hakkı Saydam
3. Ali Münif Yeğenağa
4. İsmail Hakkı Ramazanoğlu
5. Hasan Ferit Güven
6. Ahmet Tevfik Ovacık
7. Turhan Cemal Beriker
8. Haydar Arslan
9. Celal Ramazanoğlu'dur.

İçel vekili olarak meclise girmelerine rağmen seçim bölgeleri için herhangi bir çalışmada bulunmayarak genellikle ulusal nitelikteki konularda faaliyette bulunan milletvekillerinin varlığı da bu dönemde dikkat çekmektedir. Bu milletvekilleri şu isimlerden oluşmaktadır.

1. Emin İnankur

2. Cemal Mersinli
3. Hamdullah Suphi Tanrıöver
4. Refik Koraltan
5. Mehmet Şefik Tugay

Bu milletvekilleri içerisinde Mersin nüfusuna kayıtlı olan Emin İnankur'a ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Emin İnankur II.,III.,IV.,V.,VI. ve VII. Dönem milletvekilliği görevini aralıksız olarak altı dönem yaparak en uzun süreli yasama faaliyetinde bulunan İçel milletvekilidir. Milletvekillerin en yoğun faaliyetlerde bulunduğu yasama döneminin ikinci dönem olduğu göze çarpmaktadır. Niyazi Ramazanoğlu ve Besim Özek'in hem ulusal hem de yerel konularda oldukça faal oldukları görülmüştür. Mersin ve İçel'in ayrı ayrı il olduğu dönemlerdeki meclis faaliyetleri incelenmiş olduğunda, Mersin milletvekillerinin daha faal oldukları bunun yanında İçel milletvekillerinin faal olmadıkları görülmektedir.

Meclisin ilk yasama dönemlerinde Mersin ve İçel mebuslarının halkın içinden seçilmiş olması ve dolayısıyla da bölgeyi iyi tanıyan, sorunları yerinde tespit eden kimselerden olmaları, mecliste yapılmış olan görüşmelerde bölge açısından oldukça faydalı olmuş, gerek bölgesel sorunların tespiti ve gerekse de çözümü noktasında etkin çalışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu milletvekilleri içerisinde özellikle, Niyazi Ramazanoğlu, Besim Özek ve Süleyman Fikri Mutlu gibi isimler bölgesel çalışmalar yapmaları sebebiyle bir adım daha öne çıkmıştır. Bu dönemlerde Mersin için ön plana çıkan ve her dönemde ortak olan en önemli konular Mersin Limanı, Mersin'in Adana'dan bağımsız olması, sulama sorununun çözümü (barajlar) ve kanal çalışması yapılması gerektiği, Çukurova'nın sulanması için gerekli olan etüt çalışmaları olarak görülmektedir. Bunların dışında Trahom hastalığı ve salgın hastalıklar, nüfus meselesi, zirai konular, kaçakçılık, hormonti fabrikası, balık ve balıkçılık, por vergisi ve vergiler, tuz memlağı, okullar ve okullaşma, narenciye konuları da yerel siyasette ele alınmış olan başlıca konulardır. Bu kişiler hem yurdun hem de temsil ettikleri seçim bölgelerinin kalkınması için gerekli olan sosyal ve ekonomik sorunların çözümü için faaliyetlerde bulunmuşlardır.

İçel/Mersin milletvekillerinin her dönem için yereldeki halktan alınmadığı da gene meclis kayıtlarında görülmektedir. Nüfusu İçel/Mersin dışında başka illerde kayıtlı olan

vekillerin dönemleri, nüfusta kayıtlı oldukları iller ve dönemdeki sayılarına bakıldığında bilgiler şu bilgiler ortaya çıkmaktadır.

II. Dönem: Dört adet olan İçel/Mersin milletvekillerinden bir tanesi başka şehir nüfusuna kayıtlı olup; bu kişi, Mehmet Tevfik Marulyalı (İstanbul)'dır.

III. Dönem: Dört tane olan İçel/Mersin milletvekillerinden iki tanesi başka şehirlerin nüfusuna kayıtlı olup; bu kişiler, Mehmet Hakkı Saydam (İstanbul) ve Ali Münif Yeğenağa (Adana)'dır.

IV. Dönem: Beş olan İçel/Mersin milletvekillerinden iki tanesi başka şehirlerin nüfusuna kayıtlı olup; bu kişiler, Mehmet Hakkı Saydam (İstanbul) ve Hasan Ferit Güven (Adana)'dır.

V. Dönem: Beş olan İçel milletvekillerinden bir tanesi başka şehirlerin nüfusuna kayıtlı olup; bu kişi, Mehmet Hakkı Saydam (İstanbul)'dır.

VI. Dönem: Yedi olan İçel milletvekillerinden beş tanesi başka şehirlerin nüfusuna olup; bu kişiler, Turhan Cemal Beriker (Adana), Dr. Muhtar Berker (İstanbul), Hasan Ferit Güven (Adana), Bekir Refik Koraltan (Sivas) ve General Mehmet Cemal Mersinli (Isparta)'dır.

VII. Dönem: Sekiz olan İçel milletvekillerinden altı tanesi başka şehirlerin nüfusuna kayıtlı olup; bu kişiler, Dr. Muhtar Berker (İstanbul), Hasan Ferit Güven (Adana), Bekir Refik Koraltan (Sivas), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), General Mehmet Şefik Türsan (İstanbul) ve Mehmet Şefik Tugay (Malatya)'dır.

VIII. Dönem: Sekiz milletvekilinden bir tanesi başka şehirlerin nüfusuna kayıtlı olup bu kişi Saim Ergenekon (İstanbul)'dur. Saim Ergenekon'un diğer İçel/Mersin dışındaki nüfusa kayıtlı olan vekillerden farklı bir özelliği vardır ki; o da, Saim Bey'in İçel'de ticaretle uğraşıyor olması ve ikametinin de İçel'de olmasıdır. Bu yönüyle nüfusu her ne kadar İstanbul'da da olsa İçel/Mersin'e ünsiyeti bulunmaktadır.

Başka şehirlerin nüfuslara kayıtlı olup da İçel'den milletvekili seçilen milletvekillerine bakıldığında ortaya çıkan İçel nüfusuna kayıtlı olmayan milletvekili yüzdeleri oranları şu şekildedir.

II. Dönem : % 25

III. Dönem : % 50

IV. Dönem : % 40

IV. Dönem : % 20

VI. Dönem : % 71

VII. Dönem : % 75

VIII. Dönem : % 25 olarak görülmektedir.

Bu oranlar İçel'in siyasetinin ister istemez zayıf olmasına neden olan en önemli etkenlerden biridir.

Meclis içerisinde İçel'den vekil seçilip de bölgesel konuşma konularına ve yapmış oldukları faaliyetlere bakıldığında orantısız olarak yirmi beş milletvekilinden yedi tanesinin hiç konuşmamış olması (milletvekillerine oranı: %28), meclis faaliyetlerine katılan beş vekilin de İçel/Mersin adına bir tek cümle etmemiş olmaları (milletvekillerine oranı: %20), İçel/Mersin siyasetinin mecliste iyi temsil edilmediğinin bir diğer göstergesi olup, her dönem gündeme gelip de çözilemeyen Mersin Limanı hadisesi de bunun en somut sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçilmiş olan milletvekillerinin genellikle kendi mezun oldukları alanlarıyla alakalı konularda çalışmalara katıldıkları görülmektedir. Bu dönemlerde görev yapan vekillerin yapmış oldukları çalışmaların sadece bölgesel ve yerel özellikte olmayıp, bunların yanında ulusal kimlik çizgisinde ve milli menfaatlerin gözetilmesi önceliğiyle yapıldığı görülmektedir.

1923 ile 1950 tarihleri arasındaki yedi yasama döneminde mecliste görev yapmış olan yirmi beş İçel milletvekillerinin meslek gruplarına bakıldığında, yedi vekilin hukukçu, altı vekilin tıp fakültesi mezunu, üç vekilin asker, üç öğretmen okulu mezunu (bir tanesi şair), 4 vekilin çiftçilik ve ticaretle uğraştığı, bir vekilin PTT memur/çiftçi ve bir vekilin de medrese tahsili almış ve sonrasında belediye başkanlığı ile kaymakamlık yapmış olan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Hukuk ve Tıp Fakültesi mezunlarının genel oranda sayılarının ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir.

İçel vekillerinin yukarıda vermiş olduğumuz rakamlarda da görüleceği üzere büyük bir kısmının farklı illerden gelmiş olması ve yerel hadiselerle hakim olmayarak yöresel sorunlar üzerine hiç değinilmemiş olması, bu bölgenin meclisteki temsilini büyük oranda etkilemiştir. Bu temsildeki yetersizliğin yanı sıra ele alınan yedi yasama döneminde dünyada ortaya çıkmış olan gelişmelerin ülkemizi de etkilediği bir gerçektir. Özellikle

Birinci Cihan Harbi'nin sonrasında ortaya çıkmış olan 1929 Büyük Buhranı ve hemen akabinde II. Cihan Harbi öncesindeki bazı hadiseler, genç Türkiye'yi de etkilemiş; ekonomik, sağlık ve sosyal-yaşamsal hadiseler üzerinde sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle sağlık noktasında açlık ve yoksullukla beslenmiş olan trahom, verem, ateşli humma gibi hastalıklar memleketin her yanında olduğu gibi İçel'de de karşılaşılan en büyük sorunlardan biri olmuştur. Bir yanda Osmanlıdan kalan borçlar ve alacaklar, bir yandan ekonomik gelişmeler için yapılmış olan atılımlar, Hatay sorunu, diğer yandan karşılaşılan sağlık-sosyal ve kültürel sıkıntılar ve yetişmiş insan azlığı bu dönemin gene en çok dikkat çeken hususları ve öncelikle de çözülmesi gereken sorunları olarak kendini göstermiştir.

Çok partili hayata geçiş noktasında 1923-1950 yılları, Türk siyasetinde Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'nün liderlik yaptığı dönemlerdir. 1930 yılından başlayarak 1946 yılına kadar devam etmiş olan süreçte CHP dışında başka bir siyasi partinin Türk siyaseti içerisinde yer almadığı görülmekte olup Türk siyasi hayatında ve ülke yönetiminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek başına iktidar olduğu bu on altı yıllık süreye "Tek Parti Dönemi" denilmektedir. Ulusal devletin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün 1938 yılındaki vefatının ardından başlamış olan ve tek partili cumhuriyetin en uzun süreli başbakanı ve ikinci cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü iktidarlarında, cumhuriyetin kuruluşunda çok etkin rol oynamış olan Kuva-yi Milliye Hareketi içerisinde yer almış kadroların yerlerine, I. Meclisteki muhalif gruplarda yer alan kişilerin seçilerek Mustafa Kemal'in kadrolarının tasfiye edildiği görülmekte olup, İçel milletvekillerinden Fikret Mutlu Bey'de bu tasfiye edilen milletvekilleri arasında yer almıştır.

Tek parti döneminin sona ererek çok partili siyasi hayata geçiş aşamasında Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi İçel'de de bir teşkilatlanma çabası göze çarpmaktadır. Çok partili dönemle birlikte yeni bir muhalefet bloğu meydana çıkarmış olan Milli Kalkınma Partisi, Demokrat Parti ve Millet Parti'nin teşkilatlanma gayretleri incelenmiş olduğunda, bünyesinde önceki dönemlerde meclis çatısı altında da vekillik yapmış olan etkin ve tecrübeli siyasilerinin varlığı ve bu etkin siyasilerin destekleriyle Demokrat Parti ön plana çıkmış, teşkilatlanmasını hızlı bir şekilde tamamlayarak çalışmalarına profesyonelce başlamıştır. Demokrat Parti'nin tecrübeli ve profesyonel teşkilatlarının yapmış olduğu sistemli çalışmalar sonucunu kısa sürede ortaya koymuş ve siyaseten çok karmaşık bir ortamda yapılmış olan 1950 seçimlerini kazanarak, 1923 yılından beri iktidarda olan CHP'den iktidarı devralarak yönetimi ele geçirmesine ve uzun yıllardır ülkeyi tek başına

yönetmekte olan Türk Siyasi Tarihi'nin en eski ve köklü partisi olan CHP'nin artık muhalefet partisi konumuna geçmesine sebep olmuştur. 1950 seçimlerinden sonra Türk siyasetinde Adnan Menderes başkanlığındaki Demokrat Parti'nin iktidara geldiği görülmektedir. 1923-1950 tarihleri genç Türkiye'nin bölgesel ve küresel olarak varlığının ortaya koyulduğu en önemli olayların yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Genç Türkiye'nin ve cumhuriyetinin kuruluş aşamalarını da içine alan bu tarihler arasında TBMM bünyesinde yapılmış olan faaliyetleri İçel vekilleri açısından ortaya koyularak, bölgenin ve dönemin içinde bulunmuş olduğu sosyal-kültürel-ekonomik ve siyasal çalışmalarını aydınlatılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

A. ARŞİVLER

Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi IV. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi V. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi VI. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi VII. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi VIII. Dönem Zabıt Cerideleri

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri Genel Müdürlüğü

B. TETKİK ve TELİF ESERLER

Acun, Fatma, (Ed.) Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi. Ankara: Siyasal Yayınları, Ankara 2009.

Açık Güneş, Gülizar, Mersin Levanten Yapıları Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin 2010.

Ahmad, Faroz, Modern Türkiye'nin Oluşumu (Çev. Yavuz Alogan), Kaynak Yayınları, 11. Basım, İstanbul 2012.

Akbıyık, Yaşar, Milli Mücadelede Güney Cephesi (Maraş). Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1990.

Akşin Sina, Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.

Albayrak, Mustafa, Osmanlı-Alman İlişkilerinin Gelişimi ve Bağdat Demiryolu'nun Yapımı. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S.6, 1995.

Ardıç, Nurittin, ve Turhan, Vedat, Sıtma. Türk Mikrobiyal Cem Dergisi, S.34, 2004.

Atatürk, Mustafa Kemal, Nutuk (Söylev) 1919-1927, Akvaryum Yayınevi, İstanbul 2007.

Aydemir, Şevket Süreyya , Tek Adam. C. III, Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.

Baba, Gürol, Doğu Sorunu Bağlamında Çanakkale Savaşları'nın Uluslararası İlişkiler Teorileri Açısından Değerlendirilmesi: Uluslararası İlişkiler Tartışmalarında Çanakkale Savaşı, Role Akademik Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Belen, Fahri, Türk Kurtuluş Savaşı. Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015.

Bilgin, Mustafa Sıtkı, İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Ortadoğu Politikası. Gazi Akademik Bakış, 9(18), 2016.

Bozkurt, İbrahim, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Mersin'de Eğitim. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(2), 2008.

Brock, Ray, Hayalet Süvari Mustafa Kemal Atatürk. (2. Basım). Yakamoz Yayınları, İstanbul 2016.

Budak, Ömer, Milli Mücadele Dönemi Türk-Fransız İlişkileri. Karadeniz Araştırmaları, S.19, 2008.

Çamur, Selma, Birinci Dönem Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2009.

Çatalcam, Aytekin, 1923-1938 Atatürk Dönemi Dış Politikası'nda Lozan'ın Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

Çavdar, Tevfik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1939-1950 (III. Baskı), İmge Kitapevi, Ankara 1995.

Çelik, Kemal, Çukurova'nın İşgali Döneminde Fransız Propaganda ve Casusluk Faaliyetleri ile Millî Kuvvetlerin Buna Karşı Yayımladığı 1920 Tarihli Yeni Bir Belge. Gazi Akademik Bakış, 2(3), 2008.

Çelik, Kemal, Fransızların Adana ve Çevresinde Böl ve Yönet Gayesiyle Kourdurduğu Cemiyetler. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

Çoker, Fahri, Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-23). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı, C.III, Ankara 1994.

Çoker, Fahri, Türk Parlamento Tarihi: TBMM–IV. Dönem (1931-1935).Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 1996.

Çolak, İsmail, Milli Mücadele'de Kalemli Ordu. Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010.

Çufalı, Mustafa, Türk Parlamento Tarihi: TBMM VIII. Dönem (1946-1950). TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, C. III, Ankara 2012.

Değerli, Esra Sarıkoyuncu, Atatürk Dönemi Türk-Yunan Siyasi İlişkileri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.153, 2006.

Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye’de Tarım İstatistikleri (Gelişimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri). Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 2009.

Erhan, Alparslan, 1923-1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri. Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2013.

Gazel, Ahmet Ali, İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa’nın İçel Sancağı’na (Anamur, Gülnar, Ermenek, Gazipaşa) Dair Bir Raporu (1892). Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 12(31), 2006.

Gözler, Kemal, Türk Anayasa Hukuk Dersleri, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 4. Baskı, Bursa 2007.

Gümüş, Şenay Özdemir, Denizcilerin Gözüyle Mersin Kıyıları. Mersin Deniz Ticareti, S.238, Mart 2012.

Günay, Ş. Şenal, Türk Parlamento Tarihi: TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C.V, Ankara 2004.

Gündüz, Ahmet, Sicil-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909). History, 3(3), 2011.

Güner, İbrahim ve Ertürk, Mustafa, Türkiye İl Merkezi Kent Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma. Muğla Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, S.12, 2011.

Güneş, İhsan, Türk Parlamento Tarihi: TBMM–V. Dönem (1935-1939).Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. II, Ankara 2001.

Halaçoğlu, Yusuf, Hoşgörülen Yol Ayrımına Ermeniler, Erciyes Üniversitesi Yayını, C.I, Kayseri 2008.

Hisar, Filiz ve Hisar, Kemal Macit, Türkiye’deki Sağlık Politikaları ve Tüberküloz Kontrolü Üzerine Etkisi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 20 (4), 2011.

İlter, Erdal, Milli Mücadelede Doğu Lejyonu'nun Fransız İşgal Bölgesi’ndeki Fonksiyonu. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 17, 1996.

Kaya, Abdulkadir, Sevr ve Lozan’da Sınırlar ve Toprak Meselesi.Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2007.

Kaya, Mehmet, 1918-1950 Yılları Arasında Bursa Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1999.

Kaya, Mehmet, Meclis-i Mebusan’dan Türkiye Büyük Millet Meclisine Hüseyin Sırrı Bey ve Meclis Faaliyetleri. Uluslararası Gazi Akça Koca Ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2015.

Kemal, Cemal, Mustafa Kemal’in Mondros Mütarekesi’ne Tepkisi. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 12(46), 2010.

Kılıç, Rahşan, Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde İçel Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2015.

Koçak, Cemil, Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945), İletişim Yayınları, C.I, Ankara 1996.

Korhan, Cahide, Tek Parti Döneminde Mardin (1923-1950).Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep 2012.

Küçük, Mustafa, TBMM’nin Açılışı ve Anlamı, Türkler, C.XVI, Ankara 2002.

Lewis, Bernard, Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çev. Prf. Dr. Metin Kıratlı), Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara 1993.

Mermer, Ahmet ve Keskin, Neslihan Koç, Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. Akçağ, Ankara 2005.

Neziroğlu, İrfan, Tarihe Düşürülen Notlar-3, Meclis Başkanları ve Konuşmaları (1920-2013). TBMM Basımevi Yayınları, Ankara 2013.

Oğuz, İbrahim, Tarsus Şer'iyye Sicillerine Göre Mersin Kenti'nin Kuruluş Öyküsü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin 2006.

Okumuş, Ejder, Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Mersin. TYB Akademi Dergisi, 1(2), Mayıs 2011.

Öner, Ertuğ, Hoccoğlu, Beycan, ve Uncu, Levent, Tarsus Ovasının Jeomorfolojik Gelişimi ve Gözükule Höyüğü. Türkiye Kuaterner Sempozyumu Turqua-V, 2-5 Haziran, Bildiriler Kitabı, 2005.

Özçelik, Özer, ve Güner, Tuncer, Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007.

Özdemir, Bülent, Osmanlı Şehirlerinde Yaşayan İngiliz Konsolosları ve Ermeni Sorunu. Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler. Erciyes Üniversitesi Yayını, I, Kayseri, 22-24 Mayıs 2008.

Özdemir, Yüksel, ve Arslan, D. Ali, (Ed.) Mersin Sempozyumu 19-22 Kasım 2008 Bildiriler. Mersin Valiliği Yayınları, C. I, Mersin 2009.

Özer, Sevilay, Türkiye'de Trahomla Mücadele (1925-1945). Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 2014.

Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem (1923-27). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, C. III, Ankara 1994.

Öztürk, Kazım, Türk Parlamento Tarihi: TBMM IX. Dönem (1950-1954). TBMM Vakfı Yayınları, C. VII. Ankara 1998.

Pınar, Mehmet, Mersin ve İçel’de Siyasi Hayat (1923-1950), Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü, Erzurum 2012.

Poş, Abdullah, Mersin’deki Yabancı Devlet Konsoloslarının Faaliyetleri (1852-1908). Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(2), 2009.

Sandal, Ersin Kaya, ve Gürbüz, Mehmet, Mersin Şehrinin Mekânsal Gelişimi ve Çevresindeki Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı. Coğrafi Bilimler Dergisi, 1(1), 2003.

Sönmez, Şinasi, İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Hükümetlerinin Temel Gıda Maddelerinin Temini Konusunda Aldığı Tedbirler. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 47, 2011.

Tekgündüz, Cemal, Birinci Millet Meclisi'nde İçel (Silifke) Milletvekilleri. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde 2013.

Toker, Metin, Tek Parti’den Çok Parti’ye. Milliyet Yayınevi, İstanbul 1970.

Topal, Nevzat, Niğde Türk Ocağı’nın Kuruluşu Ve İlk Faaliyetleri (1924-1926). Turkish Studies:Tarih, 8(7), 2013.

Tunçay, Mete, T.C’nde Tek-Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931). Yurt Yayınları, Ankara 1981.

Tutsak, Sadiye, Milli Mücadele Yıllarında Suriye’deki Gelişmelerin Güney Cephesi ve Ankara Hükümeti Açısından Önemi-II. History Studies, 6(5), 2014.

Ulutaş, Songül, 19. Yüzyılın İlk Yarisında Kapitalist Ticari İlişkilerdeki Dönüşümün Tarsus’taki Yansımaları (1839-1856). Tarih İncelemeleri Dergisi, 27(2), 2012.

Üçüncü, Uğur, Atatürk’ün Ölümü ve Cenaze Törenlerinin Türkiye’deki Yansımaları. The Journal of Academic Social Science Studies Dergisi (JASSS), 6(7), 2013.

Ünlü, Tolga, Mersin’in Mekansal Biçimlenme Süreci ve Planlama Deneyimleri. Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22(3), 2007.

Ünlü, Tülin Selvi, Bir İskeleden Liman Kentine Doğru Akdeniz'in Önemli Bir Limanı Olarak On Dokuzuncu Yüzyılın İkinci Yarısında Mersin'de Mekânsal Gelişim. TMMOB Şehir Plancıları Odası Dergisi, 3(4), 2009, s.5-26.

Yavuz, Taner, BCG Aşılmasında Neredeyiz?. Tüberküloz ve Toraks Dergisi, 52 (1), 2004.

Yeniçeri, Özcan, Genç Osman'dan Menderes'e Darbe ve Demokasi. Kripto Yayınları, Ankara 2015.

Yıldırım, Cihat, Gazi Mustafa Kemal Paşa İle İlgili "Taş İli" Gazetesi'nde Çıkan Haberler Üzerine Bir Değerlendirme. Tarih'in Peşinde Dergisi, S.11, 2014.

Yıldırım, Cihat, I. TBMM Hükümeti'nin İlk Uluslararası Anlaşması: "20 Günlük Muvakkat Mütareke". Tarih'in Peşinde Dergisi, 3(5), 2011.

Yıldırım, Sema, ve Zeynel, Behçet Kemal, TBMM Albümü 1920-2010. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Cilt I, Ankara 2010.

Yıldırım, Sema, ve Zeynel, Behçet Kemal, TBMM Albümü 1920-2010. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Cilt II, Ankara 2010.

Yorulmaz, Şerife, Yabancı Tüccar ve Gayri Müslim Tebaanın Mersin Ekonomisindeki Rolü (1830–1918). Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin, 2004.

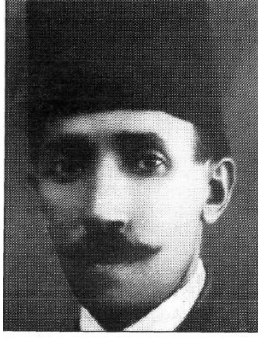
Yücel, Mustafa, ve Taşar, Mustafa, Demiryolunun Stratejik Önemi ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Demiryolu Siyaseti. Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, S. 1, 2016.

EKLER

EK-1

II. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

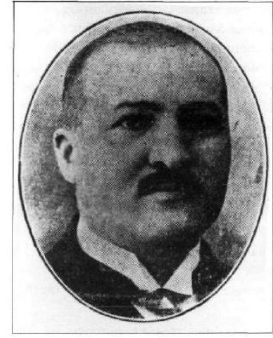
AHMET BESİM (ÖZEK)
MERSİN (593)

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

MEHMET TEVFİK (MARULYALI) (MARLALI)
İÇEL (521)

MEHMET NİYAZİ RAMAZANOĞLU
MERSİN (594)

III-DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

HAKKI (SAYDAM)
İÇEL (699)

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

ALİ MÜNİF (YEĞENAĞA)
MERSİN (739)

İSMAİL HAKKI RAMAZANOĞLU
MERSİN (740)

IV. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

HAKKI (SAYDAM)
İÇEL (699)

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

(AHMET) HAMDİ BEY (ONGUN)
MERSİN

(HASAN) FERİT (CELÂL) BEY (GÜVEN)
MERSİN

V. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

(HASAN) FERİT (CELÂL) BEY (GÜVEN)
(MERSİN)

SÜLEYMAN FİKRİ BEY (MUTLU)
(MERSİN)

HAKKI (SAYDAM)
İÇEL (699)

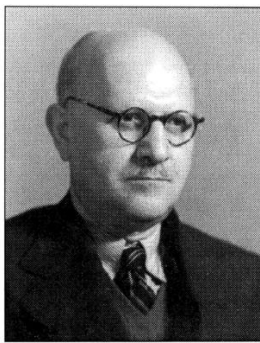

(AHMET) HAMDİ BEY (ONGUN)
(MERSİN)

VI. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

AHMET [TEVFİK] OVACIK
İÇEL

Korg. CEMAL MERSİNLİ
İÇEL (205)

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (522)

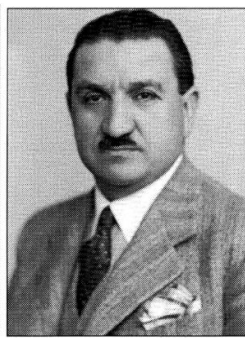
(HASAN) FERİT (CELÂL) BEY (GÜVEN)
(MERSİN)

Dr. [AHMET] MUHTAR BERKER
İÇEL

REFİK KORALTAN
İÇEL (289)

TURHAN CEMAL BERİKER
İÇEL

VII. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

MEHMET EMİN (İNANKUR)
İÇEL (1522)

(HASAN) FERİT (CELÂL) BEY (GÜVEN)
(MERSİN)

HAMDULLAH SUPHİ BEY (TANRIÖVER)

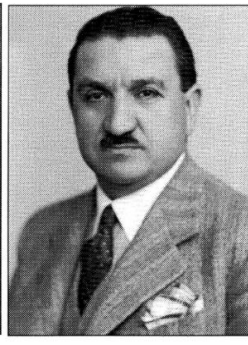
Mehmet Şefik TUGAY (1226)

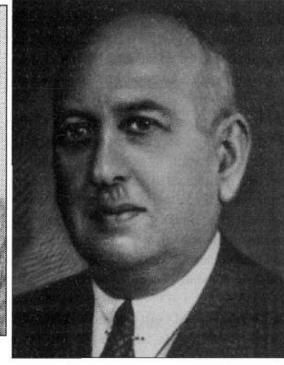
Dr. [AHMET] MUHTAR BERKER^o
İÇEL

REFİK KORALTAN
İÇEL (289)

TURHAN CEMAL BERİKER
İÇEL

(MEHMET) ŞEFİK TÜRSAN

VIII. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİNİN FOTOĞRAFLARI

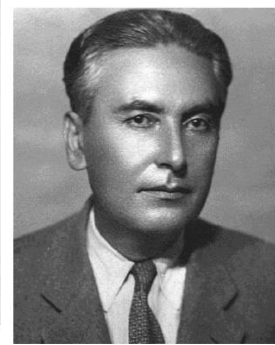
Ali MENTEŞOĞLU (1528)

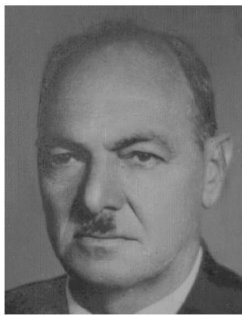
Aziz KÖKSAL (1402)

Celâl RAMAZANOĞLU (1403)

Halil ATALAY (1399)

Haydar ASLAN (201)

REFİK KORALTAN
İÇEL (289)

Mehmet Ali Saim ERGENEKON (1400)

Mehmet Salih İNANKUR (1401)

EK-2. MERSİN LİMANI İNŞAAT ÖDENEKLERİ İLE İLGİLİ HOLLANDA'DAN GELEN TELGRAF

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

PTT

Devlet telgraf numarasından dolayı

TELGRAF

(Örneği: İHB. 11)

YOL

ELT HIS EXCELLENCY ADNAN MENDERES PRESIDENT

COUNSEL OF MINISTERS ANKARA

Sıra No.	İlgili Makam	No	KELİME	VERİLDİĞİ	DESLİ	ALINDIĞI	İMZA
++++++	++5111	AMSTERDAM	1487	113/110	5	1109 CTF	CK=++

== I ASK YOU PERMISSION TO DRAW YOUR ATTENTION TO FACT
THAT NO GUILDERS HAVE BEEN PAID FOR WORKS EXECUTED IN
MERSIN HARBOUR SINCE BEGINNING OF THIS YEAR TRANSFER
THREE HUNDRED THOUSAND DOLLARS HAVIN BEEN APPROVED SINCE YOUR
EXCELLENCY GRANTED ME INTERVIEW IN... PARK HOTEL ISTANBUL BUT
2 KEPT PENDING FOR TRANSFER STOP MORE OVER EXPORT LICENCE

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

PTT

Devlet telgraf numarasından dolayı

TELGRAF

(Örneği: İHB. 11)

YOL

ISSUED RECENTLY BY MINISTRY OF COMMERCE UNDER MERSIN
PROTOCOL ONLY MADE USABLE FOR OLD CROP MAKING VALUE
ILLUSOIR STOP RESPECTFULLY REFERRING TO YOUR ASSURANCES AS
TO SAFEGUARD US UNINTERRUPTED CONTINUANCE OF THE WORKS
1 APPEAL TO YOUR EXCELLENCY FOR INTERVENTION... DRABBE
MANAGING DIRECTOR KONINKLYKE NEDERLANDSE MAATSCHAPPY VOOR
HAVENWERKEN NV

030	01			6	355
-----	----	--	--	---	-----

2

Kaynak: BCA, 30.1.0.0,6.35.5, 05.07.1957

**EK -3. MERSİN LİMANI'NIN İNŞASI VE BAYINDIRLIK BAKANI FEVZİ İLE
PARİS'TE LEON MORA ARASINDA YAPILAN MUKAVELENAME VE
ŞARTNAME**

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

تاریخ: 28/2/1925

Muchtar Bey müste
hamburg de travail
ingra
Soyto 28/2/1925
drahtet acht wochen
arbeitszeit fuer Konjektur
verhandlungen Kohlenhafen

تاریخ	مکان	موضوع	ملاحظات
28/2/1925	hamburg	ingra	Soyto 28/2/1925

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

تاریخ: 28/2/1925

شماره: 1

موضوع: 1

تاریخ: 28/2/1925

مکان: 1

موضوع: 1

ملاحظات: 1

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

تاریخ: 28/2/1925

شماره: 1

موضوع: 1

تاریخ: 28/2/1925

مکان: 1

موضوع: 1

ملاحظات: 1

heracle laut projekten
gegen Konzessionsrechte
berahen Kupfermin
Schneiderer telon

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

تاریخ: 28/2/1925

شماره: 1

موضوع: 1

تاریخ: 28/2/1925

مکان: 1

موضوع: 1

ملاحظات: 1

Kaynak: BCA, 230.0.0.0,19.75.2, 26.02.1925

EK-4. REFİK KORALTAN'NIN KIRIKKALE GEZİSİ İLE İLGİLİ OLARAK BAŞKENT GAZETESİNDE ÇIKAN HABERLER

BEYLET ARŞİVLERİ GENEL KURULUŞU
CUMHURİYET ARŞİVİ 8/ARALIK/1946 tarih ve 64 sayılı Başkent gazetesinden parçalar : *R. Karallan*

KORALTAN HALKIN SIRTINDA DEĞİL, OMUZLARINDA GEZDİ

70 lik bir ihtiyar dediki: "Cefa ve eza ile geçen ömrümüzün hakkını arayanlara Ulu Tanrı yardımın olsun"

Koraltan: "tek gayemiz, sözü millete verip bu memlekette halk hakimiyeti kurmaktır"

Kırıkkale:8 (Özel surettegiden arkadaşımız Yurdabekçiden telefonla(_
Refik Koraltan bu sabah Kırıkkale D.Parti ilçe kongresini açtıktan sonra Zühtü Velibeşeyi burada bırakıp otomobille Doğanay, Keskin ve Karacalı köyüne hareket etti. Kendisine refakat ettim notlarımı veriyorum:

Karacalıda Refik Koraltan'ı karşılayan köylülerin sayısı 1600 ü müttecavidir. Köye vasıl olduğumuz zaman önünde bayrak ve arkasında davul zurnanın çaldığı milli havalarla ileriye atılan halk Refik Koraltan'ı içten tecahüratla karşılamış bilhassa 70 yaşındaki nur yüzlü ak sakallı bir ihtiyar gözyaşlarını zaptedemiyerek haykırmıştır:
Cefa ve eza ile geçen ömrümüzün hakkını arayanlara Ulu Tanrı yardımın olsun bu sözler üzerine heyecanını zaptedemiyen halk Refik Koraltan'ı omuzlamak istemiş, fakat Koraltan O gür sesile asırlık demokrasi tarihinin tarifini iki kelimede hülase etmiştir:

Birimiz diğerinden yüksek değil;

Binbeşyüz kişinin tek kulak kesildiği Karacalı köyünde Refik Koraltan tam birbuçuk saatlik bir konuşma yapmıştır.

Atatürk'ün " bu memleketin hakiki efendileri köylüleridir" sözünü mevzu bahis eden koraltan demıştır ki:

Nasıl oldu, nasıl geldiler, nereden çıktılar, bilmiyoruz, bir takım adamlar sahneye çıkıp bu memlekette bir zümre tahakkümü kurdular. Kilitleri-vauttular ve koskoca Türk diyarını kendi menfaatlerinin icabet-tirdiği tarafa yönelttiler, varılanları kendilerine mal ettiler.

030 01 65 404 7

EK -5. CELAL BAYAR REFİK KORALTAN VE FUAT KÖPRÜLÜ'NÜN KAZA YAPTIĞI ARAÇLA İLGİLİ ARAŞTIRMA RAPORU

Emniyet Genel Müdürlüğü
CUMHURİYET ASKARI

R. Koraltan

Ankara Valiliğinin 14/1/947 tarih ve
Em. 396/1720 sayılı yazısı üzerine

İçişleri Bakanlığına

7/1/947 tarih ve Emniyet Genel Md.Ş.1.B.1.915 sayılı yazıya. ~~aktir~~
Bargılıktır.

İstanbul'da çıkan Yeniesabah gazetesinin 18/12/946 günlü nüshasının birinci sahifesinin dördüncü sütununda görülen (Celal Bayar'a suikast mı? başlıklı yazı etrafında yapılan inceleme neticesi aşağıya yazılmıştır. 14/12/946 günü saat 12.30 saralarında Demoktad parti Başkanı ve İstanbul Milletvekili Celal Bayar ile arkadaşlarından Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün Şoför Çorumlu Sabri oğlu 340 doğumlu Surayya Büyükoğlu'nun idaresinde bulunan 1489 sayılı taksit otomobiliyle Yenicehirden gelmekte iken bu otomobilin sergilevi önünde Samanpazarı İstikametinden gelen Etimesgut'un Elgazi köyü halkından Kıza oğlu 1328 doğumlu Emin'in çift atlı arabasına çarpması neticesinde ön tamponu ile camurluğunun ezilmiş olmasından yoluna devam etmediğini ve başka bir taksit ile gitmek mecburiyetinde kaldıkları anlaşılmıştır.

Hadisenin münhasıran taksit şoförünün seyrüsefer memuru tarafından verilen işarete ve seyrüsefer kaidelerine riayetsizliğinden ileri geldiği tesbit edilmiş ve hakkında düzenlenen evrakla birlikte şoför adliyyeye vorulmuştur. Yapılan yargılanması sonunda suçu sabit olduğundan 3 gün hapis ve 3 lira para cezasına 6 günde sanattan men'ine karar verilmiş ve kayfiyet 16/12/946 gün ve Emniyet Ş.11.19089 sayılı yazı ile Yüksek Bakanlıklarına bildirilmiştir. Arz ederim.

Ankara valisi
İzzettin Çagpar

Aslı gibidir

Aslı 75 215 - 1

030	01			65	405	1
-----	----	--	--	----	-----	---

[illegible]

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

ایرانی
سانجہ معوی
آخوندی بزرگ
اسانجہ معوی
سید بنوری
اسانجہ معوی
اسانجہ معوی
اسانجہ معوی
اسانجہ معوی

الْحَمْدُ لِلَّهِ -

030	10			5	30	42
-----	----	--	--	---	----	----

5

[illegible]

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET

Yazı İşleri Müdürlüğü

Şube :

Dosya işaretleri

elb
13495

Gelen	Tarihi	4
Evrakın	Numarası	9072.
Müsevit		
Tevsil tarihi		14.II.94I
Mübeyyiz		
Tebyiz tarihi		14.
Mukabele edenler		
Sadira	Umumi	6-2184
No.	Hususi	5063
Merbutatı		
Sevk tarihi		15-II-91
Mukayyidin imzası		

Dahiliye Vekilliğine

9.IO.94I gün, M.S.M. 5392-28/5832 sayılı tezkere

cevabıdır :

Vefat ettiği bildirilen İçel Meb'usu Gl.Cemal Mer-sinli'nin yerine, İntihabı Mebusan Kanununun Madde 1 mah-susuna tevfi kan diğerinin seçilmesi Büyük Millet Meclisi Reisliğinden alınan 13.II.94I gün, 3509/2767 sayılı tez-kerede bildirilmiştir . Gereğinin yapılmasını rica ede-rim .

Başvekil

14 II 1991
2

030 - 10 76 502 16

5

196

**EK-10. REFİK KORALTANIN İÇEL VE İSTANBUL
MİLLETVEKİLLİKLERİNE SEÇİLİP, İÇEL’İ TERCİH ETMESİ**

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZÜ: 78 425
Gelen Evrakın	Tarihi 15/8/1946	T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ İçişleri Bakanlığına
No. 72/40		
Yazan Memur <i>Ş. C. Kaya</i>	Yazı tarihi 16/8/1946	İçel ve İstanbul Milletvekilliklerine seçilen Refik Koraltan, İçel Milletvekilliğini tercih ettiğinden, İstanbul Milletvekilliğine özel kanuna göre, bir başkasının seçilmesi, Büyük Millet Meclisi Başkanlığından alınan 15/8/1946 tarihli v. 72/40 sayılı tezkerede bildirilmiştir. Arzederim. Başbakan yerine Müsteşar
Beyaz eden <i>Ş. C. Kaya</i>	Beyaz tarihi 16.8.1946	
Marsilaştırılanlar		
Dosya No. 6/1		
Gidiş No. 1/2034		
Ekleri 18-8-98	Sevk tarihi 17 Ağustos 1946	
Kaydeden		
Not:		
- 2 -		
[No: 9]		030 10 77 507 5

Kaynak: BCA,30.10.0.0, 77.507.5, 19.08.1946.

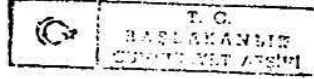
EK-11. HAMDULLAH SUPHI'NİN ROMANYA BÜYÜKELÇİSİ İKEN
ROMANYA GÖÇMENLERİYLE İLGİLİ RAPORU

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BÜKREŞ ELÇİLİĞİ

Bükreş 7/ikinoikSanun 1936

97

2-9/43-

Başbakanlık Müsteşarı Sayı Menal Gedeleş-e,

Romanyadaki ıkkdaşlarımızın göç durumu hakkında Hariciye
Başanlığını tenvir maksadile göndermiş olduğum raporun ırneğini ilişik
olarak sunuyorum.

Göç işi memlekette ve matbuatta muhtelif tersirlere ve neşriyete
sebeş oldu .

Bu Önemli işin nazikî ve umumî durumunu Zatı Alilerine , sırasında
Başvekilimize de arzeditmek üzere pek hususî ve mahrem olmak üzere arzederim
derin saygılarımın kabulünü dilerim .

Lingü

13-3-36

2-9-37

Bükreş Elçisi

Luphi. Can. 2007

030 10 116 810 13

24-

442-976 690 ta

Kaynak: BCA, 30.10.0.0, 116.810.13, 31.01.1936.

EK -12. MERSİN-ADANA DEMİRYOLU HATTIYLA İLGİLİ YAZIŞMALAR

Accole

Ş. C.
BAŞSAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekâleti celileye

نور کجھوړی
نوم لومړی سره پری
32.0
781

20/2/29 Çarşamba günü ictima eden Vekiller hey-
etinde verilen karara tevfi kan Adana da demiryolları başkomi-
serligimiz vasıtasına Mersin-Adana hattı için müdüriyete teb-
ligat yapılmıştı. Buna cevap olarak müdüriyetten mezkûr komi-
serliğe yazılan 23/2/29 tarihli telgraf suretini atide arzeye-
lerim efendim.
Başvekâlet ve Hariciye vekâleti celilerine arz edilmiştir.
23/2/29
α. *M. H. H. H.*

Nafia vekili
Recep

Suret.

N. 525. Telgrafına (x) zeyildir.
Ankara ittifaknamesi mucibince şirketimizi tayin etmiş olan
Fransız hükümetince elyevm Pariste bulunan kendi sefirinin-
Ankaraya avdetinde mevzu bahs mesele hakkında Türk hükümeti
ile görüşmege memur edildiğinin beyan edilmekte olduğunu -
zati alilerine arz ve ıblağ etmekligim dünkü telgrafına ce-
vaben idare meclisimiz reisi tarafından işar edilmektedir-
efendim.

Oduvan.

J.

(x) Bahsedilen telgraf tebligimizi aldığına daırdır.

10-2-29 16.5.7

030	10			147	48	3
-----	----	--	--	-----	----	---

EK -13. 1934 YILI SONUNA KADAR BİTMESİ GEREKEN DEMİRYOLU HATLARI İLE MERSİN LİMANININ İNŞAASI

Türkiye Cumhuriyeti
Devlet Demiryolları ve Limanları
Umumi İdaresi

İdare Merkezi : Ankara
Telgraf adresi : T.C.D.D.

16/10/34

Başvekeleti celileye

Demiryol inşaatının takip ettiği programa göre aşağıda gösterilen hatların /1934/ senesi nihayetinden evvel bitmiş olmaları icap eder:

Kayseri-Sivas Demiryolu	1930	da
Kayseri-Ulukışla Demiryolu	1932	de
Fevzipaşa-Ergani Demiryolu	1934	de

Binaenaleyh /1934/ senesi sonunda Mersine doğru incek Demiryol gebekesinin safi tülû /1457/ kilometreye balış olacaktır. Şöyleki :

Konya-Yenice Demiryolu	345	Kilometre
Ankara-Kayseri Demiryolu	190	"
Kayseri-Ulukışla Demiryolu	180	"
Kayseri-Sivas Demiryolu	110	"
Ergani-Fevzipaşa Demiryolu	420	"
Fevzipaşa-Yenice Demiryolu	169	"
Yenice-Mersin Demiryolu	43	"

Bu gebekenin geçtiği memleket kısmı Mersin Hinterlandı- na teşkil edecek ve takriben /160,000/ kilometre murabba bir sahaya ihtiva edecektir ki Türkiye Cumhuriyeti arazisinin beşte birinden fazladır.(Mebut /1/ numaralı plana müracaat buyurulması)

Mersin limanı ,Cumhuriyet dahilinde büyük bir Hinterland- da malik ve aynı noktaya müteveccih bir çok Demiryollarını hav-

Türkiye Cumhuriyeti
Devlet Demiryolları ve Limanları
Umumi İdaresi

İdare Merkezi : Ankara
Telgraf adresi : T.C.D.D.

16/10/34

vi yegâne limandır.

Bu cihetle /1930/ senesinde Mersin limanının inşaatına bağlamak mümkün olamazsa /1934/ senesi sonuna doğru ikmal edilecek olan Demiryol gebekesinin bütün nakliyatı,işlenmesi havaların müsaadesine bağlı bir limana inmiş olacaktır.

Binaenaleyh Mersin limanında vapourların yanaşması ve yû alıp verme işlerinin dalgaların hücumundan masum olarak yû pılabilmesi için tanzim olunan projede gösterilen emaliyet tan bir kısmının yapılması icap eder.

Memleketin imarı namına bu kadar fedakârlıklarla vücûda getirilmekte olan Demiryol gebekemizin mühim bir kısmının mahrecini teşkil edecek olan bu liman, Demiryol inşaatıyla birlikte yapılmasa diğer mülâhazalardan sarfı nazar imar siyasetimizin esaslı bir umdesini teşkil eden iktisat gayc si ihmal edilmiş olacaktır.

İki senedenberi inşa etmekte olduğumuz hatların teahhü- datıyla bağlı bulunan bütçemizin /934/ senesine kadar /240/ milyon liralık yeni işler için büyük bir vüsat göstereniyç cegini nazarı itibara alarak arz edilen Demiryol gebekasının ikmâl tarihi olan /934/ senesine kadar Mersin limanının /17/ milyonluk iginden /9,5/ milyonluk ilk kısmının yapıl- mını zaruri görmekteyim.

Kısım
Yapılması lazım gelen bu/2/ numaralı planda kıranızı ile işaret edilmiştir ki, şunlardan ibarettir:

1-Takriben 2400 Metre dalgâ-kıran
2- " 700 " rahtan

030 10 151 70 7 2

Türkiye Cumhuriyeti
Devlet Demiryolları ve Limanları
Umumi İdaresi

İdare Merkezi : Ankara
Telgraf adresi : T.C.D.D.

16/10/34

3- Takriben 90,000 Metre murabba terplen
4- " 800,000 " mükabı tarasma işi
5- Teçhisat ve muvakkat tesisat

Bu imalat için mekul ve tasarruflârene bir programa tevfi- kan yapılmak ve/930/ senesi ilk baharında işe bağlanmak şar- tiyle asgari dört sene müddet lâzımdır.Bunun için de:

1- /930/ senesi Şubeti nihayetine kadar için ihalesi icap eder.Çünkü inşaatı yapacak olan şirket İ. Ha- zirana kadar tesisatını hazırlamak, memur ve müs- tahdemlerini tedarik etmek,işe bağlamak için istih zarrette bulunmak mecburiyetindedir.

2- Senelere tahsis edilmek üzere en geç İ.Haziran/930/ dan itibaren atide gösterilen tahsisatın elde bu- lunması icap eder:

1930-1931	senel maliyesi için	1,500,000
1931-1932	"	2,500,000
1932-1933	"	2,500,000
1933-1934	"	3,000,000

Birinci merhalelin birinci kısmı için yekûn ----- 9,500,000
1934-1937 senel maliyeleri ve birinci merhalelin ikinci kıs- mı için ----- 7,500,000
Umum yekûn ----- 17,000,000

030 10 151 70 7 3

Türkiye Cumhuriyeti
Devlet Demiryolları ve Limanları
Umumi İdaresi

İdare Merkezi : Ankara
Telgraf adresi : T.C.D.D.

16/10/34

Bu program dahilinde Mersin limanının inşaatına bağlanmas- nesi senelerinde tasvip buyurulduğu takdirde takribi mikda- ları yukarıda arz olunan tahsisatın ait olduğu seneler bütçc lerine komasına şimdiden müsaade buyurulmasını istitiham cy lerim Efendim .

Mefi Vekili
Rafat
Tahdim
7-9-1929
Reca

030 10 151 70 7 4

Kaynak: BCA, 30.10.0.0, 151.70.7, 07.09.1929.

[illegible]

Kaynak: BCA,30.10.0.0, 156.98.3, 07.12.1924.

**EK-15. GENERAL MOUGİN ET BANQUE COURVOISYER BERTHOUD
TARAFINDAN DEMİRYOLLARI HAKKINDA VERİLEN TEKLİF VE MERSİN-
SAMSUN LİMANI İNŞASININ KENDİSİNE VERİLECEĞİ**

آشده
۱۹۲۸/ ۵: ۱۲
سرکر اداره ۲ آخر
تلفراف آدومس ۲ کجده

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

بان و کالتجیله

وزارت معارف و اوقاف و صنایع
تعمیرات و راهی
کمرودی

چترال موزن باقی قودوزیه برتود امتضیله وارد اولوب اقتصاد و کالتنه طرف دولترندن
تودیع اولتان تلفرافنامه زیرینه اقتصاد و کالتنه دمیرصایع خنده کی مراجعترنه جواب
وبرلدی و دمیر یوللار خنده کی طلبترنه دائر مفتضاتک تمیینی اعارتیله و کالتعاجزیه
ارسال قلمندر . نادیاته اکر ابرکن اوج سته صوکره باغلق غریله خیمدیلک مرین و
ماسون لیمانلری انضاتک کتدیترنه تودیع ایدیله بیله چکی و بوخصوصه کوسرمجکری
قابلیت مالی و فنییه نظرآ . بالاخره غومندوفر لر ایپون ده بر شکل حل بولنه بیلمجکی
جوابا بیله بیرمکی مناسب کومکده یه بو باده کی قرار دولترنی عیض و استیدان ایلرم
تلفرافنامه تک ترکیه و فرانسیزه صورتلری مربوطا عرض و تقدیم قلمندر اقدم .
ناغه وکیلی

تقدیم

صفتیکه ۶-۱۶۴

سند و قراعه کسیر سوربر لر
کی سکرتر عینه استا عیوضه یارانه
۲۸ ۲۸ ۲۸

030 10 207 412 12

2

جوزایک دولت دمیر یوللاری اداره قوربسته خطای پارسی و جریه کورده قورس ویا اولور .

25

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

C O P I E

A SON EXCELLENCE IOLET PACHA PRESIDENT DU CONSEIL
DES MINISTRES DE TURQUIE ANGORA

IO DE PARIS 928-141 - 24 16 /10

LE GROUPE PAUL DURAND QUI A SOUMIS AU MINISTRE DU COMMERCE
DE LA REPUBLIQUE TURQUE DES PROJETS DE REALISATION D'UN
PROGRAMME MINIER ET METALLURGIQUE A L'HONNEUR D'INFORMER
LE GOUVERNEMENT TURC QU'IL EST DISPOSE A ENTRER EN MAINTI-
NANT EN POURQUAILERS AVEC LUI AU SUJET DES TRAVAUX DE CHEMIN
DE FER FORTS ET EVENTUELLEMENT ROUTES. STOP. A L'EFFET DE
SE METTRE AUSSIOT APRES L'ACCEPTATION DU PROGRAMME MINIER
ET METALLURGIQUE EN ETAT D'ASSURER LA PROLITE EXECUTION DES
DITS TRAVAUX AINSI QU'EN ONT FORME LE PROJET LES ELELENTS
CONSTITUTIFS DU GROUPE PAUL DURAND NOUS DESIRERONS CONNAITRE
PAR L'ENTREMISE DE L'AMBASSADE DE TURQUIE A PARIS L'AVIS DU
GOUVERNEMENT TURC A CEST EGARD. SENTIENTS RESPECTUEUX ET
DEVOUES .

GENERAL MOUGIN ET BANQUE COURVOISYER BERTHOUD

030 10 207 412 12

3

Kaynak: BCA, 30.10.0.0, 207.412.12, 06.06.1928.

**EK-16. MERSİN LİMANINA GELEN DEMİRYOLU İNŞAAT MALZEMESİNİN
GÜMRÜK VERGİSİ**

T. C. BAŞVEKALET MUAMELÂT MÜDÜRLÜĞÜ Sıra : Sayı :		5 741	Dosya işaretleri
Numarası			
Tarihi			
Yazın memur	Mabry Vekil-i jme.		
Yazı tarihi	27-5-33	A. v. j. Vekil-i jme.	
Maavin			
Beyaz eden	27	aradın.	
Beyaz tarihi			
Karşılaştıranlar	Mersin'de bulunan Kafia		
Sadira No.	30	Vekil-i H. İsmi Bof. tarafından	
Merbutatı	1	yazılan 28 tuncuz tarifi.	
Sevk tarihi	30-5-33	Leffen	
Kaydeden	30-5-33	teğrafnomasının sureti takli	
Döğünceler	Kibir miğfer. mukayyerinin		
	ifadeleri ve mahallat neticinin		
	bildirilmesi için rica ederim ef.		
	Mabry ve Gümrüks jme.		
	sartları Vekil-i bina yazılmış		
	tır.		
	yazık. Bey. n.		
	205.		
	030 10	211	438 2

DEVLET		T. C.	P. T. T.	No. 231
Telgraf muhaberatından dolayı mes'uliyet kabul etmez.		TELGRAFNAME		Tarih
12		Adres: BAS V EA 17282		
(*) R - Resmi demektir. G - Gayri resmi demektir.		T. C. BAĞRAKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI		
İLK MERKEZİ	No.	Krime	VERİLDİĞİ	R. G. (*) ORTA MERKEZ
MERSİN	1039		28	11 R=
		Tarih		Saat
		28/7/33		15/15
		ALINDIĞI		İMZA
		28/7/33		BAHA
MERSİN LİMANI'NA GELEN BİR SEKİZ YUZ TOM RAYILE İKİ YUZ TOM KUCUK MALZE				
MENİN MALİYYE Vekaleti ve GUMRUK Vekaleti ARASI'DA BU KATILIM				
MALZEMENİN GUMRUK VE MUAMELE VERGİLERİNİ MAHSUP TARZI HAKKINDA CERY				
ETTİĞİ A'LASILA MUHABEREYİN METİCELER MEMESİ DOLAYISILE GUMRUKTE				
ÇIKARILAMADIĞI A'LASILMISTIR AYNI SURETLE HAYDAR PAŞA'YA GELEN KROZOT				
ÇIKARILAMAMAKTADIR BU RAYLAR FIAT SEFKAT ARASINA VERESEDELECEĞİ BEN				
FEROTİYAT İŞİ İHALE EDİLMİŞTİ MALLARI GUMRUKTEN ÇIKARILAMAMASI İŞİ				
TEHİR EDECEKİNDE BASKA BİZİ MUTEAHHİDE VAKTİNDE MALZEME YETİSTİREMEN				
		030 10		211 438 2 5

Kaynak: BCA, 30.10.0.0, 211.438.2, 01.08.1933.

**EK -17. MERSİN ADANA DEMİRYOLUNUN SATIN ALINMASI HAKKINDA
FRANSA’NIN, PARİS BÜYÜKELÇİLİĞİMİZE VERDİĞİ NOTA**

Paris Büyük Elçiliğimizin den mevrut
588 nümerolu telgraf sureti

46 nümerolu ve 4 mart tarihli telgrafnamei devletleri cevabıdır:

1- Mersin-Adana hattı üzerindeki hukukumuz aşıkâr olduğundan mezkûr hattın Türkiye Cumhuriyetine devri için mezkûr şömedöfer idaresine Fransa hükûmeti tarafından tebligatı lâzime ifası Fransanın bu hat üzerinde nihayet bir hukukunun tarafımızdan tasdiki demek olacağından Fransa hükûmetine tevdiî emir buyurulan takrirî şifahinin bir kısmını müsaadei devletlerine igtiraren ikinci maddedeki şekle ifrağ edildiği:

2- Bu şerait dahilinde Türkiye Cumhuriyeti Büyük Elçiliği Ankara itilâfnamesiyle kabili telif olmayan bu vaziyeti Fransa Hariciye Nezaretinin nazarı itibarına arzeder ve mezkûr şömendöfer idaresinin taallül yoluna sapmasını Türkiye Hükûmetinin asla müsamaha edemeyeceğini bildirmekle kesbi şeref eyler.

3- Takrirî şifahinin Fransa hükûmetine tebliği esnasında elde edeceğim malûmatı zeylen bildireceğim maruzdur.

aslına mutabıktır.

J

030	10			244	648	26
-----	----	--	--	-----	-----	----

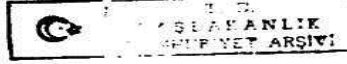
6

M.

Kaynak: BCA, 30.10.0.0, 244.648.26, 16.04.1929.

**EK-18. HAMDULLAH SUPHI TANRIÖVER'İN BÜKREŞ BÜYÜKELÇİĞİNDEN
MERKEZE NAKİL KARARNEMESİ**

T. C.
Hariciye Vekâleti
Sicil ve Memurin D. U. M.

Ankara, 30.11.1944

Hulâsa

U. No. 194
H. N. 194
Lef. 194

Kararname

19117

- 1- Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver merkeze nakledilmiştir.
- 2- İşbu kararnamenin icrasına Hariciye Vekili mecurdur.

REİSİCUMHUR

İsmail Hakkı

Başvekil

B. Şevket

Hariciye Vekili

Hasan Sakay

Kaynak: BCA, 30.11.1.0, 171.35.17, 08.12.1944.

EK-19. DR. MUHTAR BERKER'İN SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM MÜFETTİŞLİĞİNE NAKLİ

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZETİ : K. 23148 ✓	
Gelen evrakın No.	18/2/1950 36/7259	Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına	
Yazın Memur	F. Erkoç		
Yazın tarihi	20/2/1950		
Beyaz eden		Sağlık ve S.Y. Bakanlığının 18/2/1950 tarih ve 36/7259 sayılı tezkereyle gönderilen karar Yüksek Onamalarına sunulur.	
Beyaz tarihi		Başbakan	
Karşılatılanlar			
Dosya No.			
Gidiş No.	2/121 23148		
Eklere	1	Sağlık ve S.Y. Bakanlığına	
Sevk tarihi	21-2-1950 23-2-1950	Zatılgıları ve Muamelelt G.M.M.; 18/2/1950 tarih ve 36/7259 sayılı tezkereye karşıdır:	
Kaydeden		Cumhurbaşkanı tarafından onanmış olan karar örneği ilgilik olarak sunulmuştur.	
Not :		Başbakan yerine Müstakim 20-2-1950 20-2-1950	
(No : 9)		030 11 1 212 6 20	

T. C.
SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM
BAKANLIĞI
Zatılgıları ve Muamelelt Genel
Müdürlüğü
Genel No. 36
Özel No. 7259
İlişigi : 3

Özeti : DR. Muhtar Berker H.

Yüksek Başkanlık Makamına

Yalova Kaplıcaları İşletme idaresi Müdürü Dr. Muhtar Berker'in Bakanlık ikinci sınıf Sağlık ve Sosyal Yardım Müfettişliğine naklen tayinine dair tanzim kılınan ilişik kararın tasdikine müsaade buyrulmasını saygılarımla arz ederim.

E. ANK.

Y. i. M. M.
18-2-1950

Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanı
K. K. Beyazıt
Dr. Kemali Beyazıt

030 11 1 212 6 20

Yazılacak Karşılıkta gelmiş evrakın tarih ve numarasının yazılması lazımdır.

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ Özel No: 23148 G. No: 1 Evl: 1		21 Ocak 1950
Cumhurbaşkanlığı Yüce Katına		
Sağlık ve S.Y. Bakanlığının 18/2/1950 tarih ve 36/7259 sayılı tezkereyle gönderilen karar yüksek onamalarına sunulur.		
Başbakan <i>J. G. G. G.</i>		
Başbakanlık, İlişik karar Cumhurbaşkanlığı tarafından imza buyrulduğundan geri sunuldu.		
21-2-1950		
Cumhurbaşkanı emriyle Genel Kâtip <i>B. B.</i>		
(No : 9)		030 11 1 212 6 20

T. C.
SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM
BAKANLIĞI
Zatılgıları ve Muamelelt Genel
Müdürlüğü
Genel No.
Özel No.
İlişigi : 3

Özeti :

- K a r a r -
21/18

1- Yalova Kaplıcaları İşletme idaresi Müdürü Dr. Muhtar Berker, Bakanlık ikinci sınıf Sağlık ve Sosyal Yardım Müfettişliğine 70 lira kadro karşılık 50 lira maaşla naklen tayin kılınmıştır .
2- Bu Karar hükümleri yerine getirmeye Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı memurdur.

21-2-1950

Cumhurbaşkanı
J. G. G. G.

Başbakan
J. G. G. G.

Sağlık ve Sosyal
Yardım Bakanı
K. K. Beyazıt

030 11 1 212 6 20

Kaynak: BCA, 30.11.1.0, 212.6.20, 21.02.1950.

EK -20. HAMDİ ONGUN'UN GAYRI MEŞRU SERVET İKTİSABI DAVASI

MERTA DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Mersin 11.8.959
CUMHURİYET ARŞİVİ

Mersin Ticaret Türk Anonim Şirketi
Sermayesi: Tamamen ödenmiş 1.000.000 TL.
Uray Caddesi No. 81/83
MERSİN

Nº 105

	Lira	K.
2 li Kataradan 1 adet c.m.e	25.000	00
5 Tonsun 1500er ile 152 tip		
1 adet Pilsap Kuyruğu		
76.35.000, e illojisi		
Yekün	25.000	-

Yukarıda müfredatı yazılı *Hamdi Ongun'un* Türk Lirası
Mabuzumna olmuştur.

11.8.959
MERTA
MERSİN TİCARET T. A. Ş.
010 09 266812

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Mersin
CUMHURİYET ARŞİVİ

1 sayılı devlet kütüphanesi...
Bankasında bulunan mevduatı veya kıymetli evrak ile mücevheratını gösterir cedvel

EŞYANIN			MEVDUATIN		
Sıra	cinsi	adedi kıymeti	cinsi	miktarı	
		Sıra			
16.1660	Kandilina			200	
22212	Cemile Ongun			1.205	31
2512	Ali Koca			40	28

Kayıt tutuldu: 24.8.960 ta rih ve 30229/1209 cu yıla
Y. 210 1

Köşe
Tarih
İmza
Adı soyadı
İmzası

010 09 266812

T. B. M. M. DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Mersin
Hususi CUMHURİYET ARŞİVİ 16.6.959

Süt Hayvanları ve Süt Sanayii
A. Ş. müdürlüğüne
İstanbul

Talip olduğum 20. has damızlık
ineklerin mütelahtaki 16.85 bedeli olan
185. Seksen beş bin lirası. Mersin
Ziraat bankasının 16-6-959 tarih
ve 11365. No. lu makbuzu ile -
Ziraat bankası İstanbul şubesi
deki 3061. No. lu hesabınıza yatan
mak üzere gönderdim. bilgi -
edinilmesini rica ederim.

Saygılarımla
Hamdi Ongun
İsparta Mebusu
H. Ongun

010 09 266812

T. B. M. M. 2/3/1959
Hususi Ankara
DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Süt Hayvanları ve Süt Sanayii
Anonim Şirketi İstanbul Sakarya Hanı
Kut. 3. Kat. 3. Kısım

Evvelce talip olduğum 20 inek bedeli olan yüz
bin liranın 15 i bulunan 15 bin lirayı Ankara Zi-
raat Bankasının 5-5-959 tarih ve 2156- sayılı
makbuzu ile Ziraat Bankası İstanbul Şubesine gönder-
dim. Bilgi edinilmesini ve bakiye 85 ini de talep
vukuunda ödemeye amade bulunduğumu arz ve rica ede-
rim.

Hamdi Ongun
İsparta Mebusu

Adres:
Hamdi Ongun
İsparta Mebusu
Mersin
Hamdi Ongun
İsparta Mebusu
T.B.M. Meclisi
Ankara

Not: Bazan Mersin ve bazan Ankara'da
bulduğum için herhangi bir
iş'ar ve talebinizin ayrı ayrı
her iki adrese de bildirilmesini
rica ederim.

010 09 266812

Kaynak: BCA, 10.9.0.0, 266.813.2, 00.00.1960.

EK -21. HAMDİ ONGUN'UN NÜFUS CÜZDANI SURETİ VE AF İÇİN TALEP DİLEKÇESİ

NÜFUS HÜVİYET CÜZDANI SURETİ	
Soyadı	: Ongun
Adı	: Hamdi
Babasının adı	: Aliriza
Anasının adı	: Ayşe
Doğum yeri ve yılı	: Mersin 310
Dini ve mezhebi	: İslam - Hanefi
Nedeni hali	: evli

NÜFUS KÜTÜĞÜNDE KAYITLI OLDUĞU YER	
Vilayeti	: İçel
Kasası	: mersin
Nahiyesi	: ==
Mahalle veya köyü	: Mahmudiye mahallesi Kuvayimilliyecaddesi
Sokak ve ev no	: 101
Cilt No	: Sahife No:
Ne suretle verildi	: Zayıiden

Bu Nüfus Cüzdanında adı ve hüviyeti yazılı olan (Hamdi Ongun) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak Nüfus kütüğünde kayıtlıdır. Bu cüzdan Mersin Nüfus idaresinden verilmiştir.

Resmi Mühür imza

Ailinın aynadır. 3. 10. 1964
Muzaffer Özgür
Bölgeceza evi Mühürü

Bölge ceza evi Savcılığına

Kayseri

70 yaşında bulunuyorum. Gut ve Tansiyondan muzdaribim. Prostat Hipertrofisi de mevcuttur, unutkanlık ve uykusuzluk fazlası beni rahatsız etmektedir.

Devlet Hastanesi Sıhhi Kuruluna sevk edilerek sürekli olan hastalıklarımın tesbitiyle Anayasa hükümlerinden istifade ettiğim hakkındaki karar verilmesine delaletinizi istide eylerim.

Siyasi Hükümlü
Hamdi Ongun

Adres:
Bölge ceza evi
Kayseri

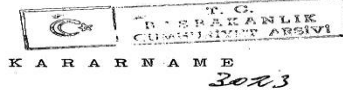

030 11 1 3083612

Kaynak: BCA, 30.11.1.0, 308.36.12, 27.10.1964.

EK -22. HAMDİ ONGUN'UN SÜREKLİ HASTALIĞI SEBEBİYLE CEZASININ

AFFI

1- Yüksek Adalet Divanınca 15/9/1961 tarihinde ittihaz olunan kesin kararla; Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 maddesi uyarınca takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, âmm hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, hakkında aynı kanunun 33 üncü maddesinin uygulanmasına ve 173 üncü madde gereğince 3 sene 4 ay Sinop'ta Umumi Emniyet Nezareti altında bulundurulmasına karar verilen hükümlü Ali Rıza Ali/oğlu, 1310 doğumlu Hamdi Ongun'un, sürekli hastalıkları sebebiyle; Bakiye hürriyeti bağlayıcı cezası ile, Türk Ceza Kanununun 173 üncü maddesi gereğince hükmolunan Umumi Emniyet Nezareti altında bulundurulma cezasının tamamen kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 97 inci maddesi 2 inci fıkrası hükmü gereğince uygun görülmüştür.

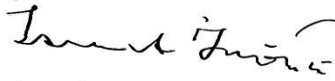
2- Bu kararı Adalet Bakanı yürütür.

27 Ekim 1964

Cumhurbaşkanı

Başbakan

Adalet Bakanı

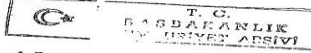

030 11 1 308.36.12

TÜRKİYE
CUMHURBAŞKANLIĞI
UMUMİ KATİPLİĞİ

3- 5218 EK-6

Ankara, 26 Ekim 1964

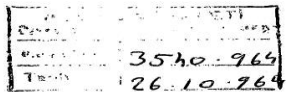
Adalet Bakanlığına

İlgi: 24 Ekim 1964 tarihli ve Ceza İş. G. Müdürlüğü 26167 sayılı yazı karşılığıdır:

Yüksek Adalet Divanınca 15.9.1961 tarihinde ittihaz olunan kesin kararla; Anayasayı ihlâl suçundan Türk Ceza Kanununun 146/3 maddesi uyarınca takdiren 10 sene müddetle ağır hapse konulmasına, âmm hizmetlerinden müebbeden memnuiyetine, hakkında aynı kanunun 33'üncü maddesinin uygulanmasına ve 173'üncü madde gereğince 3 sene 4 ay müddetle Sinop ilinde umumi emniyet nezareti altında bulundurulmasına karar verilen Ali Rıza oğlu 1310 doğumlu Hamdi Ongun'un, yazılarına iligik dosyası ve raporları ile Adli Tıp Meclisinin, adı geçen hastalıklarından bir kısmının sürekli olduğu hususundaki mütaleasına istinaden ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 97'nci maddesinin 2'nci fıkrası hükmü gereğince; bakiye hürriyeti bağlayıcı cezası ile, Türk Ceza Kanununun 173'üncü maddesi gereğince hükmolunan umumi emniyet nezareti altında bulundurulma cezasının tamamen kaldırılmasını uygun buldum.

Aynı kanunun 98'inci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince lüzumlu muamelenin ifasını rica ederim.

Cumhurbaşkanı

3540-964
26.10.1964

030 11 1 308.36.12

Kaynak: BCA, 30.11.1.0, 308.36.12, 27.10.1964.

EK -23. REFİK KORALTAN'IN HÜVİYET CÜZDANI

NÜFUS Hıviyet Cuzdani	
Soyadı	: Koraltan
Adı	: Refik
Bobasının adı	: Ali
Anasının adı	: Hatice
Doğum Yeri	: Divriği 1889
Dini ve Meshebi	: İslam- Hanifi
Medeni Hali	: Dul, Dört Çocuk
NUFUS KÜTÜĞÜNE KAYITLI OLDUĞU YER.	
Vilayeti	: Ankara
Kazası	: Ankara Çankaya

Aslına Uygun olduğu tastik
Olunur 15/9/964

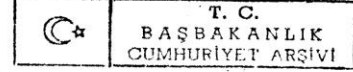

030	11	1		307	30	12
-----	----	---	--	-----	----	----

EK-25. LOZAN ANTLAŞMASI HÜKÜMLERİNE GÖRE TİCARİ
ANTLAŞMALARIMIZIN YENİDEN MÜZAKERESİ KONUSUNDA BİR HEYET
KURULMASI İLE İLGİLİ KARANEME ÖRNEĞİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube : 4
Sayı : 7737

KARARNAME

Lozan akitleriyle ticaret mukaveleleri müzakeresine başlanmak zamanı geldiği ve diğer Devletlerle aramızdaki ticaret mukaveleleriyle Modüslerin de yeni gümrük tarifemize göre yeni ticaret muahedeleriyle değiştirilmesi icap ettiği cihetle bu müzakeratı mesul bir Heyeti murahhasanın idare etmesi faydalı görülerek Diyarbekir Meh'usu Zekâi beyin Birinci, Burdur Meh'usu Şeref beyin İkinci ve Hariciye Müsteşarı Enis beyin Üçüncü murahhas olarak bir Heyet teşkili tensip olundundan bu Heyetin bir taraftan B.M.M.nin tarife komisyonu mesaisiğitakip ve Cumhuriyetin İktisadî siyasetine uygun esaslar ihzar ve İc. V.H.ne teklif etmesi ve diğer taraftan müzakerata başlamak teklifinde bulunan Devletler murahhaslarıyla müzakeratı kışat ve idare etmesi ve işi çoğaldıkça artırılmak üzere Heyete Hariciye, İktisat, Maliye Vekâletlerince tayin edilecek birer müşavir terfiki ve lüzum görülecek kâtiplerin bu Vekâletlerce temini ve tatil günleri hariç olmak üzere Heyeti murahhasa Reisine Ankara için günde Otuz, İkinci murahhasa Yirmi beş, Üçüncü murahhasa On beş, Müşavirlere On ve kâtiplere beş Türk lirası verilmesi ve bu paranın Hariciye Kongra ve konferanslar tertibinden tesviyesi hakkındaki Hariciye Vekâletinin teklifi ile Maliye Vekâletinin Mart 929 tarihli mütaleanamesi İc.V.H.nin 6 - 3 - 929 tarihli içtimasında okunarak, Heyetin bilcümle kalem ve dosya muamelâtının İktisat Vekâleti tetkiki mukavelât dairesinde temerküz ettirilmesi ve icabında Hükûmetlere notalar veya sefaretlere tebligat ırası için Hariciye Vekâletine müracaat olunması suretiyle yapılan teklifin kabulü tekrâr etmiştir .

6/3/929

REİSİCUMHUR

Caferi M. Hemidi

Ha.V. Da.V. M.M.V. Ad.V. Bş.V.
S. Rıza *S. İsmail* *M. M. V. H. H. H.* *Ad. V. H. H. H.* *Bş. V. H. H. H.*
S.İ.M.V. İk.V. Na.V. MA.V. MF.V.
S. İsmail *M. Rıza* *Recep* *S. Sarıoğlu* *H. Vankı*

030 18 01 02 2 17 26

Kaynak: BCA, 030.18.01.02, 2.17.26, 06.03.1929.

**EK -26. SEYHAN ÖZEL İNHİSAR İDARESİ İLE NİYAZİ RAMAZANOĞLU
FİRMASI TARAFINDAN FİLİSTİN'DEN GETİRİLECEK PORTAKAL, LİMON,
MANDALİN FİDANLARI İÇİN 1500'ER LİRALIK DÖVİZ MÜSADESİ
VERİLMESİ**

T. C.
BASVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
10631

Kararname

CUMHURİYET ARŞİVİ

Seyhan Vilâyeti Hususî idaresile Adanada Niyazi Ramazan oğlu firması tarafından İgelde tesis olunacak Narenciye bahçesine damızlık olarak Filistinden getirtilecek portakal, limon ve mandarin fidanları için, 1939 döviz cetvellerine bu maksatla konulan tahsisattan bin beşer yüz liralık döviz müsaadesi verilmesi; Ziraat Vekilliğinin 30/I/939 tarih ve 355 sayılı teklifi ve Maliye Vekilliğinin 16/3/939 tarih ve 3978 sayılı mütalâanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 25/3/939 tarihinde onanmıştır.

25/3/939

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V.

S. F. Haydaroğlu

Ad. V.

15. Alay

M. M. V.

M. M. V.

Da. V.

Fazıl Öztürk

Ha. V.

S. S. S. S.

Ma. V.

S. S. S.

Mf. V.

Y. Y.

Na. V.

A. C. C.

İk. V.

A. A.

S. I. M. V.

S. I. M. V.

G. I. V.

R. R.

Zr. V.

M. M.

030	18	01	02	86	25	5
-----	----	----	----	----	----	---

Kaynak: BCA, 030.18.01.02, 86.25.5, 25.03.1939.

**EK-27. TİFÜS AŞISI HAKKINDA TETKİKLER YAPMAK VE AŞININ
VİRÜSÜNÜ DE BERABET GERİMRK ÜZERE TUNUS PASTÖR ENSTİTÜSÜNE
GÖNDERİLEN Dr. ALİ MENTEŞOĞLU'NUN CEZAYİR FAS VE PARİSE
GİTMESİ.**

**T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Karar sayısı
2

12461

Kararname

25/8/1939 tarih ve 2/II745 sayılı kararnameye ektir :

Son zamanlarda keşfolunan tifüs aşısı hakkında tetkikler yapmak ve aşının virüsünü de beraber getirmek üzere Tunus Pastör Enstitüsüne gönderilen Merkez Hıfzıssıhha müessesesi Serum ve Aşı şubesi mütehassıslarından Doktor Ali Mustafa Menteşeoğlunun adı geçen yer işi bittikten sonra Cezair ve Fas Pastör Enstitülerine giderek buralardaki müstamel metotları tetkik etmesine ve müteakiben aşının yeni metodlarını öğrenmek üzere de Parise gitmesine izin verilmesi; Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliğinin 30/II/1939 tarih ve 377/306 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 12.KAN.EV.1939 tarihinde kabul olunmuştur .

REİS İCUMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mr. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
C. İ. V. Zr. V. Mü. V. Tı. V.

0.10 18 01 02 89 116 1

Kaynak: BCA, 30.18.1.2 , 89.116.1 , 12.12.1939.

**EK -28. TARSUS İLÇESİ NEMRUN BUCAĞINDAKİ LİNYİT MADENİNDE
DEVLETE AİT OLAN %65 NİSBETİNDEKİ HİSSENİN %35 NİSBETİNDEKİ
HİSSE SAHİBİ NİYAZİ RAMAZANOĞLUNA DEVRİ**

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3

Kararname

427

Tarsus kazasına bağlı Nemrun mahallesindeki linyit madenin-
de Devlete ait bulunan ve Devlet iştirakile işletilmesinde menfaat
olmadığı 4268 sayılı kanunun 10 uncu maddesi hükmüne tesbit edilen
% 65 nisbetindeki hissenin mezkûr madenin % 35 nisbetindeki hissesine
sahip bulunan Niyazi Ramazanoğlu undesine devredilmesi; İktisat Vekil-
liğinin 12/3/1944 tarihli ve 715/5 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi
üzerine, bahsi geçen kanunun 25 inci maddesine tevfiaken, İcra Vekilleri
Heyetince **18 Şubat 1944** tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmail

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

H. V.

S. Samancı

Dr. Fındık

G. P. Akın

H. H. Arsan

M. M. Arsan

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

A. A. Arsan

G. F. Arsan

G. F. Arsan

S. A. Arsan

S. A. Arsan

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

S. A. Arsan

S. R. Hatipoğlu

A. F. Celisoy

A. F. Celisoy

030 18 01 02 104 11 12

Kaynak: BCA, 30.18.01.02, 104.11.12, 18.02.1944.

[illegible]

**EK-30. HAMDULLAH SUPHİ'NİN DAĞ YOLU ADLI ESERLERİNİN
BEDELLERİNDEN TOPLANAN PARANIN NAMINA GÖNDERİLDİĞİ**

Nümune 501

Y. Altmış lîr lîraon Altı
P. T. T.
Makbuzu

32
Mersule Nu

Ücret 16 Kr. P. 62 Kr. 67 Gr.

en : Ankara maarif idaresine
olan :
gi yer : Kenya mutakasi maarif
K. mektup ve ya kuto, Paket, Havale.
ame, Telefon. 2/11/1929

92 11 / 10 / 1928
Maarif vekaleti celilesine
Dag-yolu-eseri M-212

35426

C. 4.T.ev 928 tarihli ve kalemi mahsus-212 No tah.
I-Hamdullah subhi beyin (Dag yolu) nam eserinin bedelle-
rinden şimdiye kadar toplanan (61,13) lira namlarina gonderil-
miş ve vusulune Ma'ir kendilerinden cevap da alinmiştir.
2-Henüz mezkûr kitabın bedelini göndermeyen idarelere
keyfiyet tēkit olunmuştur.arz olunur efendim.
K. M . maarif,emini
Kervan

Kaynak: BCA, 180.9.0.0, 52.265.12, 00.00.00.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

(Koraltan)

1945/1

[illegible]

بعد: یا پ دیولر قانون ضابطی سہ

الفه و کتب پیدا می شود و نسخ او را می خوانند و قلم می نویسند و از آن
اینکه نوشته اند چه می نوشتند ؟ دیه عوشر

سرخندہ ارضہ ۱۹۲۹ء میں حاصل کیے گئے اور
 ”دیواری حساب“ نامی کتاب اول حصہ ۱۷

۱۹۴۸ - که به قطعینده کی تمدن و سیر فاش ~~۱۹۴۸~~ داره ۱۹۴۸
 بود و قتل او ~~۱۹۴۸~~ شده و این دو نفر و در قطع ۱۹۴۸ و در ۱۹۴۸
 ۱۹۴۸ و در ۱۹۴۸ و این دو نفر و در قطع ۱۹۴۸ و در ۱۹۴۸
 ۱۹۴۸ و در ۱۹۴۸ و این دو نفر و در قطع ۱۹۴۸ و در ۱۹۴۸

[illegible]

پیدا ایضاً طرح : کرد و تورا و کرد و اجنبی او ستم موقوفه و این است که
در عقد استیفاء به کسب و ده سوخته کرده می کشی مفید میجو - دین

EK-32. CHP İÇEL MİLLETVEKİLLERİNİN YAPTIĞI İŞLERLE İLGİLİ BEYANLARI

T. B. M. M.
Azasna mahsus

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

4. XII, 936
Ankara

C. H. P.

Sayın Genel Sekreterliğine

Saygınlıktan gayri bir meşgalem
olmadığına parti tüzüğü'nün "125"
inci maddesine uyarak saygılarımla
arz edloim .

İçel Sayıları
E. İnancık

937
29

6

T. B. M. M.

Hususi
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara
22 - 11 - 937

C. H. P. Genel Sekreterliğine .

Saygınlıktan başka Mesin
de ifailikle istigal ettiğini
tüzüğü'n "125"ci maddesine uya
rah bildirir , sonuy saygıla
rimi sunarım .

H. Çimen
İçel sayıları

937
29

2

T. B. M. M.
Hususi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C. H. P.

Genel Sekreterliğine

Mebuslukdan başka bir
işle istigal etmediğini
arz eder , derin saygılarımla
 sunarım .

İçel Mebusu
H. Saydan

938
29

8

14/5/1937

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P.Genel Sekreterliğine

Mebusluk vazifemin haricinde olarak çalıştığım
vazife Ankara Halkevi Başkanlığıdır . Bundan nâda Adanada
günlük olarak on dört yıldanberi çıkan Türk Sözü gazetesi-
nin sahip ve baş muharriri bulunuyurum . Bunların harricin-
da hiç bir vazifem ve işim yoktur . Derin saygılarımla su-
narım .

Halkevi Başkanı
İçel Sayıları

Fevzi S. Şimşek

937
29

11

EK -33. CHP İÇEL MİLLETVEKİLİ FERİT CELAL GÜVEN'İN SİCİL DOSYASI

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KATİBULMUMUKİ
5
1166
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara : 20. Mayıs 1935

Ferit Celal Güven
İçel Sayıya

Ö Z G Ü D Ü R :

Ankara Halkevi Başkanı Nafi Kansun'un Genel Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmesiyle boşalan Ankara Halkevi Başkanlığına Genel Yönetim Kurulu 19 Mayıs 1935 tarihli toplantısında zati şifheleri seçmiştir .

Bildirginis verimli ve faydalı çalışmalarını sevgin sıfatınızla bu ödevi başaracağınıza inanımız vardır .

Nafi Kansun'dan işi devralmanızı diler , sevgi ile gülerinizden üperim .

C.H.P. Genel Sekreteri
Kütahya Sayıya

Kamutay Başkanına, Parti Grup Başkanına, Bakanlara ve Ankara İlbaşına yazılmıştır.

490 01 382/1616 4

9

Gidene K 34.000/15/5/135

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KATİBULMUMUKİ
1
1166
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara : 20.5.1935

Sayın Post Ağralı
Finans Bakanı

Ö Z G Ü D Ü R :

Ankara Halkevi Başkanı Nafi Kansun'un genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmesiyle boşalan Ankara Halkevi başkanlığına talimatnamesine uyularak İçel Sayıya Ferit Celal Güven seçilmiştir . Bildirir saygılarımı sunarım .

C.H.P. Genel Sekreteri
Kütahya Sayıya

Gidene K 34.000/15/5/135

2

CUMHURİYET HALK FIRKASI
KATİBULMUMUKİ
25/5/1935
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
Ferit Celal Güven
Ankara Halkevi Başkanı.

Halkevleri dergisi olmak üzere çıkmakta olan(Ulkü'nün direktörlüğünde) ilâve ödev olarak Nafi Kansun yapmakta idi. Bundan sonra bu işin tarafınızdan yapılmasını diler,gülerinizden üperim.

W.K

29
P
1

200

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
Ankara, 6/VII/1945
Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Sekreterliğine

Sekiz yılı geçen bir zamandanberi başında çalıştığınız Ankara Halkevi Reisliğinden çekilişinizi derin saygılarla bildirir, bu istifamın kabulünü rica ederim.

İçel Mebusu
Ferit Celal Güven

Ferit Celal Güven

9

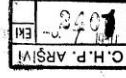
Kaynak: BCA, 490.1.0.0, 382.1616.4, 20.05.1935.

EK -34. HAMDULLAH SUPHI TANRIÖVER'İN PARTİDEN İSTİFA DİLEKÇESİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

28 Aralık 1948

2401

Pek mübarek efendim,

İsm Kurultay müzakerelerini ve bu müzakereler sırasında Cemil Barlas gibi muvazeneden ve on ihlası edel ve feraheden matrum bir iki kişinin tesvik edilerek şahsına saldırmış olmasına itiraz eden bu Kurultayın kütamında yapılan karar ve idare Kurulu kararlarını ve bu kararları den, çıkar, manayı kendi köşemde uzun ağıdına tahlil ettim. Partiyim kanaat, sadur ki ağıdı arasında insana konuşmak imkanı mevcut olmayan ve memleket esreyanlarının gözletmiş onına verdiği hakikatları, dam dols almaya imkan bulmayan bu yerde benim naziz şahsına isahet edebilecek bu naziz kalınamızdır. Kendi idrakime göre, hayatı umumiye kabızdığım kırk beş senelerden, yarı bu, bu ömür, yoluna düştüğüm, nihadına tereddüt etdiğim ama fikirten mutlak surette sadık kalmak ve mesulcekin için doğruluğuna kım bu simon dıgım prensiple bürbüşün serbest olrak hüsnel cakkilmet, içile C.H.P. Partisinden istifa ediyorum, 89

490 01 559 2226 1

Bu istifam resilek dolum saygılatımı tokuz edelim efendim

490 01 559 2226 1

İsm mütevatil

Hamdullah Suphi Tanrıöver

Sayın

Tisret Selah'a

30-III-1957

11.96.

Kaynak: BCA, 490.1.0.0, 559.2226.1, 28.12.1948.

EK -35. MERSİN MİLLETVEKİLİ FİKRİ MUTLU'NUN KÖYÜNDEKİ
ATATÜRK ANITININ AÇILIŞI İÇİN YAPILAN TÖRENDE VERDİĞİ SÖYLEVİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı:

9306

6 Nisan 1938

Mersin 14 / 4 / 1938

B. Şükrü Kaya

C.H.P.Genel sekreteri ve sayın iç işleri Bakanı

Ankara

Mersin bölgesinde müstevli Fransız kuvvetlerinin ilk baskısına uğrayan köyüm Arpaç Sakarlar olmuştur. Benim bu köyden oluşum ve çete teşkilatı yapmakla Komalist kuvvetlere iltihak etmiş bulunmam benimle beraber olan köyümün yamasına sebep olmuştur. Kurtuluş günündenberi büyük kurtarıcımızın anıdını bu köyde, bilhassa köylüleri toplayıp esa ve cefa yaparak bir kısmını iplere dizerek esarete sürükledikleri meydana yapmak ülkümdür . Bu sene buna muvaffak oldum. Bir aylık mekûniyetim esnasında kaydesinin mimarlığını bizzat yaparak ikmal ettirdim. 3 / Nisan / 1920 köyümüzün legal edildiği kara bir gündür. Bu kara günü huzurlarınızla kudsî ve sevinçli bir güne tahvil etmeyi pek çok istedik ve bekledik, gelinemedi. Dün 3 nisan saat, 14 te sizlere vekâleten ilbayımız ağılığı yaptı. 4000 - 5000 köylü ve şehirlî toplanmıştı. Bu toplantıdan istifade ederek bir söylev verdim. Bunu daha önce tabettirmiştim. Törene iştirak eden Orta okul talebelerine ,civar köylerim ilk okul talebelerine , Öğretmenlere ve bütün Halka dağıttırdım.

Büyük Şefimizin Anıdı önünde köyümde toplanan Halkla hep birlikte büyük şefimize , Yarattığı rejime candan bağlılığımızı ve ebede kadar bağlı kalacağımızı bir defa daha tekrar ederek and içtik. Sizlerden aldığım ilhamla Halkı temvire bilerek ,anlıyarak çalışmaya teşvik ettim.

Emirlerine daima amade olduğumu derin saygılar ve sarılmasa bağlılığımızla arz eder hürmetle ellerinizden öperim.

İçel Sayı: 1

Fikri Mutlu

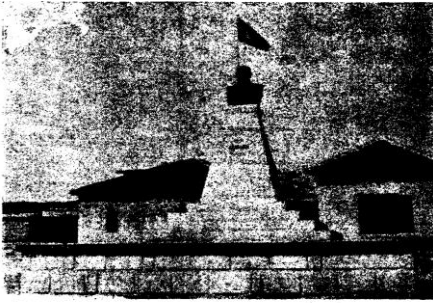
FİKRİ MUTLU
İÇEL SAYI: 1

ATATÜRK ANIDI ÖNÜNDE

Bir Söylev

ARPAÇ SAKARLAR KÖYÜNDE
MERSİN.

3 - Nisan - 1938

Kaynak: BCA, 490.1.0.0, 569.2265.1, 14.04.1938.

EK-36. REFİK KORALTAN'IN CHP ALEYHİNE BEYANATLARI VE PARTİDEN İHRAÇ KARARIİLE İLGİLİ YAZIŞMALARI

C. H. P.
Genel Başkan Vekilliği
Özel

Ankara : 17.5.1950

Sayın İbrahim Şurdureğlu,

Adana

İçel Milletvekillerinden ve Demekrat Parti kurucularından Refik Koraltan'ın bu-
günkü Ulus gazetesinde de iktibas edilerek
neşrolunan beyanatını bağlı olarak sunuyorum.

Koraltan'ın benim Adanadaki bir
konuşmamda Çukurova'nın Halk Partisi kalesi
olduğu hakkındaki beyanatından bu suretle
intikam almakta olduğu görülmüştür. Siyasî bir
zafer sağlamış olanların sözleriyle ve hare-
ketleriyle üğünmekte hakları derkârdır ve
herkesin söz ve hareketi de bilhassa böyle
günlerde yaradılışının icabıyla ahenktar ola-
cağı tabiidir. Bu itibarla Koraltan'ın bu je-
tini ve bunu takip edebilecek mümasil beyan-
at ve hareketleri beklememiz ve hoş görüp geçme-
miz icap eder.

Ben sadece arkadaşlarımızın bu gibi
sitemli söz ve hareketlerden daha fazla çalı-
şma hıza almasını isterim ve bu satırları size sa-
dece bu maksatla yazmaktayım.

26 + 4 Layiha
(Refik Koraltan'ın 2012 sayfa)
490 01 598/2297/1
Gözlerinizden geçerim.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
Sayı : 1/2/06

Ankara : 22/12/1945

GENELGE

1 — İçel Milletvekili Refik Koraltan hakkında
Genel Başkanlık Divanının kararı Tüzüğüümüzün 150
inci maddesi gereğince bağlı olarak sunulmuştur.

Tüzüğün 112 inci maddesine göre Parti Gru-
pundan çıkarılanlar aynı zamanda parti üyeliğinden
de çıkarılmış olurlar.

2 — Parti İl İdare Kurullarına [İlce, Bucak,
Okak sayısınca gönderilmiştir.]

Bölgeler Müfettişlerine ve Genel Müfettişliklere
yollanmıştır.

C. H. P. Genel Sekreteri
Kırklareli Milletvekili
N. KANSU

Ashın ayındır.
22/12/1945

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Başkanlık Divanı
199

Ankara : 19/Aralık/1945

İçel Milletvekili Refik Koraltan'ın Vatan gazetesinin 2 Ekim 1945 günlü sayısında çıkan demeci
üzerine Parti Genel İdare Kurulunun aldığı karar
hakkında Parti Meclis Grubunun 27.XI.1945 tarihli
toplantısında açılan görüşme sonunda açık oya baş-
vurularak Refik Koraltan'ın savunmasının esas ve
usul bakımından yersiz olduğuna ve kendisinin C.
H. Partisinden çıkarılmasına [1] oya karşı [280] oyla
karar verilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunca İçel Millet
vekili Refik Koraltan hakkında alınmış olan yukarı-
daki karar onanmıştır.

Değimes Genel Başkan
İsmet İnönü

Genel Sekreter
N. Kansu

Genel Başkan Vekili
Ş. Saracoğlu

Ashın ayındır.
22/12/1945

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENELBAŞKAN

Ankara: 19. Aralık 1945

İçel Milletvekili Refik Koraltan'ın Vatan gazetesinin
2 Ekim 1945 günlü sayısında çıkan demeci üzerine Parti Genel İdare
Kurulunun aldığı karar hakkında Parti Meclis Grubunun 27.XI.1945
tarihli toplantısında açılan görüşme sonunda açık oya başvuru -
larak Refik Koraltan'ın savunmasının esas ve usul bakımından yer-
siz olduğuna ve kendisinin C.H.Partisinden çıkarılmasına [1] oya
karşı [280] oyla karar verilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunca İçel Milletvekili
Refik Koraltan hakkında alınmış olan yukarıdaki karar onanmıştır.

Değimes Genel Başkan
İsmet İnönü

Genel Sekreter
N. Kansu

Genel Başkan Vekili
Ş. Saracoğlu

Kaynak: BCA, 490.1.0.0, 578.2297.1, 17.05.1950.

**EK-38. TURHAN CEMAL BERİKER'İN ÇUKUROVA PAMUK TARIM SATIŞ
KOOPERATİFİ BİRLİĞİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜNDEN İSTİFA DİLEKÇESİ**

BEVLER ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ankara, 7 Ağustos 1950
Belvü Palas Oteli 51

Sayın Adnan Menderes

Başbakan

Şehirde

Şahsımdan ziyade memleket işlerine tesalluku olan bir
husus için görüşmeyi çok arzu ettiğim halde işlerinizin çokluğu
kerşisinde sizi rahatsız etmek istemedim.

Bugüne kadar başında bulunduğum Ç.P.T.S. Kooperatif-
leri Birliği hakkında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına yazdığım dilek-
çenin bir suretini leffen sunuyorum. Eski bir arkadaşlığınızın maruz
kaldığı hatalı durumu dikkatle ele alacağınızı umarak saygılarımı
sunarım.

T. C. Beriker

Turhan Cemal Beriker

030	01			17	98	43
-----	----	--	--	----	----	----

Kaynak: BCA, 30.1.0.0, 17.98.43, 15.08.1950.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER :

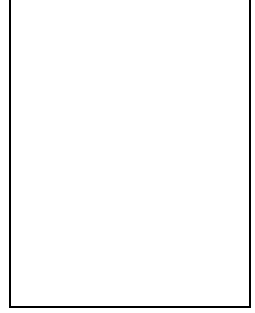
Adı Soyadı : Mustafa KORKMAZ

Doğum Yeri ve Tarihi : Niğde/ 1979

Medeni Hali : Evli

İletişim Bilgileri : mustafakorkmaz_51@hotmail.com

0505 3397349

EĞİTİM :

1997-2001 : Niğde Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

2008-2015 : Eskişehir Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

2015-2017 : T.C. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı (Devam Ediyor)

İŞ DENEYİMİ :

2001- 2017 : T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (Halen Devam Ediyor)

YABANCI DİL : İngilizce